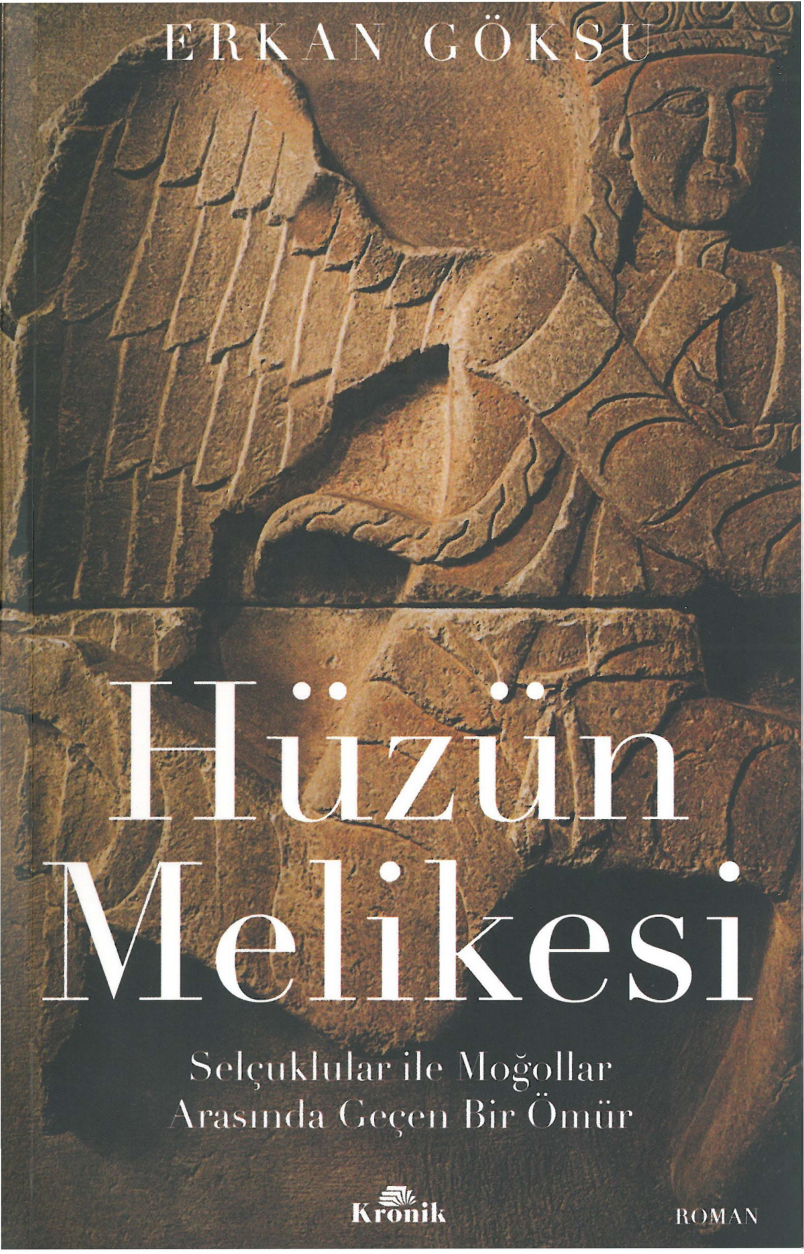

ERKAN GÖKSU
Hüzün Melikesi
Selçuklular ile Moğollar Arasında Geçen Bir Ömür
Kronik
ROMAN

ERKAN GÖKSU

Hüzün Melikesi

Selçuklulara dair nitelikli çalışmalarıyla tanıdığımız Erkan Göksu'nun kaleminden bir tarihi roman: *Hüzün Melikesi*. Göksu bu kitabında bizleri 1242 yılı Anadolu'suna götürüyor ve Selçuklu Melikesi Hond Hatun'un hüzün ve umut dolu hikâyesini anlatıyor.

Sultan Alaeddin Keykubad'ın şüpheli vefatı sonrasında Türkiye Selçuklu Devleti tahtına oğlu II. Giyaseddin geçer. Onun tahta oturmasında etkili olan devlet adamlarından Sadeddin Köpek, genç sultanı kendi emellerine göre yönlendirmekte, devlet idaresinde geri dönülemez hatalar işlemesine sebep olmaktadır. Hond Hatun, kardeşi Giyaseddin ve Sadeddin Köpek'in kötü yönetimine, cinayet ve zulümlerine şahit oldukça büyük üzüntü duyar. Bu arada kardeşi Giyaseddin'in, babasının öldürülmesi olayına karıştığını öğrenir. Bunun üzerine Konya'da daha fazla kalamaz.

Yaklaşan Moğol tehdidi, Babai İsyanı, başsız kalmış Harezmliler ve başka sıkıntıların gölgesi altında zor bir dönem geçiren Anadolu şehirlerini dolaşmaya başlar. Gittiği her yerde bir hayır müessesi kurmaya çalışsa da Anadolu'nun üzerinde dolaşan kara bulutlar, başlattığı hiçbir inşaatın tamamlanmasını görmesine izin vermez. Son durağı ise Erzurum olur. Burada Çifte Minareli Medrese'yi yaptırmaya başlar. Bu sırada Erzurum Sübaşılığına, Sinaneddin Yakut atanır. Sinaneddin'le Hond Hatun arasında eskiye dayanan dillenmemiş bir sevda vardır. Her ikisi de yıllar sonra bir araya gelmenin mutluluğunu yaşarken, Moğol kasırgası Erzurum'a ulaşır.

Bir Selçuklu melikesinin hüzünlü hikâyesini merkeze alarak Türkiye Selçuklu Devleti'ni yıkılışa götüren süreci anlatan *Hüzün Melikesi*, bir yandan Selçuklu tarihinin unutulmaya yüz tutmuş hatıralarını canlandırırken diğer yandan da zihinlerde doğru ve gerçek bir Selçuklu tasavvurunun oluşmasına katkı sağlayan bir eser.

Kronik
₺30,00
KDV'den muaftır.
kronikkitap.com kronikkitap
ISBN: 978-625-7631-58-7

ERKAN GÖKSU Hüzün Melikesi

Kronik

HÜZÜN MELİKESİ
Selçuklular ile Moğollar Arasında Geçen Bir Ömür

—

ERKAN GÖKSU

KRONİK KİTAP: 252
Tarihi Roman: 3

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

EDİTÖR
M. Murtaza Özeren

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MİZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Kasım 2021, İstanbul

ISBN
978-625-7631-58-7

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. N°8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 47707

Tarama ve Düzenleme
Kutluk Bilge Kağan
Kasım 2023

ERKAN GÖKSU

Hüzün Melikesi

Selçuklular ile Moğollar
Arasında Geçen Bir Ömür

Kronik

ROMAN

ERKAN GÖKSU

1976'da Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde doğdu. İlkokulu Yeşilyurt'ta, ortaokul ve liseyi Malatya'da okudu. 1998 yılında Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü bitirdi. 1999'da Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2004 yılında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı "Türk Kültüründe Silah" konulu tezle yüksek lisansını, 2008 yılında da Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda hazırladığı "Türkiye Selçuklularında Ordu" konulu tezle doktorasını tamamladı. 2013 yılında Ortaçağ Tarihi Doçenti oldu. 2009-2015 yılları arasında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde çalıştı. 2015 yılı içerisinde altı ay süre ile Ardahan Üniversitesi İnsani İlimler ve Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde görev yaptı. Aynı yıl içerisinde Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde çalışmaya başladı. 2019 yılında profesör kadrosuna atanan Göksu, evli ve iki çocuk babasıdır.

2011 yılında Türk Tarih Kurumu 80. Yıl Bilim ve Teşvik Ödülü'ne, 2012 yılında ise Türk Ocağı 100. Yıl Ziya Gökalp İlim Teşvik Armağanı'na lâyık görülen Erkan Göksu, 2021 yılında Türk Tarih Kurumu Bilim Kurulu Üyeliği'ne seçilmiştir. Göksu'nun başta Selçuklu tarihi olmak üzere Ortaçağ Türk tarihinin muhtelif konuları hakkında yazılmış birçok kitabı, tercümeleri ve bilimsel dergilerde yayınlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

Yüz yaşını geçmiş ihtiyarlar ölüp gidince
olup biteni sadece kitaplardan öğreneceksin.
Ama hiçbir kitap,
sorularına su gibi saf ve temiz cevaplar vermeyecek…

NİĞDELİ KADI AHMED
el-Veledü'ş-Şefik

Vefakâr ve cefakâr evdeşime…

Neden Yazdım?

TARİH, BÜYÜLÜ BİR ALAN. ONUN BÜYÜSÜNE KAPILMAYAN, SÖZ konusu tarih olunca pür dikkat kesilmeyen, bildiği az veya çok, doğru veya yanlış şeyleri paylaşmaktan, tartışmaktan keyif almayan birini tanımadım. Biz tarihçiler, her ne kadar tarihin bir bilim olduğunu kabul etsek de insanların meseleye bakışı çok farklı. İnsanlar tarihe ya da geçmişe, bir tarihçi gibi kaynakların, vesikaların ve bilcümle tarih metodolojisine dair konuların çerçevesini çizdiği akademik bir pencereden bakmıyor. Tarihi, güzel hayaller kurabilecekleri ya da korkunç kâbuslar görebilecekleri kadar içine girebilecekleri bir tahayyül olarak görmek, duymak, okumak istiyorlar. Dolayısıyla meslekten tarihçilerin bin bir meşakkatle ortaya koyduğu ilmî gerçeklerin onlar için fazla bir anlamı yok. Bu tür akademik çalışmaları bırakın okumayı, takip etmekten bile çok uzaklar. Bu durum tabii olarak tarihin akademik değil popüler, akılcı değil duygusal olarak anlatıldığı çeşitli çalışmalara, bilhassa tarihî romanlara ilgiyi artırıyor. İnsanlar bu tür eserleri okudukça tarihi seviyor, tarihi sevdikçe de bu tür eserleri okuyor. Ve neticede tarihi bu eserlerden öğreniyor. İyi bir tarihî romandan iyi şeyler, kötü bir tarihî romandan ise kötü şeyler öğreniyor. Müspet veya menfi anlamda tarih şuurunun, sadece bireysel değil kolektif bir şekilde yerleşmesine sebep oluyor. Yani sadece insan kitap yazmıyor, kitap da insan yazıyor, hem de binlerce hatta bazen milyonlarca.

Tarih bilim, edebiyat veya bir edebiyat türü olan roman ise sanat. Yani tarihî roman, bilim ve sanatın en geniş yüzeyde kesiştiği alanlardan biri. Ama edebiyat dünyasında tarihî romana bakış genellikle hep edebî yönden olmuş. Tanımı bile bu şekilde: "Konusunu, tarihten, tarihî olay veya kişilerden alan roman türü..." Şüphesiz tarihî roman, sadece edebî açıdan veya roman sanatı çerçevesinde değerlendirilirse bundan daha güzel, daha kapsayıcı bir tanım olamaz. Fakat dikkat edilirse bu tanımda, söz konusu eserleri, roman sanatı içerisinde farklı bir tür hâline getiren ve buna kendi adını veren "tarih" bilimine hiçbir vurgu yok. Zira tarihî roman yazımında, tarih ilminin temel ilkelerine uymak gibi bir şart aranmamış. Yani tarihî roman, bir sanat olarak görülmüş ve hiçbir zaman bilimsel bir eser olarak değerlendirilmemiş. (Esasen bir yazarı, özgün ve bağımsız düşüncesini yansıtması beklenen edebî bir eser kaleme alırken, tarih biliminin temel ilkelerine, tarihî gerçeklere uymak gibi sınırlayıcı bir kalıba sokmanın, sanatın temel ilkeleriyle çelişen bir durum olacağı muhakkaktır.)

Meseleye "tarih" nokta-i nazarından bakıldığında ise yukarıda sözünü ettiğimiz edebiyat merkezli bakışla zıt bir durum ortaya çıkar. Zira tarih bir bilim ve içinde tarih geçen bir çalışmanın, edebî bir ürün de olsa tarih biliminin en azından temel ilkelerine uygun olması beklenir. Sözgelimi psikoloji biliminin temel ilkelerinden hiçbirine riayet edilmeden yazılmış bir romana ne kadar psikolojik roman diyebilirsiniz? Ya da hiçbir polisiye konuya değinmeyen polisiye roman olur mu? Tamamen güncel ve gerçek olayların anlatıldığı bir fantastik romandan veya okurunu baştan sonra aynı mekânda dolaştıran bir macera romanından bahsedilebilir mi? İşte tarihî romanın da "gerçek" manada tarihî olması gerekir. Yalnız burada söz konusu olan "gerçek", sadece tarihî romanların unsurlarını teşkil eden kişilerin, olayların, tarihlerin veya mekânların "gerçek" olması değil, bunlardan çok daha önemli olan "zamanın ruhu" ve buna bağlı olarak oluşan dönemin "zihniyet dünyası"na sadık kalabilmek.

Aksi takdirde tarihî romanlar sayesinde oluşan kolektif tarih şuurunda çok ciddi algı sapmaları, algı yanılmaları ortaya çıkıyor ve bu durumla en çok tarihçiler muhatap oluyor. Belki de bu konuda bu kadar hassas olmamızın temel sebebi bu.

Şüphesiz bir tarihçinin esas amacı, akademik disiplin çerçevesinde araştırmalar yapmak ve bu araştırmaların neticelerini ilim âleminin dikkatine sunmak. Bununla birlikte, bin bir meşakkatle ortaya koyduğu ilmî gerçekleri, meslekten tarihçi olmayanlara, öğrencilere, tarih meraklılarına, hâsılı daha geniş kitlelere ulaştırma arzusu da son derece anlaşılabilir ve tabii bir durum. Belki tarih alanında "romansal tarih" diye bir branş olsaydı daha fazla tarihçi tarihî roman yazardı. Bu noktada iş, akademik bilgiyi edebî hazza dönüştürebilecek yeteneğe ve cesarete sahip olan tarihçilerin sahaya inmesine kalıyor.

Bir Selçuklu melikesinin hüzünlü hikâyesini anlattığımız bu romanda karşılaştığınız kişi ve olayların, mekân ve tasvirlerin hemen hepsi gerçek. Romanın olay örgüsü, dönem hakkında bilgi veren muasır kaynaklarda mevcut bulunan tarihî olaylardan ibaret. Kurgu ve satır aralarını ise yıllardır Selçuklular dönemi kaynakları arasında gezinerek onlarla hemhâl olan bu fakirin duygu ve sezgileri şekillendiriyor. Diğer bir ifadeyle bu kitap, tarihin romana değil, romanın tarihe malzeme olduğu bir eser.

"Muhteşem çağın mütevazı çocukları" Selçuklulara bir vefa borcu olarak kaleme aldığım *Hüzün Melikesi*'nin, Selçuklu Tarihi'nin unutulmaya yüz tutmuş hatıralarını canlandırmaya ve zihinlerde "doğru" ve "gerçek" bir Selçuklu tasavvurunun oluşmasına katkıda bulunmasını temenni ediyorum.

Erkan Göksu
İzmir, 2021

Şol gökleri kaldıranın
Donatarak dolduranın
"Ol!" deyince olduranın
Doksan dokuz adı ile...

N. Y. GENÇOSMANOĞLU

1

RİVAYET EDERLER Kİ, SELÇUKLU HANEDANININ IRAK'TAKİ SON hükümdarı Tuğrul bin Arslan döneminde olağanüstü bir gök olayı yaşandı. Önceki mizanda buruc-i havâiden olan yedi gezegen, aynı dakikada, aynı burçta, aynı hizaya geldiler. Bu duruma şahit olan müneccimler, ne diyeceklerini, bu olayı nasıl tabir edeceklerini şaşırdılar. İçlerinden biri "kıyamet alâmetidir," dedi, bir başkası "felaket tufanı". Ve ardından eklediler: "Öyle bir kasırga çıkacak ki, karalar üzerinde mamur bir eser kalmayacak, bütün evler ve binalar, ekinler ve ağaçlar harap olacak. Yeryüzüne sabit kılınan dağlar bile yerinden oynayacak. Göklerin çatlayacağı, yerin yarılacağı ve dağların parçalanıp ufalanacağı güne hazır olun."

Müneccimlerin hüküm günü, o senenin sonbahar mevsiminin ilk günüydü. Herkes bu yılın hazanı, âlemin de hazanı olacak korkusuyla can derdine düşüp işlerini ve güçlerini bıraktı. İnsanlar kaçacak yer, sığınacak koy arıyor, evlerini ve ocaklarını terk edip dağlara çıkıyorlardı. Bazıları da yeraltında sığınacak mahzenler inşa ediyor, belki kurtulurum ümidiyle canlı canlı toprak altına giriyorlardı.

Haber etrafa yayılmış, bütün Türkistan coğrafyasında, İran, Irak ve Horasan beldelerinde müthiş bir kaç-göç başlamıştı. Müneccimlerin hüküm günü yaklaştıkça korku ve dehşet daha da artıyor, şehirler köylere, köyler şehirlere akıyordu.

Sonunda beklenen gün geldi. İnsanlar ana, baba ve kardeşleriyle, eş ve çocuklarıyla, dost ve arkadaşlarıyla kucaklaşıp helalleştiler. Gözlerini, kasırgayı haber vermesi için minarelerin ve yüksek binaların tepesine astıkları kandillere dikip beklemeye başladılar.

Beklediler, beklediler, beklediler... Fakat ne evleri ve binaları yıkacak bir kasırgaya, ne ekinleri ve ağaçları yerlerinden koparacak bir fırtınaya ne de dağları yerinden oynatacak bir tufana tutuldular. Alevinin her titreyişinde yüreklerini ağızlarına getiren kandiller bile hiç sönmedi. Ama hiçbiri korkudan bir şey diyemiyor, biri kımıldasa, bir şey dese kıyamet kopacak zannediyorlardı. Dağların ardına son kez uğurladıklarını düşündükleri güneş doğarken, olan bitenden, yaşanan korku ve dehşetten habersiz bir çocuğun sesiyle kendilerine geldiler:

" Anne... Bak güneş doğuyor..."

Duruma en çok şaşıranlar müneccimlerdi. Bela tufanından o kadar eminlerdi ki, bu işte bir yanlışlık olduğunu söyleyip yeni hesaplar yapmaya, "Aman rahata dalmayın. Felaket yakındır" diyerek insanları uyarmaya devam ediyorlardı. Korku dolu bekleyiş, tam bir hafta sürdü. Sonunda günlerdir bütün şehirlerde ve köylerde, sokaklarda ve caddelerde kol gezen kehanetin bâtıl olduğu anlaşıldı. Artık her yerde sadece "Kâbe'nin rabbine yemin olsun ki, müneccimler yalan söyledi," diye bağıran tellalların sesi vardı.

Müneccimler insan içine çıkamıyor, hem yıldızların ihanetinin hem de insanların siteminin hüznüyle sokak sokak, avare avare dolaşıyorlardı. İçlerinden bir kısmı hakaret ve kınamalara dayanamayıp oraları terk etti. Gidecek bir yeri olmayanların ise zillet ve düşkünlük içinde yaşamaktan başka çareleri kalmamıştı.

Hâlbuki müneccimler yanılmamıştı. Bütün Türkistan coğrafyasının, İran, Irak ve Horasan beldelerinin kara yazısı, gerçekten de o gün yazılmıştı. O gün, Cengiz'in kağanlık tahtına oturduğu ve yeryüzünü alt üst eden Moğol kasırgasının başladığı gündü.

2

1242, Konya

SULTAN GIYASEDDİN'İN HUZURUNDAN ÇIKAN SİNANEDDİN'İN ayakları yere değmiyor, adeta mutluluktan uçuyordu. Yüreği, küçük bir kuşun yüreği gibi pır pırdı. Sultan ona sadece bir şehrin sübaşılık menşurunu vermemiş, yıllardır içinde büyüyen ukdeyi çözmek için altın bir anahtar da sunmuştu. Artık Erzurum sübaşısıydı. Hemen gidip gerekli hazırlıkları yapmalı ve Erzurum'un yolunu tutmalıydı. "Bekle beni Erzurum, geliyorum..." derken kendi kendine mi konuşuyor, yoksa içinde saklı biriyle mi, belli değildi.

Sinaneddin'in hacibi Süleyman, onu hiç böyle görmemişti. Sanki yıllardır tanıdığı soğukkanlı ve sakin efendisi gitmiş, yerine bambaşka biri gelmişti. Nasıl olur da bu yeni görev onu böyle değiştirebilirdi? Altı üstü Harput sübaşılığından Erzurum sübaşılığına tayin edilmişti. Bu kadar heyecanlanmasına, bir an önce hareket etmek için sabırsızlanmasına ve hazırlıkların daha hızlı tamamlanması için sağa sola emirler yağdırmasına bir türlü akıl erdiremiyordu.

Üstelik Erzurum, Moğol keferesinin Anadolu hududuna dayandığı bu günlerde en tekinsiz yerdi ve Sinaneddin bölgeye muhtemel bir Moğol taarruzunu durdurmak amacıyla gönderiliyordu. Herkes Moğol'un önünden kaçarken onun bu vazifeye bu kadar çok sevinmesi şaşırtıcıydı.

Sinaneddin'in bu hâli sadece Süleyman'ı değil, diğer emirleri, hatta askerleri de şaşırtmıştı. Karşısına çıkan her orduyu hallaç pamuğu

gibi savurup taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmadan ilerleyen Moğolların önüne gönderilen bir kumandan, nasıl bu kadar rahat, neden bu kadar mutlu olabilirdi? Ya aklını kaçırmıştı ya da tehlikenin farkında değildi.

Hâlbuki Sinaneddin ne aklını kaçırmıştı ne de tehlikeyi göremeyecek kadar gafildi. Tam tersine belki de hayatında ilk defa gerçeği bu kadar açık görüyor, varlık kadar yokluğun da hakikat olduğunun farkına varıyordu. Belli ki işin içinde kimsenin bilmediği başka bir iş vardı. Yoksa savaş için yetiştirilmiş, ömrü savaş meydanlarında geçmiş bir harp adamının savaşın tehlikesini, hele de Moğol'la savaşın tehlikesini bilmemesi mümkün müydü? Moğol demek, ölüm demekti. Onlarla karşılaşan herkes gibi ölümle yüzleşecek, belki de ölecekti. O zaman bu neşe ve keyif neyin nesiydi?

Aslında Sinaneddin, Sultan Gıyaseddin'in kendisini Konya'ya davet eden mektubunu alır almaz yeni vazifesini tahmin etmişti. Sultan'ın Konya'ya davetinin sebebini tahmin edebiliyor, günbegün ilerleyen Moğol ordusuyla meydana gelecek savaşta kendisini büyük bir sorumluluğun beklediğini biliyordu. Belki emirü'l-ümera olmayacaktı. Ama daha hassas bir bölgeye görevlendirileceği, mevkiinin yükseleceği kesindi. Hazırlanan ordu belki Moğolları durdurabilir, böylece onun da şan ve şöhreti artıp adı tarih kitaplarına geçebilirdi. Ama işin sonunda sadece kendisi için değil, bütün Anadolu için nesiller boyu ağıtlar yaktıracak kadar ıstıraplı bir akıbetle karşı karşıya da kalabilirdi.

İlk başta "Olsun" dedi. Ne de olsa "inanmış, samimi bir Müslümandı ve fanilik hissine aşinaydı. Dünyanın bir imtihan yeri olduğunu biliyordu". Bu yüzden ne olursa olsun, sonu nereye varırsa varsın vazifesini en iyi şekilde yapmaktan başka bir düşüncesi yoktu. Büyük bir teslimiyet içinde kendini mukadderata bırakmaya, vakti gelince ölmeye hazırdı. Fakat bu esnada aklına, unuttuğu ya da unutmaya çalıştığı eski gönül yarası düştü. Yüreğinin derinliklerinde sakladığı gün yüzü görmemiş, tabip eli değmemiş, kimseye söylenmemiş bu yara, gizli bir aşkın eseriydi. Gün boyu sızım sızım

sızlar, ama asıl eza ve cefa için geceyi beklerdi. İşte bugün de gece olmuş, eza ve cefa vakti gelmişti. Bütün tabiat uykuya dalarken Sinaneddin, çareleri çaresiz, imkânları imkânsız, mümkünleri mümkünsüz kılan gönül yarasıyla baş başaydı.

Dedim: Dilber beni öldür
Gerek ağlat, gerek güldür
Nesimî çün sana kuldur
Serini koymuş ortaya...

Sinaneddin, gerçekten de bu sevdaya baş koymuştu. Zira bu aşk, içeni öldürecek tatlı bir zehir, yaklaşanı yakacak kadar dehşetli bir ateşti. Ama zehri tatmış, ateşe kapılmıştı bir kere... Abartılı, saçma, hatta kimine göre gülünç sevda masalları yüreğine tesir etmeye başlayıp nasıl bir derde düştüğünü anlayana kadar iş işten geçmişti. Ne yapsa, ne etse, artık kurtulması mümkün değildi. Yavaş yavaş kuruyor, ağır ağır kavruluyor olsa da bu acıyı çekmek zorundaydı. Öyle bir dilber-i rânâya tutulmuştu ki, kimseye anlatamaz, anlatsa ayıplanırdı. Hatta sadece Darüssugur Erzurum'un değil, Darülmülk Konya'nın bile karışmasına, kan akmasına sebep olabilirdi. Bu aşk, kelle götürecek bir sırdı. Hem de bir değil, birçok kelle götürecek bir sır... Bu yüzden gizli kalmalı, gerekirse ser verip sır vermemeliydi.

Sol yanı yandı, yandı, yandı. Yaşadığı ıstırabın etkisiyle yüzüne sert çizgiler çekildi. Önce ürkek bir kuş gibi titreyen, sonra da zalim avcının tuzağına düşmüş bir kaplan gibi çırpınmaya başlayan yüreği, bu ıstıraba daha ne kadar dayanabilirdi? Bütün gücü tükenmiş vaziyette kendini yatağa bırakırken "Bu yara beni öldürecek" dedi. Bir uyuyabilse, belki rüya âleminde huzur bulur, belki acısı bir parça hafiflerdi.

İşte ne olduysa bundan sonra oldu. Uykuyla uyanıklık arasındaki bilmediği bir yerde zebunu olduğu dilber-i rânâyla buluşmuşken arkasından süratle yaklaşan zalim ölümün nefesiyle ürperdi. Uzaklaşan âb-ı hayattan bir yudum alsa peşinden ölüm yetişecek, dönüp ölümle savaşsa âb-ı hayatı kaybedecekti. Ama hiçbir şey yapamıyor, rüzgârın

hükmüyle uçuşan bir yaprak gibi hayatla ölüm arasında savrulup duruyordu. Rüya âleminde de olsa bu acizliğe daha fazla dayanamadı.

Gözlerini açtığında yüreği yerinden fırlayacak gibi çarpıyordu. Yerinden doğruldu, ayağa kalktı. Derin derin nefes almaya, şaşkın ve ne yapacağını bilmez bir vaziyette odanın içinde dolaşmaya başladı. Biraz sonra yürek çarpıntısı kesildi ve yerini büyük bir hüzün ve çaresizliğe bıraktı. Darağacına götürülen bir mahkûm gibiydi. Sadece elleri değil, bütün ümitleri ve arzuları da bağlıydı. Yüreğini idam sehpasına koydu ve "Son isteğin nedir?" diye sordu. Çok geçmedi, cevabı buldu. Zaten fazla vakti de yoktu.

Bütün geceyi korkunç yürek tufanında boşlukta sallanarak geçiren Sinaneddin, gün ağarırken selamete kavuşmuş, Alaeddin Camii'nden yükselen "es-Salâtu hayrun mine'n-nevm" nidasıyla hayra karşı yola koyulmuştu. Sultan Gıyaseddin'in huzurunda o kadar rahattı ki, ne Moğollar ne de Erzurum'un tekinsizliği umurundaydı. Sultan'ın elinden Erzurum'a tayin menşurunu aldığında düşündüğü tek şey, Erzurum'a gitmek ve sadece Erzurum'un değil, gönlünün de sultanı olan dilber-i rânânın gölgesine komşu olmak, kendisini hiç gitmediği diyarlarda tanımadığı, bilmediği duyguların istilasına bırakmaktı.

Gönlü coşuyor, gönül coştukça dile geliyor, çağları aşan bir ozanın dilinden mırıldanarak arz-ı hâl ediyordu:

Bu gün ol dilber-i rânâ
Benimle oldu hem-sâye
Ki yüzü güneşe benzer
Latif kaşlarıdır aya...

Beli ince, boyu uzun
Yüzü hûbdur, sözü mevzûn
Dili sihrî, okur efsûn
Gönlümü verdi yağmaya...

3

"HAZIRLIKLAR TAMAM. HAREKET İÇİN EMRİNİZİ BEKLİYORUZ..."

Konuşan, hacibi Süleyman'dı. Ne zaman dalıp gitse, içinde sakladığı ahu gözlü dilberin hayali ile baş başa kalsa, bu Süleyman onu rahat bırakmazdı. Sinaneddin de her defasında önce irkilir, ardından ters ters Süleyman'a bakar ve onun ne suç işlediğini bilmeyen bir çocuğun mahcubiyetiyle başını önüne eğmesiyle âna ve mekâna dönerdi. Bu defa da öyle oldu. Önce irkildi, sonra ters ters Süleyman'a baktı. Ve yine, her defasında olduğu gibi yüzünde yılların sadakatini ve bir de adını bile hatırlamak istemediği bir savaştaki can pazarından kalan derin kılıç izini gördüğü anda, Süleyman ne suç işlediğini bilmeyen bir çocuk mahcubiyetiyle başını önüne eğmişti bile... Sonra ayağa kalktı ve "Hemen hareket ediyoruz." dedi. Öyle hızlı bir şekilde köşkten çıkıp avluda onu bekleyen atına bindi ki, arkasından ne Süleyman ne de diğer hizmetkârlar yetişebilmişti.

Sinaneddin'in sadece hacibi değil, aynı zamanda da en yakın, en sadık dostu olan Süleyman'ın savaşlardan kalan tek yarası yüzündeki kılıç izi değildi. Bir de sağ bacağına isabet eden okun kapanmayan yarası vardı. O günden beri sağ bacağı aksıyor, bir destek veya koltuk değneğine ihtiyaç duymasa da istediği gibi yürüyüp koşamıyordu. Onun gibi bir savaşçı için çok zor olsa da kabullenmekten

başka bir çaresi olmadığının farkındaydı. Önce kabullendi, sonra alıştı. Ama oturup kalkarken, hele de ata binerken zorlanmasına bir türlü alışamamıştı. Bereket versin ki can yoldaşı doru atı Tulpar duruma alışmıştı da, ona zorluk çıkarmıyordu.

Süleyman dışarı çıktığında Sinaneddin ve Erzurum yolculuğunda ona refakat edecek bütün emirler atlarına binmişlerdi. Sinaneddin, son talimatlarını verdikten sonra Süleyman'ın atına binmesini bekledi. Sonra hep birlikte yola koyuldular.

Konya dışına çıktıklarında bir miktar asker, teçhizat ve malzeme taşıyan arabalarla gayr-i muharip sınıflar da onlara katıldı. Önde Sinaneddin, yanında Süleyman ve arkada az sayıda olsa da çok tecrübeli harp adamlarından oluşan ordu, Erzurum'a doğru ilerlemeye başladı.

Mevsim sonbahardı ve çok yağmur yağmıştı. Bu yüzden yollar çamur içindeydi. Bu durumda en çok arabaları yürütmek, bir de hayvanlar için ot ve saman bulmak zordu. Ama gereken tedbirler alınmış, yağmur ve çamurun kafileyi yolundan etmesine fırsat verilmemişti. Konya'dan Aksaray'a, oradan Kayseri'ye, ardından Sivas, Erzincan ve en sonunda da Erzurum'a ulaştılar.

Süleyman, Konya'dan Aksaray'a kadar Sinaneddin'deki değişimin sebebini, Aksaray'dan Kayseri'ye yağmur çamurun artıp yolculuğu sıkıntıya düşürme ihtimalini, Sivas'ta havayı, Erzincan'da suyu düşündü. Böylelikle zihnini sürekli meşgul ediyor, kötü hatıraları aklına getirmemeye çalışıyordu. Ancak Erzincan ovasından geçerken yolcuğun başından beri düşünmemeye çalıştığı harp hatıralarının zihnini istila etmesine engel olamadı. Elini önce yüzündeki yaraya, sonra aksak bacağına götürdü. İkisi de ovanın kuzeyindeki Yassıçemen savaşının acı hatırasıydı. Dalıp gitti... Kendini dünün karanlık zindanına hapsedip ne bugünü düşündü ne yarına baktı. Neyse ki Erzurum'a çok yaklaşmışlardı ve kendilerini karşılamaya çıkan kalabalığın çaldığı davul, def ve nekkâre sesleriyle âna ve mekâna dönebildi.

Sinaneddin'in ise Konya'dan Aksaray'a, Aksaray'dan Kayseri'ye, oradan Sivas, Erzincan ve Erzurum'a kadar düşündüğü şey hep aynıydı. Yıllar önce sinesini yakan ateş küllense de koru hâlâ sıcaktı. Yol boyunca ne soğuktan üşüdü ne yağmurdan ıslandı ne de çamurdan usandı. Erzurum'a yaklaştıkça içindeki korun alevlendiğini hissediyor, şiddetlenen kalp atışları, şehre yaklaştıkça artan davul, def ve nekkâre seslerine karışıyordu.

4

TATLI BİR DALGA CÜMBÜŞÜ İLE EYERLİ DAĞI'NA TIRMANMIŞ bir meyil üzerine kurulan Erzurum, sırtını yasladığı başı göğe değen dağlarıyla heybetli, ufuklara kadar uzanan ova ve meralarıyla bereketli bir beldeydi. Bu şehri görenler, muhteşem tabiatına, her derde deva havası ve kıtaları besleyen tatlı sularına meftun olur, uzun geçen kış mevsiminin soğuğu ve karı bile yüreklerinde efsunlu bir etki bırakırdı.

İçi inci ve mercanlarla dolu bir tarih ummanı olan Erzurum, aynı zamanda da önemli ve zengin bir ticaret merkeziydi. Çin'den, Hint'ten, Türkistan, İran ve Azerbaycan'dan batıya doğru akan ticaret kervanları, Erzurum'dan Anadolu'ya girer, buradan da çoğu zaman Karadeniz'e, bazen de Akdeniz'e doğru yol alırdı. Bu yol ile şarktan garba, garptan şarka gidip de yolu Erzurum'a düşmeyen tüccar yok gibiydi.

Erzurum'un bir diğer özelliği de Anadolu coğrafyasının şark hududunda tabii bir kale niteliği taşımasıydı. Burası Anadolu'nun kapısıydı. Bölgeye hâkim olmak isteyen bütün ordular, devletler ve kavimler, önce bu kapıyı zorlar, eğer açabilirlerse artık onları kimse durduramazdı. Bu yüzden şehrin her tarafı, bir yandan kahraman savunmaların, bir yandan da kanlı işgallerin hatıralarını taşıyan izlerle doluydu. Coğrafya bir kaderdi ve Erzurum da kaderini yaşıyordu.

Erzurumlular da duruma alışmışlardı. Moğol kasırgasının Anadolu'da vuracağı ilk yerin, Erzurum olacağını bilseler de pek üzerinde durmuyor, hayatlarına devam ediyorlardı. Ancak durum her an değişebilirdi. Zira gelen haberler hiç iç açıcı değildi. Geçen sene Sürmeli, Ani ve Kars'a kadar uzanan Moğol akınlarının, Erzurum'a da ulaşması işten değildi. Özellikle Moğol kasırgasının önünden kaçabilen göç kafilelerinin getirdiği korku ve dehşet, daha Moğollar ufukta görünmeden Erzurum'u kaplıyor, salgın bir hastalık gibi hızla yayılıyordu.

İşte tam bu günlerde Sultan Gıyaseddin'in, muhtemel Moğol taarruzuna karşı gerekli tedbirleri almak ve Erzurum'u savunmak üzere Sinaneddin Yakut'u gönderdiği duyuldu. Yeni sübaşıyı tanıyan tanımayan, şöhretini bilen bilmeyen herkes onu bekliyor, artık bir şayianın ötesine geçen Moğol tehlikesi karşısında onu bir kurtarıcı olarak görüyordu.

Sinaneddin'i muhteşem bir merasim alayıyla birlikte şehrin şıhnesi Şerefeddin Duvini karşıladı. Bir şölene dönen karşılama merasiminin hemen ardından sadece devlet görevlilerinin değil, bütün şehir halkının da katıldığı muhteşem bir ziyafet verildi. Belli ki ihtiyar Şıhne, hem Babailer İsyanı'ndan beri bölgede yaşanan darlık ve sıkıntının sona erdiğini halka göstermek istiyor, hem de sadece Erzurum'u değil, bütün Selçuklu Türkiye'sini de tehdit eden Moğolların, kendilerinden önde giden kötü şöhretlerine meydan okuyor gibiydi. Bir ara yanında oturan Sinaneddin'e dönüp şöyle dedi:

"Böyle bir zamanda 'bu kadar masrafa, bu derece gösteriş ve ihtişama ne gerek var?' diye düşünebilirsin. Lakin sen de bilirsin ki, kılıç adamı bir kez öldürür, korku ise her gün. Moğol kâfirinin saldığı korku, bütün Erzurum'u daha şimdiden esir aldı. Sadece halk değil, askerler bile çok tedirgin."

"Hakkınız var. Öyle haberler geliyor ki, Moğolların saldığı korku, oklarından, kılıçlarından bile daha etkili. İsabet buyurmuşsunuz."

"Her şey neyse de, şu Babailer İsyanı çok kötü oldu. Dört tane baldırı çıplak ayak takımının, koca Selçuklu ordusunu bu kadar yoracağını kim tahmin edebilirdi? Hem halkın hem de askerlerin nazarında Sultan Gıyaseddin'in haşmet ve azameti sarsıldı. Üstelik yıllardır burada Moğollara karşı yığdığımız ordunun isyanı bastırmak için çağrılması iyi olmadı. Kaç yıldır Mugan'da oturup etrafa dehşet saçmalarına rağmen bu tarafa gelmeye cesaret edemeyen Moğol keferesi, devletin düştüğü bu durumdan cesaret aldı diyorlar."

Laf Babailer İsyanı'na gelince gayri ihtiyari bir şekilde az ileride oturan İstankos'a baktı. Türkiye Selçuklu ordusundaki Frenk ücretli askerlerin komutanı olan İstankos, o sırada yanındaki birkaç Frenk'le sohbet ediyordu. Ancak bir yandan da Sinaneddin'le Şıhne'nin konuştuklarına kulak kabartmaya, sadece Erzurum'un değil, bütün Anadolu'nun kaderini ellerinde tutan bu iki adamın söylediklerini anlamaya çalışıyordu. İhtiyar Şıhne'nin, lafı Babailer İsyanı'na getirmesi onu rahatsız etmişti. Arkadaşlarıyla sohbeti kesip ona döndü. Kaşlarını çatıp sert sert baktı. Sonra umursamaz bir tavırla tekrar arkadaşlarına dönüp sohbete devam etti. Şıhne Duvini, onun bu hareketine bozulsa da pek umursamadı. Ne de olsa İstankos, ordunun kiraladığı geçici bir askeri kuvvetin komutanıydı. Yani bugün var, yarın yoktu. Ama yine de Sinaneddin'in kulağına eğilip bir şeyler söylemekten kendini alamadı:

"Bir de bu Frenklerle uğraşıyoruz. Sanki bizim askerimiz yokmuş gibi, ne diye bela ettilerse başımıza... Sen ne diyorsun Sinaneddin, ne işi var bu adamların aramızda?"

Sinaneddin Şıhne'nin tavrını beğenmese de lafı uzatmak istemiyordu.

"Sizin de dediğiniz gibi Erzurum'daki birlikler çağrılınca buralar hepten boş kaldı. Keşke isyan bastırıldıktan sonra hepsi geri dönebilseydi. O zaman işimiz daha kolay olurdu. Sultanımız şimdilik sadece İstankos ve emrindeki Frenk birliğini Erzurum'a gönderdi. İnşallah diğer kuvvetlerin gelmesi de fazla sürmez. Yoksa halimiz harap olur."

"Doğru dedin de nasıl güveneceğiz biz bu adamlara? Dinleri başka, cinsleri başka. Ya yarın Moğol saldırdığında bize ihanet ederlerse?"

"Onların nasıl savaşçılar olduğunu hepimiz biliriz. Kaç savaşta aynı sancağın, aynı çetrin altında savaştık. İhanet edeceklerini hiç sanmam."

"Seni bilmem Sinaneddin. Ama benim gözüm tutmuyor bu adamları. Bence sen de dikkatli olmalısın. Malya Ovası'nda Babai Türkmenlerini nasıl kırdılar, görmedin mi? Tamam, Türkmenler de çizmeyi aşmış, Sultan'a ayaklanıp kâfir olmuşlardı. Ben de onların en ağır şekilde cezalandırılmalarını istiyordum. Ama yine hepsi bizim halkımız. En azından çoluk çocukları merhameti hak ediyordu. Sen, ben, hepimiz dururken Frenklerin yaptığını gördün. Çoluk çocuk demeden nasıl kırdılar hepsini."

Sinaneddin bir an o dehşet gününü hatırladı. O sırada gözü İstankos ve yanındaki Frenklere ilişti. Aralarında bir şey konuşuyor, gülüşüyorlardı. Bir müddet öylece onlara baktı. Şıhne'ye söyleyecek bir şey bulamadı. Söylediklerini duymazdan gelip lafı değiştirdi. Yüksek sesle sordu:

"Şıhne hazretleri! Biz asıl meseleye gelelim. Bana gelişmelerden haber verin. Son vaziyet nedir?"

Duvini, İstankos'tan sonra Sinaneddin'in de kendisine soğuk bir şekilde davranmasından rahatsız olmuştu. Zaten İstankos gibi Sinaneddin'den de hiç hoşlanmazdı. Siyasetin inceliklerinden anlamayan, gelecek hesabı yapmayı bilmeyen katı bir görev adamı, sıkı bir askerdi. Keşke Sultan Gıyaseddin Erzurum'a onu değil de biraz daha yumuşak tabiatlı, siyaset ve uyum erbabı bir sübaşı görevlendirseydi. Ama elden ne gelirdi. Her ikisini de idare etmekten başka çaresi yoktu. Zaten her ikisi de Moğollara karşı şehri tahkim ve savunma tedbirleri için görevlendirilmiş adamlardı. Her ne kadar bu olağanüstü durumda yetkileri biraz artırılmış ise de şehrin gerçek hâkimi kendisiydi. İşine karışmalarına müsaade etmez, eğer buna yeltenecek olurlarsa o zaman icaplarına bakardı.

Sinaneddin'i kızdıracak derecede sakin ve rahat bir şekilde cevap verdi:

"Yol yorgunusun, biraz dinlen... Yarın gelişmeleri de, vaziyeti de bir bir anlatırım. Allah'tan sonbahar geldi. Kışın bastırması yakın. Buraların karı kışı başka yere benzemez. Moğollar bile cesaret edip bu tarafa yürüyemezler. Rahat ol, bahara kadar bir şey olmaz. O zamana kadar da bütün hazırlıkları tamamlarız. Moğol'un karşısına öyle bir ordu dikeriz ki, geldiğine geleceğine pişman olur. Sonrası da Allah kerim..."

Aslında Şıhne doğru söylüyordu. Bu mevsimde Erzurum'a ordu çekmek akıl kârı değildi. Ama yine de tedbiri elden bırakmak olmazdı. "Öyle de olsa dinlenme vakti değildir" diyecek oldu, vazgeçti. İhtiyar Şıhne'nin rahatlığı onu kızdırsa da susmayı tercih etti. Büyük ve küçük emirlerin, Erzurum eşraf ve ayanının ve dahi halkın hazır bulunduğu bir şölende Şıhne'yle tartışmaya girmek doğru olmazdı. Sinaneddin'in sükûtunu ikrar zanneden Şıhne ise konuşmaya devam ediyordu.

"Yarın gelişmeleri de, vaziyeti de bir bir anlatırım sana. Yol yorgunusun sen şimdi. Git biraz dinlen..."

Kendisi için hazırlanan konağa giden Sinaneddin'in kafası patlayacak gibiydi. Biraz uyku fena olmazdı. Ama şu an aynı şehirde yaşadığı, aynı havayı soluduğu ahu gözlü dilberin hayali bütün odayı, konağı ve geceyi doldurdu. İçinden taşmasın diye büyük çaba sarf ettiği mutluluk, ruhunun ve bedeninin her zerresine yayıldı. Acaba yarın onu görebilecek miydi? Artık uyumak ne mümkündü.

5

SİNANEDDİN, BİR YANDAN TAŞIDIĞI SORUMLULUĞUN AĞIR yükünün, diğer yandan ise yüreğindeki gizli yaranın ıstırabıyla sabahı zor etti. Gâh Moğol'la cenk edip kılıç mızrak oynattı gâh sevda cephesinde at koşturup vuruştu. Moğol'un okuna, mızrağına karşı koydu da sevda cephesinde hep çaresiz, hep mağluptu. Kaşın kaldırdıkça yay geren, kirpiğin indirdikçe ok salan o ahu gözlü dilber hiç aman vermiyor, karşısında ne zırh ne de kalkan kâr ediyordu. Ama bu hezimetten rahatsız değildi. Hatta garip bir şekilde zevk aldığı bile söylenebilirdi. Ona göre, sinesini delik deşik eden o ahu gözlü dilber, "vuruyorken de öldürüyorken de güzeldi". Karşısına geçip asırlarca beklemeye, binlerce ok yemeye razıydı. Ama ne yazık ki, buna vakit yoktu. Birazdan güneş doğacak, bütün kâinatı, bütün gerçekleri örten karanlık perde kalkıp rüyanın saltanatı sona erecekti. Geriye sadece soğuk, sevimsiz, korkunç gerçekler kalacaktı.

Sinaneddin'in rüya saltanatına, binlerce fersah uzaklardan gelen Moğol atlılarının korkunç çığlıkları son verdi. Sıçrayarak uyanan Sinaneddin, bunun bir kâbus olduğunu bilse de etkisinden hemen kurtulamadı. Aklına, onlarla harp edenlerden işittikleri geldi. Moğol keferesinin uğradığı şehirlerin, artık hiçbir zaman böyle saadet dolu bir sabaha erişemeyeceğini düşünerek üzüldü.

Olan olmuştu ve oralar için yapacak pek bir şey yoktu. Ama Erzurum için her şey yeni başlıyordu. Ne yapıp etmeli, bu güzel beldeyi korumalı, onu Moğol keferesine vermemeliydi. Güzel Erzurum, hep güzel kalmalıydı. Hemen kalktı, hazırlandı. Vakit kaybetmeden işe güce koyulmalı, Erzurum'u kurtarmak için gerekli tedbirleri almaya, hazırlıkları yapmaya başlamalıydı.

Hemen Süleyman'ı çağırdı. Erzurum sipahilerinden şehri tanıyan tecrübeli ellibaşılardan birkaçını konağa davet etmesini istedi. Bu ellibaşılar, bölgedeki ıktâ askerlerinin serdarları olup hem şehri hem de ahvalini iyi tanırlardı. Ordunun küçük emirlerinden olsalar da her daim askerin içinde bulunur, onların eğitim ve idaresiyle ilgilenirler, bu yüzden üst kademedeki büyük emirlerin göremediklerini görür, bilemediklerini bilirlerdi. Bu yüzden görüş ve düşünceleri isabetli olur, akıllı kumandanlar daima onlarla istişare ederlerdi.

Sinaneddin de ellibaşıları bu yüzden çağırıyor, bu mütevazı harp adamlarından şehrin, surların, tahkimâtların, silah, cephane ve askerin durumu hakkında bilgi almak istiyordu. Sonra da yanına aldığı merasim alayıyla birlikte şehir meydanına inecek, nevbet vurduracak, halka güven ve cesaret vermek için askerlerine geçit resmi yaptıracaktı. Ardından Şıhne Duvini'nin konağına gidebilir, gelişmeleri ve hazırlıkları takip edebilirdi.

Ama olmadı. Süleyman, emri yerine getirmek için huzurdan çıkarken Şıhne'nin gönderdiği haberci, işi değiştirdi. Şıhne, yeni gelişmeler olduğunu, Sübaşı'nın vakit kaybetmeden konağa gelmesini istiyordu. Sinaneddin, Süleyman'a döndü ve ellibaşılara haber göndermesini, onlarla Şıhne konağında görüşeceğini söyledi. Sonra da geceden beri zihnini işgal eden düşüncelerin, kaygı ve tasanın yükünü gönül heybesine koyup Şıhne konağına doğru yola koyuldu. Bu sırada Süleyman da konaktaki adamlara gerekli talimatları verip Sinaneddin'e yetişti.

Zamanı tabiatın tayin ettiği günlerdi. Erzurum'a sonbahar gelmiş, hava serinlemişti. Erzurumlular, güneşin doğuşuyla kalkmış,

telaş çorbasını içip yola koyulmuşlardı. Kimisi tarla, bağ ve bahçesine, kimisi de esnaflık ettiği çarşıya ya da pazara gidiyordu. Birer ikişer kalabalıklaşan sokaklara hâkim olan sükûnet, çarşıya yaklaştıkça yerini ağır ağır telaşlı bir hayhuya bırakıyordu.

Hacibi Süleyman, yanına aldığı az sayıdaki muhafız ve kendisine refakat etmek üzere emrine verilen birkaç Erzurum sipahisiyle birlikte Şıhne konağına doğru ilerleyen Sinaneddin, kendisini tazim eden Erzurumluları müşfik ve vakur bir şekilde selamlarken kendini bu tatlı koşuşturmacanın ahengine bıraktı. Hiç acele etmiyor, yeni güne merhaba diyen şehrin ev ve sokaklarında başlayan sabah telaşını temaşa ederek ağır ağır ilerliyordu. Bu telaşı, bu hareketliliği izlemek, ömrünü savaş meydanlarında bazen bir kılıç veya gürz, bazen de bir mızrak veya ok kılığıyla peşinde dolaşan Azrail'le kavgada geçiren bütün harp adamları gibi onun için de çok huzur verici ve keyifliydi. Hem kim bilir, belki bir mucize olur, talihin sevkiyle girdiği bir sokak arasında zebunu olduğu ahu gözlüye rastlardı.

Gece, bir elinde sopası, diğerinde meşalesiyle etrafı kolaçan eden yatakçının usul usul mırıldandığı içli gurbet türküsüyle uykuya dalan Erzurum çarşısının, çalıştıkları dükkânları en erken açmak için birbiriyle yarışan gözleri mahmur küçük çırakların, küçük ayak sesleri ile uyandığını görmek, kıymetini bilene ne büyük saadetti.

Çarşının kendisi de ayrı bir güzellikti. Bazısı gürültüyle, bazısı ise sessizce kepenkleri indirilen dükkânların her birinden farklı renkler, farklı kokular yayılıyor, insan kendini bir çiçek bahçesinde zannediyordu. Kasabı, ekmekçisi, çörekçisi, çömlekçisi, kürkçüsü, mumcusu, hallacı, attarı, saracı, nalbandı, terzisi, debbağı, pabuççusu, bezzazı, kalaycısı, beşikçisi, kılıççısı, okçusu, yaycısı ve daha niceleri, çeşit çeşit zanaatı ve renk renk mamulâtı ile boy gösteriyor, küçük dükkânlarda, küçük çırakların küçük ayak sesleriyle başlayan hareketlilik, kalfa ve ustaların işe koyulmasıyla yavaş yavaş hızlanıyordu. Birazdan müşteriler gelip gitmeye başlayacak ve Erzurum çarşısında sıradan, ama güzel ve huzurlu bir gün yaşanacaktı.

Fakat hiçbir şey göründüğü gibi değildi. Sinaneddin'in bunu anlaması uzun sürmedi. Yıllar ona konuşulmayanları da duymayı, insanların hâl diliyle anlattıklarını işitebilmeyi, hatta dert ve tasalarını, korku ve acılarını hissedebilmeyi öğretmişti. Önceleri Allah vergisi bir meziyet gibi gelen bu özelliğinin, aslında bir lanet olduğunu anlayalı uzun zaman olmuştu. Evet, bu bir lanetti. Hem de nereye gitse peşinden ayrılmayan bir lanet. Ve işte buraya kadar peşinden gelmiş ve bir karabasan gibi içine oturmuştu. İlk bakışta her şey yolunda, herkes işinde gücünde gibi görünse de vaziyet hiç de öyle değildi.

Sinaneddin baktıkça görüyor, gördükçe düşünüyor, düşündükçe göğsü daralıyordu. Belli ki herkes, kara bulutların Erzurum'a doğru yaklaşmakta olduğunu hissediyor, yüreklerine bağdaş kurup oturan korku ve kaygının etkisiyle âleme ve âdeme mutsuz ve umutsuz bakıyordu. Üstelik yerli ahaliyle göçmenlerin, Müslümanlarla gayr-i müslimlerin ve yerleşiklerle göçerlerin arasındaki gerginlik öyle artmıştı ki, bu durum çarşıda pazarda bile hissediliyor, şehir adeta bir barut fıçısı gibi patlamak için ufacık bir kıvılcıma bakıyordu.

Sinaneddin, şehri ve insanları temaşa ederken içkalenin karşısında Ulu Cami'nin hemen yanından yükselen bir çift minare inşaatı dikkatini çekti. Tebriz kapının iç tarafında kalan bu yapının henüz yeni yükselmeye başlamış minareleri, daha şimdiden Çin kâsesini andırıyor, güneş gibi parlıyordu. Öyle ki, ışık vurunca insanın gözünü kamaştırıyordu. Bir müddet durup iki minarenin üzerinde birbirleriyle yarışıyormuşçasına hızlı hızlı çalışan iki ustayı izledi. Bu sırada Sinaneddin'in asker tarafı ağır basmış, dikkatini minarelerin Tebriz kapıya çok yakın olması çekmişti. Moğollar eğer şehri kuşatacak olursa, muhtemelen Tebriz kapıya yüklenecekler, dolayısıyla Moğol mancınıkları en çok o tarafı dövecekti. Şehrin düşmesi söz konusu olmasa bile şehrin en çok o bölgesi zarar görecek ve bu muhteşem minareler de bundan payını alacaktı. Üzüldü, içinden "Ustalar boşa uğraşıyor, yazık olacak" diye geçirdi.

Onun bir süre hareketsiz kalıp o yöne bakması yanındakilerin dikkatini çekti. Nereye baktığını merak edip o tarafa döndüler. Yükselmekte olan muhteşem minareleri görünce onlar da "Ne güzel, ne heybetli bir mamure" diye düşünmekten kendilerini alamadılar. Sipahilerden biri sessizliği bozdu:

"Hond Hatun'un imaretidir. Bu işle bizzat meşgul oluyor. Kaç zamandır burada. Bir yandan o, bir yandan usta ve işçiler bir an önce bitirmek için uğraşıyor, ama..."

Diğer sipahi de söze karıştı:

"Birkaç ustayla konuştum geçenlerde. Temeli, planı çok güzelmiş. Ama duvarların bir kısmı ve şu yarım minareler dışında henüz ortada bir şey yok. Yakında havalar iyice soğur. Ne yapacaklar bilmem. Üstelik Moğol da geliyor. Allah vere de Hatun'un emeği zayi olmaya. Melikemiz çok çile çekti. Bari yüzü burada güle."

Sinaneddin ise bir başka bakıyor, o minarelerde sanki farklı bir şey görüyordu. Garip bir şekilde heyecanlanmıştı. Ama onu heyecanlandıran, minarelerin güzelliği değil, başka bir şeydi. Sanki yüreğindeki gizli yaranın sahibi o ahu gözlü dilber oradan kendisine bakıyor, ona bir şeyler fısıldıyordu. Yüzünde sevdaya dair bir gülümse belirdi. Kendi kendine "Demek bunun için geldin buraya..." dedi. Bir an atını sürüp inşaat alanına gitmek istese de kendine hâkim oldu.

Neyse ki Sinaneddin'in bu hâli, yıllardır yoldaşı ve sırdaşı olan Süleyman dışında kimsenin dikkatini çekmedi. Her zamanki gibi Sinaneddin'i daldığı hülyadan uyandırmak ona düştü:

"Efendim. Şihne hazretleri meraklanmıştır. Daha fazla bekletmek uygun olmaz."

Kendine gelen Sinaneddin, yine ters ters Süleyman'a baktı. Ama biliyordu ki, her zaman olduğu gibi yine o haklıydı. Hond Hatun'u yüreğinin en derin, en gizli köşesinde bırakmalı, tatlı hülyasından uyanıp âna ve mekâna dönmeliydi.

6

HOND HATUN ULUĞ KEYKUBAD'IN KIZI, GENÇ SULTAN Gıyaseddin'in ise kız kardeşiydi. Çocukluğu sultan babasının dizinin dibinde, sevgi ve merhametle, huzur ve rahatla, saadet ve mutlulukla geçmişti. Sonra bir yaz gecesi her şey değişti. Sultan babasıyla birlikte gittiği Kayseri civarındaki Keykubadiye sarayında tatlı uykunun rüya âleminde gül bahçeleri içinde gezerken elini uzattığı bir sarmaşık gülünün, önce bir yılana sonra da yedi başlı korkunç ejderhaya dönüştüğünü gördü. Ardından ışıl ışıl parlayan güneş karardı. Gök gürlemeye, tozu dumana katan bir rüzgâr esmeye başladı. Her tarafı yılanlar ve çıyanlar sarıyor, gül bahçesini tarumar ediyorlardı. Tam o sırada etrafı feryat figan sesleri kapladı. Korkudan dehşete kapılan Hond Hatun ise bu karmaşanın ortasında öylece duruyor ne hareket edebiliyor ne de bir şey söyleyebiliyordu.

Feryat figan sesleri iyice artınca sıçrayarak uyandı. Kan ter içindeydi. Gördüğü kâbusun etkisiyle nefes almakta zorlanıyor, ama yine de kötü rüyalar gördüğünde okuması için kendisine öğretilen duayı mırıldanıyordu: "Allah'ım. Şeytanın vesvesesinden, insanların şerrinden ve rüyanın kötüsünden sana sığınırım." Ancak sesler kesilmedi. Biraz sonra gecenin karanlığını ellerindeki çerağlarla yaran nedimeler odaya girip gözyaşları içinde yatağın başında durdular.

Hond Hatun ne olduğunu anlamaya çalışırken biri ona yaklaştı ve titrek bir sesle acı haberi verdi:

"Sultan babanız Kayseri'de yediği av etinden zehirlenmiş. Ne yapmışlarsa, ne ilaç vermişlerse kâr etmemiş... Başımız sağ olsun, yüce Allah devlete ve millete zeval vermesin."

Hond Hatun, önce hiç tepki vermedi. Hâlâ uykuda olduğunu, uğursuz kâbusun sürdüğünü düşünüp uyanmayı bekledi. Ama yüreği deli gibi çarpmaya, sızım sızım sızlamaya başlayınca anladı. İnsanın canını sadece gerçekler bu kadar yakabilirdi. O an mutlu çocukluk günlerinden kalan güleç yüzüne hüzün çöktü, alnına sert çizgiler çekildi. Hond Hatun, işte o gün büyüdü.

Sultan'ın ölümü sözde gizli tutulmuş, en yakınları dışında kimseye haber verilmemişti. Ama sarayda öyle bir telaş vardı ki, yas mı düğün mü belli değildi. Hond Hatun sağa sola koşuşan hizmetkârları, yapılan hazırlıkları görünce bu telaşın Sultan babasının yası için değil, cülus merasimi için olduğunu anladı. Sultan babası gittikten sonra yerine kim geçmiş, tahta hangi kardeşi oturmuş, ne önemi vardı. Veliaht, baba bir üvey kardeşi Kılıç Arslan olduğuna göre, bu hazırlıklar onun içindi. Gayri ihtiyari neden bu kadar acele ediyorlar diye düşünüp üzüldü. Sultan babasının cesedi bile soğumadan bu acele nedendi? Bir anda aklına küçük kardeşi Gıyaseddin geldi. "Kim bilir haberi alınca nasıl üzülmüş, ne kadar korkmuştur" dedi. Onun yanında olmalı, küçük kardeşini teselli etmeliydi. Hıçkırıklarını içine gömüp onun odasına doğru koştu.

Gıyaseddin'in odasının önü kalabalıktı. Saray muhafızları, gulâmlar ve bazı büyük emirler sofayı doldurmuş, zırhlarıyla demir bir dağı andıran iri cüsseleriyle adım atacak yer bırakmamışlardı. Sofanın girişinde ise tepeden tırnağa zırhlı ve silahlı iki emir vardı. İkisinin de elleri kılıçlarının kabzasındaydı. Gözlerinde harp ateşi yanıyor, kimseyi sofaya yaklaştırmıyorlardı. Hond Hatun şaşırdı. Bu olağanüstülüğün sebebini anlamaya çalıştı. O sırada İbn Bibi'den dinlediği eski sultanların, taht için öldürülen meliklerin

hikâyeleri geldi. Şaşkınlığın yerini korku aldı. "Eyvah" dedi. "Yoksa bunlar veliaht Kılıç Arslan'ın adamları mı? Yoksa küçük kardeşim Gıyaseddin'e bir zarar mı verecekler?" diye mırıldandı. O kadar korktu ki, bir an aklını kaçıracağını sandı. Hiç düşünmeden sofaya doğru koştu. Girişi tutan emirlere "Açılın, yol verin" diye bağırdı.

Emirler karşılarında Hond Hatun'u görünce ne yapacaklarını bilemediler. Emir Sadeddin Köpek, "İçeri kimseyi sokmayın" demişti, ama sofaya geçmek isteyen melikeydi. Ona nasıl engel olabilirlerdi? Bu sırada emirlerden biri edep perdesini aralamadan konuştu:

"Efendim, sofaya girmeniz sizin için tehlikeli olabilir. Burada kalsanız..."

Hond Hatun, gözlerini konuşan emire dikti. Onu tanıyordu. İsmi Sinaneddin Yakut'tu. Babası Sultan Alaeddin Keykubad devrinde dergâha alınan Sinaneddin, sarayın gulâmhanesinde yetişmişti. Sultan Alaeddin bu güzel yüzlü, güzel sözlü çocuğu çok sevmiş, onun iyi bir şekilde yetişmesi için özel çaba göstermişti. Sinaneddin de onun teveccühünü boşa çıkarmadı. Kısa sürede cesareti, zekâsı, becerikliliği ve sadakatiyle temayüz etti. Öyle ki artık herkes ona Sinaneddin Yakut-ı Alâî, yani Sultan Alaeddin'in Sinaneddin'i diyordu.

Sultan Alaeddin, melik ve melikelere ok ve kılıç talimi yaptırma vazifesini de her geçen gün yıldızı daha çok parlayan genç gulâmı Sinaneddin'e vermişti. Bu, son derece önemli ve hassas bir vazifeydi. Bazen talimlere bizzat katılıyor, böylece Sinaneddin'i onurlandırıyordu. Sinaneddin ise Sultan'ın bulunduğu zamanlarda bile bütün heyecanına rağmen hiçbir zaman hata yapmıyor, bütün dikkati ve ciddiyetiyle vazifesini yerine getiriyordu. Ama en çok Hond Hatun'a talim yaptırırken zorlanıyordu. Hond Hatun küçüklüğünden beri ne ok atmakta ne de kılıç sallamakta kabiliyetliydi. Belki de daha çok sanata, şiire ve mimariye ilgisi olduğundan, dikkatini bu konulara vermezdi. Onun aklı fikri büyüyünce ülkenin her yerinde hanlar, hamamlar, camiler ve medreseler yaptırmaktı. Bazen bu hayallerini Sinaneddin'e anlatır, onun ince mimarlık ve zarif

süslemeleriyle bir sanat şaheseri olarak tasarladığı her bina, savaş için eğitilmiş, silahla büyümüş Sinaneddin'i bile firuze kubbelerle rengârenk çiçeklerin, göğe yükselen harikulade minarelerle kufi hatlı mihrap ve minberlerin arasında gezdirirdi.

Sinaneddin'in emir rütbesine yükseltilip kâh bir sefere kâh bir yerin idareciliğine görevlendirilmesiyle, talimler bitti. Bu yüzden önceki gibi sık sık görüşemiyorlar, sadece ara sıra, bir tesadüf eseri denebilecek şekilde karşılaşıyorlar, ancak hiç konuşmuyorlardı. Zira Hond Hatun artık bir genç kız olmuştu, icap etmediği müddetçe genç bir emirle niçin görüşecek, ne konuşacaktı? Yine de onu bir sebeple sarayda toplanan emirlerin ve saray muhafızlarının arasında görmeyi ummaktan kendini alamıyor, onu görünce içine dolan adını koyamadığı sıcaklığın sevincini yaşıyordu. Fakat bu sefer bambaşka bir şekilde ve bambaşka duygular içindeydi. Yüreği, Sinaneddin'in verdiği tatlı sıcaklığı hissedemeyecek kadar yanmıştı. Ağlamaktan kızarmış gözleriyle öyle sert, ama bir o kadar da çaresiz ve hüzünlü bakıyordu ki, Sinaneddin ne yapacağını şaşırdı. Sanki Hond Hatun'un bütün hüznü ve çaresizliği ona geçmiş, onun yürek yangını onun da yüreğini tutuşturmuştu. Bir çocuk mahcubiyetiyle başını eğip Hond Hatun'a yol verdi. Ama onu sofada bekleyen karmaşada yalnız bırakamazdı. Yerine bir saray muhafızını yerleştirip Hond Hatun'a hissettirmeden peşinden gidip sofadaki kalabalığa karıştı.

Hond Hatun nöbetçileri geçmiş olsa da kapının önüne yığılmış kalabalığı aşması da kolay olmadı. Saray muhafızları, gulâmlar ve emirler sıra sıra dizilmiş, zırhlarıyla demir bir duvar örmüşlerdi. Hond Hatun onları yarıp ilerleyemiyor, adım dahi atamıyordu. Sanki hepsi efsunlanmış gibiydiler. Hiçbirinden çıt çıkmıyor, gözlerini bile kırpmadan öylece Gıyaseddin'in kapısına bakıyorlardı. Hiçbirinin yüzünde keder veya üzüntüden eser yoktu. Onların vaziyetini gören Hond Hatun, iyice endişelendi. Bir yandan "Açılın, kardeşimi göreceğim" diye bağırırken, diğer yandan cılız bedeniyle gulâmları ittiriyor, ancak hiçbiri onu dinlemiyor, yol verip odaya

girmesine izin vermiyordu. Sonra kapının açıldığı duyuldu. Hond Hatun, önündeki gulâmların biraz açılmasından fırsat bulup birkaç adım daha ilerledi. Hâlâ kapıya ulaşamamış olsa da en azından buradan kapıdan çıkanları görebilirdi.

Bu arada kapı açıldı. İçeriden tepeden tırnağa zırhlı ve silahlı iki gulâm, onların hemen arkasından da gösterişli merasim kıyafetiyle dikkat çeken bir emir çıktı. Hond Hatun onu görünce önce tanıyamadı. Fakat biraz sonra kim olduğunu hatırladı. Bu, Sadeddin Köpek'ti. Hond Hatun'un şaşkınlığı iyice arttı. Ondan daha rütbeli büyük emirler ortada görünmezken Sadeddin Köpek'in burada bulunmasına anlam veremedi. Üstelik yüzünde hüzün veya kederden bir eser yoktu. Tam tersine gayet mutlu görünüyor, hatta hiç olmadığı kadar rahat ve sakin bir şekilde hareket ediyordu. Şöyle bir kalabalığı süzen Köpek, daha sonra haciplerden birini yanına çağırdı ve sordu:

"Her şey hazır mı?"

Hacip, kulağına eğilip bir şeyler söyledi. Köpek, arkasını dönüp tekrar odaya girdi. Hond Hatun, bu kadar saray muhafızı, gulâm ve emirin onun talimatlarına göre hareket etmesine bir anlam veremese de üzerinde durmadı. Ne de olsa onun derdi başkaydı. Bir hamle daha yapıp birkaç adım ilerledi ki, kapı bir kez daha açıldı. Sonra Sadeddin Köpek'in sesi duyuldu:

"Buyurun Sultanım. Cülus merasimi için her şey hazır."

Kapının önünde bekleyen kalabalık birden hareketlendi. Saray muhafızları, gulâmlar ve emirler bir yandan "Sultanımız çok yaşa! Sultanımız çok yaşa!" diye sevinç naraları atarken diğer yandan da Sultan'ı selamlıyor, ona yol açmak için birer birer sağa sola çekiliyorlardı. Olan biten karşısında büsbütün korkuya kapılan Hond Hatun irkildi, olduğu yere çakılıp kaldı. Büyük bir endişe ve korkuyla dev cüsseli adamların yol açıp selamladığı Sultan'ın geldiği tarafa bakıyor, ancak bir şey göremiyordu. Bir an korktuğunun başına geldiğini düşündü. Baba acısından sonra bir de kardeş acısına

dayanamazdı. O sırada birden kalabalık açıldı. Hond Hatun, çaresizce o tarafa baktı. Önde Sadeddin Köpek yürüyordu. Hemen arkasında ise Köpek'in elini sıkıca tutan ürkek ve şaşkın yeni sultan...

Kalbi, göğsünden fırlayacak gibi oldu. Sanki cılız bedeni bu heyecanı kaldıramayacak ve oracıkta yığılıp kalacaktı. Gelen oydu. Gözlerine inanamadı. Kırpıştırıp bir daha baktı. Evet, oydu. Köpek'in peşi sıra yürüyen yeni sultan, küçük kardeşi Gıyaseddin'di. Derin bir oh çekti. Kendi kendine "Allah'ım sana şükürler olsun" dedi. Rahatlamıştı. Bir yandan da ona doğru ilerlemeye çalışıyordu. Ancak yeni sultan ve Köpek'in etrafını, halkanın noktayı çevirdiği gibi çeviren saray muhafızı ve gulâmların arasında adım dahi atamıyordu. O sırada kalabalıkta bir hareketlenme oldu. Hond Hatun coşkulu kalabalığın sofadan çıkmak için hareket ettiğini anlayınca önlerinden çekilmek için kendini bir kenara atmak istedi. Ama ne tarafa dönse, karşısında demir giysili adamlardan oluşan demir bir duvar vardı, kımıldayamadı. Kimse onu görmüyor, duymuyordu. Bir ara ayağı sürçtü, tökezledi. Eğer düşse, yelelerini savura savura rüzgâra karşı uçan yılkı atlarının toynaklarının önüne düşmüş bir ceylan gibi, bir daha kalkamazdı. Baktı yapabileceği bir şey yok, gözlerini kapayıp olduğu yere pustu. Dev cüsseli adamların demir zırhları cılız bedenine çarptıkça örseleniyor, sağa sola savruluyordu. Tam bu sırada bir elin ona doğru uzandığını gördü. Güçlükle kendisine doğru uzanan eli tuttu ve doğruldu. Bir an kurtarıcısıyla göz göze geldi. Hond Hatun farkında olmasa da bir süredir onu takip eden bu bir çift göz, Sinaneddin Yakut'un iri siyah gözlerinden başkası değildi. Sinaneddin, Hond Hatun'u belinden kavradı. Başka zaman olsa olur şey değildi, ama başka çaresi yoktu. Bu yüzden ne Sinaneddin ona bu kadar yaklaşıp dokunmaktan çekindi ne Hond Hatun buna izin vermekten kaçındı. Sinaneddin onu kollarının arasına aldığı gibi kalabalığı yara yara sofanın dışına çıkardı. Az ilerde, meşalelerin aydınlatamadığı kuytu bir köşeye gidince kollarını açtı ve Hond Hatun'u oraya bıraktı.

Üst üste yaşadığı üzüntü, korku ve heyecanın ardından nefes nefese kalan Hond Hatun, olduğu yere çöküp kaldı. Bir ara sofayı boşaltan kalabalığın arkasından koşup Gıyaseddin'in boynuna atılmak istedi. Ancak bunu yapmaya ne yüreğinin ne de dizlerinin dermanı vardı. Öylece kalakaldı. Biraz nefeslendikten sonra yanı başında duran kurtarıcısına döndü. Sinaneddin de nefes nefeseydi. Çatılmış kaşlarının altından parlayan gözleri öyle güzel, öyle derindi ki, bir anda Hond Hatun'u içine çekti. Bir anlığına da olsa bütün hüznünü, bütün korkusunu çekip aldı. Bu sırada etrafta kimse kalmamış, herkes yeni sultanın arkasından koşuşmuştu. Hond Hatun'u oracıkta o hâlde bırakmaya içi elvermese de gitmeliydi. İstemeye istemeye konuştu:

"Merak etmeyin, her şey yoluna girecek. Şimdi siz buradan ayrılmayın. Biraz nefeslenin. Ben şimdi hizmetkârlarınızı göndereceğim, sizinle onlar ilgilenir."

Sonra da kalabalığa yetişmek için hızlıca yürümeye başladı. Daha birkaç adım atmıştı ki, durdu ve geri döndü. Son derece üzgün bir şekilde şöyle dedi:

"Efendim, Sultan babanızın vefatı için çok üzgünüm. Bilirsiniz ki o bizim de babamızdı. Hepimizin başı sağ olsun."

Sonra hemen geri döndü ve hızlı adımlarla yürüyüp gitti. O uzaklaşırken Hond Hatun hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bir yandan da "Şimdi ben sultan babamın yasını mı tutmalıyım, yoksa sultan kardeşimin cülusunu mu kutlamalıyım?" diye düşünmeye başladı. Fakat birbiri ardı sıra yaşadığı üzüntü, korku ve heyecandan sonra o kadar yorgun ve bitkin düşmüştü ki, daha fazla dayanamadı, oracıkta yığılıp kaldı. Bayılmıştı.

7

SADEDDİN KÖPEK VE ADAMLARI, GIYASEDDİN'İ KEYKUBADİYE'DEN alıp Kayseri sarayına götürdüler. Ertesi gün beyaz atlas giydirip beline hükümdarlık kemerini bağladılar. Uluğ Keykubad'ın tahtına oturtup başına saltanat tacını koydular.

Gıyaseddin tahta oturduktan hemen sonra Sultan Alaeddin için taziyeleri kabul etti. Bütün emirler ve melikler, elbiselerinin üzerine beyaz gaşiyeler çekip Uluğ Keykubad'ın ardından başsağlığı dilediler. Ülkenin her yerinde yas ve matem ilan edildi. Fakat bu sadece üç gün sürdü. Dördüncü gün Gıyaseddin emretti. Sıradan seçkin kişilerin, büyüklerin ve küçüklerin, yönetenlerin ve yönetilenlerin hepsi matem elbiselerini çıkardı. Herkese rütbesine göre elbiseler ve hilatler dağıtıldı. Sarayda şahane bir eğlence meclisi düzenlendi. Öyle bir bezm meclisi kuruldu ki, ney, çeng ve rebabın sesi, yengeç burcuna kadar yükseldi. Orada hazır bulunan herkes, Sultan Alaeddin'in korkusunu ve üzüntüsünü, bir solukluk nefes gibi ciğerlerinden attılar. Sanki o hiç yaşamamış, ölmemişti! Ve düne kadar ona Uluğ Sultan diyenler, sanki onu tanımamışlar, ona itaat etmemişler ve gidişine hiç üzülmemişlerdi!

Çok geçmedi. Gıyaseddin, etrafına doldurduğu yılanların ve çıyanların yardımıyla iktidarı ele geçirip zulüm ve adaletsizliğin saltanatını başlattı. Bu konuda onun en büyük destekçisi ve akıl

hocası Sadeddin Köpek'ti. Çok masumun canına kıyıldı, birçok liyakat sahibi devlet adamı sudan bahanelerle ya öldürüldü ya da işten el çektirildi. Uluğ Keykubad'ın cennet ülkesi, gözünü iktidar hırsı bürümüş uğursuz bir güruhun eline kalmıştı.

Hond Hatun, hayatından şüpheye düştüğü kardeşinin yaşıyor olmasından ve yeni sultan olarak tahta oturmasından çok mutluydu. Sultan babasının üzüntüsünün yerine, kardeşinin mutluluğunu koymaya çalıştı. Ancak bir süre sonra işlerin hiç de iyi gitmediğini gördükçe huzuru kaçtı. İlk başta hiç ses etmese de Gıyaseddin ve Sadeddin Köpek'in zulüm ve cinayetlerinin ardı arkası kesilmiyordu. Ardı arkası kesilmeyen bir şey daha vardı ki, o da söylentilerdi. Korkudan kimse sesli söyleyemese de Sultan Alaeddin'in, oğlu Gıyaseddin'in izni ve Sadeddin Köpek'in tertibiyle zehirlendiği şayiası her yere yayılmıştı.

Hond Hatun ilk önce inanmadı. Küçüklüğünden beri hırsına, bazen de bencilliğine dair birçok olaya şahit olmuş olsa da Gıyaseddin'in bu kadar ileri gidebileceğine ihtimal vermiyordu. Ama söylentiler, içine kurt düşürmüştü bir kere. Üstelik Gıyaseddin, üç günlük yas merasiminden sonra babasının ismini hiç anmadığı gibi zehirlenme olayına dair bir araştırma ya da kovuşturma da başlatmamıştı.

Öyle bir zaman geldi ki, Hond Hatun'un aklına düşen kurt, içten içe onu yemeye başladı. Sonunda karar verdi. Gıyaseddin'le konuşacak, gerçeği ondan öğrenecekti. Bir gün huzuruna çıkıp lafı dolaştırmadan sordu: "Sultan babamızı sen mi öldürttün?" Gıyaseddin kaşlarını çattı. "Bunu nasıl düşünürsün. Hayır, ben yapmadım" deyip türlü yeminler verdi. Ama Hond Hatun gerçeği onun sözlerinden değil, gözlerinden anlayacağını biliyordu. Gözlerini, gözlerine dikti. Gıyaseddin durumun farkına varıp telaşla gözlerini kaçırıncaya kadar, Hond Hatun aynı ninnileri dinlediği, aynı dadıların kucağında uyuduğu, aynı sütannelerin göğsünden emdiği, beraber büyüdüğü kardeşinin gözlerindeki şeytani parıltıyı, ihaneti gördü. Artık emindi. Sultan babasının katili, kardeşi Gıyaseddin'di.

Sultan babası öldüğü gün büyüyen Hond Hatun, kardeşinin ihanetiyle ihtiyarlayıp kuru bir dala döndü. Bir an "Keşke içime düşen şüphe kurdu beni kemirip bitirseydi de gerçekle yüzleşmeseydim" diye düşündü. Gerçek, bir kez daha her şeyden fazla yakmıştı canını. Gözyaşları yanaklarından aşağı akarken karşısındaki adama nefretle baktı. "Sen artık benim kardeşim değil, Sultan babamın katili, alçak bir hainsin. Rezil bir yalancısın. Artık benim için bir yabancıdan farkın yok!" diye haykırdı.

Bir süre Sultan babasının has adamları Şemseddin Altunaba, Kemaleddin Kâmyâr, Hüsameddin Kaymeri ve Kayır Han'la gizlice mektuplaştı. Onlardan Gıyaseddin'den ve onu şeytanın atına bindirmiş olan Köpek'ten hesap sormak için yardım istedi. Fakat bilmiyordu ki Sultan babasının kanı, bu emirlerden bazılarının da eline bulaşmıştı. Üstelik Sadeddin Köpek de boş durmuyor, Sultan Alaeddin'in ortadan kaldırılmasına göz yuman, hatta destek olanlar da dâhil olmak üzere kendisine rakip olarak gördüğü emirleri ortadan kaldırmak için fırsat kolluyordu. Bunun için yıllardır devlete hizmet eden büyük emirler aleyhine Gıyaseddin'i doldurmaya, yalan ve iftiralarla onların genç sultanın iktidarı için büyük bir tehlike olduğunu işlemeye başladı. Bir yandan da emirlerin her hareketini izliyor, onları ortadan kaldırmak için sudan bir sebep arıyordu. Kendi canlarının derdine düşmüş olan bu zavallı emirler, Hond Hatun'a nasıl yardımcı olabilirlerdi?

Hond Hatun, gizlice mektup gönderdiği emirlerden sadece Kayır Han'dan cevap aldı. Celaleddin Harezmşah'ın ölümünden sonra başıboş kalıp Anadolu halkına zarar verirken Uluğ Keykubad'ın akıllı siyaseti sayesinde devlet hizmetine alınan Harezmlilerin reisi olan Kayır Han, genç melikeye biraz daha sabretmesini, çok yakında bütün bu olup bitenlere son vermek için harekete geçeceğini bildirdi. Biraz olsun ümitlenen Hond Hatun, sessizce beklemeye başladı.

Buna karşılık Sadeddin Köpek'in casusları boş durmuyordu. Her ne kadar Sadeddin Köpek'in ortadan kaldırılacaklar listesinin

ilk sırasında bulunan Kayır Han'la Hond Hatun arasında gidip gelen mektupları ele geçiremeseler de gizlice haberleştiklerini öğrenmişlerdi. Köpek'in sinsi planını uygulamaya koyması için bu kâfiydi. Genç sultanın aklını korku ve şüpheyle doldurdu. Şöyle diyordu: "Kayır Han, siz cihan padişahımızın itaatinden ayrılmıştır. Kendine bağlı diğer Harezmli beylerle size karşı bir hareket başlatmasından ya da ülke dışındaki düşmanlarınızla anlaşma yapmasından korkarım. Eğer o bir düşmanla anlaşıp onlarla birlikte hareket ederse bu sizin için büyük bir felaket olur. Zira Kayır Han, ordumuzun sayısı ve gücü hakkında bilgi sahibidir. Ama eğer onu tutuklatır ve bir kaleye hapsederseniz herhangi bir harekete girişemez. Onun bu durumu diğer Harezm beylerinin de ayaklarını denk almasına sebep olur. Korkup çekinerek doğru yola girerler ve sizden ayrılmaya kalkışmazlar."

Sonunda Sultan Gıyaseddin'den Kayır Han'ın tutuklanması, bir süre sonra da öldürülmesi için izin aldı. Kayır Han, Köpek'in adamları tarafından tutuklanıp Zamantı zindanlarına atıldı. Hond Hatun'un son ümit dalı da elinde kalmıştı.

İşlerin her geçen gün kötüye gittiğini gören Hond Hatun, sonunda kardeşiyle konuşmaya karar verdi. Aralarındaki kardeşlik hukukunu öne koyacak, Kayır Han'ın tutuklanması hakkında bilgi isteyecek ve gerekirse hesap soracaktı. Ama ne mümkündü. Sorduğu her soruyu Gıyaseddin'i bir an bile yalnız bırakmayan vezir Sadeddin Köpek cevaplıyor, Gıyaseddin'in konuşmasına fırsat bile vermiyordu. Hond Hatun sonunda dayanamadı. "Yeter" diye bağırdı. Sonra da ekledi: "Sen kim oluyorsun da Sultanımızla, kardeşimle arama giriyorsun? Unutma ki, devletin bütün görevlileri gibi sen de Selçuklu hanedanının bir hizmetkârısın. Vezir olman bir şey değiştirmez. Seni o makama atayan Sultan, azletmesini de bilir. Haddini aşma!"

Gıyaseddin, ablasının bu çıkışı karşısında korku ve endişeyle irkildi. Fakat Sadeddin Köpek o kadar rahattı ki, sanki Hond Hatun kendisini değil de başkasını azarlamıştı. Onun rahatlığını, sultan kardeşinin ise korku ve endişesini gören Hond Hatun, Gıyaseddin'e

yaklaştı. Uzanıp elini tuttu. Diz çöküp gözlerine baktı. "Ablanım ben senin. Her ne yapmış olursan ol, hatadan dönmek için hiçbir zaman geç değildir. Hadi anlat bana." dedi.

Hond Hatun'un sözleri, genç sultana tesir etmişti. Belki de ablasının sıcak ve şefkatli dokunuşu, Köpek'in marifetiyle yüreğini kaplayan korku ve endişe buzlarını eritmiş, uzun süredir ilk defa kendini güvende hissettirmişti. Gözleri doldu, yutkundu. Belki de "Abla bana yardım et. Kurtar beni düştüğüm bu karanlık kuyudan" deyip nedamet getirecekti. Ama olmadı... Genç sultanın ablasından etkilendiğini gören Sadeddin Köpek hemen araya girdi. Sultan'ın kulağına eğilip bir şeyler söyledi. O anda çehresi eski halini alan Sultan, Hond Hatun'un şefkatli elini bırakıp ayağa kalktı. Dizlerinin üzerinde onu izleyen Hond Hatun'a "Saltanat işleri böyledir. Yeri gelir, en yakın bildiklerimizin bile gözünün yaşına bakılmaz. Bu, Kayır Han için de, senin için de geçerlidir" dedi.

Kendini kör kuyularda büyük bir yalnızlık, çaresizlik ve ıstırap içinde hisseden Hond Hatun, ne yapacağını ne diyeceğini bilemedi. Birkaç gün boyunca ne yedi ne içti. Nefes bile alamıyor, adeta boğuluyordu. Sonra bir gün kararını verdi: Artık bir yabancıdan, bir düşmandan farksız olan Sultan kardeşiyle aynı yerde, aynı sarayda hatta aynı şehirde kalamazdı. Hemen hazırlıklarını yaptı ve Konya'yı terk etti. Sanki hâl diliyle şöyle diyordu:

Şifa istemem balından
Bırak beni bu halımdan
Razıyım açan gülünden
Yeter dikenin batmasın

Gece gündüz bu hizmetin
Şefaatin kerametin
Senin olsun hoş sohbetin
Yeter huzurum gitmesin...

Yanına aldığı az sayıdaki nedimesi ve küçük bir muhafız kıtasıyla birlikte, yaşamaya tahammül göstermek, nefes alacak bir yer bulmak için diyar diyar gezmeye başladı. O artık yuvasından ayrılıp kendini gurbete vuran gönüllü bir sürgünden başka bir şey değildi. Istırap hâline gelen hayatını devam ettirebilmek için bir amaç bulmanın peşinde kalabalık şehirleri, tenha köy ve kasabaları dolaşıyor, gittiği her yerde hayır hasenat işleriyle uğraşıyordu.

İlk önce Harput'a gitti. Orada da ıstırap yüklü yüreğini biraz olsun hafifletmek için bir hayır eseri imarına başladı. Fakat kardeşi Gıyaseddin'in cinayetleri peşini bırakmıyor, onun elinden can veren her masumun ahı, bir şekilde Hond Hatun'a kadar ulaşıyordu. İş başındaki emir ve kumandanların devlete ne kadar bağlı olduğuna değil, kendisine ne kadar bağlı olduğuna bakan Gıyaseddin, şüphe duyduğu kim olursa olsun, işbaşından uzaklaştırıyor, bununla da kalmayıp canına okuyordu. Bu kaht-i ricalin devlet için büyük zarara sebep olması, zerre miskal umurunda değildi. Konya'da hüküm süren korku ve zulüm saltanatının yeni kurbanı, bir süre önce tutuklanan Kayır Han'dı. Kayır Han, hapis bulunduğu Zamantı zindanlarında öldürülmüştü.

Bu haberi alan Harezmliler bir anda ayaklanarak Anadolu'nun içlerinden doğu ve güneydoğuya doğru akmaya, geçtikleri her yeri yağmalayıp tahrip etmeye başladılar. Harezmliler biraz aksi, anlaşması zor adamlardı. Ama Sultan Alaeddin, reisleri Kayır Han'ı ikna etmeyi başarmış, Harezmlileri devletin sadık kulları haline getirmişti. Onun himayesinde yüksek makamlara, itibara ve servete kavuşmuş olan Harezm beyleri, Sultan'ın son zamanlarındaki bütün seferlerine ve savaşlarına katılmış ve Türkiye Selçuklu ordularının başarıya ulaşmasında önemli rol oynamışlardı. Ama Gıyaseddin'in, Sadeddin Köpek'in telkinleriyle, önderleri Kayır Han'ı ortadan kaldırmaları, Keykubad'la yaptıkları ahdi bozmalarına sebep olmuştu. Önlerine çıkan şehirleri ve yerleşim bölgelerini tahrip etmeye başlayan Harezmliler, Doğu Anadolu'ya yönelip Malatya'ya kadar ilerlediler.

Bu hengâmede Hond Hatun'un, Harput'ta kalması mümkün değildi. Harezmlilerin Harput'a varması an meselesiydi. Kardeşi Gıyaseddin'den ve onun veziri Sadeddin Köpek'ten nefret eden isyancıların, hanedana mensup bir melikeye ne yapacaklarını kim bilebilirdi? Belki de Hond Hatun'u, Gıyaseddin'in şahsında Selçuklu hanedanına oluşan öfkenin kurbanı olarak seçecek, bütün öfkelerini ondan çıkaracaklardı.

Harput sübaşısı Seyfeddin Bayram, durumu Melike'ye izah edip burada kalmasının uygun olmadığını, kendisini Konya'ya naklettirmek üzere bir birlik hazırlattığını söyledi. Ancak içi içini yiyor, böyle bir kargaşada kime güvenip birliğin başına geçireceğini, Hond Hatun'u kime emanet edeceğini düşünüp duruyordu. Aklına birden Sinaneddin Yakut geldi. Sinaneddin, yıllarca hizmetinde bulunduğu Sultan Alaeddin Keykubad'ın ölümünden sonra Sadeddin Köpek tarafından merkezden uzaklaştırılarak Harput'a gönderilmişti. Onu çok iyi tanıyan Seyfeddin Bayram, hem cesaret ve zekâ hem de hanedana sadakat konusunda ondan daha iyisini bulamazdı. Hemen Sinaneddin'i yanına çağırttı. Durumu anlatıp "Bu önemli görev için senden başkasına güvenemem" dedi. Hemen hazırlanmasını, yolda çok dikkat çekmemek için az, ama güvenilir adamlardan bir muhafız birliği oluşturmasını tembihledi.

Endişeli bir şekilde yol hazırlığını yapan Hond Hatun, kafileye Sinaneddin Yakut'un nezaret edeceğini öğrenince rahatladı. Sanki içini kaplayan korku ve endişe gitmiş, yerine huzur ve mutluluğun şimdiye kadar hissetmediği bir çeşidi gelmişti. Ancak Konya'ya, kardeşinin yanına asla dönemezdi. Derdini ve sırrını kimseye ifşa etmeden Konya'ya değil, Darül-Hısn Ankara'ya gitmek istediğini söyledi. Seyfeddin Bayram, Melike'nin bu isteğine bir anlam veremese de itiraz edecek hâli yoktu. "Siz nasıl isteseniz efendim" dedi.

Akşama doğru her şey hazırlanmıştı. Havanın iyice kararmasını bekleyip sessizce yola çıktılar. Ne olur ne olmaz diye herkesin bildiği işlek yolları değil, pek kullanılmayan yolları tercih etmeliydiler. Bu yüzden Seyfeddin Bayram, Sinaneddin'in isteği üzerine etrafı çok

iyi bilen Harputlu bir ellibaşını da kılavuz olarak kafileye katmıştı. Eyyüp isimli bu ellibaşı, nice harp darp görmüş tecrübeli bir askerdi. Sinaneddin onu Harput'a geldikten sonra tanımış, kısa sürede liyakat ve sadakatine şahit olmuştu. Bu yüzden kafileye kılavuzluk yapması için özellikle onun görevlendirilmesini istemişti. Yola çıkmadan önce de onunla konuşmuş, ona güvendiğini, bu yüzden de yol boyunca işine karışmayacağını söylemişti.

Ellibaşı Eyyüp, buraları avucunun içi gibi bilirdi. Hemen kafileyi tehlikeye atmadan hangi yollardan götürebileceğini düşündü ve kafasında bir güzergâh belirledi. Zifiri karanlığın içinde sürecek yolculuğun kafileyi hangi orman içlerinden, hangi sarp kayalıklardan ve hangi dar keçi yollarından götüreceğini bilen bir tek oydu. Belki de bu yüzden, kafiledeki herkeste gözlenen tedirginlikten onda hiçbir eser yoktu ya da hislerini gizlemeyi iyi biliyordu. Yüzünde sıcak bir tebessümle "Melikemiz korkmasın, onu bu cendereden sağ salim çıkaracağım inşallah" deyip kafilenin önüne düştü. Doru atının üzerinde ağır ağır ilerliyor, yol gösteriyordu.

Asi Harezmliler Malatya'dan Harput'a, onlar ise Harput'tan Malatya'ya doğru ilerliyorlardı. Burası, yolculuğun ilk ve en zor, en tehlikeli bölümüydü. Malatya'dan sonrası Allah kerimdi. Eyyüp, isyancılarla karşılaşma ihtimaline karşı kafileyi zifiri karanlıkta uzun ve zor yollara vurdu. Ama yine de ne olacağı belli olmazdı. Ya asilerden ya da asilerden cesaret alıp sağı solu yağmaya çıkanlardan bir güruhla karşılaşabilirlerdi. Bu yüzden büyük dikkatle ilerliyor, atacağı her adımı, vereceği her kararı ince ince düşünüyordu. Bu arada diline yanık bir türkü dolamış, sürekli mırıldanıyordu:

Hüseynik'ten çıktım şeher yoluna
Can ağrısı tesir etti koluma
Yaradanım merhamet et kuluna
Yazık oldu, yazık şu genç başıma
Bilmem şu feleğin bana cevri ne?

Bazen mırıldanmayı keserek arkasına dönüp bakıyor, kafileyle mesafeyi açmadığından emin olunca da tekrar aynı türküyü mırıldanmaya ve yürümeye devam ediyordu. Yeri geldikçe de yolun durumu hakkında bilgi verip "Yol burada daralıyor", "Az ilerde sarp bir kayalık var", "Sağ taraf uçurum", "Aman dikkat" diyerek uyarılarda bulunuyordu.

Gece boyunca yürüdüler. Bazen at sırtında, bazen de yaya bir şekilde dere tepe aşan, sarp kayalıklarda dar geçitlerde kan ter içinde kalan kafiledekiler yoruldu. Hem karanlığın içlerinde oluşturduğu ürpertiden hem de yol meşakkatinden bezmiş, usanmışlardı. Özellikle Hond Hatun ve onun gibi saray yaşamına alışkın hizmetkârlar, bu gecenin hayatlarının en zor gecesi olduğunu düşünüyorlardı. Yine aynı sebepten, nasıl bir tehlikenin içerisinde olduklarının farkında bile değillerdi. Ne isyan ne de isyancıların yapabilecekleri hakkında bir fikirleri vardı. Her an bir yerden çıkabilirler, ölüm ve azabı, bu küçük kafilenin son menzili yapabilirlerdi. Hâl böyle olunca karanlığın ve yol meşakkatinin derdi onlara, isyancıların her an her yerden çıkabilecekleri ihtimalinin korkusu ise onları sağ salim varacakları yere götürmekle görevli Sinaneddin'e, Eyyüp'e ve muhafız birliğine düşmüştü.

Tan ağarmaya, zifiri karanlık dağılmaya başladığında biraz rahatladılar. Sık bir meşe ormanın içindeydiler. Yürüdükleri yol, uzun süredir kimse geçmediğinden olsa gerek, çok az seçiliyordu. Ama en azından ne ötesi uçurum ne de berisi kayalıktı. Yol boyunca ara ara durup biraz dinlenmiş olsalar da hepsi yorgun ve perişandı. Herkes daha ne kadar yürüyeceğiz diye düşünürken Ellibaşı Eyyüp'ün sesi duyuldu:

"Hepimiz çok yorulduk. Ama az kaldı. Şu ileride hem yolu görebileceğimiz hem de durup dinlenebileceğimiz bir yer var."

Son gayretle adımlarını sıklaştırdılar. Biraz sonra ağaçlar seyrekleşmeye başladı. Şimdi etrafı daha iyi seçebiliyorlardı. Bir taraflarında göğe doğru yükselen kayalıkları, diğer yanlarında ise Fırat

Nehri'nin iki yakasına doğru göz alabildiğine uzanan yemyeşil ovaları görünce şaşırdılar. Sanki gece karanlığında fark etmeseler de dünyanın tepesine çıkmışlardı. Bu sırada Ellibaşı Eyyüp durdu. Eliyle az ilerideki küçük bir mağarayı gösterdi.

"İşte bakın, burası. Burada kimsecikler farkına varmadan kalabiliriz. Hava kararınca tekrar yola koyuluruz."

Hond Hatun ve hizmetkârları alelacele hazırladıkları yerlere kıvrılıp hemen uykuya daldılar. Ama Eyyüp ve muhafız birliğindeki askerler ayaktaydı. Aslında her insan gibi onlar da yorgun ve uykusuzlardı. Ama aldıkları eğitim ve yaşadıkları tecrübeler, sıradan insanların aksine onlara zamanla tahammül gücü kazandırmıştı. Sinaneddin birkaç nöbetçi belirleyip diğerlerinin dinlenmesini emretti. Sonra da mağaranın az ilerisinde duran ve Fırat'ın iki yakasına doğru uzanan yeşil ovaları izleyen Eyyüp'ün yanına gitti.

"İyi iş çıkardın. Kafileyi o gece karanlığında sağ salim buraya kadar getirdin. Lakin daha yolumuz var. İstersen biraz dinlen."

Eyyüp eliyle ilerisini gösterdi.

"Efendim şuraya bakın, ta ileriye. Yükselen dumanları görüyor musunuz?"

Sinaneddin önce bir şey görmedi. Fakat gözlerini kısarak bakınca ufkun ilerisinde göğe doğru yükselen öbek öbek siyah, gri ve beyaz dumanları gördü. Bu sırada Eyyüp konuşmaya devam ediyordu.

"O dumanlar Malatya'dan yükseliyor. Asilerin şehre giremediklerini duymuştuk. Ama anlaşılan çevredeki köyleri basıp yakmışlar. Eğer onlar da gece ilerledilerse şimdi Harput'a varmışlardır. İzin verirseniz ben düze ineyim. Şurada, Fırat'ın kenarında kayıkçılar vardır. Olan biteni, yolun vaziyetini onlardan öğreneyim. Ona göre hareket ederiz."

Sinaneddin'in keyfi kaçmıştı. Ama şimdi ne Malatya için üzülecek ne de Harput için endişelenecek zamandı. Şu an görevini yerine getirmekten, Hond Hatun'u sağ salim Ankara'ya götürmekten

başka bir şey düşünmemeliydi. Eyyüp'e izin verip bilgi alması için düze gönderdi. Sonra da o dönene kadar dinlenmeye çekildi.

Eyyüp döndüğünde hava kararmıştı. Bu süre içinde dinlenme fırsatı bulan Hond Hatun, hizmetkârları ve muhafız birliği, tekrar yola koyulmaya hazırlardı. Eyyüp ise yorgun ve bitkindi. Üstelik son derece üzgün ve endişeliydi. Kayıkçılarla konuşmuş, Harezmlilerin Malatya ve çevresinde yaptıkları yağma ve talandan sonra, Harput'a vardıklarını, sabah erkenden savaşa tutuştuklarını öğrenmişti. Kayıkçıların söylediğine göre Malatya sübaşısı Seyfüddevle Er Tokuş, Harput'u savunan Seyfeddin Bayram'ın yardımına koşmuş, ancak yapılan savaşta Seyfeddin Bayram ölmüş, Er Tokuş ise Harezmlilerin eline esir düşmüştü. Harezmliler Harput'u ve çevresini yağmalamaya başlamışlardı. Buralarda olan olmuştu da, Harput için çile yeni başlıyordu.

Eyyüp kayıkçılardan işittiklerini anlatırken yüz hatları geriliyor, belli ki Harput'u düşünüyor, köyünün, hanesinin, çoluk çocuğunun akıbetini merak ediyordu. Hakkı da vardı. Sinaneddin düşündü. Nasıl olsa asiler yol üzerindeki köyleri harabeye çevirip Harput'a ulaşmışlardı. Geri dönecek hâlleri olmadığına göre artık kervan yolunu takip ederek Ankara'ya ulaşmak mümkündü. Kararını verip Eyyüp'ü rahatlattı.

"Eyyüp, senin görevin burada bitiyor. Asiler Harput'a vardıklarına göre artık onlarla yolda karşılaşma ihtimalimiz yok gibi. Sen bizi düze, kervan yoluna indir. Sonra Harput'a dönebilirsin."

Eyyüp onlara son bir kez daha kılavuzluk edip onları düze, yola indirdi. Dilinde yine bir türkü dolamıştı. Ama bu sefer daha içli söylüyor gibiydi.

Dağlar dağımdır benim
Gam ortağımdır benim
Söyletme çok ağlarım
Dertli çağımdır benim

Oy dağlar, dağlar, dağlar
Başı dumanlı dağlar
Yol verin yâre gidem
Dinsiz imansız dağlar

Eyyüp kafileyi Fırat kenarına indirdikten sonra onları karşı kıyıya geçirmeleri için kayıkçıları ayarladı. Sonra onların güvenle karşıya geçişlerini izledi. O, süratle Harput'a doğru yola koyulurken Hond Hatun ve yanındakiler de Malatya'ya doğru ilerlemeye başlamışlardı.

8

HOND HATUN MALATYA'YI SEVERDİ. ÇÜNKÜ ORADA SULTAN babası Alaeddin Keykubad'ın çok hatırası vardı. Melikliği döneminde kardeşi İzzeddin Keykavus'la bir taht mücadelesine girişmiş, ancak mağlup olunca Malatya'daki Minşar Kalesi'ne hapsedilmişti. Orada sekiz yıl boyunca her an ölüm korkusuyla yaşayan Alaeddin Keykubad, kardeşi İzzeddin Keykavus'un ölümünden sonra devlet adamları tarafından o zindandan çıkarılıp tahta oturtulmuştu. Daha sonra Malatya'ya dillere destan bir ulu cami yaptırmıştı. Bu caminin yapısı da işçiliği de mükemmeldi. Mihrabı, minberi, kubbesi, sütunları, firuze ve gök renkli çinileri, eyvanları, hele ortasındaki bahçe ve havuzuyla göz kamaştıran iç avlusunun Anadolu'da bir benzeri daha yoktu. Üstelik Malatya havasıyla, suyuyla, yemyeşil bereketli toprağı ve neşeli insanlarıyla ömre ömür katan bir şehirdi. Bu yüzden Hond Hatun'un bu şehre ayrı bir sevgisi vardı. Ancak şehre yaklaştıkça Harezmlilerin işledikleri cinayetleri, yanmış köylerin üzerinde tüten dumanları, han ve kervansarayların hâlini görünce üzülüyor, gözyaşlarına boğuluyordu. Hele evini barkını, sevdiklerini kaybeden Malatyalıların feryat ve figana karışan ağıtları dayanılacak gibi değildi.

Dağlar seni delik delik delik delerim
Kalbur alır toprağını elerim
Sen bir kara koyun ben kuzu
Sen döndükçe ardın sıra melerim

Dağlar senin ne karanlık ardın var
Lale sümbül boynun eğmiş derdin var
El âlemin vatanı var yurdu var
Benim yurtsuz kalışıma ne deyim

Bütün bu olaylara kardeşinin sebep olduğunu bilmek ise onu hepten kahretmişti. Zihnini istila eden bu kara düşüncelere, biri bitip diğeri başlayan ciğer delen ağıtlar eklenince yorgun vücudu dayanamadı. At binemez, yol gidemez hâle geldi. Baktılar olacak gibi değil, onu bir mahfeye koyup yatırdılar. Şehirde fazla oyalanmayıp yola koyuldular. Yazıhan, Hekimhan, Taşhan, Alacahan, Tecerhan, Serçehan ve Eğri Köprü'yü geçip Sivas'a, oradan da Yıldızeli, Yenihan, Cimcimli, Sultanhanı ve Yahşihan üzerinden Ankara'ya vardılar.

Günler süren yolculuğun ardından Ankara'ya varan Hond Hatun, uzun süre kendine gelemedi. Bir müddet dinlendikten sonra kendini toparlayan Hond Hatun, burada bir mescit inşaatı başlattı. Her gün inşaata gidiyor, çalışmalara bizzat nezaret ediyor, hatta bazen kendisi de bir işin ucundan tutuyordu. Onun bu gayretini gören mimarlar, ustalar ve işçiler de işe daha çok sarılıyor, mescit inşaatı beklenenden daha hızlı ilerliyordu.

Bu sırada Sadeddin Köpek'in entrikaları da hız kesmeden devam ediyordu. Bu sefer de varlığından rahatsızlık duyduğu Şemseddin Altunaba'yı ortadan kaldırmıştı. Altunaba ki, Uluğ Keykubad'ın en güvendiği devlet adamlarından biriydi. Üstelik o, Gıyaseddin'in atabeği, yani baba yarısıydı. Gıyaseddin'in onun öldürülmesine göz yumması, artık tamamen Köpek'in etkisi altında olduğunun göstergesiydi. Çok geçmedi, yeni zulüm ve cinayet haberleri gelmeye başladı. Gıyaseddin, vaktiyle babası Alaeddin'in veliaht tayin ettiği

üvey kardeşi Kılıç Arslan ile diğer kardeşi Rükneddin'i ortadan kaldırmaya karar verdi. Kılıç Arslan henüz on, Rükneddin ise sekiz yaşındaydı. Vehmi o kadar büyüktü ki, sadece bu iki kardeşten değil, anaları Melike-i Adiliye'den de kurtulmayı kafaya koymuştu. Sadeddin Köpek'i çağırıp her üçünün de ölüm emrini verdi.

Köpek, önce ana ile yavrularını ayırdı. Melike-i Adiliye'yi Ankara'ya gönderirken çocuk yaştaki zavallı şehzadeleri de Uluborlu Kalesi'ne hapsettirdi. Sonra bu küçük şehzadelerden hiçbir haber alınamadı. Bazıları şehzadelerin öldürülmesi için görevlendirilen Atabeg Armağanşah'ın, iyi ve hayırlı bir kimse olduğunu, şehzadelere kıyamadığını, kanlı gömleklerini Sultan'a götürerek onu kandırdığını, bazıları ise emri uygulayıp küçük şehzadeleri öldürdüğünü söylediler.

Şehzadelerin anası Melike-i Adiliye'nin akıbeti ise daha korkunçtu. Zavallı kadın bir gece vakti Köpek'in adamları tarafından Ankara'ya getirildi. Hond Hatun durumdan haberdar olunca onunla görüşmek istediyse de muhafızlar izin vermedi. "Yarın şansımı bir kez daha dener, gerekirse Ankara şıhnesine çıkar, izin alırım" diye düşündü. Köpek'in cellatlarının boş durmayacağı, aklına bile gelmedi. Her hareketinde asil yaratılışının izleri görülen, iffet ve namus abidesi Melike-i Adiliye ise başına gelecekleri biliyordu. Cellatlar gelmeden önce izin alıp abdestini tazeledi. Hayata veda etmeden önce hâlis kalp ile iki rekât namaz kıldı. Yüzünü dua kıblesi olan göğe çevirerek şöyle dedi: "Allah'ım, ben senin kulunum. Bir başka kulunun zulüm görmüş, ümitsizliğe düşmüş, değersiz kızıyım. Benimle çocuklarım arasına karanlık perde koydular. Ruhumu ve vicdanımı köreltip kanımı akıtmaya niyet ettiler. Allah'ım, çocuklarımı sana emanet ediyorum. Onları koru. Sen tövbeleri kabul eder, kullarına acırsın."

O an orada bulunan saray hocaları bu duayı ezberleyip bir yere kaydettiler. Melike bir yandan "Zalimlere hak ettikleri cezayı ver. Bana acı ve beni bağışla, tövbelerimi kabul et" diye dua ederken başörtüsünü iki üç kat dolayıp yüzünü kapattı ve kıbleye dönüp oturdu. Hizmetçileriyle helalleşti. Kelime-i şehadet getirip Kur'an

okumaya başladı. Cellatlar başına geldiğinde cennet bahçesine doğru yola çıkmak için artık hazırdı.

Hond Hatun, sabah erkenden Şıhne konağına gitti. Melike-i Adiliye'nin Köpek'in cellatları tarafından öldürüldüğünü duyunca kulaklarına inanamadı. Onu yay kirişiyle boğmuşlar, Gıyaseddin'in uğursuz saltanatı uğruna, bir masumun daha kanına girmişlerdi. "Ne istediler mübarek kadından, suçu neydi?" diye ağlayıp sızlasa da iş işten geçmişti. Mısır Eyyubi Meliki el-Adil'in kızı, Uluğ Keykubad'ın eşi Melike-i Adiliye Hatun, adi bir suçlu gibi pis bir zindanda öldürülmüş ve yerinden yurdundan uzak bir diyarda, törensiz taziyesiz garipler mezarlığına defnedilmişti.

Hond Hatun ne yapacağını bilemedi. Derdini kederini nereye dökeceğini şaşırdı. Gıyaseddin'in günahları, Konya'dan sonra Harput'u, Harput'tan sonra da Ankara'yı ona dar etmişti. Konya'da nasıl nefes alamaz hâle geldiyse artık Ankara'da duramaz, yaşayamazdı. Hemen o hafta şehri terk etti. Başlattığı mescit inşaatı devam etsin diye birkaç adam ve biraz para bıraktıysa da o şehirden ayrılır ayrılmaz ustalar bir yana, işçiler bir yana dağıldı. Hond Hatun'un bütün arzu ve emelini yüklediği güzelim bina, öylece kaldı.

9

SADEDDİN KÖPEK'İN ZULÜM VE CİNAYETLERİ BUNUNLA KALMADI. Bir süre sonra da vaktiyle kendisiyle birlikte hareket eden, ancak iktidar hırsından ve şerrinden ürkerek Konya'dan ayrılıp Ankara'ya giden Taceddin Pervane'yi öldürttü. En kötüsü de Sultan dâhil kimsenin bu cinayetlere karşı çıkamamasıydı. Hâl böyle olunca herkes susuyor, korkudan gözlerine uyku girmeyen emirler, can derdinden Köpek'i kızdıracak bir işe girişemiyorlardı.

Sadeddin Köpek büyüdükçe, diktiği hile ve korku fidanı da büyümeye, kökleri devletin temelini sarsmaya başladı. İş öyle bir yere vardı ki, Köpek'in zihninde vezirlik değil, sultanlık hülyası dolaşır oldu. Ancak Selçuklu hanedanını yıkıp yeni bir devlet kuramayacağını bildiğinden, soyunun Selçuklulardan geldiğini iddia etmeye başladı. Bunun için ölmüş annesi Şahnaz Hatun'un iffet ve namusunu, babasının şeref ve haysiyetini yere atan şu hikâyeyi uydurdu: Güya Uluğ Keykubad'ın babası Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev, Konya'nın seçkin ailelerinden birine mensup olan Köpek'in annesi Şahnaz Hatun'u görmüş ve onun saçının kıvrımlarına, selvi boyuna tutulmuş, erguvan çiçeğine benzeyen güzel yüzüne hayran olmuş. Sultan, Şahnaz'ın karşısında Leyla'nın karşısındaki Mecnun gibi olunca Şahnaz Hatun'u gizlice saraya getirtmiş. Bu durumdan sadece Şahnaz'ın annesinin haberi varmış. Sultan Şahnaz'dan

muradını alınca ondan yüz çevirmiş. Ancak Şahnaz Hatun ondan hamile kalmışmış. Bunun üzerine durumu bilen annesi alelacele Şahnaz'ı evlendirmiş. Şahnaz, iki aylık hamile olduğu hâlde Köpek'in babasını hileyle kandırıp kendini bakire göstermiş. Yedi ay sonra da Köpek doğmuş.

Kafasında her an türlü hileler gezen Köpek, bir gün Sultan Gıyaseddin'in huzurunda devlet işlerinden bahsederken lafın arasında "Ben yedi aylığım" deyiverdi. Bu söz, Köpek'in amacından ve uydurduğu hikâyeden haberi olmayan Sultan'ın dikkatini çekti. Ne demek istediğini sorup öğrenmese de aklında yer etmişti. Bir süre sonra Köpek, ordunun başında Sumeysat seferine çıktı. Onun başkentten ayrılmasını fırsat bilen Hüsameddin Kaymeri ile Kemaleddin Kâmyâr, bu son dedikoduları Sultan'ın kulağına ulaştırıp Köpek'in asıl niyetini ortaya dökmeye çalıştılar. Hatta onun gizliden gizliye Hilafet makamıyla Sultan'ın arasını açmaya çalıştığından, Abbasi halifesine "Rum sultanı, Abbasoğullarından yüz çevirerek, kendi âlem, çetr ve sancağının rengini değiştirmiştir" diye gizlice haber gönderdiğini söyleyip genç Sultan'ın gözlerini açmaya çalıştılar.

Köpek'in, Sumeysat'tan zaferle dönmesi güç ve kudretini artırmıştı. Pek böbürleniyor, artık kendisini büsbütün tahtın sahibi gibi görüyordu. Bu arada kendisi hakkında Sultan'ı uyarmaya çalışanları öğrenmiş ve başta Hüsameddin Kaymeri ile Kemaleddin Kâmyâr olmak üzere hepsini sudan sebeplerle ortadan kaldırmıştı. Fakat bir gün hiç beklenmedik bir şey oldu. Herkesin, Köpek'in artık durdurulamayacağını düşündüğü bir anda Sultan Gıyaseddin, onun kötülük ateşini söndürmeye karar verdi. Onu bu karara iten olay, Köpek'in omzundan beline kadar uzanan hamayıla bağlı kılıcıyla huzuruna girme cüretini göstermesiydi. Köpek'ten korkup çekinen Sultan, ona hiçbir şey belli etmese de can korkusunu hissetmişti. Kendisine son derece bağlı olan has gulâmların birini çağırdı.

"Bu Köpek, utanmazlığı ve yüzsüzlüğü iyice ele aldı. Nice değerli devlet adamını birer birer yokluk çölüne gönderdi. Yetmezmiş

gibi şimdi de sultan tahtına göz dikti. Onun bu küstahlığına artık bir son vermek lazım."

Gıyaseddin, haksız yere öldürülen devlet adamlarını öne koyup kendi can korkusunu gizlemeye çalışsa da has gulâm anladı. Hemen Sultan'ı teselli edip cesaret verici laflar etti. En sonunda da yavaşça eğilip Sultan'ın bile açıkça dile getirmekten çekindiği şeyi söyledi:

"Sultanım. Mühür sizdedir. Eğer Emir Köpek'i ortadan kaldırmak istiyorsanız, bu iş bir emrinize bakar."

Gıyaseddin önce bir şey demedi. Biraz düşündükten sonra kararını verdi. Köpek'i ortadan kaldıracaktı. Ama bu işi en doğru şekilde, en doğru adama yaptırmalıydı. Aksi takdirde işler yolunda gitmeyebilir, bu da kendi canına mâl olabilirdi. Bir müddet daha düşünüp has gulâmının kulağına fısıldadı:

"Hemen hazırlan. Kimseye haber vermeden Sivas'a git. Oranın sübaşısı Emir-i Cândâr Hüsameddin Karaca'yı gör. Yalnız görüş ve durumu ona anlat. Sultan'ın fermanıdır de. Onu hemen buraya getir ki, bu kötülük ortadan kaldırılsın."

Gulâm, kimseye görünmeden ve haber vermeden Sivas'a gitti. Cândâr Hüsameddin Karaca'ya durumu arz edip Sultan'ın fermanını iletti. İkisi birlikte hemen Kubadabad'a hareket ettiler. Hüsameddin Karaca, geldiğini haber vermek için has gulâmlarından birini Sultan'a gönderdi. Kendisi ise akşamı bekleyip Sadeddin Köpek'in konağına gitti. Köpek, Hüsameddin Karaca'nın geldiğini duyunca biraz ürktü. Zira kimseden korkusu olmayan Köpek, bir tek ondan çekinirdi. Onu güler yüzle karşılayıp sordu:

"Sultanımız efendimiz hazretlerini mi görmeye geldin?"

Hüsameddin Karaca onu hürmetle selamladı. Sonra da tıpkı onun gibi güler yüzle cevap verdi:

"Ben sizi görmeden, sizden izin almadan Sultan'ın huzuruna çıkar mıyım? Benim için sığınılacak ve yardım istenecek tek makam sizin makamınızdır."

Onun bu tavrı Köpek'in çok hoşuna gitti. Nihayet Emir-i Candar Hüsameddin Karaca'nın da kendisine bağlandığını, artık önünde hiçbir engelin kalmadığını düşünüyordu. Sevinç içinde akşama bir şölen hazırlanmasını emretti. Bütün geceyi yiyip içmekle geçirdiler. Sonraki birkaç gün de aynı şekilde dostluk ve ahbaplık ettiler. Bu süre zarfında Köpek'in Hüsameddin Karaca'ya güveni iyice arttı. Bu arada her gün birlikte Sultan'ın huzuruna, saraya gidiyorlardı. Köpek, Hüsameddin Karaca'yı bir saray görevlisi gibi çeşitli işlere koşuyor, özellikle de Sultan'la baş başa kaldıklarında yanında tutuyor, hizmetlerini ona gördürüyordu. Bu manzara karşısında, Hüsameddin Karaca'yla Sultan'ın Köpek'i ortadan kaldırmak için fırsat kolladıkları kimin aklına gelirdi?

Sonunda Köpek'in kötülük güneşini batırmaya, hayat damarını koparmaya karar verdiler. Köpek, her zamanki gibi Sultan'ın eğlence meclisine geldi. Emir-i Cândâr Hüsameddin Karaca da oradaydı. Birlikte şarap içmeye başladılar. Bir süre sonra Hüsameddin Karaca, su dökmek bahanesiyle Sultan'dan izin isteyip dışarı çıktı. En güvendiği birkaç adamıyla birlikte sofada oturdu ve Köpek'in çıkmasını beklemeye başladı. Bir süre sonra kapı açıldı ve Köpek dışarı çıktı. Hüsameddin Karaca onu görünce hemen ayağa kalktı ve saygıyla onu selamladı. Köpek onu görünce sarhoşluğun da etkisiyle bir kahkaha attı.

"Ne suyoluymuş, gelmek bilmedin."

"Sormayın efendim. Yediğim, içtiğim bir şey dokunmuş olacak. Ben de anlamadım."

Hüsameddin Karaca konuşurken bir kahkaha daha atan Köpek, ağır adımlarla yürüyüp yanından geçti. Tam o sırada kaftanının içine gizlediği sopayı çıkaran Hüsameddin, Köpek'in kafasına doğru var gücüyle salladı. Ancak nasıl olduysa sopa hedefinden şaştı ve Köpek'in omzuna geldi. Durumun farkına varan Köpek, ani bir hareketle Hüsameddin'in boğazına sarıldı. Hamlesi boşa çıkan Hüsameddin, donup kaldı. Bu sırada Emir-i âlem Togan, olup biteni

izliyordu. Bir an Hüsameddin'le göz göze geldi. Hüsameddin "Hadi, ne bekliyorsun?" der gibi bir işaret yaptı. Hemen kılıcını çeken Togan, Köpek'in sırtına bir darbe indirdi. Hüsameddin'in boğazını bırakan Köpek, arkasını döndüğünde Togan'ı ve yanındaki birkaç sert bakışlı gulâmı görünce, bunların ecel cellatları olduğunu anladı. Yaralı olmasına rağmen can havliyle kaçmaya başladı. Ağır ağır adımlarla Köpek'in kan izlerini takip eden Hüsameddin Karaca, bağıra bağıra Köpek'in cinayetlerini sıralıyor "Kaçacak yerin yok, çık ortaya. Hesap günü geldi" diyerek zalim Köpek'in akıbetini ilan ediyordu. Kendisini Sultan'ın şaraphanesine atmayı başaran Köpek ise korku ve dehşet içinde ecel terleri döküyordu. Şarapsalar ve diğer görevliler, Köpek'i kanlar içinde ve perişan hâlde görünce ne yapacaklarını bilemediler. Ancak Hüsameddin Karaca'nın davudi sesini ve söylediklerini işitince durumu anlamaları uzun sürmedi. Önce şarapsalar davrandı. Kuşağındaki hançeri çekip hiç tereddüt etmeden Köpek'in böğrüne sapladı. Bu sırada diğer saray görevlileri de yetişip Köpek'in üzerine çullandılar. Hüsameddin Karaca ve Togan'a bir iş bırakmadılar.

10

SULTAN GIYASEDDİN, SADEDDİN KÖPEK'İN KÖTÜLÜK SALTANATINI sona erdirmekle güzel bir iş yapsa da, Köpek'in verdiği zarar büyüktü. Onun şerrinden canını kurtarmak için bir köşeye sinmiş olan eski devlet adamlarını, Kayır Han'ın Köpek tarafından kaldırılması üzerine asi olan Harezmli beyleri davet edip bozulan düzeni el birliğiyle onarmak istedi. Celâleddin Karatay, Mühezzebüddin Ali, Şemseddin el-İsfahâni ve daha başkaları hemen hizmete koşsa da hepsinde bir kırgınlık, bezginlik ve en önemlisi de Uluğ Keykubad'ın kanı eline bulaşmış olan genç Sultan'a karşı bir güvensizlik vardı. Yine de, "devlet bizim devletimiz" deyip dört elle işe sarıldılar. Derleyip toparlamaya, eğriliği düzeltmeye, bozulanı tamire koyuldular.

Hond Hatun olup bitenleri duyduğunda Gülşehir de denilen Kırşehir'deydi. Melike-i Adiliye'nin korkunç akıbetinden sonra Ankara'da kalamamış, Kırşehir'e gitmeye karar vermişti. Burada sultan babasının yaptırdığı Alaeddin Cami'nin yanında bir medrese inşa ettirmek istedi. Onun mimarlarla oturup medresenin planını kararlaştırdığı sıralarda Konya'dan kötü haberler gelmeye devam ediyordu. Sonra bir gün Sultan Gıyaseddin'in Köpek'i ortadan kaldırdığı duyuldu. Herkes gibi Hond Hatun da Köpek'in yaktığı kötülük ateşinin söndürülmesine sevindi. Ancak o ateşin yanmasında Köpek kadar, baba katili kardeşinin de suçlu olduğu aklından çıkmıyordu.

Bu yüzden kardeşinin kendisine gönderdiği davet mektubunu yırtıp attı. Sultan kardeşinin mektubunu getiren adamları ısrar etseler de gelmeyeceğini, eğer zorlarlarsa canına bile kıyabileceğini söyledi. Hatta bir ara hançerini çekip boğazına dayadı ve gözlerini belertip "Sultan kardeşime cesedimi mi götürmek istersiniz?" diye sordu. Sanki hâl diliyle şöyle diyordu:

Kolay mı gerçeğe ermek?
Dost bağından güller dermek
Orda kalsın değer vermek
Yeter ucuza satmasın

Sonu yoktur bu virdimin
Dermanı yoktur derdimin
İstemem ilaç yardımın
Yeter yakamdan tutmasın

Çaresiz kalan saray gulâmları, gerisin geriye dönüp gittiler. Korka korka Sultan Gıyaseddin'e durumu anlattılar. Gıyaseddin hiçbir şey demedi, diyemedi. Sadece güvendiği birkaç adamını Hond Hatun'u gizlice takip etmeleri ve onunla ilgili her gelişmeyi kendisine bildirmeleri için görevlendirdi.

Çok geçmedi, Sultan Gıyaseddin, babası Alaeddin Keykubad zamanında nişanlandığı Gürcü Kraliçesi Rosudan'ın kızı Tamara'yla evlendi. Tamara'nın babası, Kraliçe Rosudan'la bir süre evli kalan Selçuklu Meliki Gıyaseddin Mesud'du. Bu yüzden ona David neslinden ve Selçuk sulbundan gelen Gürcü melikesi derlerdi. Bu sırada Gıyaseddin daha on yedi, Gürcü prensesi Tamara ise on üç, on dört yaşlarındaydı. İki çocuk da birbirini çok sevdi. Gıyaseddin belki de yaşayamadığı çocukluğunun, pek hissedemediği anne ve abla şefkatini onda bulmuştu. Üstelik Tamara ne geçmişini hatırlatıp yaptığı hataları yüzüne vuruyor ne de bugününü sorguluyordu. Onun yanında kimseyle, en çok da kendisiyle yüzleşmesine gerek kalmıyor, Tamara ona, ânı ve geleceği yaşatıyordu. Bu yüzden ona

karşı ilgisi her geçen gün arttı. Tamara, onun hayatında annesinden ve ablasından daha fazla yer etmeye başladı. Genç Sultan, bir kez daha irade dizginini bir başkasının eline veriyor ve bunu bile bile, isteye isteye yapıyordu.

Gıyaseddin'in Tamara'ya düşkünlüğü, devleti bir kez daha adeta sultansız bırakmıştı. Dağılan düzeni toplamaya çalışan devlet adamları ne kadar çaba sarf etseler de Sultan'ın bu işlerle pek ilgilendiği söylenemezdi. Sanki hiçbir şey umurunda değildi. Ne Anadolu'yu kaynayan bir kazan hâline getiren sosyal ve ekonomik sıkıntılar ne kapıya dayanmış olan Moğol tehlikesi ne de Moğolların önünden kaçıp Anadolu'ya sığınan kalabalık göç kitleleri...

Sonuçta Köpek'in ortadan kaldırılmasından sonra düzelmeye yüz tutan işler, üzerinden bir yıl geçmeden tekrar bozuldu. İlk önce, o sırada güneye inmiş bulunan Harezmlilerde isyan emareleri görüldü. Tıpkı Kayır Han'ın öldürülmesinden sonra olduğu gibi yine yağma ve talana başlayıp bölge halkını canlarından bezdirdiler. Bunun üzerine bölgeye gönderilen Türkiye Selçuklu ordusu, Harran'da toplanan Harezmlileri mağlup etse de olan olmuştu. Kimse bir yandan onların yağma ve talanı, diğer yandan Moğollardan kaçıp Anadolu'ya gelen kalabalık göç kitleleri sebebiyle ekonomik darlık yaşayan bölge halkının perişanlığı için bir çözüm bulamadı. Bu sırada Harezmlilere karşı toplanan ordunun kumandanı Zahireddin Mansur Tercüman, Konya'daki sultana bir mektup yazıp, "Hazır ordu toplanmış ve bu bölgeye gelmişken, Âmid üzerine de yürümek lazım" deyip ondan izin istedi. Onun bu isteğini uygun bulan Sultan, bir miktar daha askeri kuvvet gönderdi ve böylece Âmid ve çevresindeki bazı bölgeler hâkimiyet altına alındı.

Bu fetihler ilk bakışta Türkiye Selçuklularının kudret ve haşmetinin devam ettiğini gösteriyor gibi olsa da aslında durum hiç de öyle değildi. Özellikle Harezmlilerin sebep olduğu sıkıntıların ardından Anadolu'ya gelen göç kafilelerinin aş ve iş ihtiyacı, tabii bir herc ü merce dönüşmüştü. Özellikle göçer Türkmenler durumdan

rahatsızdı. Çünkü mevcut meralar, yaylak ve kışlaklar hem onlara hem de yeni gelenlere yetmiyordu. Belki iyi yönetim, bütün bu sorunları çözebilir, hem yerli ahaliyi hem de yeni gelenleri memnun edecek düzenlemeler yapılabilirdi. Ama ne çare ki, "güzel adamların çoğu güzel atlara binip gitmiş", iş başına bozulmuş düzenin bozulmuş yetki sahipleri gelmişti.

İdari yolsuzlukların sarstığı toprak ve vergi nizamından en çok etkilenenler, konargöçer hayat süren Türkmenlerdi. Onlar, yeri geldiğinde en zor şartlara katlanmayı, her türlü çileyi sineye çekmeyi bilirlerdi. Ancak ayranları kabarmaya görsün, o zaman kimseyi dinlemez, kurduğu devleti yıkmaktan, başa geçirdiğini alaşağı etmekten çekinmezlerdi. Bu sefer de öyle oldu. Yaşanan zorluklara uzun süre göğüs gerip beklediler. Devlet adamlarına sıkıntılarını anlatıp çare gözlediler. Fakat idarecilerin umursamaz ve keyfi davranışları, sonunda onları çileden çıkardı. Devlete ve onun idarecilerine güvenlerini tamamen kaybettikleri sırada Baba İlyas-ı Horasani isimli bir şeyhin şöhreti yayılmaya başladı. Alaeddin Keykubad zamanında Amasya yakınlarındaki Çat (İlyas) köyüne yerleşerek burada kurduğu zaviyesinde yaşamaya başlayan Baba İlyas, bir Vefâi şeyhiydi. O, eski Türk inançlarının İslâmiyet'le yorumlanmış bir şeklini ön plana çıkaran tasavvufi görüşleriyle, bu inançların kuvvetli bir şekilde varlığını sürdürdüğü Türkmenler arasında büyük şöhrete kavuştu. Bu sıkıntılı dönemde bir kurtarıcı olarak belirdi. Türlü sosyal ve ekonomik zorluklar içinde bunalmış olan Türkmenler onu, kendilerini kurtarmaya gelen mehdi olarak kabul ediyor, hatta bazıları onu Baba Resul yani peygamber gibi görüyordu.

Baba İlyas da mehdi rolünü benimsemiş ve Türkiye Selçuklularını yıkarak idareyi ele almak için faaliyet göstermeye başlamıştı. Bu konuda en büyük yardımcıları, halifeleriydi. Tasarladıkları büyük isyan için Baba İlyas, Amasya'da propaganda ve teşkilatlanma faaliyetlerini yürütürken diğer halifeleri de Anadolu'nun farklı bölgelerinde çalışarak halkı isyana hazırlıyorlardı. Bunlar içerisinde en

önemlisi Baba İshak'tı. Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Güneydoğu Anadolu'da şeyhi adına faaliyet yürüten Baba İshak, 1239 yazında etrafına toplanan Türkmenlerle birlikle Hısnımansûr yakınlarındaki Kefersud'da büyük isyanı başlattı. Selçuklu kuvvetleri bu isyanı bastırmayı başaramayınca Baba İshak'ın hareketi günbegün büyüdü. Hısnımansur, Gerger ve Kâhta'yı ele geçiren Baba İshak, yolunu Malatya'ya çevirdi. Malatya Sübaşısı Muzaferrüddin Ali Şir, onları karşılamak için hareket ettiyse de başarılı olamadı. İsyancılar Sivas'a doğru yürümeye devam ettiler. Muzaferrüddin Ali Şir ilk mağlubiyetten sonra toparlanıp bir kez daha üzerlerine yürüdü ve Elbistan'da önlerine çıkıp onları durdurmaya çalıştı. Ancak kötü yönetimin vebalini ödemekten bıkan, yaylak kışlak düzeni bozulmuş, hayvanları da kendileri de aç biilaç kalmış Türkmenleri durdurmak mümkün olmadı.

Bu iki zaferden sonra Babailerin cesaretleri arttı. Üstelik başlangıçta isyana katılmayan birçok kişi, Baba İlyas'ın gerçekten de Mehdi olduğuna inanmaya başlıyor, böylece isyancıların sayısı günbegün artıyordu. Bunlara bir de devlet gücünün zaafını görüp isyana destek verenler eklenince Babailerin safları iyice kalabalıklaşmıştı.

İsyancılar Sivas'tan sonra Baba İlyas'ın hüsnü cemalini görmek üzere Amasya'ya yöneldiler. Ancak burada ilk yenilgilerini aldılar. Hatta Amasya Kalesi'ne sığınan Baba İlyas, Mübarizüddin Armağanşah tarafından yakalanıp idam edildi. Ancak onun halifesi Baba İshak, "Şeyhinin kendilerine yardım etmek üzere melekleri getirmek için gittiğini, onunla Konya'da buluşacaklarını" söyleyerek isyancıların dağılmasını engelledi. Böylece Babailerin yeni hedefi belli olmuştu. Ateşe uçuşan kelebekler gibi Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya'ya doğru yürümeye başladılar.

Kefersud'da başlayıp bir anda Malatya, Sivas, Maraş, Tokat, Çorum, Yozgat, Amasya ve Kırşehir'e kadar yayılan isyan ateşi, herkesi şaşkına çevirmişti. Bozulan düzenin birtakım sorunlara yol açacağını tahmin eden akıllı devlet adamları bile bu kadarını beklemiyordu.

Devlet işlerinden her geçen gün daha fazla uzaklaşan Sultan Gıyaseddin ise olup biteni hiç umursamadı. Ne zamanki isyan büyüdü ve kalabalık Babai taifesinin Konya'ya doğru ilerlemekte olduğu haberi geldi, işte o zaman telaşlanmaya başladı. Ancak onun bu telaşı, devlete ve halka dair değil, kendi canıyla ilgiliydi. Hemen Konya'yı terk etmek istedi. Devlet adamları bu hareketin uygun olmadığını, Sultan olarak payitahtı terk etmesinin hem isyancılara cesaret vereceğini hem de halkın kendisini ayıplayacağını söyledilerse de dinlemedi. Konya sarayını hizmetkârlarına bırakıp haremiyle birlikte Beyşehir Gölü'nün kenarındaki Kubadabad sarayına kaçtı. Sonra da yine kendi canının derdinden Erzurum'a haber saldı. Bu hatalar zincirine en son ve en büyük halkayı ekledi. Uzun bir süredir Moğol tehlikesine karşı hudutta hazır tutulan talimli orduyu yerinden oynatıp Babailer İsyanı'nı bastırmak üzere çağırdı.

Türkiye Selçuklu kuvvetleri, Babaileri Kırşehir yakınlarındaki Malya Ovası'nda karşıladılar. Asilerin bir kısmının savaşçı, fakat büyük kısmının yoksul köylü ve çiftçilerden, kadın, çocuk ve yaşlılardan ibaret olduklarını görünce şaşırdılar. Birçoğunun ne zırhı ne de silahı vardı ve muhtemelen daha önce hiçbir savaşa katılmamışlardı. Üstelik sayıları da pek azdı. Fakat inançlarına ve cesaretlerine diyecek yoktu. İsyancılara önderlik eden Baba Resul, Mehdi Baba İlyas'ın ölmediğini, ona inananların da ölmeyeceğini söyleyerek kalabalığı coşturuyor, onları inanç zırhıyla donatıyordu.

Türkiye Selçuklu ordusundaki Müslüman askerler hücum emrini aldıklarında Mehdi şayiasından mıdır, yoksa kendi halklarını kırmaktan kaçındıklarından mıdır, tereddüt gösterdiler. Bunun üzerine devreye Frenk ücretli askerler girdi. Uzun süredir Türkiye Selçuklu ordusunda görev yapan bu ücretli askerlerin işi savaşmaktı. Onlar, karşılarındaki insanların dini, cinsi, yaşı ve amacını önemsemezler, sadece emirleri uygular ve işlerini yaparlardı. Bu sefer de öyle yaptılar. Tepeden tırnağa zırhlı bir vaziyette Babailere hücum ettiler. İsyancıların okları Frenk askerlerin zırhlarına çarpıp düşüyor, kılıçları

onlara işlemiyordu. Buna karşılık Frenklerin her kılıç ve gürz darbesi onları birer birer hayattan koparıyor, zavallı Türkmenler göğ ekin biçilir gibi yere seriliyordu. Daha ilk hücumda oklarının ve kılıçlarının zırhlı Frenk askerlere tesir etmediğini gören Babailer, kısa süre içinde önce Mehdi'yi ve onun vaat ettiği ölümsüzlük inancını, hemen ardından da birer birer hayatlarını kaybettiler. O gün Malya Ovası'nda ölenlerin arkasından ağlayacak kimse kalmamış, kadın, çocuk ve ihtiyarlar dâhil herkes öldürülmüştü.

İsyan çok kanlı bir şekilde bastırılmış olsa da ortada ne bir zafer ne de bir başarı vardı. Tam tersine ülkenin en sıkıntılı zamanlarında ortaya çıkan bu isyan, etkili olduğu her vilayette büyük tahribata yol açmıştı. Üstelik isyanın bastırılmasında yaşanan zorluk, devletin içine düştüğü zafiyeti ortaya çıkarmış ve bu durum, en çok da bir süredir Anadolu'ya girmek için fırsat bekleyen Moğolların dikkatini çekmişti. En kötüsü de Moğollara karşı Erzurum'da hazır tutulan ordunun, artık olmamasıydı.

11

SİNANEDDİN'İ ŞIHNE KONAĞININ ÖNÜNDE MUHAFIZLAR KARŞILADI. Hemen içeri alıp Şerefeddin'in huzuruna götürdüler. Sinaneddin içeri girdiğinde Frenk ücretli askerlerin komutanı İstankos'un da orada olduğunu gördü. Şıhne, avucunun içinde beyaz bir güvercin tutuyor ve keyifli keyifli İstankos'la konuşuyordu. Sinaneddin, ikisinin arasının iyi olmadığını bildiğinden, şaşırdı. Sinaneddin'i görünce her ikisi de gülümsedi. Şıhne elindeki güvercini Sinaneddin'e göstermek istermiş gibi hafifçe ona doğru uzattı.

"Gel Sinaneddin, gel. Güzel haberler var."

Sinaneddin Şıhne'yi ve onun karşısında duran İstankos'u selamlayıp Şıhne'nin karşısında durdu. Merakla Şıhne'ye bakıyor, güzel haberi söylemesini bekliyordu. Şıhne ise büyük bir keyifle avucunun içinde tuttuğu beyaz güvercini seviyor, ipek gibi yumuşak, kadife gibi parlak tüylerini okşuyordu. Bir ara güvercin kanatlarını açıp çırpınmaya, Şıhne'nin elinden kurtulmaya çalıştı. Ancak Şıhne ani bir hareketle güvercinin kanatlarını tutup avucunun içine aldı ve başucundan ayrılmayan muhafızlardan birine doğru uzatarak şöyle dedi:

"Aman dikkat et. Mübarek hayvana bir zarar gelmesin."

Muhafız, güvercini dikkatle kavrayıp dışarı çıkarken Şıhne de Sinaneddin'e dönmüştü. Bu sırada kuşağından çıkarttığı küçük güvercinnameyi Sinaneddin'e uzattı. Sinaneddin merakla güvercinnameyi

alıp okumaya başladı. Bu sırada Şıhne, bir Sinaneddin'e bir İstankos'a bakarak keyifli keyifli konuşmaya başladı:

"Şu güvercinler, gerçekten de mübarek hayvanlar. Bazen kötü haber getirseler de insanı muradına eriştirmede, mutlu etmede onlardan daha güzeli yok. Vaktiyle Fatımi Halifesi el-Aziz'in yolu bir sebeple Baalbek'e düşmüş. Halife'nin şerefine sofralar kurulmuş, ziyafetler verilmiş. Halife, kendisine ikram edilen özel yemekleri, sebze ve meyveleri yiyip içmiş, her birini çok beğenmiş. Ama yemeğin sonunda kendisine ikram edilen bir meyve varmış ki, hepsinden daha güzel, hepsinden daha lezizmiş. 'Bu nefis meyvenin adı nedir?' diye sormuş. Baalbekliler Halife'nin sorusuna şaşırsalar da belli etmemişler ve 'Kirazdır efendimiz.' demişler. Halife 'Biraz daha getirin' demiş ve Baalbek'ten ayrılıncaya kadar bu leziz kirazlardan başka bir şey yememiş.

Şehirden ayrılacağı vakit, birkaç deveye kiraz yüklenmesini emretmiş ve Mısır'ın yolunu tutmuş. Mısır'a selametle varır varmaz istirahate çekilmiş. Yol yorgunluğunun da etkisiyle kısa bir süre sonra uykuya dalmış. Ancak uykusu uzun sürmemiş. Zira Baalbek'te yediği kirazlar rüyasına girmiş ve 'Ne nefis, ne leziz meyvedir Ya Rabbi!' diye sayıklayarak uyanmış. Hemen Baalbek'te deveye yüklettiği kirazlardan bir miktar getirmelerini emretmiş.

Halife el-Aziz, heyecanla kirazların gelmesini beklerken, veziri huzuruna girmiş. Veziri gören Halife hemen kirazları sormuş. Vezir, cevap verememiş. Halife hem şaşırmış hem kızmış. 'Nerede bu kirazlar, neden getirmiyorsunuz?' diye bağırınca vezir korka korka konuşmaya başlamış: 'Efendimiz. Bu narin meyveler, günlerce süren yolculuk esnasında çöl sıcaklarına dayanamamış ve hepsi çürüyüp gitmiş.'

Halife büyük bir üzüntüye kapılmış. Öfkelenmiş de... Bir süre sakinleşemeyip öfkesini vezirden çıkarmış. Halifenin paylamasına çok içerleyen vezir, işi gücü bırakıp kirazların derdine düşmüş. 'Ne yapmalı, ne etmeli de bu kirazları ta Baalbek'ten Kahire'ye kadar sıcakta bozulmadan en hızlı nasıl getirmeli?' diye günlerce düşünmüş.

Sonunda aklına müthiş bir fikir gelmiş. Ama sonucun ne olacağını kestiremediği için el-Aziz'e haber vermemiş. Hemen Baalbek'e bir mektup yazmış ve Halife hazretleri için Baalbek'ten kervanlara yüklenen kirazların çöl sıcağında ziyan olduğunu, halifenin buna çok üzüldüğünü belirttikten sonra Baalbek kirazlarını Kahire'ye bozulmadan ulaştırmanın yolunu söylemiş. 'Baalbek'te Kahire'yle haberleşme için bine yakın eğitimli güvercin vardır. Bu güvercinlerin her biri için bir ipek kese hazırlansın. Bu keselerin her birinin içine bir kiraz konsun ve her güvercinin bir ayağına uygun bir şekilde bağlanarak Kahire'ye gönderilsin' demiş.

Mektup Baalbek'e ulaşınca şehrin idarecisi şaşırıp kalmış. Ama bir yandan da emri yerine getirmek için hazırlıkları başlatmış. Ertesi sabah gün ağarır ağarmaz güvercinler Baalbek'ten gökyüzüne salınmış. Her birinin bir ayağında, içinde bir kiraz bulunan ipek bir kese taşıyan mübarek hayvanların tam altı yüzü, akşama doğru Kahire'ye varmışlar. Taze Baalbek kirazları akşam yemeğinde Halife'nin sofrasında hazır olmuş ve böylece Halife muradına kavuşmuş."

Şıhne, el-Aziz'in güvercinlerinin hikâyesini anlatırken Sinaneddin güvercinnameyi çoktan okumuştu. Ama gözlerine inanamıyor, bir kez daha, bir kez daha okuyordu. Kimsenin beklemediği bu gelişme karşısında şaşırıp kalmıştı. Güvercin hikâyesinden sonra nasıl bir haber geleceğini merak eden İstankos ise bir Şıhne'ye bir Sinaneddin'e bakıyor, Şıhne'nin rahatlığını, Sinaneddin'in ise şaşkınlığını gördükçe merakı iyice artıyordu. Bu sırada Sinaneddin elindeki güvercinnameyi ona uzattı. İstankos okurken Şıhne tekrar konuştu:

"Bir şey demeyecek misin Sinaneddin?"

"Bu bilgiyi teyit ettiniz mi, doğruluğundan emin misiniz?"

"Bugüne kadar casuslarım da güvercinlerim de beni hiç yanıltmadılar."

"Yine de teyit ettirmek gerekir. Doğru olup olmadığından emin olmadan rehavete kapılmamak gerekir. Zira eğer haber doğru değilse felaketimiz olur."

"Endişe etme, kesin doğrudur. Allah'ından bulmuş kâfir, gebermişten beter olmuş. Artık rahatlayabilirsin."

"Doğruysa ne âlâ. Ama haberi teyit etmeden rahatlamak doğru olmaz. Her ihtimale karşı haberi teyit ettirelim."

"Sen nasıl istersen öyle yap. Ama ben bu haberin tadını çıkaracağım."

Sinaneddin'in aklı karışmıştı. Bir ara İstankos'a baktı. Şıhne'yle tartışmaya girmeyi istemeyen İstankos'un da, her ne kadar bir şey demese de kendisiyle aynı şeyi düşündüğünden emindi.

"O hâlde bize müsaade edin. Haberi teyit ettirelim."

"Pekâlâ. Olmaz ya, eğer aksi bir durum olursa bana da haber verirsiniz. Bu arada akşama bir ziyafet tertip etmelerini istedim. Haberi hep birlikte kutlayalım."

Sinaneddin ve İstankos, Şıhne'yi selamlayıp kapıya doğru yöneldiler. Ancak bu sırada dışarda bir hareketlenme oldu. Bu sırada içeri giren bir muhafız, telaşla konuşmaya başladı.

"Efendim, Hond Hatun geldi. Çok sinirli. Hemen sizinle görüşmek istiyor."

Kapının hemen yanında duran Sinaneddin, öylece kaldı. Şıhne'nin verdiği haberle allak bullak olan zihni, Hond Hatun'un ismini duyunca büsbütün karıştı. Durduğu yere çakılıp kaldı. Bir adım atsa kapıdan çıkacak, karşısında zırhsız, kalkansız ve çaresiz kaldığı ahu gözlü dilber ile karşılaşmaktan kurtulacaktı. Ama nereye kadar kaçabilirdi. İçinden "kaçmayacağım" dese de nevbet davulu gibi vuran yüreğinin bu cılız sesi duyması mümkün değildi. Gayri ihtiyari bir şekilde kaçış yoluna, kapıya doğru bir adım attı. Ama bu sırada kapının eşiğine kadar gelmiş olan Şıhne Şerefeddin, Sinaneddin'in kolundan tutup çıkmasına engel oldu. Onları izleyen İstankos da öylece kalakaldı. Bu sırada muhafıza dönen Şıhne, sert bir şekilde talimat verdi:

"Sultan hanesinden biri bekletilir mi? Hemen içeri al."

Sonra kolundan tuttuğu Sinaneddin'e iyice yaklaşıp sessizce şöyle dedi:

"Sen de kal Sinaneddin. Hatta İstankos da kalsın. Medrese inşaatı iyi gitmiyor. Ustaların, işçilerin çoğu Moğolların korkusundan işi bırakıp ortadan kaybolmuşlar. Hond Hatun muhtemelen bunun için geldi. Benden ustaları, işçileri bulmamı isteyecek. Eminim son haberler onu da mutlu eder, öfkesi falan kalmaz."

12

HOND HATUN HIŞIMLA İÇERİ GİRDİ. ŞIHNE ŞEREFEDDİN VE Sinaneddin, başlarını hafifçe eğip gözlerini yere sabitleyerek Hond Hatun'u selamladılar. İstankos ise Melike'yi kendi usulünce, yere kadar eğilerek karşıladı. O da gözlerini yere sabitlemişti. Hond Hatun, Şıhne'nin yanında Sinaneddin ve İstankos'u görünce bir an durakladı. Bunu fırsat bilen Şıhne hemen lafa girdi.

"Safalar getirdiniz Sultanım. Ben de tam size çok sevineceğiniz bir haber gönderecektim. Gözümüz aydın olsun. Allah Moğol keferesinin Mugan'daki komutanı Curmagon'un belasını vermiş. Birdenbire felç geçirmiş. Parmağını bile oynatamaz, hatta konuşamaz hâldeymiş. Sonbahar bastırdı. Ekim ayı ortalarındayız. Şunun şurasında kışa ne kaldı? Hele Erzurum'da. Üstelik bu sene o kadar çok ayva oldu ki, bu kışın ne kadar sert geçeceğine işaret. Moğollar yeni Noyan'ı seçene, o hazırlıklarını yapana kadar kış bastırır. Bu sene sefere mefere çıkamazlar. Bir delilik yapacak olsalar bile karda kışta Mugan'dan buraya gelmeleri aylar sürer. Yani uzun sözün kısası en azından bu sene onların şerrinden kurtulduk. Rahat bir nefes alabiliriz."

Hond Hatun, Şıhne'nin söylediklerini duyunca şaşırdı. Şıhne ise gülümseyerek konuşmaya devam ediyordu.

"Sevinmediniz mi yoksa? Oysa ben en çok sizin sevineceğinizi umuyordum. Ne de olsa inşaat..."

Oldum olası Şıhne Şerefeddin'den hoşlanmayan Hond Hatun, bunu göstermek istercesine araya girip sözünü bitirmesine müsaade etmedi. Sinaneddin'e dönerek sordu:

"Şıhne hazretleri doğru mu söylüyor, rahat bir nefes alabilir miyiz?"

Şıhne sözünün kesilmesine memnun olmasa da bu tür durumlarda her zaman yaptığı gibi hiç tepki vermedi. Sinaneddin'in cevabını beklemeye başladı. Hond Hatun'un ismini duyduğu andan itibaren yüreği çarpmaya başlayan Sinaneddin ise ne diyeceğini bilemedi. Şıhne'ye de söylediği gibi "Teyit etmek, hemen rehavete kapılmamak gerekir." deyip kestirip atmalı mıydı, yoksa yaşadığı felaketlerin tutuşturduğu yürek yangınını bir hayrat inşasıyla söndürmeye çalışan, fakat başlattığı hiçbir inşaatın binasını görmek nasip olmayan bu bahtsız melikeye "Doğrudur Sultanım" deyip bir umut ışığı mı yakmalıydı? Sonra birden, hiç yapmaması gereken bir şey yaptı. Gözlerini yerden kaldırıp Hond Hatun'un yüzüne baktı. Hond Hatun kaşını kaldırıp yayını gerdi, kirpiğini indirip okunu saldı. Sinaneddin'in ne zırhı ne kalkanı işe yaradı. Hüzünle ağulanmış ok, Sinaneddin'in tam yüreğine saplandı. Aldığı yaranın sızısıyla adeta inler gibi, kısık bir sesle cevap verdi.

"Doğrudur Sultanım."

Hond Hatun'un gözlerindeki hüzün silindi. Yerini güneş gibi parlak bir ışıltı aldı. Umut ışığıydı bu... Öyle güzel ışıldadı ki, parıltısından Sinaneddin'in gözleri kamaştı. Ardından Hond Hatun yine kaşını kaldırıp yayını gerdi, yine kirpiğini indirip okunu saldı. Sinaneddin'in zırhı ve kalkanı yine işe yaramadı. Bu sefer umutla ağulanmış ok, Sinaneddin'in yüreğine saplandı. Ne gözünün feri ne dizinin dermanı kaldı. Hezimet kaçınılmazdı. Eğer bir saniye daha Hond Hatun'un gözlerine bakacak olsa ayakta duramaz, yığılır kalırdı. Çaresiz başını eğip gözlerini yere indirdi. Böylece oracıkta can vermekten kurtuldu.

Hond Hatun, çok sevinmişti. Şihne'ye itimat etmese de Sinaneddin'e güvenir, inanırdı. O da aynı şeyi söylediğine göre sorun yoktu. Mutluluğunu dışarı taşırmadan konuştu:

"Bunu duyduğuma sevindim. Bir süredir, medrese inşaatında çalışacak adam bulunmuyordu. Ustaların, işçilerin bir kısmı işi bırakıp gitti. Kalanlarsa, nasıl olsa Moğol kapıda diye işi ağırdan alıyordu. Erzurum'un tahkimi henüz tamamlanmadığından herkeste bir korku vardı. Moğol kumandanının ölümü biraz daha zaman kazandırdığına göre siz de hazırlıkları tamamlarsınız artık."

Hond Hatun'un sakinleştiğini, sadece gözlerinden okunan sevinci gören Şihne, rahatladı. Hemen lafa girip Melike'yi onayladı.

"Hakkınız var Melike hazretleri. Biliyorsunuz, babanız Sultan Alaeddin vaktiyle bu tehlikeyi görmüş, Erzurum'u savunma hattının merkezi yapmıştı. Şehri tahkim ettirdiği gibi, çok sayıda asker yığmıştı. Ancak ne çare ki, işler değişti. En kötüsü de şu Babailer İsyanı oldu. Sultanımız mecburen buradaki orduları çekince, Erzurum boş kaldı. İsyanın bastırılmasının üzerinden iki yıl geçmesine rağmen hâlâ Erzurum'a dönemeyen birlikler var. İnşallah onlar da gelince hazır oluruz. Moğol keferesini geldiğine geleceğine pişman ederiz."

Sinaneddin ve İstankos, Şihne'nin sözlerinin dile kolay, ama işe kolay olmadığını biliyorlardı. Moğolları bu kadar küçümsemek doğru değildi. Şihne'yi birkaç kere uyarmış olmalarına rağmen, nasıl hâlâ bu kadar rahat davrandığına bir türlü anlam veremiyorlardı. O sırada Hond Hatun kapıya yöneldi. Çıkacağı sırada aniden durdu. Sanki aklına unuttuğu bir şey gelmişti. Başını arkaya çevirip Sinaneddin'e baktı.

"Sübaşı hazretleri yarın inşaat alanına gelip bu gelişmeyi çalışanlara haber versin. Tehlikenin şimdilik geçtiğini sübaşıdan duyarlarsa daha iyi olur" dedi.

Sinaneddin tam "Emredersiniz" diyecekti ki, kapı önünde bir hareketlenme oldu. Üstü başı toz, çamur içinde meczup kılıklı genç bir adam sofaya girdi. Arkasından da muhafızlar doluştu. Belli ki nöbetçileri, muhafızları gafil avlamayı başarmış, sofaya kadar da

onu kimse durdurmamıştı. Üzerine atılan birkaç muhafız onu durdurmaya çalışıyor, ama genç adam bir yandan onlara direnirken bir yandan da feryat figanla sesleniyordu:

"Bırakın, Melike hazretlerini görmem lazım. Çok acil, bırakın."

Sinaneddin hiç düşünmeden ileri atılıp Hond Hatun'un önüne geçti. Baskın verir gibi Şıhne konağına girip muhafızlara rağmen sofaya kadar ilerlemeyi başaran bu adamın Hond Hatun için bir tehlike olduğundan emindi. Elini kılıcının kabzasına attı. Bu arada Frenk ücretli askerlerin komutanı İstankos da aynı şekilde Hond Hatun'un önüne geçmiş, ikisi birlikte etten bir duvar olmuşlardı. Daha önce konağında böyle bir münasebetsizliğe tanık olmayan Şıhne'nin ise şaşkınlıktan ve biraz da korkudan gözleri fal taşı gibi açılmış, olduğu yerde pusup kalmıştı. Hareket edemiyor, bir şey söyleyemiyordu.

O sırada birkaç muhafız daha koşup geldi. Muhafızlar genç adamı kıskıvrak yakalayınca Şıhne'nin dili çözüldü. Büyük bir öfkeyle muhafızlara seslendi:

"Bu ne edepsizlik! Tutun götürün şu adamı. Şıhne konağına destursuz girmek neymiş gösterin. Sizinle de sonra hesaplaşacağım."

Bir anda olup biten olaylar karşısında Hond Hatun da şaşırıp kalmıştı. Adamı bir yerden tanıyor gibiydi. Bir süre düşündükten sonra kim olduğunu hatırladı. Şaşkınlığı gitmiş, yerini merak almıştı. İyi de burada ne işi vardı, niçin taşkınlık çıkarmıştı? Hele ısrarla "Melike'yi görmem lazım" demesi, onu büsbütün meraklandırmış, hatta telaşlandırmıştı.

Şıhne'nin gazabına uğrayacaklarını bilen muhafızlar, genç adamı karga tulumba tutup sofanın çıkışına yöneldiler. Şimdiden tekme tokat genç adamı hırpalamaya başlamışlardı. Bu sırada Hond Hatun sessizliğini bozdu:

"Bırakın o adamı, ben tanıyorum."

Genç adamı dışarıya sürükleyen muhafızlar kalakaldılar. Sinaneddin, İstankos ve Şıhne şaşkınlıkla Hond Hatun'a bakarlarken, Melike'nin sesi bir kez daha duyuldu:

"Duymadınız mı? Bırakın dedim."

Muhafızlar bir ona bir Şıhne'ye bakıyorlardı. Hond Hatun'un kararlılığını gören Şıhne'nin işaretiyle genç adamı bıraktılar. Muhafızların tekme tokadı yüzünden yüzü gözü kan revan içinde kalan zavallı adam olduğu yere yığıldı. Hond Hatun ona doğru yürüyecek oldu, fakat önünde duran Sinaneddin izin vermedi:

"Tanıyorum onu Sinaneddin. Medrese inşaatında çalışan minare ustasının çırağı. Belli ki önemli bir şey var."

Sinaneddin istemeye istemeye Hond Hatun'un önünden çekildi. Ama genç çırağın yanına giden Hond Hatun'u yalnız bırakmadı. Eli kılıcının kabzasında Hond Hatun'la birlikte genç çırağın başına geldi. Bütün dikkatini çırağa vermişti. En ufak bir ters hareketinde tereddütsüz müdahale edecekti. Hond Hatun genç çırağın niçin buraya geldiğini, kendisine ne söyleyeceğini merak ediyordu. Fakat zavallı adama yaklaşıp yüzündeki yaraları görünce üzüldü. Sert sert muhafızlara bakıp azarladı:

"Adamı ne hâle getirmişsiniz! Anlamadan dinlemeden böyle yapılır mı?"

Muhafızlar aslında işlerini yapmışlardı. Tanımadıkları, niyetini bilmedikleri, bu meczup kılıklı adamın Şıhne konağına destursuz girmesine nasıl seyirci kalabilirlerdi? Bereket versin ki, onların da boşluğuna gelmişti, yoksa bu cüretin bedeli daha kötü olurdu. Bu sırada genç çırağın inlemeyle karışık sesi duyuldu:

"Kızmayın Melikem. Az bile yaptılar. Beni öldürseler yeridir. Keşke öldürselerdi."

Hond Hatun'un merakı daha da arttı. Genç çırağın yediği dayağın etkisiyle kendini kaybettiğini düşündü. Eğildi, şefkatle gözlerine, yüzüne baktı. Genç çırağın gözleri doldu. Hond Hatun'un ayaklarına kapandı ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Bir yandan da şöyle diyordu:

"Beni affedin. Bunu size, ustama nasıl yaptım? Affedin beni."

Çırağın aniden Hond Hatun'un ayaklarına kapanması, Sinaneddin'i harekete geçirdi. Çırağı tuttuğu gibi çekip aldı. Adam konuşmuyor, adeta sayıklıyordu:

"Ben ne yaptım, nasıl yaptım..."

Oradaki kimse çırağın söylediklerinden bir şey anlamasa da Hond Hatun'un, inşaatla ilgili kötü bir şey olduğunu anlaması uzun sürmedi. Hemen inşaat alanına koştu. Sinaneddin, İstankos ve Şıhne de onu takip ettiler.

Vardıklarında çifte minarenin önünde büyük bir kalabalık gördüler. Ustalar, kalfalar, çıraklar... Hepsi oradaydı. Hepsinde bir matem havası, çifte minarenin dibinde yatan bir cesede bakıyor, gözyaşı döküyorlardı. Hond Hatun'un, Şıhne Duvini, Sinaneddin ve İstankos'la birlikte geldiğini görünce toparlanıp yol verdiler. Ama kalabalığı yarıp geçmek kolay değildi. Sinaneddin bir hamle yapıp öne geçti. Cesedin başına vardığında Hond Hatun ve diğerleri bir hayli geride kalmış, güçlükle ilerliyorlardı. Sinaneddin, yerde yatan ölmüş adamı görür görmez medrese inşaatında çalışan ustalardan biri olduğunu anladı. Kim, nasıl, niçin diye düşünmeden arkadan gelen Hond Hatun'a baktı. Bu acı manzaranın, yıllardır kaderinden kaçarcasına şehir şehir gezen, gittiği her yerde hayat gayesi edindiği bir bina inşasına başlayan, ancak bir tekinin bile tamamlandığını göremeyen Hond Hatun'u çok üzeceğinden emindi. Hemen ona doğru yürüdü ve cesede doğru ilerlemesine mani oldu.

"Bir kaza olmuş anlaşılan. Vaziyet kötü, görmeseniz daha iyi olur."

Hond Hatun ne bir şey dedi ne de görmek için ısrar etti. Zira kalabalık arasından geçerken konuşulanları işitmiş, minare ustasının kaç zamandır el emeği göz nuruyla yükselttiği o güzel minarenin tepesinden düşüp öldüğünü öğrenmişti. Diğer minareyi yapan çırağı ise ustasının üzüntüsüne dayanamamış aklını yitirmişti.

Mesele sonradan anlaşıldı. Meğer Hond Hatun medresenin iki minareli olmasını isteyince bu işin altından kalkacak usta bulmakta zorlanmışlar. Zira Hond Hatun işe talip her ustaya "Öyle iki minare

yapacaksınız ki, bunlara ilk bakan birbirinin eşini, ikinci defa bakan ise benzerlik kadar farklılığını görecek" dermiş. İşi müşkül bulan ustalar da "Bu işe bizim ne ilmimiz ne sanatımız yeter" deyip gerisin geri dönüp giderlermiş. En sonunda bir usta gelmiş. Dediklerine göre bu usta, Ahlatlı meşhur taş ustası Mengümberti'nin oğluymuş. Hond Hatun'un şartını duyunca önce şaşırmış. Fakat biraz düşündükten sonra uzun etmeden tamam demiş. Erbabı merak edip "İki minareyi hem birbirinin eşi, hem de birbirinden farklı nasıl yapacaksın?" diye sormuşlar. Usta sırrını ifşa etmemiş, "Bekleyin görürsünüz" demiş. Gel zaman git zaman, usta bütün planlarını ve hazırlıklarını yapmış, inşaata başlamış. Herkes önce birini, ardından diğerini yapacağını düşünürken, usta iki minarenin inşaatına da birlikte başlamış. Biraz çalışıp minareleri birkaç arşın yükselttikten sonra birinin başına kendisi, diğerinin başına da çırağı geçmiş. Günler geçtikçe minareler yükselmiş, yükseldikçe güzelleşmiş. İlk bakanlar birbirinin eşini, ikinci defa bakanlar ise benzerlik kadar farklılığını görmeye başlamış. İş ortaya çıkınca usta sırrını açıklamış. Çırağını göstermiş ve şöyle demiş "Onu ben yetiştirdim, bende olan her şeyi ona verdim. O da iyi bir çırak oldu, ustasından öğrendiğine, kendi ilmini ve sanatını ekledi. Yani bende olanın her şey onda varsa da onda olanın hepsi bende yoktur. Bu yüzden ikimizin işi eş ve eşit, ama aynı zamanda da farklıdır."

Bir zaman sonra minareler iyice yükselmiş, yükseldikçe güzelleşmiş. Lakin çırağın minaresi daha bir güzel olmuş. Bunu gören usta eseriyle, çırağıyla gurur duymuş ve artık sen benim kalfam yani halifemsin demiş. Çırak da ustasına layık olmanın verdiği huzurla mutluluktan uçarmış. Lakin ustasından nasiplenmeyen çiğ süt emmişin biri, ustayla çırağının güzel işine haset etmiş. Orada burada çırağın ustası, ustanın da çırağı hakkında ileri geri konuştuğunu yayıp ikisinin arasını açmayı başarmış. Bir gün birlikte çalışırken sıcaktan bunalan çırak çok susamış. Su tulumuna elini atmış, bakmış ki su yok. Minarenin tepesinden aşağı inip tulumu

doldurmaya erinmiş. Ustasına nazı geçmiş ve hiç yapmadığı bir şey yapıp suyu ondan istemiş. Kulağı fitnecilerin sözleriyle dolmuş olan usta, buna çok içerlemiş. Çırak, yaptığı hatanın farkına varıp ustasının gönlünü almak istemiş. "Aman ustam" demeye kalmadan usta acı acı gülmüş ve "Ustaydım oldum çırak, at kendini yere bırak" deyip atlamış aşağı. Bunu gören çırak hemen aşağı inip ustasının başına koşmuş. Ustasının acısına, en çok da suçluluk duygusuna dayanamayıp aklını yitirivermiş.

13

MİNARE USTASI VE ÇIRAĞININ ACI AKIBETİ, HERKESİ ÜZDÜ. Ama en çok üzülen Hond Hatun'du. Zor bulduğu minare ustasını bu şekilde kaybetmesi, çok acıydı. Hele çırağın da aklını yitirmesi... Zavallı adamın eseri darmadağın, emeği ise yüzüstü kalmıştı. Hond Hatun ustaya çırağa mı, yoksa eserine emeğine mi yanacağını şaşırdı. O ki, baba katili hain kardeşi Sultan Gıyaseddin'in içine saldığı derdi unutmak, yaşamak için bir amaç, bir can şenliği bulmak maksadıyla gönüllü gurbete çıkmış, kendini çocukluktan beri hayalini kurduğu hayır binaları kurmaya adamıştı. Ancak ne talihtir ki, elini attığı her şey elinde kalmış, başladığı hiçbir inşaatın binası mümkün olmamıştı. Bütün emeli dünyaya güzel bir şey bırakmak, çileli hayatıyla değil, bıraktığı güzel bir eserle hatırlanmasını sağlamaktı. Hem belki de bırakacağı bu hayır binası, şeytanın atına binip ülkede görülmedik kötülük ve zulüm kapılarını açan kardeşi Sultan Gıyaseddin'in günahlarına da kefaret olurdu. Çünkü sadece o alçağın ablası olmak bile kendini onun günahlarına ortak hissettiriyor, onun bütün kötülüklerinden kendisini de sorumlu tutmasına sebep oluyordu. Bu yüzden yıllar, yüzyıllar sonra insanların onu da, kendisini de sadece o kötülüklerle değil, birkaç küçük güzellikle anmasını sağlamak en büyük emeliydi. Gönüllü gurbet hayatında elini attığı her hayır işi, işte bu amaç içindi. Ne çare ki, kötü talihi onun peşini

bırakmıyor, kardeşinin laneti her yerde karşısına çıkıp bütün arzu ve emelini yerle bir ediyordu. Ankara, Harput ve Kırşehir'de başladığı inşaatın binasını görmesine engel olan o lanet, şimdi de Erzurum'da ortaya çıkmış, Çifte Minareli Medrese'nin üzerine çökmüştü.

İkindi namazından sonra ustanın cenazesini kaldırdılar. Evli evine, köylü köyüne dağıldıktan sonra Sinaneddin, Hond Hatun'u yalnız bırakmadı. Geçirdiği onca kötü şeye rağmen, onu ilk defa bu kadar ümitsiz ve çaresiz görüyordu. İnşaat alanının az ilerisine, Hond Hatun için bir çadır kurmuşlar, içini bir güzel döşemişlerdi. Hond Hatun vaktinin çoğunu burada geçiriyor, bir yandan inşaatının gidişatını takip edip ustalarla, işçilerle ilgilenirken, bir yandan da adeta bir mimar gibi inşaatın taslağını inceliyor, yapılan ya da yapılacak işleri bir bir kontrol ediyordu. Cenaze merasiminden sonra yine oraya gitti. Sinaneddin de yanındaydı. Bir süre kendini oyalamak için taslaklara baktı, hesap kitapla uğraşıyormuş gibi yaptı. Ne o konuştu ne Sinaneddin bir şey söyledi. İkisi de başka bir şeyle ilgilenirmiş gibi yapıp birbirlerini göz ucuyla izliyorlardı. Yıllardır içlerinde sakladıkları sevdalarını birbirlerinin yüzüne, ama hiç konuşmadan sessizce haykırdılar. Konuşmasalar da bakışmasalar da bir aradaydılar. O şekilde değil saatler, günler, yıllar, hatta bir ömür bile geçirmeye razıydılar. Sonra birden Hond Hatun'un yüzü gerginleşti. Belli ki aklına bir şey gelmiş, anın büyüsünü bozup onu gerçek hayatın içine çekivermişti. Talihine isyan edercesine öfkeyle konuştu:

"Biliyorum... İşçiler başka yerde arasa da uğursuzluk bende, lanetlenmiş talihimde."

Onun bu sözleri, Sinaneddin'i de gerçek hayata döndürdü. İlk önce ne diyeceğini bilemedi. Aslında belli etmemeye çalışsa da en az Hond Hatun kadar, hatta ondan daha üzgündü. Harp meydanlarında kaç ümitsizliğe ümit, çaresizliğe çare olmuş koca sübaşı, onun karşısında ondan daha ümitsiz, daha çaresizdi.

"Sizin ne suçunuz var Melikem? Böyle şeyler düşünüp kendinizi harap etmeyin."

"Yorma kendini Sinaneddin. Uğursuzluğumu en başından beri sen de bilmez misin? Sultan babamın zamanında yaşadığım mutluluk bile bazen beni korkuturdu. Aklıma eski tarih kitaplarında anlatılan kötü zamanlar, zalim sultanlar, devletsiz oğullar gelir, 'Devletsiz şerrinden Allah saklasın, ocağımıza bunlar gibisi gelmesin' diye dua ederdim. Nereden bilirdim; meğer devletsizlerin en kötüsü ocağımızın ta içindeymiş. Kapımızı penceremizi kapatıp korunduğumuzu zannederken, o bizim içimizde büyümüş. Ah Gıyaseddin ah! Dilim ona kardeş demeye varmasa da vah ki o benim kardeşim! Gerçek bu olduğuna göre, onun bütün kötülükleri benim de boynuma. Baksana uğursuzluğu, laneti peşimi bırakmıyor..."

"Sultanımız gençtir. Etrafındaki fitneciler aklını çelmiştir. Yoksa Selçuk hanedanının soyu sopu hep temiz, hep güzel olmuştur... Tıpkı... Sizin gibi."

Hond Hatun, Sinaneddin'in bu sözleri kendisini rahatlatmak için söylediğinin farkındaydı. Fakat o son söz... İşte o farklıydı. Nefesini tutup gerisini getirmesini bekledi. Sinaneddin ise söylediği o son sözün ağzından nasıl çıktığına kendisi bile inanamıyordu. Dilini ısırıp suçluyu cezalandırmak istedi. Ama gönülden gelene dil ne yapsındı? Yüreği öyle çarpıyordu ki, Hond Hatun'un duyacağını zannetti. En iyisi konuşmaya devam etmeli, lafı değiştirmeliydi.

"Hele o Sadeddin Köpek yok mu, Sultanımızı bu kötü işlere hep o bulaştırdı. Sonunda layığını buldu, ama devlete verdiği zararı düzeltmek zaman ister."

Hond Hatun'un içinden "Kendimizi kandırmayalım Sinaneddin. Köpek öleli kaç zaman oldu. Ama kardeşim zulme devam ediyor. İçki sofralarında yönettiği devlet sallanmakta, umurunda değil" demek geçti. Ama bunları zaten Sinaneddin'in de bildiğini düşünüp vazgeçti. Bu sözleri biraz huzur bulsun diye söylediği meydandaydı. Üstelik belli etmese de Sinaneddin'in kendisi için atan yüreğinin çarpıntısını duyuyor ve bu huzur dolu anı, daha fazla kardeşinden konuşarak bozmak istemiyordu. Çünkü kendisini Sinaneddin'in

yanında hep güvende hisseder, onda büyük bir huzur bulurdu. Küçük bir çocukken bile Sultan babasının hizmetini gören Sinaneddin'i çok sever, her zaman yanında olsun isterdi. Hatta Sultan Alaeddin, küçük melik ve melikelere ok ve kılıç talimi yaptıracak kişinin kim olacağını düşünürken, Hond Hatun "Sinaneddin'i isterim" demiş, Sultan da onu kırmayıp kabul etmişti. Bu talimler sırasında Hond Hatun'un Sinaneddin'e karşı sevgi ve saygısı arttı. Fakat bir zaman sonra ona karşı duyguları değişti. Onun yanındayken daha önce bilmediği, tarifini yapamadığı, ismini koyamadığı bir şeyler hisseder oldu. Ok ve kılıç talimlerini hiç sevmese de ısrarla devam etmesinin tek sebebi oydu. O yakınlarındayken yüreği nevbet davulu gibi gümlüyor, onunla konuşmak için türlü bahaneler uyduruyordu. En çok da Sinaneddin'e büyüyünce inşa ettireceği han ve hamamları, cami ve medreseleri anlatırken mutlu olurdu. Bunları anlatırken firuze kubbelerle rengârenk çiçeklerin, göğe yükselen harikulade minarelerle kufi hatlı mihrap ve minberlerin arasında Sinaneddin'le el ele gezdiğini hayal eder, içini tarifsiz bir mutluluk kaplardı.

Sinaneddin'in mevki ve makamının yükselmesiyle, ülkenin dört bir köşesine seferlere, çeşitli idari görevlere gönderilmesiyle birlikte işler değişti. Hond Hatun ondan uzak kalınca, Sinaneddin'in yüreğindeki yerini anladı. Daha önce bilmediği, tarifini yapamadığı, ismini koyamadığı duyguların anlamını öğrendi. Sinaneddin'e sevdalıydı. Lakin o bir sultan kızıydı. Hâlini ahvalini kimseye anlatamaz, sevdasını ulu orta yaşayamazdı. Üstelik duygularının karşılıklı olup olmadığını da bilmiyordu. Sinaneddin'in onu görünce değişen hâlinden, parlayan gözlerinden bir şeyler hissetse de kulaklarına kadar gelen nevbet davulu sesinin onun mu, yoksa kendisinin mi yüreğinden geldiğini kestiremiyordu. Bir ara ondaki garip hâlleri fark eden dadısı, bir bahaneyle onu kırlara çıkarıp yeşil çimenlerin, çiçekli bahçelerin içinde aşktan ve sevdadan bahis açtı. Ona Ferhad ile Şirin'in, Varka ile Gülşah'ın hikâyelerini anlatıp yüreğini açmasını sağladı. Onu şefkatle dinleyen dadı, sırrına ortak oldu. Lakin gözyaşları içinde bazı uyarılarda bulunmayı da ihmal etmedi:

"Canım kızım, Sultanımın emaneti güzel Melikem. Eğer şimdi Sinaneddin'in makamı iyice yükselmiş, bir atabey, vezir veya ordu kumandanı olmuş olsaydı, belki uygun bir zamanda usulünce Sultan babana çıtlatır, işi hâl yoluna koymaya çalışırdık. Ama şimdi olmaz. Henüz genç kızlığa yeni adım attın, yaşın küçüktür. Sultan kızı olmanın bazı ağır yükleri olur. Ola ki bir gün Sultan baban devlet için uygun görür, seni başka bir sultanın oğluna verir. Bu durumda sevdanı âşikâr etmen, hele de Sinaneddin'e ümit vermen iyi olmaz."

O gün, Hond Hatun'un hayatının en kötü günüydü. Fakat onu çok daha kötü günlerin beklediğinden haberdar değildi. Sultan babasının ölmesi, kardeşi Gıyaseddin'in ihaneti ve bunları izleyen daha birçok kötü gün... Ve şimdi yine hayatının en kötü günlerinden birini yaşıyordu. Allah'tan Sinaneddin yanındaydı da çocukken kurduğu düşlere dalabiliyor, düş bahçelerinde firuze kubbelerle rengârenk çiçeklerin, göğe yükselen harikulade minarelerle kufi hatlı mihrap ve minberlerin arasında onunla el ele gezip acısını unutabiliyordu. Hatta sadece unutmakla kalmamış, uzun zaman sonra ilk defa kendini mutlu hissetmişti.

14

O GÜNDEN SONRA SİNANEDDİN'E BİR HÂL OLDU. BİR SÜBAŞI olarak askeri vazifeleri aksatmaya, Hond Hatun'un yarım kalan medresesiyle ilgilenmeye başladı. Çevre köylere, kasabalara, hatta yakın şehirlere adamlar yolluyor, sağdan soldan inşaat ustası, işçisi bulmaya çalışıyordu. Gerçi doğrudan kendisi uğraşmıyor, her şeye hacibi ve dostu Süleyman'ı koşturuyordu, ama aklı fikri hep bu işle meşguldü. Kışlalara eskisi kadar uğramıyor, kalenin içine ve dışına yaptırdığı tabya ve tahkimatları kontrole gitmiyor, askerin talim sahasında pek görünmüyordu. Eskiden sık sık nevbet vurdurup askere gösterişli geçit resmi yaptıran ve böylece halka güven ve cesaret veren Sinaneddin, askerin teftişini bile ihmal etmeye başlamıştı. Diline bir türkü dolanmıştı...

Benim gönlüm alan dilber
Yüzü hûbdur, sözü enver
Güzeldir Allahu Ekber
Ne güzel beslemiş daya...

Dedim: Ey hûbların şahı
Terrahhüm eyle billahi
Gönül ikliminin mâhı
Bu günü salma ferdâya...

Üstelik huysuzlaşmıştı da. Aslında önceden de pek güler yüzlü sayılmazdı. Ama herkese karşı ölçülü ve saygılı davranır, vakur duruşu ve heybetli görüntüsüyle insanlar üzerinde hep güzel bir etki bırakırdı. Biraz dikkatle bakanlar, onun bakışında, susuşunda harp meydanlarında aldığı canların, gördüğü korkunç manzaralarının ruhunda bıraktığı izleri görebilirdi. Belki de bu yüzden kimseyle senli benli olmaz, vazifesi ve askerlik konuları dışında fazla konuşmaz, yanında bulunanların bile türlü konularda yaptığı sohbetlere, münakaşalara katılmazdı.

Bu durum bir ay kadar devam etti. Sonunda sağa sola koşuşturmaktan, her gün çevre köyleri, kasabaları hatta bazen şehirleri gezip usta, işçi aramaktan bıkan Süleyman, efendisi Sinaneddin'le konuşmaya karar verdi. Zira çevrede gezmediği yer kalmamasına rağmen, üç beş adam ancak bulmuştu. Erzurum'da yaşayanların bir kısmı Moğol korkusundan evini barkını bırakıp kaçmayı düşünürken, çevredeki insanları Erzurum'daki bir bina inşaatında çalışmaya ikna etmek ne mümkündü. Üstelik hava soğumaya başlamıştı. Erzurum'un soğuğu başka yere benzemez, sonbaharı bile başka memleketlerin kışını aratırdı. Yeteri kadar usta, işçi bulsa bile, soğuklar adam akıllı bastırdı mı, hiçbiri bir iş yapamazdı. İşin kısası, Sinaneddin'i düşünden uyandırmak, bu sevdadan vazgeçirmek şarttı.

Ancak yıllardır onu çok iyi tanıdığından, meseleye doğrudan giremeyeceğini, eğer girerse bir sonuç elde edemeyeceği gibi bir de sert bir azar yiyeceğini biliyordu. Moğollardan, Erzurum savunmasından söz açıp lafı biraz dolaştırdıktan sonra asıl meseleye getirip uygun bir şekilde "Şimdi savunma hazırlıklarıyla meşgul olma zamanıdır, medrese inşaatıyla ustayla işçiyle değil" demeyi düşündü. Birkaç gün yapacağı konuşma için kendini hazırladı. Sonra bir iki kere konuşmaya çalıştı. Ancak her defasında Sinaneddin, "Sen onu bırak, hâlen usta bulamadın mı, kaç işçi topladın?" gibi sorularla lafını kesip, üstelik gereken gayreti göstermediği için onu payladı.

Sonra aklına başka bir çözüm geldi. Bir gece kimseye haber vermeden gizlice Frenk ücretli askerlerin kışlasına gitti. Komutanları İstankos'la görüşmek istediğini söyledi ve sıkıla sıkıla durumu ona anlattı:

"Biz silah arkadaşıyız. Kaç muharebede yan yana, omuz omuza çarpıştık. Yassıçemen'de bacağım sakat kalmasaydı, yine yan yana omuz omuza olurduk. Ben efendim aleyhine bir iş yapmam, yapamam. Bu söylediklerimi de onu size şikâyet ediyormuşum gibi düşünmeyin. Tam tersine hem onun hem de Erzurum'un iyiliği için bir yardım ricası kabul edin."

İstankos, Haçlı Seferleriyle Anadolu'ya gelen, fakat uzun yıllar bir savaş alanı hâlinde kalan Suriye, Mısır ve Anadolu'da ücretli askerlik yaparak geçimi sağlayan şövalyeler neslinin son temsilcilerindendi. Emrindeki birlikle farklı Müslüman melik ve hükümdarlardan sonra Alaeddin Keykubad'ın hizmetine girmiş ve o günden beri de Türkiye Selçuklu ordusunda önemli görevler üstlenmişti. Öyle ki o ve emrindeki Frenk birliği, önceden sadece belli dönemlerde veya savaştan savaşa çağrılıp ücreti mukabilinde ve geçici olarak hizmet verirken, zamanla adeta ordunun asli unsuru olmuşlardı. Türkiye Selçukluları, gerek savaş tarzları gerekse silah ve teçhizatları bakımından ordudaki diğer birliklerden farklı olan bu ücretli Frenk askerlerden çok istifade ediyor, bazı muharebelerin strateji ve taktiklerini, onların ağır zırhlı süvari gücüne göre belirliyorlardı.

İstankos, uzun yıllardan beri İslam ülkelerinde bulunduğundan Müslüman melik ve hükümdarların adet ve geleneklerini öğrenmişti. Bunlar içerisinde özellikle Alaeddin Keykubad'dan çok etkilenmiş, onun ileri görüşlü, idari ve askeri politikalarına hayran kalmıştı. Bu durum ona bağlılığını artırmış, Türkiye Selçuklularına güçlü bir aidiyet duymasına sebep olmuştu. Bu yüzden Alaeddin Keykubad'ın öldürülmesi ve sonrasında yaşanan gelişmeler sırasında etkili olan Gürcü ücretli askerle arası yoktu. Sadeddin Köpek İstankos'u da yanına çekmek için çok çabaladıysa da ona iltifat etmedi. Başkent

Konya'daki entrika ve iktidar hesaplarına dâhil olmayıp Erzurum'a geldi ve mesleğini icra etti. Kimseye söyleyemese de Erzurum'da kalmayı, Anadolu'ya girmesi muhtemel Moğolları durdurmayı, çok sevdiği Sultan Alaeddin'e bir vefa borcu olarak görüyordu.

Şimdiki Sultan Gıyaseddin'den ise nefret ediyordu. Bu nefretin sebebi, Babailer İsyanı'nın bastırılması sırasında verdiği "Kadın, çoluk, çocuk... Hepsini öldürün" emriydi. Evet, isyan etmişlerdi, cezalandırılmaları şarttı. Ama hiçbir köylü ve çiftçi, böyle bir katliamı hak edemezdi. Hele o kadınların, çocukların ve ihtiyarların ne günahı vardı? Elebaşları ele geçirildikten sonra pekâlâ dizginlenebilir, isyan kontrol altına alınabilir ve isyancıların gerisin geriye evlerine yurtlarına dönmeleri sağlanabilirdi. İşte o gün emre uyup zavallı biçareleri kılıçtan geçiren İstankos, hayatının geri kalanında, atların toynakları altında ezilen çocukları, kendisini onlara siper eden anaların parçalanmış bedenlerini ve aksakalı mızrak darbeleriyle kızıla boyanmış yaşlı dedelerin donuk bakışlarını hiç unutamamıştı.

Bu olaydan sonra İstankos, kendisini Sultan Gıyaseddin'e ve devletin idarecilerine değil, sadece Anadolu halkına sorumlu hissetmeye başladı. Şu an onlar için en büyük tehlike Moğollar olduğuna göre, bütün gücüyle onlara karşı koymaktan başka bir şey düşünmüyordu. Canı pahasına bile olsa Anadolu'yu savunmalıydı. Böylece belki gece gündüz aklından çıkaramadığı Malya Ovası'nın günahlarından kurtulabilirdi.

Uzun süredir silah arkadaşlığı, kader birliği yaptığı Sinaneddin'in son zamanlarındaki durumu onun da dikkatini çekmiş, hatta onunla ilgili birkaç dedikodu kulağına gelmişti. Ama Sinaneddin'i iyi tanırdı. Zaten bir süre daha devam ederse, Süleyman'ın bir şey söylemesini beklemeden, üslubunca onunla konuşmayı düşünüyordu. En yakınındaki adamının bile onun durumu hakkında bu kadar endişe ettiğini görünce bir an önce konuşmaya karar verdi.

Ama nasıl yapacaktı? Sinaneddin gibi bir adama, "Kendine gel, başka şeylerle uğraşmayı bırak, işini yap" denmezdi. Biraz

düşündükten sonra kendince bir yol buldu. Yarın bu meseleyi çözecekti.

Sabah olunca erkenden Şıhne konağına gitti. Şıhne alışkanlığı olduğu üzere onu biraz beklettikten sonra kabul etti. Bazı askeri konuları açıp mevcut asker sayısı, daha ne kadar askere ihtiyaç olduğu, şehrin kapıları, savunma tedbirleri, ani bir taarruz karşısında kuvvetlerin sevk ve komutası hakkında konuşmaya başladı. Bir süre sonra Şıhne sıkıldı. Baktı iş uzayacak, İstankos'u başından savmak istedi.

"Malum, havalar soğumaya başladı. Bugün şehrin ileri gelenleri, çarşı pazar esnafının temsilcileri ve ahilerle görüşeceğim. Kışa girmeden erzak, iaşe durumunu gözden geçirip alınması gereken bir tedbir var mı, onunla ilgileneceğim. Siz bu askeri konuları Sinaneddin'le aranızda halledin."

İstankos'un istediği tam da buydu. Eğer o demese, bir vesileyle kendisi Sinaneddin'den bahis açacak ve Şıhne'den onu konağa davet etmesini isteyecekti.

"Tabii Şıhne hazretleri. Siz mi çağırırsınız, yoksa ben mi adam göndereyim?"

Şıhne cevap bile vermeden muhafızlara seslendi ve Sinaneddin'i çağırmak üzere birini göndermelerini istedi. Sonra da İstankos'a dönüp sinsice baktı.

"Bu aralar Sinaneddin'de bir hâller var. Bir yokla bakalım, eğer vazifesiyle ilgili bir eksik veya kusur görürsen, haber ver de, gerekeni yapalım."

"Neyi ima ediyorsunuz Şıhne hazretleri? Yoksa Sinaneddin'i görevden aldırmak mı istiyorsunuz?"

"Lafın gelişi... Yoksa Sinaneddin gibisini nasıl buluruz? Ama aramızda kalsın, dedikodular almış başını gidiyor. Bunlar saraya ulaşınca Sultan Gıyaseddin bana 'Neden bu olup biteni bana haber vermedin' demez mi? Vallahi benden hesap sorarlar."

İstankos, Şıhne'nin önceden beri Sinaneddin'den pek hoşlanmadığını biliyordu. Bu yüzden bu dedikoduları bahane edip

Sinaneddin'i gözden düşürmekten çekinmeyeceğinden emindi. Hiçbir şey demedi. Ama içinden, "İyi ki daha fazla beklememişim" diye geçirdi. Bugün bu meseleyi halletmeli, Sinaneddin'i daldığı hayal âleminden çıkarıp, mekâna ve zamana döndürmeliydi.

Sinaneddin geldiğinde İstankos onu çok sıcak karşıladı. Fakat Sinaneddin soğuktu. İşinin zor olduğunu anlayan İstankos havadan sudan birkaç bahisle sohbeti açıp lafı Moğollara getirdi.

"Biz askeriz. Ben her zaman sezgilerime güvenirim. Senin de öyle yaptığından şüphem yok. İçimde kötü bir his var. Evet, Şıhne'nin verdiği Curmagon'un felç geçirdiği, yerine Baycu'nun geçtiği haberi teyit edildi. Fakat o günden beri yeni bir haber yok. Bu Moğolların sağı solu belli olmaz. Tedbiri elden bırakmayalım, her an üzerimize gelecekler gibi hazır duralım derim."

"Haklısın, bu Moğolların sağı solu belli olmaz. Ama baksana neredeyse kış bastıracak. Çevrede birkaç Moğol karavulu görülmüş, ama köye kasabaya saldırdıkları vaki değil. Buraların kışını bilirsin. Hem bak Şıhne hazretleri söylemişti, bu sene çok ayva olmuş, bu da kışın çok sert geçeceğinin açık göstergesiymiş. Moğollar, "Hazırlandım, ordu yürüttüm" diyene kadar kış bastırır. Yeni Noyan'ın bu tehlikeyi göze alabileceğini hiç zannetmem."

"Mesele de bu zaten. Curmagon'u iyi kötü tanıyorduk. Sen de, ben de önceki seferlerini harita önünde burada tartıştık. Onun hareket tarzını, harp anlayışını inceledik. Neyi, ne zaman, nasıl yapacağına dair bir fikrimiz vardı. Ancak Baycu'yu tanımıyoruz. Onun neyi, ne zaman, nasıl yapacağını tahmin bile edemiyoruz. Bak ne zamandır yeni bir haber gelmedi. Şu an ne yaptıklarından haberimiz bile yok. Bunu hiç düşündün mü?"

"İşin doğrusu düşünmedim. Bu havalarda değil Baycu, Cengiz bile olsa bu çılgınlığı yapmaz, yapamaz. Mugan'dan buraya neredeyse iki yüz fersahlık yol var. Orduyla teçhizatla en az on gün sürer. Mecburen Aras Nehri havzasını takip edecekler. Hele Doğu Anadolu'ya girdikten sonra onları karla kaplı dağlar, dar geçitler bekliyor.

Üstelik yanlarına kuşatma araç gereçlerini, mancınık, arrade gibi ağır silahları da almak zorundalar. Bu vaziyette gelemezler. Endişe etmeye gerek yok."

"Peki, etrafta bir görülüp kaybolan Moğol karavullarına ne diyeceksin? Ne bir yere saldırıyorlar ne de iz bırakıyorlar. Hayalet gibi etrafımızda dolaşıyorlar. Ya bunlar Moğol öncüleriyse?"

"Eğer Moğol karavulları gerçek olsaydı, mutlaka bir köye veya kasabaya saldırırlardı. Halk, Moğol korkusundan hayal görüyor olmalı."

İstankos, Sinaneddin'in söylediklerine, daha doğrusu bunları inanır gibi söylemesine şaşırdı. Evet, dedikleri doğruydu, bunda garipsenecek bir şey yoktu. Ancak durumu, tıpkı Şihne gibi bu kadar üstünkörü izah edip karşılaşılabilecek sürpriz bir gelişmeye ihtimal bile vermemesi şaşırtıcıydı. Şihne olsa, gülüp geçerdi, ama Sinaneddin gibi bir harp ustasının Moğol harekâtını bu kadar basit bir şekilde yorumlanması olur şey değildi. Sanki karşısında Sinaneddin değil, Şihne duruyordu. Hemen ayağa kalkıp bu tür askeri konuları konuşup tartıştıkları masanın başına geçti. Haritayı açtı ve parmağıyla Mugan'ı gösterdi.

"Evet, Mugan neredeyse 200 fersah. Eğer Baycu, bu mevsimde buradan kalabalık bir orduyla, üstelik kuşatma araç gereçleri ve ağır silahlarıyla gelmeye kalkarsa, onlar için felaket olur. Üstelik Baycu'nun yeni atandığı düşünülürse, ilk seferinde böyle bir maceraya atılmak istemez."

Sinaneddin, İstankos'un da kendisini onayladığını duyunca memnun oldu. Haritanın başına gelip İstankos'un parmağıyla gösterdiği güzergâha baktı.

"Ben de onu diyorum işte. Sen olsan böyle bir maceraya atılır mısın?"

İstankos beklediği zamanın geldiğini düşündü. Haritayı göstererek konuşmaya devam etti.

"Evet, ben de Baycu'nun yerinde olsam, bunu yapmam. Ama başka şeyler yaparım. Mesela Curmagon gibi başarılı bir noyandan

sonra iş başına gelsem, bir yıl beklemem. Mutlaka başka bir yol bulur, bu sefere çıkarım."

"Ne demek beklemem, başka bir yolunu bulurum?"

"Aslında sen de biraz kafa yorsan benim düşündüğümü, hatta benden daha iyisini düşünürsün."

"Ne demek istiyorsun İstankos, benim kafa yoracak başka işim mi var?"

"Evet, şu sıralarda başka işlerin var. Son zamanlarda kendinde değilsin. Artık medrese inşaatını ustalara bırakıp savaş meclisine, kışlalara dönmelisin ki bunları konuşabilelim. Moğol geldiğinde hazır olalım."

"Ne dediğini bilmiyorsun sen. Moğol korkusu seni esir almış, her an bir yerlerden çıkacaklarını düşünüp kâbus görüyorsun."

"İşte şimdi tam da Şıhne gibi konuştun. Sen şıhne değil sübaşısın. Sübaşı gibi düşünüp, sübaşı gibi davranmaya başlamazsan hepimiz için felaket olacak. Farkında değil misin? Baycu'nun yeni noyan olduğunu öğrendiğimizden beri Moğollarla ilgili hiçbir bilgi, istihbarat gelmedi. Bu seni düşündürmüyor mu? Siz demez misiniz 'sü uyur, düşman uyumaz' diye. Düşman uyumaz Sinaneddin. Bu sessizlik hayra alamet değil. Mutlaka başka bir planları var. Artık kendine gelmelisin."

Tartışma öyle hararetli bir hâl almıştı ki, biri görse bu iki eski silah arkadaşının birbirine kılıç sallayıp gürz savuracağını zannederdi. Gerçekten de bir ara Sinaneddin elini kılıcının kabzasına attı. Bereket versin ki, öfkesini dizginleyip hemen geri çekti. Dik dik İstankos'a baktı. İstankos, onun gözlerindeki öfkenin ardında yatan acı ve çaresizliği görünce, ona bu kadar yüklendiğine pişman oldu. Ona en dost hâliyle baktı. Sakin ve güven veren bir sesle şöyle dedi:

"Istırabını anlıyorum. Keşke elimden bir şey gelse. Ama biliyorsun ki, savaştayız. Üstelik medrese inşaatı tamamlanmış olsa bile Tebriz kapının hemen dibinde. Moğolların şehre atacağı ilk mancınık taşlarıyla yıkılmaması bir mucize olur. Ama şehri iyi savunur

Moğol belasını def edersek, istersen Hond Hatun'un hatırasına bir değil on medrese bile yaptırır, hatta her şeyiyle sen ilgilenirsin."

Sinaneddin, İstankos'un haklı olduğunun farkındaydı. O sadece hep mağlup olduğu sevda cephesinde kazandığı zaferin sarhoşluğuyla düş bahçelerine dalmış, Hond Hatun'un, yıllardır için için sızlatan gönül yarasına sürdüğü merhemin verdiği huzurla andan ve mekândan uzaklaşmıştı. Ve istemese de düş bahçesinden çıkıp gerçek hayata dönmesi gerekiyordu. Derin bir iç çekip İstankos'a baktı. Hiçbir şey söylemedi, ama bakışlarıyla her şeyi anlattı. Sonra aklına unuttuğu bir şey gelmiş gibi kalktı ve kapıya yöneldi. İstankos'un bir şey söylemesine fırsat vermeden kaçar gibi odadan çıktı. Şihne konağından ayrılıp doğruca kendi konağına gitti. Onu kapıda karşılayan Süleyman, bir süredir efendisinin gözlerinde göremediği o kartal bakışını görünce sevindi. Anlaşılan İstankos onunla konuşmuş ve kendine gelmesini sağlamıştı. Ancak Sinaneddin hiçbir şey söylemeden doğruca resmi işlerini yürüttüğü, gelen giden elçileri, amir ve memurları ağırladığı odaya çıkınca telaşlandı. Hemen arkasından gitti. Onu masanın başında, elinde kalem, bir şeyler yazarken buldu. O kadar dalmıştı ki, Süleyman'ın yanı başına kadar yaklaştığını bile fark etmedi. Başını kaldırdığında Süleyman'ın şaşkın şaşkın ona baktığını gördü. Hüzünle gülümsedi.

"Hadi Süleyman. Atımı, zırhımı ve silahlarımı hazırlat. Ben birazdan geliyorum" dedi.

Süleyman odadan çıkarken derin bir iç çekti ve kendi kendine söylendi:

"Gönül yaramı dağlayıp sevdamı kâğıda gömdükten sonra hemen geliyorum."

Hond Hatun'a mektup yazıyordu. Mektupta ona sübaşılık ve askerlik vazifelerini hatırlatıyor; sevdasını, bir ömür boyu yüreğinin en derinlerinde saklayacağını, ancak bir daha onu görmesinin, hatta düşünmesinin bile mümkün olmadığını söylüyordu. Medrese inşaatının, büyük ihtimalle Moğolların şehre ilk taarruzunda harap

olacağından hiç bahsetmedi. Ama Hond Hatun'un yaşama gayesini, bütün emelini bağladığı binanın yerle bir oluşunu görmesine izin veremezdi. En önemlisi de onu güvende tutmalıydı. Bu yüzden Erzurum'da kalmasının artık mümkün olmadığını, yarın sabah erkenden onu en güvenli yer olan Konya'ya, saraya götürmek üzere hacibi Süleyman komutasında bir muhafız kıtasının Hatun konağının önünde hazır olacağını yazdı. Sonra da göz pınarlarından dökülen birkaç damla yaşla mektubu mühürledi. Gönül yarasını dağlamış, sevdasını kâğıda gömmüştü.

15

SİNANEDDİN MEKTUBU SÜLEYMAN'A TESLİM EDİP HOND HATUN'A

bizzat ulaştırmasını söyledikten sonra önde çetri, tuğ ve sancakları, arkasında birbirinden heybetli süvari kıtasıyla şehrin belli başlı yerlerinde, meydanda gezindi. Sonra da kışlalara, kalenin içindeki ve dışındaki tabya ve tahkimatlara uğradı. Bazı yerlerde halkla sohbet edip dert dinledi, cesaret verdi, bazı yerlerde askeri teftiş edip eksiği gediği belirledi. Sonra da askerin talim sahasına gitti. Askerlerin koltuk kısıp mızrak talimi yaptıklarını gördü. Ellibaşıların gözetiminde halka müsabakası yapan Erzurum sipahilerinin maharetlerini görünce sevindi. Bu halka müsabakası, mızrak kullanma konusundaki en zor talimlerden biriydi. Bir ağaç veya dal parçasını yuvarlayıp dar bir halka yaparlar, bu halkanın etrafını yün veya beyaz deriyle sararıp meydanın ortasına diktikleri bir çubuğun ucuna asarlardı. Süvari dörtnala ucunda halkanın asılı olduğu çubuğa doğru ilerler, yaklaşınca hamle yapar ve mızrağını bu küçücük yuvarlak delikten geçirmeye çalışırdı. Süratle koşan at üzerinde mesafeyi ayarlamak, vaktinde hamle yapmak ve halkanın tam ortasını isabet ettirip mızrağa geçirmek büyük ustalık isterdi. Bazen de halkayı ağaç dallarına asar ya da meydanın ortasına yere atarlar ve süvarileri bu şekilde talim ettirirlerdi.

Diğer bir grup ise mızrak fırlatma talimi yapıyordu. Askerler mızrağı ortasından tutup arkaya doğru eğiliyor, üç defa esnettikten

sonra üç adım ileri koşuyor ve bütün kuvvetleriyle ileri doğru atıyorlardı. Ne kadar uzun mesafeye ne kadar isabetli atarlarsa o kadar iyiydi. Ama uzağa atacağım derken, mızrağın tesir derecesini azaltmamaları lazımdı. Aksi takdirde mızrak hedefe ulaşsa bile işe yaramaz, bunu fırsat bilen düşman hamle şansı kazanırdı.

Sinaneddin, sipahileri izledikçe, bir süredir uzak kaldığı talimleri ne kadar özlediğinin farkına vardı. Kendini tutamayıp talim alanına girdi ve bir müddet onlarla birlikte talim yaptı. Bütün üzüntüsünü, kızgınlığını ve kırgınlığını tuttuğu mızraktan, halkadan ve hedeften çıkardı. Sonra işi çevgana çevirdi. Ellibaşılardan, meydanı çevgan oyunu için hazırlamalarını, bu oyun için özel yetiştirilen çevgan atlarını getirmelerini istedi. Meydana şöyle bir baktı, "Burada altışar çevganbazdan fazlası olmaz" deyip Erzurum sipahilerinin, çevgan oynayacak altı kişi çıkarmalarını, eğer kazanırlarsa oyuncuların her birine bir doru at hediye edeceğini söyledi. Kendisi de süvari kıtasından beş kişiyi yanına kattı. İki takımdan altışar çevganbaz, atlarına bindiler, ellerine çevgan denilen ucu eğri değneklerini aldılar ve meydanın ortasında karşı karşıya gelip hakemin oyunu başlatmasını beklemeye koyuldular.

Yaşça en büyük ellibaşını hakem yapmışlardı. Oyuncuların mevki ve makamı ne olursa olsun, oyun sırasında meydanın tek hâkimi oydu. Oyunun başlaması için guy-i çevganı, yani çevgan topunu meydanın tam ortasında yere bırakması yeterliydi. Çevgan topu, genellikle irice bir karpuz büyüklüğünde olurdu. Çoğu zaman bu büyüklükte bir ağaç budağının üstünü deri ile kaplayarak yaparlardı. Hakem oyunu başlatmadan son kontrollerini yaptı. Önce meydanın bir ucuna sonra da diğer ucuna giderek her iki takımın çevgan topunu sokmak için mücadele edeceği kaleleri ölçüp biçti. İkisinin de eşit olduğuna kanaat getirdikten sonra meydanın ortasına geldi. İki tarafın oyuncularını etrafına toplayıp yüksek sesle oyun kurallarını söyledi:

"Bu topu yere bıraktığım anda oyun başlar. Oyunun süresi, yarımşar saatten iki devredir. Hangi takım topu, boyu ve şekli nizami

olan çevgan değnekleriyle karşı takımın kalesine sokmayı başarırsa sayı alır. En çok sayı yapan takım galip gelir ve ödülü alır. Topu, çevgan değnekleri dışında başka bir şeyle itmek, taşımak yasaktır. Oyunda atını rakibin atına çarptırmak, önünü kesmek, çevgan değneği ile rakibe veya rakibin atına vurmak yasaktır. Kurallara uymayan, kim olursa olsun oyun dışı kalır... Anlaşıldı mı?"

Bütün hareketlerini bir tören edasıyla yapan hakem, topu meydanın tam ortasına koydu ve iki takım arasında kıyasıya bir mücadele başladı. Çevganbazlar bir taraftan at sürüp hamle yaparken, diğer taraftan atın sırtından düşer gibi eğilip çevgan değneğini sallıyordu. Topu karşı tarafa taşıyıp rakip takımın kalesine sokmaya çalışırken, aynı anda rakibiyle yarışıyor, onun rahat hareket etmesini engellemek için türlü manevralar yapıyordu. Bütün bunları yaparken her birinin vücutları şekilden şekle giriyor, ilk bakışta sıradan bir insanı sakat bırakacak, hatta öldürecek ani vücut hareketleriyle izleyenlerin yüreğini ağzına getiriyorlardı.

Hele o atlar... O rengârenk güzelim çevgan atları... Ne mübarek varlıklardı. Yelelerini savura savura, bir müzik eşliğinde raks eder gibi toynaklarını vura vura ne çevik, ne zarif koşuyorlar, duruyorlar ve soluyorlardı. Daha küçücük birer tayken bu oyun için eğitilen bu atların hepsi, sanki bütün gözlerin kendilerinin üzerinde olduğunu biliyor ve bütün güzelliklerini, çevikliklerini ve zarafetlerini sergilemek için her şeyi yapıyorlardı.

Kıyasıya mücadele eden takımın hayhuyları ile heyecanlı izleyicilerin çıkardıkları tezahürat, meydanın etrafına kısa sürede daha çok kişinin toplanmasına sebep oldu. Herkes Erzurum sipahilerinin ve Sinaneddin'in askerlerinin çevgan oynarken at binmelerini, dizgin tutuşlarını, güç, kuvvet ve heybetlerini gördü. Özellikle yaşı meydandaki çevganbazların çoğundan ileri olan Sinaneddin'in, kimsenin cesaret edemeyeceği türlü hamlelerle topu rakiplerinin önünden kapması, akıl almayacak bir çabuklukla gâh takım arkadaşlarına taşıması gâh sayı yapması hayranlık vericiydi. Zamane

annesi böyle bir yiğit doğurmamıştı. Böyle bir yiğit ne diz çöker ne yenilebilirdi.

Hâlbuki Sinaneddin'in en heybetli ve en kudretli göründüğü o gün, hayatının en kötü, en aciz günüydü. Hayatının en büyük darbesini almış, sevda cephesi düşmüş, telafisi mümkün olmayan bir hezimete uğramıştı. Yüreği, çevgan meydanında sağa sola yuvarlanan toptan farksızdı. Felek, guy ile çevgan oynar gibi yüreğiyle oynamış, onu kimsenin giremeyeceği bir dehlizin en kuytu yerine yuvarlamıştı.

Vaktin nasıl geçtiğini anlayamadan oyun sona erdi. Hakemin uyarısıyla duran çevganbazlar da, oyunun asıl kahramanları olan o güzel çevgan atları da kan ter içinde, soluk soluğa kalmışlardı. Müsabakanın galibi, Sinaneddin'in takımı olsa da Erzurum sipahilerine de diyecek yoktu. Bu yüzden onları tebrik eden Sinaneddin, bugün galip gelememiş olsalar da oyunun başında vaat ettiği doru atları hak ettiklerini söyledi. Sonra da sipahilerin ve meydanın etrafında toplanan kalabalığın sevinç gösterileri, övgü nidaları, dua ve temennalar arasında konağının yolunu tuttu.

Konağa varır varmaz Süleyman'ı sordu. Çoktan döndüğünü, fakat kendisini bulamayınca tekrar çıktığını söylediler. Merakla Hond Hatun'dan gelecek haberi bekleyen Sinaneddin kızdı. Henüz dönmediğini öğrenince telaşlandı. Şimdiye dek çoktan gelmeliydi. Aklına türlü sorular geldi. Bu sırada üstünü başını değiştirip temizlendi. O esnada aklına mukayyet olmaya çalışıyor, havadan sudan şeyleri düşünüyor, etrafındaki küçük eşya ve nesnelere dikkatle bakıp onlar hakkında fikir yürüterek kendi kendini oyalıyordu.

Ama öyle olmadı... Hond Hatun'un sabah erkenden şehirden ayrılacak olmasının acısı çöktü içine. Bu seferki ıstırabı her zamankinden farklıydı. Önceleri konuşmasa, görüşmese de onunla aynı şehirde, aynı havayı solumaya bile razı olan Sinaneddin, şimdi sevdasına karşılık bulduğu, onunla el ele, göz göze, yürek yüreğe verdiği bir zamanda onu Erzurum'dan ve kendisinden uzaklaştırıyordu. Kahrolarak yazdığı o mektupla, kim bilir Hond Hatun'u nasıl

kahretmişti. Hâlbuki kavli de hayali de bu değildi. Hüzün Melikesi'ne bir parçacık ümit ve mutluluk verdikten, onun kendisine güvenip yüreğini açmasını sağladıktan sonra yaptığı bu iş, olur şey değildi. Birkaç satırlık bir mektupla Hond Hatun'un ümidini yele vermiş, aşkı ve sevdayı ipe çekmişti.

Havanın karardığını fark edince "Günler ne kadar kısaldı, hemen akşam oluyor" diye geçirdi içinden. Sonra "Akşam yaklaştığına göre Şıhne konağına gitme vaktidir" deyip konaktan çıkmak üzere hazırlandı. Tam çıkacakken, Süleyman'ı gördü. Sinaneddin, heyecanını ve merakını belli etmemeye çalışarak tok bir sesle sordu:

"Tamam mı? Mektubu ulaştırdın mı?"

Süleyman'ın, yorgunluktan mı, yoksa iki sevdalı yüreğin paramparça oluşuna tanıklık etmenin verdiği hüzünden mi, hiç keyfi yoktu. Sadece başını sallamakla yetindi. Sonra kuşağının iç tarafına sıkıştırdığı mektubu çıkarıp Sinaneddin'e uzattı.

"Sübaşı hazretlerinden mektup getirdim deyince çok sevindi. Hemen açıp okudu. Fakat okudukça yüzü değişti. Önce üzüldü, sonra kızdı. Bana bir şey demedi. Ama bu mektubu yazdı."

Sinaneddin hemen fırlayıp mektubu aldı. Tıpkı Hond Hatun gibi sevinçle okumaya başladı. Fakat okudukça yüzü değişti. Fakat ne üzüntüye ne de öfkeye benziyordu. Mektupta şöyle yazıyordu:

"Sübaşı hazretleri eğer gönlünü işine karıştırmamayı beceremiyorsa, çareyi başka yerde aramasın. Benim şehirden ayrılmamı isteyeceğine vazifesinden azlini istesin. Hiçbir yere gitmiyorum."

16

İSTANKOS, ŞIHNE KONAĞINA SİNANEDDİN'DEN ÖNCE GELMİŞTİ. Havaların yavaş yavaş soğuduğunu gören Şıhne, aslında daha erken olmasına rağmen, kabul odasının ortasına büyük mangalı kurmalarını istemiş, akşamüzeri hava serinleyince de biraz köz ve ateş koydurmuştu. Bu yüzden oda çok sıcaktı. İstankos'la pek anlaşamayan Şıhne bir süre mangalla ilgilendi. İstankos'la havadan sudan konuşarak vakit geçirmeye çalışıyor, bu arada her ikisi de Sinaneddin'in bir an önce gelmesi için içlerinden dua ediyorlardı. Biraz sonra Şıhne dayanamayıp İstankos'a sordu:

"Niçin böyle vakitsiz toplanıyoruz, önemli bir şey mi var?"

İstankos, Şıhne'nin tavrını bildiğinden, Sinaneddin gelmeden konuya girmek istemiyordu.

"Sübaşı hazretleri gelince konuşuruz. Sizin pek konuşmak istemediğiniz savaş meseleleri."

İstankos'un cevabı, her zamanki gibi Şıhne'yi öfkelendirdi. Sert ve her zamanki gibi İstankos'u iğneleyici bir şekilde karşılık verdi:

"Ben sizin gibi her taşın altından bir Moğol çıkacak diye korkmuyorum ki, sürekli savaştan konuşayım."

Bu sözler, İstankos'un da öfkelenmesine sebep oldu. Ama İstankos akıllı adamdı, öfkesini içinde tutmasını bilir, dilini öfkesinin silahşoru yapmamaya gayret ederdi. Bu sefer de öyle yaptı, susarak tartışmanın

büyümesini engelledi. Bir yandan da "Bu adam niçin söylediğim her şeye böyle öfkeleniyor?" diye kendi kendine soruyordu.

O sırada içeri Sinaneddin girdi. Hond Hatun'un tokat gibi mektubundan sonra yaptığı yaramazlık yüzünden azarı yemiş küçük çocuklar gibi şaşkın ve mahcuptu. Fakat dersini almış, gönül işiyle vazifesi arasına kesin sınırlar koyması gerektiğini öğrenmişti. Bu yüzden odaya girer girmez kendini topladı. Onun gelişiyle odadaki soğukluk biraz olsun dağıldı. Şıhne'yle İstankos arasındaki gerginliği bilen Sinaneddin, Şıhne'ye gurunu okşayacak güzel söyler söyleyip gönlünü aldı. Biraz sonra da lafı yavaş yavaş Erzurum'a ve Moğollara getirdi.

"Mugan'daki Moğol birliklerinden yeni bir haber var mı Şıhne hazretleri?"

"Yok."

"Bu adamlar hiç mi bir şey yapmıyor ki casuslarımız, habercilerimiz iyi veya kötü bir haber ulaştırmıyorlar?"

"Demek ki yok. Olsa niye ulaştırmasınlar?"

"Bu işte bir bit yeniği var. Bu sessizlik hayra alamet değil."

"....."

"Bütün harp adamları bilir ki, bir kumandanın en büyük korkusu düşmanla irtibatı kaybetmektir. Eğer irtibat kesilmişse adeta kör olursun, düşmanın nereden, ne zaman ve nasıl geleceğini bilemezsin, tahmin bile edemezsin."

"Bunu niye kötüye yoruyorsun hemen? Kış bastırdı, bastıracak. Buraların karını, buzunu Baycu da biliyordur elbette. Haber gelmemesi, gerçekten hiçbir hareket olmamasından ileri gelemez mi?"

"Öyle ise ne âlâ. Ama ya değilse... Ya, bizim nasıl olsa kış mevsiminde gelmeyecekler diye düşündüğümüzü tahmin ediyor ve hiç beklemediğimiz bir anda saldırıya hazırlanıyorlarsa..."

"Moğol'u bilmez misin? Böyle gizli kapaklı iş çevirmez onlar. Tam tersine davulla zurnayla, önceden gönderdikleri mektuplarla duyururlar sefer edeceklerini."

"O eskidendi Şıhne hazretleri. Kaç zamandır bu bölgelerde; İran'da, Irak'ta, Şam'da, Ermenistan ve Gürcistan'da ne savaşlar, ne ordular gördüler. Buraların savaş adet ve geleneklerini öğrendiler. Artık sadece savaşta değil, savaş hilelerinde de ustalaştılar. Hatırlamıyor musunuz, Sultan Alaeddin döneminde bir kere gelmişlerdi. Ne gelişlerinden ne dönüşlerinden haberdar olmuştuk. Yıldırım gibi Sivas'a kadar ilerlemiş, biz onlardan haberdar olup ordu sevk edene kadar dönüp gitmişlerdi."

"Peki, casuslarımız ne güne duruyor, böyle bir şey olsa haber vermezler miydi?"

"Ya hazırlıklarını çok gizli yürütüyorlar, ya da casuslarımızı ele geçirdiler."

"Olmaz öyle şey."

"Olmaz demeyin, ne zamandır haber alamadığımızı siz söylediniz. Hiç bu kadar uzun süre habersiz bıraktılar mı sizi?"

"....."

"Bir de muhtemeldir ki, şu an Erzurum'da da Baycu'ya şehrin durumunu bildiren casuslar vardır. Şehir halkındaki Moğol korkusunu, üstelik destek kuvvetlerinin henüz gelmediğini öğrenmeleri Baycu'yu cesaretlendirecektir."

"....."

"Her şeye hazırlıklı olmalıyız. Eğer Moğolların başında Curmagon olsaydı, bu kadar şüphe etmezdim. Kendini ispatlamış başarılı bir askerdi. Harekât tarzını, harp anlayışını biliyorduk. Ama Baycu... O tam bir muamma. Curmagon'dan sonra kendisini ispatlamak için büyük herekat planladığı kesin. Ona karşı hazırlandığımızı bile bile önümüzdeki bahara kadar bekleyeceğini zannetmiyorum. Bizi hazırlıksız yakalayıp ani bir baskın verebilir."

"İyi de, nasıl gelecek? Üç beş bin kişilik kuvvetle gelip Erzurum'u kuşatacak değil. Kalabalık bir orduyla Mugan'dan buraya hareket etmiş olsa, yol boyunca görülür, duyulurdu. Bundan mutlaka haberdar olurduk."

"O da bunu bildiği için başka bir yol düşünmüş olmalı."

"....."

"Her yere haberci salmak, en ufak bir değişiklikten, hareketten haberdar olmak şart Şihne hazretleri. Özellikle Ermeni ve Gürcü krallıklarını iyi takip etmeliyiz. Baycu, ordusuna mutlaka onları da katacaktır. Hatta bana kalırsa Baycu Mugan'dan az askerle gelecek. Ordusunun büyük bir kısmı ise Ermeni ve Gürcü birliklerinden olacak. Mugan'dan, Baycu'dan bir haber alamıyorsak bile eğer Ermenilerde ve Gürcülerde bir hareketlenme varsa harekât başlamış demektir.

"Nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?"

"Emin olamam. Ama ben de olsam böyle yapardım. Siz de biliyorsunuz ki, bütün Anadolu'nun, devletin geleceği bize bağlı. Biz tedbirimizi alalım, hazırlıksız yakalanmayalım. Yoksa tedbirsizlik bizi, bizimle birlikte devleti de felakete sürükler."

"Çok abarttın Sinaneddin. Gelseler ne olacak? Çok şükür surlarımız, kapılarımız sağlamdır. Şehirdeki erzakımız, suyumuz aylarca yeter. Moğol'un mancınığından, arradesinden ne olur ki, bu kadar korkarsın? Bu vahşiler şehir kuşatmayı ne bilir? Bunları şu İstankos söylese, Moğollara yarenlik eden dindaşlarını fazla gözünde büyütüyor derdim."

"Düşmanı küçümsemek, büyük hata olur. Eskilerin dediği gibi elinde sopa olan düşmana karşı bile demir kalkanla hazırlanmak gerekir. Üstelik Moğollar, zaman içinde savaş adet ve geleneklerini hızla yenilemiş, zamanın ve coğrafyanın gereklerine uydurmuşlardır. Onları bir çapulcu sürüsü gibi görmek büyük hata olur. Görmüyor musunuz? Adamlar dünyanın öteki ucundan buralara, hatta Frenk ülkelerine kadar ordu çektiler. Ne şehirler ne kaleler düşürdüler. Bunu yaparken de sadece okla, kılıçla savaşmadılar. Çinlilerden, ele geçirdikleri ülkelerden devşirdikleri çok sayıda askeri mühendisleri var. Gittikleri her yerin coğrafyasına, savaş usul ve adabına uyum sağlıyor, kimsenin görmediği yeni savaş aletlerini, taktiklerini kullanıyorlar."

Şıhne, Sinaneddin'e katılmasa da ısrarı karşısında daha fazla dayanamadı. Lafın uzayıp gitmesinden, gereksiz bir tartışma ve gerginliğe dönüşmesindense kabul etmiş gibi görüneyim diye düşündü.

"Peki... Yarından tezi yok tedbirleri artıralım. Ermeni ve Gürcü beldelerine haber salıp, bir hareketlenme var mı, öğrenelim. Sınır güvenliğini, gözcüleri artıralım."

"En önemlisini unutuyorsunuz Şıhne hazretleri. Erzurum'daki asker sayımız yetersizdir. Babailer İsyanı'nı bastırmak için çağrılan birliklerin bile tamamı dönmedi. Bizim acilen destek kuvvetine ihtiyacımız var."

"Kaç defa yazdım Konya'ya. Bugün, yarın göndereceğiz diyorlar, fakat bir gelişme olmuyor."

"Efendim, en hayati mesele bu, eğer Baycu büyük bir kuvvetle kapımıza dayanırsa, ne yaparsak yapalım, destek kuvvetleri olmadan fazla dayanamayız."

"Tamam Sinaneddin. Yarın bir kez daha yazar, durumun aciliyetini hatırlatırım. Bir an önce göndersinler."

Şıhne, Sinaneddin'in söylediklerine "Tamam" dese de hâlâ ikna olmadığı ortadaydı. Sinaneddin de İstankos da bunu onun yüzünde, sesinde ve hareketlerinde görüyor, ondaki bu umursamazlığa, bu rahatlığa anlam veremiyorlardı. Ancak Şıhne çok geçmeden onların merakını giderdi.

"Bak Sinaneddin. Senin de İstankos'un da bu devlete hizmeti çoktur. Vazifenizi ne kadar ciddiye aldığınızı biliyorum. Benim de üzerime düşeni yapacağımdan şüpheniz olmasın. Ama siz askersiniz, asker gibi düşünüyorsunuz, bense şıhneyim, şıhne gibi düşünmek yani şehrin ve halkın idaresini çarşı pazarın işlemesini düşünmek zorundayım. Halk zaten diken üstünde. Neredeyse Moğol korkusundan işi gücü bırakıp şehri terk edecek. Allah korusun bir başıbozukluk yaşanırsa, önünü alamayız. Bu yüzden tedbirleri artırın, ama halkı daha fazla ürkütmeyin. Ortada kesin bir şey yokken,

şehirde savaş rüzgârı estirirsek, halkı zapt edemeyiz. Maazallah daha Moğollar gelmeden şehri kaybederiz."

"Siz de haklısınız. Dikkat edeceğiz. Ama unutmayın, eğer endişelerimizde haklı çıkarsak, yaşanacak kaybın telafisi olmaz. Keşke Moğolların durumu hakkında adam akıllı bilgi edinebilseydik. O zaman her şey başka olurdu."

Bu konuşmaların ardından İstankos izin isteyip çıktı. O çıkar çıkmaz Şıhne'nin yüzü değişti. Sanki aklını kurcalayan bir şey vardı. Durumu sezen Sinaneddin, ondaki bu değişikliğin sebebini öğrenmek için sordu:

"Hayırdır Şıhne hazretleri. Birden haliniz, tavrınız değişti. Bilmediğim ya da aklınızı kurcalayan bir şey mi var?"

Şıhne hiç tereddüt etmeden konuşmaya başladı.

"Biraz önce ikinizi de 'Devlete hizmetiniz çoktur, bu Moğol belasını birlikte defedeceğiz' dedim. Senden hiçbir şek ve şüphem yoktur. Lakin şu İstankos'a hiç güvenmiyorum. Moğollarla olmasa bile dindaşları olan Gürcülerle ya da Ermenilerle haberleştiğinden korkuyorum."

"Hiç zannetmiyorum Şıhne hazretleri. İstankos'u yıllardır tanırım. Devletimizi kendi devleti gibi benimsemiştir. Ücretli asker olsa da Sultanımıza en az saray gulâmları kadar bağlıdır. Bize karşı bir ihanete girişeceğine ihtimal vermem."

"Seni bilmem. Ama ben şüpheleniyorum. Hele şu anlattıklarından sonra... Eğer işin içinde gerçekten de Ermeniler ve Gürcüler varsa, mutlaka onunla irtibat kurmuşlardır. O olmasa bile emrindeki Hıristiyan birliklerden biri casus olabilir. Birkaç adam görevlendirip takip ettireceğim, haberin olsun."

Şıhne'nin İstankos hakkında söyledikleri, Sinaneddin'in içine bir kurt düşürdü. Her ne kadar onun hain olduğuna ihtimal vermiyorsa da ister istemez tedirgin olmuştu. Eğer böyle bir ihanet söz konusuysa bir an önce ispatlayıp onu en ağır şekilde cezalandırmak gerekirdi. Ancak eğer böyle bir şey yoksa ve İstankos kendisi

hakkında şüphe edildiğini öğrenirse, böylesine hassas bir zamanda ortaya çıkacak güvensizlik, çok daha kötü sonuçlara sebep olabilirdi.

Aslında Şıhne'nin Sinaneddin'in içine kurt düşürmesi bir bakıma iyi olmuştu. Belki o gece İstankos'u düşünür, belki de hayatının en ıstıraplı gecelerinden birisini bu düşünce sayesinde kolay atlatabilirdi.

Şıhne, Sinaneddin'in yüzüne çekilen sert çizgilerin, İstankos'la ilgili olduğunu düşündü. Hatta içinden "Demek ki o da benimle aynı endişeleri taşıyor, yoksa böyle dalıp gitmezdi" diye geçirdi. Bir süre konuşmadan öylece oturdular. Sonra bir hizmetkâr içeri girdi.

"Efendim. Kazvinli Şemseddin Ömer isimli biri geldi. Tüccarım dedi, ama ben inanmadım. Saçı sakalı birbirine karışmış, üstü başı kir pas içinde. Konağa sokmadık. Lakin 'Önemli haberler getirdim. Mutlaka Şıhne hazretleriyle görüşmem lazım' diyor. Ne yapalım?"

Şıhne ve Sinaneddin, önce çıkaramadılar, Kazvinli Şemseddin Ömer'in kim olduğunu hatırlamaya çalıştılar. Biraz düşündükten sonra ikisi de aynı anda ayağa fırladı. Yüzlerinde büyük bir şaşkınlık ve merak vardı. Şıhne, hizmetkâra döndü:

"Hemen içeri alın."

Şıhne de, Sinaneddin de yıllardır kendisinden haber alınamayan Şemseddin Ömer'in aniden nereden çıktığını, neler anlatacağını, ne haberler vereceğini duymak için sabırsızlanıyorlardı. Bu beklenmeyen gelişme, Sinaneddin'in de işine gelmişti. Hayatının bu efkârlı gecesinde, artık Şemseddin Ömer'den ve getirdiği haberlerden başka bir şey düşünemezdi.

17

ŞEMSEDDİN ÖMER, ASLEN KAZVİNLİYDİ. YILLAR ÖNCE DOĞDUĞU topraklardan ayrılıp ticaret yapmaya başlamış, o diyar senin bu diyar benim gezerken yolu Erzurum'a düşmüştü. Erzurum'un her çeşit nimetlerle, her türlü imkânlarla dolu bir şehir olduğunu görünce kendi kendine "Bu şehirde oturmalısın, yüce cennetin kıskandığı bu yeri mesken tutmalısın" dedi. Burada birçok vefalı dost edinip şehre iyice alışınca da yolculuk defterini dürüp güzelliklerle dolu Erzurum'da yaşamaya başladı. Evlendi. Elinde bulunan inciler ve kıymetli taşlarla rengârenk bezediği pahalı kakma işleri yapıp satıyordu. Kısa sürede şehrin en zenginlerinden biri oldu. Keyfine diyecek yoktu. Ancak bir zaman sonra yüreğine memleket hasreti düştü. Doğduğu Kazvin şehri, ticaret yaparken arşın arşın gezdiği Türkistan ülkeleri burnunda tüter oldu. Bir şeyi vesile edip o diyarlara gitmek istedi. Kendi kendine "Yaptığım bu nefis kakma işleri, büyük padişahın hazinesinden başka yere yakışmaz. Moğol Hanına gideyim, ona sunayım" dedi. "Her ne kadar padişahın huzuruna varmak için uzun yollar almak gerekiyorsa da her istek ve arzuda başarı ve zafer gizlidir" diye düşünüp göç atını eyerledi.

Oraya gidince kumaş işine de girdi. Kazançlı işler yapıp büyük kâr elde etti. Bir gün yolu Moğol başkentine düştü. En pahalı ve güzel kumaşları Moğol Hanı Ögedey'in sarayına götürürken yaşadığı bir

olay, hayatını değiştirdi. Kumaşları teslim edeceği sırada Moğol Hanı Ögedey'le karşılaştı. Ögedey, onu dikkatlice süzdükten sonra sordu:

"Nereden geliyorsun?"

"Efendim, bendeniz Anadolu'dan, Sultan Alaeddin Keykubad'ın ülkesinden geliyorum."

Ögedey, Alaeddin Keykubad'ın ismini duyunca Şemseddin Ömer'e daha dikkatli bakmaya başladı. Onunla ilgili çok şey işitmişti. Cengiz Han'dan beri Moğolların ele geçirdiği ülkelerde onların önünden kaçan halk, hep batıya doğru ilerliyor ve en sonunda da soluğu Anadolu'da alıyordu. Bu kadar kalabalık göç kitlelerini idare etmek, ülkenin refah ve huzurunu korumak, hatta artırmak çok zordu. Mugan'daki valisi Curmagon Noyan da Anadolu'da yaşanan bütün gelişmeleri dikkatle takip ediyor, her bilgiyi Ögedey'e aktarıyordu. Bu yüzden Ögedey, bu işin üstesinden gelen Alaeddin Keykubad'a büyük saygı duyuyordu. Onunla er geç karşı karşıya geleceği kesindi. Ama bunun için uygun anın gelmesini bekliyor, batıdaki Moğol vali kumandanlarına da bu yönde hareket etmelerini bildiriyordu.

Moğolların Alaeddin Keykubad'a saygı duymalarının bir sebebi de Harezmşah hükümdarı Celaleddin Mengüberti'ye karşı kazandığı Yassıçemen Savaşı'ydı. Alaeddin Keykubad, bu savaşta Moğolları yıllardır uğraştıran Celaleddin'e karşı büyük bir zafer kazanmış, Harezm ülkesini istila etmelerine rağmen bir türlü ele geçirip ortadan kaldıramadıkları Harezm hükümdarını bir hamlede mağlup etmişti. Bu zaferle ne derece büyük bir askeri güce sahip olduğunu gösteren Alaeddin Keykubad'a karşı dikkatli olmaları gerekiyordu. Hâsılı Moğollar Alaeddin Keykubad'dan çekiniyor, ona karşı saygı duyuyorlardı. Hâl böyle olunca Ögedey Anadolu'dan gelen bu tüccara bazı sorular sormaya devam etti.

"Sultan Alaeddin ve ülkesinin zenginliğiyle ilgili çok şey işittim. Gerçekten de Sultan Alaeddin ülkesini adalet, refah ve huzur içinde mi yönetiyor?"

"Evet"

"Peki, bu işi nasıl başarıyor, saltanat ve idare işlerinde tuttuğu yol nasıldır?"

"Siz cihan padişahının beğeneceği şekildedir. İslam âlemi hiçbir zaman onun gibi birini görmedi. Eteği pak, duyguları temiz, dini sağlam, düşüncesi isabetli, aklı kâmil, ülkesi mamur, malı çok ve halkı mutludur. Onun kahrının ve siyasetinin kemendiyle fitnelerin, zalimlerin ve yol kesicilerin yolu tamamen kapanmıştır. Adaleti sırasında, mahkeme esnasında güçlü ile zayıf, zengin ile yoksul arasında bir fark olmaz. Güneş gibi herkesin üzerine aynı şekilde ışık verir. Yağmur gibi dağa da yağar, ovaya da. Rüzgâr gibi tepeye de eser, düzlüğe de. Aynı zamanda düşmanını avlamayı da iyi bilir. Hâsılı akıllı ve yetenekli bir yöneticidir."

"Demek öyle. Böyle vasıf ve yeteneklerle süslenmiş bir padişahı sevgimizden ve dostluğumuzdan mahrum bırakmak yazık olur. Onu uyaralım da padişahlığımıza il olsun, ilişkilerimiz barış ve dostluk içinde kalsın. Ülkesi ve halkı mamur ve müreffeh kalsın. Yönetimimiz sırasında göndereceğimiz suyurgamişi ve hediyelerle onu sevindirelim."

"....."

"Seni ona elçi olarak göndersem, gider misin?"

"Aman efendim, emriniz başım üzerinedir. Lakin ben bir tacirim. Elçilik mesleğinin inceliklerini bilmem. Görevde bilmeden bir hata yaparsam, yüce eşiğinizin cezasından ve azabından korkarım."

"Ben bu iş için seni seçtim. Yüce Tanrı diline herkesin hoşuna gidecek güzel sözleri getirir, merak etme."

Şemseddin Ömer, Ögedey'in kendisine gösterdiği ilgiye çok sevindi. Öyle ki sanki başı göklere değdi. Onun elçilik teklifini seve seve kabul etti. Ögedey onun yanına Todun ve Urumtay isimli iki Moğol nökeri verdi. Sonra altın bir payza ve Sultan Alaeddin'e yazılmış bir yarlıgla Anadolu'ya gönderdi. Yarlıgda şunlar yazılıydı:

"Adil padişah Sultan Alaeddin Keykubad. Bil ki, iyi yönetimin ve halka iyi davranman, geleni gideni hoşnut etmen konusundaki iyi şöhretini bize bildirdiler. Ben bu habere çok sevindim. Onun için sana suyurgamişi buyurdum. Senin her zaman ülkende huzur ve rahat içinde olmanı istedim. Yüce Tanrı bizi büyük kılmış ve aziz yapmıştır. Yeryüzünü bizim soyumuza vermiştir. Sen iyi yolda ilerliyorsun. Onun için durumumuzu sana bildirmek ve seni bize bağlanmaya ve itaate çağırmak vacip oldu. Bizim hâlimizi bildirdiğimiz kimseler bize bağlanmaz, asilik yolunu tutarlarsa, ordumuz onların ülkesine girerek köklerini kazır. Kadınlarını çocuklarını esir alır. Mallarını mülklerini yağmalayıp harap eder. O zaman bize söyleyeceği bir şey olmaz. Bu yazı Biçin yılında (1236) yazılmıştır."

Şemseddin Ömer, yollar aşıp ülkeler geçerek Anadolu'ya geldi. Kayseri'ye vardığında Sultan Alaeddin, Alaiye'de bulunuyordu. Çaşnigir Mübarizeddin Çavlı durumu Sultan'a arz edip Moğol elçilik heyetinin geldiğini haber verdi. Sultan, Şemseddin Ömer'in ve yanındaki Moğol nökerlerinin en iyi şekilde ağırlanmasını emretti. Bunun üzerine onlarla ilgilenen görevliler, her gün seyrandan sonra ve divana oturmadan önce onları görmeye gidiyorlar, gönüllerini hoş etmek için gayret gösterip peş peşe kıymetli hediyeler sunuyorlardı.

Baharın yüzü görünüp bülbüller gül bahçelerinde ötmeye, menekşeler dağların eteğinde açmaya başlayınca Sultan, Alaiye'den Darül-Feth Kayseri'ye geldi. Şemseddin Ömer ve Moğol heyetini yanına çağırarak onlara büyük saygı gösterdi. Kendisine sundukları yarlığı öptükten sonra ayağa kalktı ve bizzat okudu. Sonra ise tahttan indi ve yalnız olarak odasına çekildi. Şemseddin Ömer'i Moğol nökerlerinden ayrı olarak yanına çağırdı. Ona şöyle dedi:

"Allah'a şükürler olsun ki, o seçkin kulu olan senin gibi bir Müslümanı bize elçi olarak gönderdi. Allah'ın aziz kıldığı kimse olan sen, bizi aziz kıldın... Sen de Müslüman olduğuna göre doğru

söyle. Soracağım şeye yalansız, dolansız cevap ver. Açık açık konuş ki, ben de ona göre hareket edeyim."

"Tabii ki Sultanım. Hiçbir şey gizlemeyeceğim. Bildiğim her şeyi siz Sultanımıza açıkça söyleyeceğim."

"Onunla dost olursam, ülkeme göz diker mi?"

"Onun o kadar ülkesi var ki, her yıl bu ülkelerden huzuruna gelen elçilerin getirdiği elbiseler hazinelerinde çürüyor. Atları sürülerde ve ahırlarda yaşlanıyor. O kadar altını var ki, yeraltında telef oluyor. Ancak her ne kadar durum böyle olsa ve Anadolu'dan çok uzakta bulunsa da şerrinden Allah korusun. Gazabını üzerinize çekmemek için onunla dost olmak, güzel hediyeler göndermek yerinde olur."

Bunun üzerine Alaeddin Keykubad düşündü. Çok büyük bir devlet kuran, birçok ülkeleri kendisine bağlayan Moğolların gazabını Anadolu'ya çekmemek, ülkesinde hüküm süren barış ve huzuru devam ettirmek için, tıpkı Ögedey Kağan'ın yarlığı gibi güzel ifadeler içeren bir mektup yazdı. Ona il olacağını, iki hükümdar arasındaki ilişkilerin barış ve dostluk içinde sürmesini temenni ettiğini bildirdi. Anadolu'ya özgü türlü hediyeler hazırlayıp Şemseddin Ömer'in başında bulunduğu Moğol elçilik heyetiyle Ögedey'e gönderdi. Fakat heyet yola çıkmak üzereyken Sultan Alaeddin uğradığı suikast sonucu öldürüldü. Daha sonra onun yerine geçen Sultan Gıyaseddin, Şemseddin Ömer'e bir adam gönderdi. Moğol Hanı Ögedey'e Sultan Alaeddin'in öldüğünü, yerine kendisinin geçtiğini bildirmesini ve kendisi adına şu sözleri iletmesini istedi: "Babam sana birader diye hitap ederdi. Ben, baba diyeceğim. Ben de babam gibi sana bağlılık ve kulluk yolunu tutacağım." Sonra da Sultan Alaeddin'in hazırlattığı hediyelere ilaveler yaparak Moğol kafilesini yola çıkardı.

İşte o günden beri Şemseddin Ömer'den kimse bir haber alamamıştı. Şimdi ise yıllar sonra Erzurum'da ortaya çıkıyordu. Bunca zamandır neredeydi, niçin perişan bir hâle düşmüştü, önemli dediği haber neydi?

Şıhne de Sinaneddin de merakla beklemeye başladılar. Biraz sonra Şemseddin Ömer kapıdan girdi. Onu görünce şaşkınlık ve merakları bir kat daha arttı. Tanınmaz hâldeydi. Güçlükle ayakta duruyordu. Parça parça olmuş paçavrayı andıran pis bir elbisenin içinde bir deri bir kemik kalmıştı. Belli ki zor, çok zor günler geçirmişti. Biraz soluklandıktan sonra ağır ağır anlatmaya başladı:

"Sultan Alaeddin vefat ettikten sonra tahta oturan Sultan Gıyaseddin'le görüşüp yola koyulduk. Mugan'a vardığımızda Sultan Alaeddin'in ölüm haberi Curmagon'a yeni ulaşmıştı. Bizim için büyük üzüntü kaynağı olan bu ölüm, onlar için düğün şenlikti. Büyük bir sevinçle ölüm haberini kutluyor, birbirlerine sarılıp 'Demir Sultan gitti. Artık devlet de, devir de bizimdir. Artık yürüyüp Anadolu vilayetlerini alabiliriz' diyorlardı. Ben ise onların bu hâlini görünce iyice kahırlandım. Ama elden ne gelir? Yanımdaki nökerlerle yola devam ettim. Horasan'a vardığımızda İsmaililerle karşılaştık. Meğer geldiğimizi haber almışlar. Bizi yakalayıp meşhur Girdkuh Kalesi'ne hapsettiler. Tam üç ay on gün orada kaldık. Ögedey Kağan durumdan haberdar olunca bizi kurtarması için Curmagon Noyan'ı gönderdi. Onun sayesinde hapisten kurtulduk ve tekrar yola koyulduk. Ögedey Kağan'ın huzuruna varınca Sultan Alaeddin tarafından nasıl iyi karşılandığımızı ve onun dost kalmak için her şeyi yapmaya hazır olduğunu söyleyerek kendisine gönderdiği mektubu ve hediyeleri takdim ettim. Sonra da biz yanında ayrıldıktan hemen sonra vefat ettiğini, fakat yerine oturan oğlu Sultan Gıyaseddin'in de babasıyla aynı şekilde düşündüğünü belirttim. Sultan Alaeddin'in ölümüne çok üzüldü. Kendi dilinde 'Kıran, kıran, kıran!' yani 'Yazık, yazık, yazık!' dedi. Bana da baş sağlığı diledi. Sonra beni tekrar Anadolu'ya gönderdi. Fakat bu sefer elçi olarak değil, baskak olarak görevlendirmişti. Buna göre ben Anadolu'da şeri işler dışındaki bütün işleyişin Cengiz Han yasasına uygun olup olmadığını kontrol edecektim. Yani idari ve mali bakımdan Moğolların Anadolu valisi

gibi olacaktım. Bu durum içime sinmese de yapacağım bir şey yoktu. Yanıma verdikleri birkaç nökerle yola koyuldum. Ancak yolda Ögedey Kağan'ın öldüğünü işittim. Yanımdaki nökerler, 'Ögedey öldüğüne göre, senin baskaklık başlamadan bitti. Yeni kağan kim bilir kimi görevlendirir?' dediler. Önceden saygıda kusur etmeyen adamlar, bir anda üzerime çullanıp elimi kolumu bağladılar. Mugan'a kadar bir esir gibi sürüye sürüye götürdüler. Mugan'a vardığımızda ise Curmagon felç geçirmiş, yerine Baycu geçmişti. Curmagon'u tanırdım. Ona derdimi anlatabilirdim. Ama Baycu'ya ne mümkün... Baktım kellem gidecek, Moğollara bağlılığımı, Ögedey Kağan'ın bana nasıl itimat ettiğini anlattım. Yaptığım elçilik vazifelerini hatırlatıp emrine amade olduğumu söyledim. 'Ögedey'e nasıl sadık kaldıysam sana da sadık kalırım' dedim. Yalvar yakar canımı kurtardım. Ama Ögedey'in bana tanıdığı bütün imtiyazları kaldırdılar. Elimde avucumdaki bütün parayı alıp öylece bıraktılar. Ama peşime adam takmışlardı. Belki de casusluk edeceğimden şüphelenmişlerdi. Bilmiyorum, belki de bana öyle gelmişti. Bir süre orada burada dolaşıp dikkat çekmemek için onlar gibi konuşup, onlar gibi yaşadım. Sonra bir fırsatını bulur bulmaz kaçtım. Yolda ne tehlikeler ne zorluklar çektim, anlatamam. Ama çok şükür Erzurum'a ulaştım. Artık burada huzur içinde ölebilirim."

"Ne ölmesi Şemseddin. O kadar badire atlatmış, hayatta kalmayı başarmışsın. Erzurum'da olduğuna göre güvendesin artık."

"Ben o kadar emin değilim Şihne hazretleri."

"Ne demek emin değilim?"

"Gördüğüm kadarıyla şehir Moğol kuşatmasını henüz beklemiyor. Belli ki, baharda geleceklerini düşünüyorsunuz."

"Evet, öyle düşünüyoruz. Ortada görünen bir şey yok. Üstelik casuslardan da bunun aksi bir istihbarat gelmedi."

"Mugan'dayken Baycu'nun adamlarından biri hâlime acıdı. Meğer o da Müslümanmış. Fakat durumunu gizliyormuş. Kaçmadan

birkaç gün önce Baycu'nun planlarından bahsetti. Dediğine göre herkese 'Yakında kış bastıracak, bu mevsimde sefer olmaz. Baharı bekleyeceğiz. Hazırlığınızı ona göre yapın' demiş."

"Tamam işte. Bak sen de söylüyorsun, baharı bekleyecek diye."

"Öyle değil Şıhne hazretleri. O adam dedi ki: Baycu herkese böyle söylüyormuş. Ama bir yandan da Erzurum'a ani bir baskın vermek için gizliden gizliye hazırlık yapıyormuş. Ermenilere ve Gürcülere haber gönderip kalabalık bir ordu toplamalarını, çok sayıda kuşatma araç gereci hazırlamalarını istemiş. Ama nereye sefer yapılacağını haber vermemiş. Kendisi de Mugan'dan her gün azar azar birlikler çıkarıyormuş. Herkes onların küçük Moğol karavulları olduğunu zannediyormuş. Bunlar çevredeki köy ve kasabalara akın yapmadan, kimseye varlıklarını hissettirmeden sapa yollardan Erzurum'a doğru ilerliyor, dağlık ve ormanlık alanlarda gizleniyorlarmış. Ben de yolda birkaçını gördüm. Çok yakınınızda olduklarından şüpheniz olmasın. Şu anda bile şehri gözlediklerinden eminim. Belki Baycu bile gelmiştir. Emin olun Ermenilerle Gürcülerin kuşatma araç gereçleriyle gelmesini bekliyorlar. Onlar geldikleri an, sağda solda dikkat çekmeden bekleyen Moğol birlikleri göz açıp kapayana kadar toplanıp şehri kuşatacaklar."

Şıhne, Şemseddin Ömer'in söylediklerinden hiç etkilenmemiş gibiydi. Hâlâ yaklaşan tehlikeyi göremiyor, Şemseddin Ömer'in uzun süredir aralarında bulunduğu Moğolları gözünde çok büyüttüğünü düşünüyordu. Hizmetkârları çağırıp Şemseddin Ömer'le ilgilenmelerini, karnını doyurup üstüyle başıyla ilgilenmelerini, temizliğini yapıp yarası beresi varsa ilgilenmelerini istedi.

Sinaneddin ise soğukkanlılığını koruyor gibi görünse de telaşlanmıştı. Önce aklına Şemseddin Ömer'in Erzurum'a gelmesinin ve anlattıklarının, şehirde kargaşa çıkarmak isteyen Moğolların bir düzmecesi olduğu düşüncesi geldi. Ama Şemseddin Ömer'in anlattıklarını bir kez daha düşününce buna ihtimal vermedi. Olayları

birbirine bağladığında mantıksız veya yanlış gelen hiçbir şey yoktu. Üstelik anlattığı her şey, bir süredir akıllarına gelen şüpheleri haklı çıkaran cinstendi.

Şıhne ise öyle düşünmüyordu. Şemseddin Ömer odadan çıkar çıkmaz şöyle dedi:

"Zavallı adam. Neredeyse aklını yitirmiş. Moğollardan kaçmış, ama Baycu'nun ona yaşattığı korku ve dehşetin esiri olmuş. Baksana nasıl anlatıyor, Baycu'yu, Moğolları... Etraf Moğol karavullarıyla doluymuş, Baycu bile gelmiş olabilirmiş... Acaba kâbus görüyor da bunları gerçek mi sanıyor?

Sinaneddin bir kez daha Şıhne'nin tehlike karşısındaki umursamazlığını, rahatlığını görünce artık şaşkınlığını gizleyemedi.

"Efendim, biraz önce İstankos ve ben size endişelerimizi dile getirip tedbirleri artırmamız gerektiğini söyledik. Siz de bize elimizde kesin bilgi olmadan, sadece ihtimal hesabıyla şehirde savaş rüzgârları estirmek doğru olmaz dediniz. Şemseddin Ömer'in anlattıklarını dikkate almalıyız. Eğer dedikleri doğruysa hemen harekete geçmeliyiz. Yoksa çok geç olabilir."

"Sinaneddin adamı gördün, korku ve dehşet içinde sayıklar gibi konuşuyor. Hani bahsettiği Moğol karavulları? Dediği gibi olsa, bu zamana kadar kokusu çıkmaz mıydı, bir şekilde haberdar olmaz mıydık?"

"Haklısınız. Ama ya Şemseddin Ömer'in dediği gibi küçük birlikler hâlinde gizli gizli yola koyulmuş, Pasinler Ovası'ndan gelmek yerine az kullanılan sarp, sapa ve tenha dağ yollarından kimseye görünmeden ilerlemişlerse... Korkarım ki, eğer herkes harekâtın bu sıralar olmayacağına sizin gibi inanmışsa, gözlerinin önündeki bazı belirtilerin farkına bile varmamış olabilirler. Kontrol etmekte, her şeyi ciddiyetle tekrar gözden geçirmekte ne zarar olabilir?"

"Yeter artık sıkıldım. Daha önce de söylediğim gibi, istediğinizi yapın, ama halka bir şey hissettirmeyin."

"Tedbirlerin önemli bir kısmı halkı da ilgilendiriyor, halka hissettirmeden ne yaparsak yapalım öncekinden farklı olmayacaktır. İzin verin, iş işten geçmeden gerekeni yapalım."

Sinaneddin'in ısrarı Şıhne'yi öfkelendirdi. Kaşlarını çatıp sert bir şekilde ona haddini bildirmeye hazırlanırken kapı önünden sesler gelmeye başladı. İkisi de gayri ihtiyari o tarafa doğru bakarken kapı ardına kadar açıldı. İçeri İstankos girdi. Nefes nefeseydi. Gözleri çakmak çakmak olmuştu. Şaşkın şaşkın kendisini izleyen önce Şıhne'ye ve Sinaneddin'e bakıp bağırdı:

"Moğollar... Deveboynu geçidinin Pasinler tarafındaki Toy ve Ortuzu köylerine saldırmışlar. Her tarafı yakıp yıkıyorlarmış."

18

GECE BOYUNCA MOĞOLLARIN BASTIĞI KÖY VE KASABALARDAN felaket haberleri gelmeye devam etti. Moğollar öyle süratli hareket ediyorlardı ki, ortaya çıkmalarıyla kaybolmaları bir oluyor, ama bu kısa süre içinde geçtikleri her yeri kasıp kavurmayı başarıyorlardı. Etrafta kaç Moğol karavulu var, sayıları ne kadar, hangi köye, kasabaya doğru ilerliyorlar, kimse bilmiyor, tahmin bile edemiyordu.

Baskınlar duyulur duyulmaz Erzurum ve çevresinde oluşturulan savunma ağının birer parçası olan küçük kalelerden askeri birlikler sevk edildi. Ama Moğollar Selçuklu birliklerini görünce geri çekiliyor, onlarla çarpışmaktan kaçınıyorlardı. Gece karanlığında, üstelik eğimli, bazen de ormanlık arazide arkalarından gitmek çılgınlıktı. Buna rağmen birkaç genç ve tecrübesiz kale kütvali, hayati bir hata yaparak Moğol karavullarını takibe kalkmış, Deveboynu geçidinde tuzağa düşerek Moğol kılıçlarına hedef olmuşlardı.

Şehirde ise ayrı bir telaş vardı. Sinaneddin hemen, kapılarının kapatılmasını, şehirde ve kışlada bulunan bütün askerlerin teyakkuza geçirilmesini emretti. Bu arada başta İskankos olmak üzere bütün üst düzey komutanları, ellibaşıları ve sivil idarecileri çağırtmış, Şıhne konağında savaş meclisini kurmuştu. Şehir savunmasında sadece askerlere değil, halk da işin içinde olduğundan, askeri ve sivil idarenin birlikte hareket etmesi şarttı.

"Moğolların çevre köy ve kasabalara saldırmasının sebebi, korku silahını işletip halkı Erzurum'a yığmak. Sabaha kalmaz, şehrin önü Moğolların önünden kaçanlarla dolmaya başlar. Amaçları bizi önce bu göç dalgasıyla vurmak. Ne yapıp edip Erzurum'a birikecek kalabalığı kontrol etmeli, harekât planımızı bozacak bir karışıklığın çıkmasına izin vermemeliyiz."

"Tabii ki halkımızı korumak vazifemiz, kapıları yüzlerine kapatıp kaderlerine terk edemeyiz. Ama hepsini içeri de alamayız. Zaten şehrin nüfusu bir hayli fazla. Eğer yeni gelenleri de şehre sokarsak ne askeri harekâtı istediğimiz gibi yürütürüz ne de çıkacak kıtlık ve karışıklığı engelleyebiliriz."

"Bu yüzden şehre gelenleri düzenli bir şekilde sevk ve idare etmeliyiz. Gelenleri kafileler hâlinde şehrin dışına, Moğolların ulaşamayacağı uzak ve güvenli bölgelere yönlendirmeliyiz. Bir kısmını da yarın hemen küçük kafileler hâlinde Erzincan'a doğru yola çıkarmalıyız. Aynı şekilde şehir halkının da panik ve telaşa kapılmadan şehir dışındaki güvenli bölgelere sevk edebilirsek Moğol'la savaşırken aklımız onlarda kalmaz. Sadece eli silah tutan ya da muharebe sırasında işimize yarayacak meslek ve sanat erbabı kalsın. Savaş başladığında çevrede halktan ne kadar az kişi olursa o kadar iyi olur."

"Şehirde mevcut asker, silah ve savaş teçhizatının sayımını yapın. Özellikle su ve erzak meselesi çok hassas. Depoları gözden geçirin. Şehre gelenlerin iaşe ve ihtiyaçları için hazırlık yapın. Yaralıları tedavi için şehrin dışına bir çadır kurun..."

"Şehre sığınanlar arasına Moğol casusları sızmış olabilir, dikkatli olun. Şehir kapılarındaki görevlileri uyarın. Nöbetçilerin ve şehrin etrafını kolaçan eden müfrezelerin sayısını artırın..."

Daha sonra emir komuta zincirini gözden geçirip muharip ve gayri muharip birliklerin görev yerlerini, birliklerin kendi aralarında kullanacağı parola ve işaretleri belirledi. Ardından kumandanlara ve sivil idarecilere vazifeleri birer birer tekrar edip son talimatlarını vererek uğurladı.

Bu hummalı çalışmada Şıhne de üzerine düşeni yapıyordu. Gerçi Moğol karavullarının çevredeki köy ve kasabaları yağmalayıp ateşe verdiğini duyunca yüzü kireç gibi olmuş, eli ayağı boşalmıştı. Ama kısa sürede kendini toplamayı bilmiş, işinin başına geçmişti. Hemen Konya'ya bir ulak çıkarıp durumu bildirdi. Sultan'dan bir an önce Erzurum'un imdadına yetişmesini istedi. Daha sonra da şehir surları içinde ve dışında kaç kişinin bulunduğunu, bunlar içerisinde eli silah tutanların sayısını, şehrin erzak ve su durumunu, savaş sırasında işe yarayacak meslek erbabı ve ustaların kaydedildiği defterleri incelemeye başladı. Bu kayıtların tutulma tarihinden bu yana ne kadar değişiklik olduğunu öğrenmek için memur ve amirlerin getirdikleri son rakamları inceliyor, şehrin Moğol kuşatması karşısındaki mukavemet gücünü tespite çalışıyordu. İşin aslı, Erzurum'un yakın zamanda bir Moğol kuşatmasıyla karşı karşıya kalacağına ihtimal vermediğinden, bir süredir defterleri incelemekte ihmal göstermişti. Bu yüzden şehrin son durumu ve mukavemet gücü hakkında bilgisi yoktu. Defterleri inceledi, son durum hakkında görevlilerden bilgi aldı. Durumun pek iç açıcı olmadığını görünce öfkelendi. Ancak hatanın kendisinde olduğunun farkındaydı. Bu yüzden kimseye bir şey demeye hakkı yoktu. Durumu Sinaneddin'e anlatırken büyük bir mahcubiyet içindeydi:

"Erzak ve iaşe durumumuz çok iyi değil."

"Ne kadar idare edebiliriz?"

"En fazla on gün."

"On gün mü?"

"....."

"Bunda benim de hatam büyük. Defalarca uyarmanıza rağmen dinlemedim, işi sıkı tutmadım."

"Olan oldu Şıhne hazretleri. Şimdi bunları konuşmanın faydası yok. Pişmanlığı, kızgınlığı, üzüntüyü bir yana bırakıp bütün gücümüzle halkı ve Erzurum'u korumak vazifemiz."

"Ama Sultan Gıyaseddin'e yazdım. Moğolların kapıya dayandığını, durumun acil bir vaziyet aldığını, bu yüzden yardım kuvvetlerini hemen yola çıkarmalarını istedim. Erzincan'a, Sivas ve Kayseri'ye haber yolladım. Hem asker hem de erzak ve iaşe desteği istedim."

"Erzurum kolay ele geçirilecek bir şehir değil. Surları, kuleleri yeterince sağlam. Şehir Moğol askerine dayanır, fakat açlığa dayanamaz. Şimdilik bu mesele aramızda kalsın. Ne askerin ne de halkın erzak ve iaşe durumu hakkında bilgisi olsun. Eğer duyulursa kötü olur."

Ateşe verilen köylerden yükselen alevler, zifiri karanlığın içinde Erzurum'dan bile görülebiliyordu. Bu manzara karşısında dehşete düşen Erzurumlular, ne yapacaklarını şaşırdılar. Askerler silahbaşı yaparken, halk da büyük bir telaşla sağa sola koşuşturuyor, şehirde büyük bir hercümerç yaşanıyordu. Her evde, her sokak ve caddede ayrı bir hareketlilik, ayrı bir telaş ve karmaşa vardı. Bazıları hemen o gece Moğol tehlikesinden uzak bir diyarda kuracakları yeni bir hayata dair hayallerinin peşine düşüp yükte hafif pahada ağır neleri varsa alarak şehirden ayrılmaya hazırlanıyorlardı. Uzak bir diyarda yeni bir hayat kurmayı hayal edemeyen ya da sonu meçhul bir yolculuğu göze alamayanlar ise ne yapacaklarını bilmez vaziyetteydiler. Gece karanlığında sokağa dökülen insanlar, soluğu Şıhne konağının önünde alıyor, şehir idarecilerinin kendileri için düşündükleri tedbir ve çareleri duymak istiyorlardı.

Gerçekten de korku ve çaresizlik içerisine düşmüş insanları idare etmek, koca orduları idare etmekten çok daha zor ve son derece nazik bir işti. Askeri nizam ve düzenden mahrum olan halk kitleleri, kendisini korku ve çaresizlik içinde hissettiğinde emir ve talimatlara uymayı reddedebilir, başına buyruk hareketlerle komuta kademesinin bütün planını alt üst edip bir felakete sebep olabilirlerdi. Bu yüzden durumu, onları ilgilendiren emir ve talimatları geciktirmeden, tereddüt veya zayıflık göstermeden, herkesin anlayabileceği açıklıkta ve kesin bir şekilde duyurmak şarttı. Böyle olağanüstü bir durumda halkın başıboş kalmaması, idari ve askeri makamların

emirlerine uyması hayati bir önem taşıyordu. Savaş başladığında şehirde ne kadar az sivil olursa, o kadar iyiydi. Bu yüzden daha vakit varken önce kadın, çocuk ve yaşlıların, sonra da diğerlerinin kafileler hâlinde şehirden tahliye edilmeleri gerekliydi. Moğollar şehrin önlerine geldiğinde çok geç olabilirdi. Tellallar, münadiler çıkartıldı. Halkın sevk ve idaresi için görevliler tayin edildi. Eli silah tutan ya da kuşatma sırasında işe yarayacak sanat ve meslek erbabı dışında herkesin güvenli bölgelere sevki için hummalı bir çalışma başladı.

Sinaneddin bir yandan askeri tedbirlerle ilgilenirken bir yandan da halkın bir an önce şehir dışına sevk edilmesi için yapılan hazırlıkları denetliyordu. Çok endişeliydi. Gerçi ne nöbetçiler ne de şehri kolaçan eden müfrezeler, Moğolların şehrin yakınlarına kadar sokulduklarını gösteren bir belirtiye rastlamamışlardı. Ama zifiri karanlığın her yeri, her şeyi örttüğü böyle uğursuz bir gecede Moğolların gizlice şehrin yakınlarına kadar sızmış olmaları işten değildi. Eğer böyle ise şehirden ayrılan kafileleri büyük bir tehlike bekliyor demekti. Ancak bu tehlike göze alınmalı, sivil halk bir an önce şehirden tahliye edilmeliydi.

"Çok vaktimiz yok. Moğolların etrafta görünmesi çok sürmez. Mümkün olduğu kadar çok insanı şehirden uzaklaştırmalıyız."

"İlk kafileler yola çıktı bile."

"Şehrin yakınlarında bir tek Moğol atlısı göründüğü an, tahliyeyi durdurun."

"Emrederseniz efendim. Lakin şehir çok kalabalık. Bazıları şehri terk etmeye yanaşmıyor. Üstelik baskına uğrayan köy ve kasabalardan kaçan insanlar da şehre doğru ilerliyor. Korkarım bütün sivilleri tahliye etmek için vaktimiz olmayacak."

"İşte bu yüzden acele etmeliyiz. Hadi, görevinizin başına!"

"Emredersiniz."

Sinaneddin bir oraya, bir buraya gidiyor, hazırlıkları bizzat denetleyerek gördüğü eksik ve aksaklıklara anında müdahale ediyordu. Moğol baskınlarının sebep olduğu tahribat ve kayıplar hakkında

bilgiler geldikçe kahırlanıyor, baskına uğrayan köylüler için dua ediyordu. Gecenin ilerleyen saatlerinde iyice yoruldu. Uykuda gözü olmasa da bir ara içi geçti.

Uykuyla uyanıklık arasında kendisini Çifte Minareli Medrese'nin önünde buldu. Işıl ışıl bir gündü. Güneş vurdukça parlayan minarelerden saçılan huzur ve mutluluk içini kaplamıştı. O sırada gök renkli muhteşem bir atın üzerinde Hond Hatun çıkageldi. Çifte Minareli Medrese'nin önünde durdu. Gülümseyerek Sinaneddin'e bakıyor, o güldükçe her yer gül bahçesine dönüyordu. Sonra birden kulakları sağır eden bir gök gürültüsü duyuldu. Kapkara bulutların getirdiği dev bir kasırga peyda olup önce Çifte Minareli Medrese'yi ardından Hond Hatun'u yuttu. Yerinden bile kımıldayamayan Sinaneddin, korku ve dehşetle uyandı. Kendi kendine bunun sadece bir düş olduğunu söyleyip rahatlamaya çalışsa da içine işleyen büyük korkuyla yüzleştiğinin farkındaydı. O an kararını verdi. Ne yapıp edip Hond Hatun'u Erzurum'dan çıkarmalıydı. Ama bunu nasıl yapacaktı?

Aklına ilk gelen, bir mektup daha yazıp Süleyman'la Hond Hatun'a göndermek oldu. Fakat eline kâğıdı aldığı anda bunun ne kadar aptalca bir hareket olacağını düşünüp kendisine kızdı. Bu işi kendisi halletmeliydi. Cesaretini toplamalı, Hond Hatun'un yanına gitmeli ve gözlerinin içine baka baka sevdasını ve onu kaybetmekten ne kadar çok korktuğunu haykırmalıydı. Gerekirse ayaklarına kapanıp yalvarmalı, ama Erzurum'dan gitmeye razı etmeliydi.

Hemen atına binip Hatun konağının yolunu tuttu. Erzurum sokakları gecenin geç saatleri olmasına rağmen ana bana günü gibiydi. Ellerindeki çerağ ve meşalelerle sokaklara inen insanlar, sağa sola koşuşturuyor, yaklaşan kasırgadan kaçıp uzaklaşmak isteyenlerin göç telaşıyla, kalıp savaşmayı tercih edenlerin hazırlık telaşı birbirine karışıyordu. Kalabalığı yarıp geçen Sinaneddin, sonunda Hatun konağına ulaştı. Fakat Hond Hatun'u bulamadı. Hizmetkârlar Çifte Minareli Medrese'ye gittiğini, "Bu kargaşada gitmeyin, güvenli olmaz" dedilerse de kendilerini dinlemediğini söylediler.

Soluğu Çifte Minareli Medrese'de alan Sinaneddin, inşaat alanının az ilerisinde Hond Hatun'un çadırını görünce yüreği yerinden fırlayacak gibi oldu. İçerden zayıf, titrek bir ışık sızıyordu. Atından inip kararlı bir şekilde yürüdü. Ona söyleyeceği şeyleri mırıldanıyor, fakat nevbet davulu gibi gümbürdeyen yüreğinin sesi, sözleri karıştırmasına sebep oluyordu. Bir an duraksar gibi oldu. "Ya beni görünce kızarsa, ya konuşmama bile fırsat vermeden huzurundan kovarsa" diye düşünüp endişelendi. Neredeyse bütün cesaretini kaybedip ardına bile bakmadan kaçıp gidecekti. Ama kendisini toplaması fazla uzun sürmedi. Derin bir nefes alıp çadıra doğru ilerledi. Kapının perdesini kaldırırken elleri titriyordu. Ama artık geri dönemezdi. İçeri girdi. Ürkek birkaç adımdan sonra sevda cephesinin her daim muzaffer kumandanının huzurundaydı.

Hond Hatun'un sevdalı bir yürek gibi titreyen çerağların yaydığı loş ışığın etkisiyle büyüyen gözbebekleri parladı. Sinaneddin'in endişesinin aksine ne kızdı ne şaşırdı. Hüzünlü gözlerinde parlayan sevda güneşi, Sinaneddin'in önce gözlerini sonra yüreğini yaktı. Hüzün Melikesi'nden başka bir şey görmüyor, hissetmiyordu. Artık buraya gelme sebebinin, söylemek için ezberlediği sözcüklerin hiçbir anlamı yoktu. Ne o bir şey dedi ne de Hond Hatun sordu. Ânı ölümsüzleştirip gözleriyle konuştular. İçlerinde biriken her şeyi susarak anlattılar.

Bir süre sonra Hond Hatun'un büyülü sesi duyuldu:

"Hatırlar mısın, sen kardeşlerimle bana kılıç, ok talimi yaptırırken sana ileride yaptırmayı hayal ettiğim hanları, kervansarayları, cami ve medreseleri anlatırdım."

"Hatırlarım tabii. Güzel günlerdi. Biz... Çok mutluyduk."

"Evet, biz... Çok mutluyduk."

"Sizin eliniz de gönlünüz de savaşa, silaha değil, sanata, mimariye yatkındı. O kadar heyecanlı, o kadar güzel anlatırdınız ki, benim gibi harpten başka bir şey bilmeyen bir adamın bile aklında yer ederdi. Bir bakardım siz ve ben tasarladığınız o binaların içindeyiz.

Sizinle el ele... Dolaşıyoruz... Hele bir medrese düşünüz vardı. Kim bilir, siz kaç kere anlatmışsınız, ben de can kulağıyla dinlemişimdir. Hâlâ hatırımda, taç kapısı, minaresi, avlusu, duvarları, işlemeleri..."

Sinaneddin konuşurken, Hond Hatun o günlere gitmişti bile. Çadır direğine asılı çerağlardan birini aldı ve ağır ağır çadırın kapısına doğru yürüdü. Secefi kaldırıp dışarı çıktı. Sinaneddin de onu takip etti. Gün ağarmak üzereydi. Sert bir sonbahar rüzgârı, dalından kopmuş yaprakları sağa sola savuruyor, sanki Erzurum'a doğru yaklaşan büyük kasırgayı haber veriyordu. Sokaklara dökülen ahalinin hayhuy sesi kesilmiş, yerini fırtınadan önceki sessizlik almıştı. Hond Hatun doğruca çifte minarenin önüne gitti. Bir süre, güneşin ilk ışıklarıyla siyah peçesini aralayıp yüzünü gösteren bir peri sureti gibi parlayan çifte minareleri hayranlıkla seyrettikten sonra elindeki çerağı söndürüp bir yere bıraktı. Sonra da Sinaneddin'e elini uzatıp şöyle dedi:

"O medrese işte burada... Gel, gezelim."

Sinaneddin, tıpkı çocukluk hayalindeki gibi Hond Hatun'un elini sıkıca tuttu. O ân zaman durmuş, iki sevdalı yüreğin, zamanı ve mekânı aşıp mutluluk ülkesine yolculukları başlamıştı. Bu arada Hond Hatun da elini tuttuğu Sinaneddin'e, büyük bir sevinç ve heyecanla çoğu henüz boş bir alandan ibaret olan inşaat alanında yükselecek binanın güzelliklerini anlatıyordu:

"Buraya Hatuniye Medresesi diyecekler. Ama binanın en dikkat çeken, en güzel yeri bu çifte minare olacağından, Çifte Minareli Medrese ismini daha çok yakıştıracaklar. Selçuklu ülkesinin en büyük, en güzel medresesi olacak. Daha temelleri yeni atıldı. Ama şu alanda iki katlı, dört eyvanlı ve ortasında açık avlulu bir bina düşün. Sonra da muhteşem bir taçkapının iki yanına eklenmiş payandalar üzerinde yükselen şu iki minareyi. Yarım kalmış, şerefesi bitmemiş olsa bile daha şimdiden muhteşem görünmüyor mu? Tabii yalnızca bunlar değil, medresenin cephesi de muhteşem olacak. Gelen geçen

kana kana içsin diye bir çeşme, duvara heybet katan usta eseri oyuklar ve pencereler. Sonra taçkapı... Sadece dış tarafı değil, yan yüzleri de ne mahir ustaların emeği, göz nuruyla işlenecek süslemelerle donatılacak. Bu taçkapı, ustaların taşa kattığı sanatla, üzerinde darlı genişli şeritlerin içinde yükselen sarmaşık yaprağı işlemeleriyle ve en çok da bir nakış gibi taşa nakşedilen mukarnaslarıyla eşsiz, benzersiz olacak. Şu tuğla minarelerin gök renkli çinileri, bakanı adeta göğe çekecek. Bu çifte minarelerin bina üzerine oturtulduğu kaidelerin üstündeki pabuçlarına, kare çerçeve içinde son derece süslü daireler ve gök rengi çinilerle "Allah", "Muhammed" ve bir de mübarek dört halifenin isimleri yazılacak. Taş kaidelerin alt kısımlarının görünen iki yüzüne, iki ejderhanın kuyrukları ucundaki bir hilalden çıkan, bir hayat ağacı kabartması işlenecek. Tepesine de tıpkı Kubadabad sarayındaki gibi birer çift başlı kartal motifi konacak."

Hond Hatun, anlattıkça anlatıyor, en küçük ayrıntılarına kadar uzun uzun izah ediyordu. Mutluluğu ve heyecanı gözlerine, yüzüne ve sesine yansımıştı. Sinaneddin ise büyük bir hayranlık ve sevgiyle onu izliyor, bu ânın bitmemesi için dua ediyordu. Ama her güzel hayal gibi o da bitti. Hond Hatun, medresenin eyvanını, avlusunu anlatırken birden durdu. Derin bir iç çekip Sinaneddin'e baktı.

"Biliyorum, bunların hiçbiri olmayacak. Minare ustası işini bitirmiş olsaydı bile, Moğol gelip hepsini yerle bir edecek. Ama olsun, hayali bile güzel... Seninle birlikte... Hayal etmek de güzel."

Yüreği yangın yerine dönen Sinaneddin, onu teselli edecek, ümit verecek bir şey diyecek oldu, kelimeler boğazına düğümlendi, diyemedi. İçlenen Sinaneddin'in yutkunduğunu, gözlerinden birkaç damla yaş süzüldüğünü gören Hond Hatun elini şefkatle onun yüzüne götürüp yanaklarından süzülen gözyaşlarını sildi. Sonra başını kaldırıp göğe doğru yükselen çifte minareyi gösterdi.

"Bari bunlar bâki kalsaydı. Bizim gibi... Sonsuza kadar birlikte, sonsuza kadar yan yana."

İki sevdalı yüreğin, içlerinde biriktire biriktire bir ummana dönen gözyaşları birbirine karıştı. Sessiz çığlıklarına, isyanlı sükûtlarına ve gizli sevdalarına yalnızca Çifte Minareli Medrese şahit oldu. Fakat onlar için zaman dursa da dünya dönüyor, hayat devam ediyordu. Ortalık iyice aydınlanınca şehirden yükselen hayhuy, at kişnemeleri, davul ve boru seslerinin, mutluluk ülkesindeki gezintilerinin sonu olduğunu bilen Sinaneddin ve Hond Hatun, istemeye istemeye ellerini ayırdılar. Birbirlerini Allah'a ısmarlayıp kaderin onlar için çizdiği ayrı yollara doğru yürümeye başladılar.

19

SABAHIN İLK IŞIKLARIYLA BİRLİKTE FELAKETİN BOYUTLARI GÖZLER önüne serildi. Moğolların gece uykusunda yakaladığı zavallı halkın çoğu öldürülmüştü. Bir kuytuya ya da orman içlerine gizlenerek kurtulanlar ise zifiri karanlık içinde her tehlikeyi göze alıp Erzurum'un yolunu tutmuşlardı.

Ağır aksak arabaların peşinde Erzurum'a varan ahalinin vaziyeti içler acısıydı. Aile fertleri öldürülen, evleri ocakları ateşe verilen günahsız insanların yaşadıkları korku ve dehşet, adeta yüzlerine ve gözlerine kazınmıştı. Kim bilir ateş düşen yürekleri, akılları ne hâldeydi? Çoğunun üstünde başında doğru dürüst kıyafet yoktu. Uykuluk ve içlikleriyle uyandıkları dehşet gecesi, onlardan sadece aile fertlerini değil, evlerini ocaklarını da aldığından ne üstlerine geçirecek bir elbiseleri ne azıkları ne de canlarına yonga edecek bir eşyaları kalmıştı. Bazıları ise yaralıydı. Bunların bir kısmı yolda hayatını kaybetmiş, bir kısmı ise yürümeye mecalleri olmadığından yolun kenarına düşüp kalmışlardı. Erzurum'a varmayı başaranların ise durumu içler acısıydı. Ateşe verilen evlerinde alevlere yakalanıp bir uzvu yananların figanı, Moğolların okuyla, kılıcıyla yahut mızrak darbeleriyle kan revan içinde kalanların feryadını bastırıyordu.

Canını Erzurum'a atmayı başaran perişan köylüler, şehir surlarının önüne kurulan çadırlara yerleştiriliyor, korkudan, soğuktan,

açlık ve yorgunluktan bitkin düşmüş bu biçarelere, büyük kazanlarda kaynayan sıcak çorbalar ikram ediliyordu. Erzurumluların bir kısmı, çoğu yarı çıplak, yalın ayak şehre ulaşan felaketzedelere yardım için seferber olmuşlardı. Yaralılar hemen bir sahra hastanesi hâline getirilen başka bir çadıra nakledilyor, ordu tabipleri ve şehirde hekimlikten anlayan birkaç kişi, onlarla ilgilenerek yaralarını sarmak, acılarını dindirmek için bir oraya bir buraya koşuşturuyorlardı. Özellikle Moğolların çıkardığı yangınlarda alevlerin arasında kalıp vücudunun çeşitli yerleri yananların durumu çok kötüydü. Bunların dışında ok, mızrak ya da kılıçla yaralanmış çok sayıda insan vardı. Feryatları yeri göğü inletiyor, acılarını dindirmek için ne ilaç ne de merhem kâr ediyordu.

Şehrin önünde yaşanan hareketlilik, öğleye doğru had safhaya ulaştı. Şehirlilerin ve şehre sığınan köylülerin kafileler hâlinde güvenli bölgelere sevki devam ederken, herkesin korkuyla beklediği haber duyuldu. Şehrin etrafında küçük bir Moğol karavulu görülmüştü. Bu haber üzerine Sinaneddin, herkesin surların içeri girmesini ve kale kapılarının kapatılmasını emretti.

Moğol atlıları, adeta bir hayalet gibiydiler. Şehrin uzak bir noktasında bir görünüp bir kayboluyorlardı. Sonra küçük bir grubun şehre yöneldiği görüldü. Atlarını deli gibi sürüyorlardı. Biraz daha yaklaşınca yan yana sıralandılar ve hizayı bozmadan ilerlemeye devam ettiler. İyice yaklaştıklarında artık sayılabiliyor, topluca attıkları naralar duyulabiliyordu. Tam kırk kişiydiler. Sonra birden durdular. İçlerinden biri yayını gerip kaleye doğru bir ok attı. Ok havada süzüle süzüle gelip surların on, on beş metre ilerisine düştü. Okun düştüğü yeri gören ve bu şekilde ok menzilini ayarlayan Moğollar, atlarından indiler. Sağı solu inceleyip Tebriz kapının önünde Darağacı denen yüksekçe bir tepenin üzerine gelip durdular. Sanki konaklamaya gelmiş gibi bir Moğol sancağı dikip oraya kondular. Bunların ardından asıl Moğol ordusunun geleceğinden emin olan şehir halkı korkuyla olup biteni izlerken, onlar bir şeyler yiyip içiyor, kendi aralarında eğlenip şarkı söylüyorlardı.

Moğolların bu rahat hareketleri, her geçen dakika daha sinir bozucu bir hâle geldi. Korku içinde şehre kapanmış insanlar, bu sinir harbine daha fazla dayanamadı. Kendi aralarında konuşmaya, tartışmaya başladılar. Şehrin bütün sokaklarında türlü söylentiler yayılıyor, herkes farklı bir şey söylüyordu:

"Görmüyor musunuz, kefere bizimle alay ediyor."

"Besbelli bunlar yolunu şaşırmış ya da sonunu düşünmeden bu işe kalkışmışlar."

"Askerlerimiz neden üzerlerine hücum edip hepsini öldürmüyor?"

"Onlardan ne kadar öldürülse kârdır, ne bekliyoruz?"

"Askerimiz kırk Moğol'dan korkuyorsa, Moğol ordusuna nasıl karşı koyacak?"

"Eğer Şıhne'den, Sübaşı'dan bir şey çıkmazsa biz kendimiz gidip Moğolların icabına bakalım."

Kısa süre içinde dedikodu kazanı kaynamış, taşma noktasına gelmişti. Erzurumlular üçer beşer toplanmaya kendi başlarına durumu müzakere edip kararlar almaya başladılar.

"Duydunuz mu? İstankos ve ücretli Frenk askerler gizlice Moğollarla anlaşmışlar. Bu yüzden savaşmayı reddediyorlarmış."

"Demek bunun için kapımıza kadar gelmiş olan Moğolların üzerine kuvvet sevk etmiyorlar."

"Bazı idareciler de şehri terk etmek için hazırlık yapıyormuş, gizlice kaçıp bizi Moğolların kılıcına yem yapacaklarmış."

"Hadi oradan, Şıhne Şerefeddin de Sübaşı Sinaneddin de böyle şey yapmaz. Yapılmasına izin de vermez."

"Peki, neredeler o zaman? Şıhne'yi veya Sübaşı'yı gören var mı? Neden bir şey yapmıyorlar?"

"Bu durumda iş başa düşüyor. Hadi silahlanalım. Şu bir avuç keferenin üzerine kendimiz yürüyelim."

İş çığırından çıkmak üzereydi. Durumu endişeyle izleyen Şıhne, telaşla Sinaneddin'in yanına geldi.

"Bir şeyler yapmalıyız Sinaneddin. Halk huzursuz. Bir an önce harekete geçmeliyiz."

"Sakin olun Şıhne hazretleri. Moğolların istediği de bu zaten. Anlamıyor musunuz? Sinir harbi yapıyorlar. Moralimizi bozmaya, şehirdeki dirlik ve düzeni bozmaya çalışıyorlar."

"Eğer öyleyse başarılı oldular demektir. Şehir barut fıçısından farksız. Eğer bir an önce bir şey yapmazsak kargaşa çıkacak. Şu karşıda duran Moğolların üzerine bir miktar kuvvet sevk edelim. Zaten kaç kişiler? Askerimiz onları dağıtınca halk rahatlar."

"Bakın Şıhne hazretleri. Moğolların kırk kişiyle öylece karşımıza durup beklemeleri bir harp hilesidir. Akıllarınca bize tuzak kuruyorlar. Üzerlerine kuvvet gönderirsek geri çekilecekler. Eğer takip edersek tuzağa düşürecekler. Siz, askerlerimizi bile bile tuzağa göndermemi mi istiyorsunuz?"

"Peki, sen halkın ayaklanmasını mı istiyorsun?"

"....."

"Askerleri gönder, ancak sıkı sıkı tembih et, Moğollar kaçacak olursa peşlerinden gitmesinler. Böylece hem halkı memnun edip çıkacak karışıklığın önünü alırız hem de Moğolların tuzağına düşmemiş oluruz."

Sinaneddin, mecburen kabul etmek zorunda kaldı. İstankos kumandasında altmış kadar ağır zırhlı ücretli askeri, şehrin karşısında kaygısızca bekleyen kırk Moğol süvarisinin üzerine gönderdi. Onlar şehir kapısından çıktıkları sırada şehir halkından oluşan yetmiş seksen kişilik bir gönüllü birliği de onlara katılmak istedi. Sinaneddin ve İstankos, bunun iyi bir fikir olmadığını söyledilerse de kılıçlarını kibir ve böbürlenmeyle bileyen gönüllüleri ikna etmek mümkün olmadı. Hücuma katılmaya o kadar kararlıydılar ki, neredeyse onları engellemeye çalışan Frenklere saldıracaklardı. Durumu değerlendiren Sinaneddin, gönüllü birliğin harekâta katılmasını kabul etmek zorunda kaldı. Ancak çok endişeliydi. Onlara, harekât sırasında uymaları gereken hususları bir bir anlattı. En sonunda da şunları söyledi:

"İstankos'un emir ve komutasında olduğunuzu unutmayın. Onun emirlerinden çıkmayın. Eğer Moğollar geri çekilecek olursa sakın onları takip etmeyin."

Hücum emrini alan İstankos ve tepeden tırnağa zırhlı Frenk ücretli askerler, Moğolların üzerine yavaş yavaş at sürmeye başladılar. Gönüllüler ise onların arkasındaydı. Frenk ücretli askerler ne kadar düzenli bir şekilde ilerliyorlarsa, onlar da o kadar dağınık ve düzensizlerdi. Onların harekete geçtiğini gören Moğollar ise hiçbir telaş emaresi göstermeden ellerini yaylarına attılar ve kendilerine doğru gelen Erzurum kuvvetlerine ok yağdırmaya başladılar. Erzurum kuvvetlerinin sayısı onların iki katıydı. Fakat yüksek bir tepede konuşlandıklarından arazi üstünlüğü onlardaydı. Birbirinin peşi sıra attıkları okların, Frenk askerlerin zırhına, miğferine çarpıp yere düştüğü görünce, kısa süreli bir tereddüt yaşadılar. Fakat hemen ardından çoğu zırhsız ya da hafif zırhlı olan gönüllüleri hedef almaya başladılar. Gönüllülerin büyük kısmı kendilerinden beklenmeyecek bir çeviklikle ve kalkanları yardımıyla üzerlerine gelen okları defetmeyi başarsa da hepsi o kadar becerikli değildi. Moğol oklarının isabet ettiği birkaç gönüllü, savaş gerçeğiyle tanışan diğerlerinin şaşkın bakışları arasında hemen orada can verdi. Bu sırada Frenk askerler düzenlerini hiç bozmadan yavaş yavaş Moğollara doğru ilerlemeye devam ediyorlardı. Göz açıp kapayana kadar birkaç arkadaşlarını yitiren gönüllüler ise panik hâlinde sağa sola kaçışmaya başladılar. İstankos yüksek sesle onlara emirler yağdırıp geride kalmalarını söylese de dinlemediler. Erzurum kuvvetleri tepeye yaklaşınca Moğollar da ok atmayı bıraktılar. Atlarına bindiler ve kimi elindeki kılıcıyla, kimi mızrağı, kimi de gürzüyle Erzurum kuvvetlerini beklemeye başladılar.

Olup biteni şehir surları üzerinden izleyen Şıhne ile Sinaneddin, dikkatle gelişmeleri takip ediyorlardı. Şehir kuvvetlerinin iyice yaklaşmasına rağmen Moğolların kaçmadığını gören Şıhne, şaşırdı.

"Hani bu bir tuzaktı? Bak geri çekilmiyorlar."

Sinaneddin hiçbir şey söylemedi. Tam bu sırada İstankos, önceden belirlenen taktiği uygulamaya koydu. Tepenin eteklerine yaklaşırken, askerlerin bir kısmını Moğolların kaçış yolunu tutmaları için tepenin arkasını çevirmeye yolladı. Ancak Moğolların ne kadar süratli hareket edebileceklerini bir anlığına aklından çıkardığından çevirme harekâtı emrini biraz erken vermişti. Bu durumu gören Sinaneddin, irkildi. Şıhne şaşkın bakışları arasında sesini İstankos'a duyurmak istercesine bağırdı.

"Hayır, hayır. Henüz değil. Biraz daha beklemelisiniz."

Frenklerin manevrasını, sadece Sinaneddin değil, Moğollar da gördü. Bir an önce tepeyi terk etmezlerse ele geçeceklerini biliyorlardı. Bu yüzden hemen dizginlerini geri çevirip süratle kaçmaya başladılar. O kadar süratliydiler ki, ağır zırhlı Frenk süvarilerinin onlara yetişmesi mümkün değildi. Göz açıp kapayana kadar tepeyi aştılar ve gözden kayboldular.

İstankos, emri erken verdiğinin farkına varsa da iş işten geçmişti. Moğolların terk ettiği tepenin üzerine çıktığında kaçan Moğol askerleri hâlâ görünüyordu. Hemen geri dönüş emri verdi. Tepeden inerken aklında Moğol oklarının hedefi olan gönüllüler vardı. İçinden "Yazık, olan bu adamlara oldu." diye geçirirken, az ileride Frenklerle gönüllüler arasında bir tartışma başladı. Böyle bir zamanda olacak iş değildi. Hemen atını sürdü ve öfkeyle bağırdı.

"Ne oluyor burada?"

"Efendim, bu gönüllüler, kaçan Moğolları takip etmek istiyor. Engel olmaya çalıştık. Fakat bizi korkaklıkla suçlayıp hakaret ettiler."

"Siz deli misiniz? Ne konuştuğumuzu unuttunuz mu? Tuzağa mı düşmek istiyorsunuz?"

"Sizin yüzünüzden kaçırdık onları. Çok yavaş hareket ediyorsunuz. Bizim atlarımız süratlidir. Hem onların iki katıyız. Çabucak yetişir, haklarından geliriz."

"Gidemezsiniz, Sübaşımızın kesin emri var, geri dönüyoruz."

"Siz dönebilirsiniz. Biz şehit düşen arkadaşlarımızın öcünü almadan şehre dönmeyiz."

Tartışma fazla uzamadı. İstankos gerekirse zor kullanıp onları önüne katmayı düşünüyordu ki, gönüllüler erken davranıp atlarını sürdüler ve yıldırım hızıyla Moğolların gittiği yöne doğru hareket ettiler. İstankos ve adamları onları durdurmak için arkalarından gittilerse de yetişmeleri mümkün değildi. Üstelik mevsim sonbahardı ve günler iyice kısalmıştı. Birazdan hava kararacaktı. Adamlarına dur emri verdi ve hislerine ve kibirlerine hâkim olamayan gönüllüleri kaderlerine terk edip geri döndü. Bu durumda Şıhne'ye, Sinaneddin'e ve Erzurumlulara hesap vermek zorunda kalacağını bilse de, başka çaresi yoktu.

Moğolların arkasında ne belaların ne felaket ve azapların bulunduğunu kestiremeyerek onların peşlerinden giden gönüllerin ise akıbeti kötü oldu. Ava giden avlanır misali son anda İstankos'un tuzağından kurtulan Moğol süvarileri, ordugâhlarına doğru yola koyuldular. Erzurum kuvvetlerinin, onlar için kurdukları tuzağı anladıklarından ve bu yüzden kendilerini takip etmeyeceklerinden emindiler. Bu sebeple üzgündüler. Ancak bir yandan da atlattıkları tehlikeyi düşünüyor, canlarını kurtardıkları için seviniyorlardı. Tek dertleri komutanlarına ne cevap verecekleriydi. Zira Moğollar, vazifelerini yerine getirmeyenleri çok ağır cezalandırır, mazeret kabul etmezlerdi. Sonra hiç beklemedikleri bir anda Erzurum kuvvetlerinin naralar atarak peşlerinden geldiklerini gördüler. Bu işe çok sevinen Moğol atlıları, avcının önünden kaçan bir ceylan gibi bazen kaçarak bazen de durup geriye bakarak Erzurumluları, daha önce belirlenen bölgeye kadar çekmeyi başardılar. Deveboynu geçidinde pusuya yatmış Moğollar birden Erzurumluların etrafını sardı. Çobanı olmayan bir koyun sürüsüne dalan aç kurtlar gibi hepsini öldürdüler.

İstankos şehre girdiğinde hava kararmak üzereydi. Gelir gelmez Şıhne konağına çıktı. Olayları bir bir anlattı. Gönüllülerin, emirlerine karşı çıkarak Moğolları takibe başladıklarını, ne yaptıysa

onları durduramadığını, kendisinin de bir süre peşlerinden gitmesine rağmen geri dönmekten başka bir çaresinin olmadığını söyledi. Beklenin aksine kimse İstankos'un üzerine gitmedi. Şaşırtıcı bir şekilde Şıhne bile İstankos'a hak verdi. Olan olmuştu. Bugünü unutup yarına hazırlanmalılardı. Ama bunu halka anlatmak zordu. Gönüllülerin acı akıbetini duyan halk, feryat figana başladı. Oğullarını, kardeşlerini ya da babalarını kaybeden Erzurumluları teselli etmek mümkün değildi. İçlerindeki en güçlü, en cesur adamların Moğollar karşısında böyle bir anda helak rüzgârına kapılıp gitmeleri, sadece içlerini yakmakla kalmamış, kendi akıbetlerine dair korku ve telaşlarını da artırmıştı.

20

ERTESİ GÜN ÖNCE ÖNCÜLER, ARKASINDAN DA BAYCU'NUN kumandasındaki asıl kuvvetler saf saf gelip şehrin doğusuna bakan Tebriz kapının tam karşısına kondular. Moğol ordusunda Gürcü prensi Avag ile Ermeni prensi Grigor'un kumanda ettiği çok sayıda Gürcü ve Ermeni askerler de vardı. Sinaneddin, Duvini, İstankos ve diğer emirler, Moğol ordusunu uzaktan izlerken onlar çadırlarını kurdular, ateşlerini yaktılar. Karınca gibi hızla hareket ediyor, telaş ve kargaşa hissedilmeyen bir süratle ordugâhlarını düzenliyorlardı. Zaman zaman çalan boru ve davul sesleriyle birlikte çok düzenli bir şekilde hareket eden Moğol askerlerinin yüzleri uzaktan seçilemese de sayıları ve intizamları belli oluyor, niyet ve kararlılıkları bariz bir şekilde hissedilebiliyordu.

"Kefere akına, yağmaya gelmemiş. Baksana arabalara; kim bilir içleri neyle dolu? Şehri almayı kafaya koymuşlar belli ki."

"Öyle de olsa bir şey fark etmez. Surlarımız metindir. Çok geçmez kara kış da bastırır. Dayanamazlar buraların soğuğuna, çeker giderler."

"Hele Sultan Gıyaseddin'in gönderdiği yardım kuvvetleri bir gelsin, kara kışa bile gerek kalmaz. Çil yavrusu gibi dağılırlar.

"Gittiler, gittiler... Gitmezlerse kendileri bilir. El yumruğu yemeyen, kendi yumruğunu demir sanırmış. Görürler günlerini."

Büyük endişeyle Moğolların koşuşturmasını izleyen Sinaneddin, dikkatle düşmanın şehrin karşısına konuşlanmasını takip ediyordu. Şıhne Şerefeddin ve dalkavuklarının sohbetini duymazlıktan geliyor, her gece rüyalarına giren Moğol atlılarıyla karşılaşmış olmanın verdiği tuhaf hisle onları izliyordu. İstankos da büyük bir dikkatle onları izliyordu. Moğol harekâtının düzen ve tertibini gördükçe endişesi arttı. Bir Erzurum kuvvetlerini düşündü bir de şehrin karşısına konuşlanan Moğol ordusunu. Ne kadar ölçse, biçse, tartsa da hesap tutmuyor, akıbet hayır görünmüyordu. Gerçi surlar son derece kuvvetliydi. Ancak Moğollar şehri ilk hücumda alamasalar bile onları def edecek güçten yoksunlardı. Ama bundan daha önemlisi erzak azlığıydı. Eğer kuşatma uzarsa şehirde açlık baş gösterebilir, bu durumda şehri savunmak imkânsız hâle gelebilirdi. Tek ümit, Konya'dan gelecek yardım kuvvetleriydi. Ortada bu gerçekler varken Şıhne ve dalkavuklarının konuşmalarına öfkelenmemek elde değildi. Çoğu zaman Şıhne'nin bu tür konuşmalarına gülüp geçse de bu sefer dayanamadı.

"Şıhne hazretleri, savaşı oyun zannetmeyin. Moğolların gücü ortada. Üstelik karşımızdaki ordu, kışın bastırma ihtimalini bile dikkate almadan, bizim ruhumuz bile duymadan yüzlerce fersahlık mesafeyi aşıp kapımıza dayanmış. Görmüyor musunuz ne kadar kalabalık olduklarını? Şu arabalarda kim bilir kaç mancınık, arrade var? Siz konağınıza dönün ve bir an önce yardım kuvvetlerini göndermeleri için Konya'ya haber göndermeye bakın. Savaş hazırlıklarını ise bize bırakın. Eğer yardım kuvvetleri birkaç güne yetişmezse Allah yardımcımız olsun."

İstankos'un beklenmeyen tavrı ve sözleri, Şıhne'yi çok kızdırdı. Hiç hoşlanmadığı Frenk komutana aynı sertlikle cevap verdi.

"Senden emir alacak değilim. Benim emrime tabi olduğunu unutma. Şimdi sana haddini bildirirdim ama sırası değil. Besbelli bana başkaldırmak için Moğol'un gelmesini bekliyormuşsun. Bu cesareti onlardan mı yoksa dindaşların olan Ermeni ve Gürcülerden mi alıyorsun?"

İstankos fal taşı gibi açılmış gözlerini Şıhne'ye dikti. Elini kılıcına götürüp öfkeyle konuştu:

"Beni ihanetle mi suçluyorsunuz?"

Neyse ki Sinaneddin araya girdi. Önce İstankos'a çıkıştı.

"Düşman kapıya dayanmış, senin yaptığına bak. Bırak o kılıcı ve geri çekil."

Sonra da Şıhne'ye döndü. Böyle hassas bir durumda gerginliğin artması en son isteyeceği şeydi.

"Şıhne hazretleri siz de sinirlerinize hâkim olun. Birbirimizle kavganın zamanı değil" dedi.

Şıhne bir İstankos'a bir Sinaneddin'e baktı. Öfkesinin dinmediğini göstermek istercesine homurdanarak konuşmaya devam etti.

"Hepsi senin hatan. Bu adam senden cesaret almasa benimle böyle konuşamaz. Ama dediğin gibi olsun. Şimdi susuyorum. Şu Moğol belasını defedelim, ikinize de bunun hesabını soracağım."

Sonra da arkasını dönüp adamlarıyla birlikte gitti. Onun gidişinden sonra Sinaneddin ve İstankos tekrar şehir surlarının önüne konuşlanan Moğolları izlemeye koyuldular. Bir yandan da aralarında konuşuyorlardı:

"En az otuz bin kişi..."

"Evet, fazlası var, eksiği yok. Lakin neredeyse yarısı Gürcü ve Ermeni birlikleri. Şu sancaklara, alemlere baksana."

"Tahmin ettiğimiz gibi. Baycu, Mugan'dan fazla ordu çekmemiş. Gürcü ve Ermenilerden destek almış. Belli ki, kuşatma araç gereçlerinin çoğunu da Gürcü boğazını aşıp onlar getirmiş. Hem araziyi daha iyi biliyorlar, hem de daha yakınlar. Baksana şu büyük arabalara. Erzak ve teçhizat yanında kuşatma araç gereçleri de yüklü sanki."

"Evet, öyle görünüyor. Şemseddin Ömer de söylemişti."

"Eğer Baycu, Mugan'dan bunlarla yola çıksaydı, yol boyunca türlü sıkıntılarla karşılaşır, en önemlisi de bu kadar büyük bir askeri hareketi gizleyemez, hemen duyulurdu. Bu adam işini iyi biliyor,

bizi gafil avlamayı başardı. Bunun üzerine bir de çevreye korku salıp herkesin maneviyatını zayıflattı. Şu hâlde bizden iki adım önde."

"Dur bakalım İstankos... İş daha yeni başlıyor."

"Biraz daha askerimiz olsaydı, hiç düşünmezdim. Ama bu kadar askerle ne kadar dayanabiliriz? Erzak durumunu söylemiyorum bile. Tek şansımız yardım kuvvetlerinin gelmesi. Onlarla birleşip Moğolları çekilmeye zorlarsak şehri kurtarırız. Ama eğer kuşatma uzarsa bu kadar erzakla hiç şansımız olmaz."

"Endişende haklısın. İşimiz gerçekten de zor. Ama sen de bilirsin ki, bir savaş sadece askerin çokluğuyla kazanılmaz. Evet, düşman güçlü. Ama Erzurum da kolay ele geçirilecek bir kale değil. Erzurum'un kaderini, Baycu'nun saldırısının şiddeti değil, bizim savunma gücümüz belirleyecek."

Moğol ordusunun şehrin önüne gelip kuşatma hazırlıklarına başlaması, şehir halkı arasındaki korku ve endişeyi iyice artırdı. Moğol kasırgasına, sert geçmesini bekledikleri kış hazırlıklarıyla uğraşırken yakalanan Erzurumlular, artık onları görüyor, duyuyor ve Moğol korkusunu her zamankinden daha şiddetli bir şekilde hissediyorlardı. Ama ellerinden gelen bir şey yoktu. Gerçi ahalinin büyük bir kısmı yükte hafif pahada ağır neyi varsa toplayıp evini barkını terk etmiş, bir kısmı da dağa ve orman içlerine kaçmıştı. Ama çaresizlikten, dermansızlıktan ya da inadından bir yere kımıldamayanların sayısı hiç de az değildi. Hepsi korkudan aklını yitirecek gibiydi. İki kişi yan yana gelse, Moğol istilasının önünden kaçıp Erzurum'a sığınanlardan işittikleri korkunç hikâyeleri, şehir efsanelerini birbirine anlatmaya başlıyorlardı:

"Bu adamlar ne yer ne içer, nerede durur dinlenir, ne zaman yatar uyur belli değilmiş. Sanki insan değil, başka mahlûklarmış."

"Evet, ben de duydum. Birisi büyük yeminler vererek anlattı. Bir keresinde bir Moğol atlısını tam göğsünden okla vurmuş, ama adam hiçbir şey olmamış gibi savaşmaya devam etmiş."

"Güya bunlar kan içer, insan etiyle beslenirlermiş."

"Bugüne kadar kimse onlardan bir kişiyi bile esir edememiş. Ölümüne savaşır, durdukları yeri ölmeden terk etmezlermiş."

Şehir ahalisinin daha kuşatma başlamadan bu kadar korku ve telaş içinde olması, Sinaneddin'i çok endişelendiriyordu. Halkı gözlemlemesi için görevlendirdiği Ellibaşı Seyfeddin Sungur huzuruna gelip durumu anlattığında keyfi iyice kaçtı. Sık sık bilgisine ve tecrübesine başvurduğu ellibaşılardan olan Seyfeddin Sungur'a sordu:

"Sen yıllardır Erzurum'dasın. Halkın durumu hakkında senin düşüncen nedir? Ahali kendisini bekleyen sıkıntılara göğüs gerip bize destek olacak mı?"

"Merak buyurmayınız efendim. Erzurumlular şehri müdafaaya hazırlar."

"Emin misin Seyfeddin Sungur? Daha şimdiden korkuya esir olmuş gibiler. Gerekirse bir tedbir düşünelim."

"Efendim, her memleket gibi Erzurum'da da korkuya esir insanlar bulunur. Fakat Erzurum, bu zavallı korkaklarıyla değil, yiğitleriyle meşhurdur. Kaç asırdır Anadolu'nun kapısı bu yiğitlere emanettir. Erzurum'un yiğitleri, kadınıyla erkeğiyle kaç savaş, istila, işgal görmüş, ser vermiş yurt vermemişlerdir. Siz rahat olunuz, şimdi de üzerlerine düşeni yapacaklardır."

Seyfeddin Sungur'un büyük bir kararlılıkla ve kendinden emin bir şekilde verdiği cevap Sinaneddin'i duygulandırdı. Sanki gelmiş geçmiş bütün yiğit Erzurumlulara şükranlarını sunar gibi Seyfeddin Sungur'u omuzlarından tutup bağrına bastı ve alnından öptü.

"Bilirim Seyfeddin Sungur, bilirim. 'Erzurum'un kışı zorludur, buz tutar yiğitlerin bıyığı. Erzurum'da kaskatı, dimdik ölür adam, kabullenmez yılgınlığı.' Lakin sen de bilirsin ki, bazen bir korkağın cürmü, bin yiğidi yakmaya yeter. İnşallah yiğit Erzurum'dan korkuya esir bir kahpe çıkmaz ve hepimizi yakacak bir ihanete yeltenmez. Ama biz yine de uyanık olalım. Halk arasına birkaç adam sal. Olup bitenden haberdar olalım."

Gerçekten de Sinaneddin'in en korktuğu şey, ihanetti. İhanet ise en çok korkudan beslenirdi. Yoksa Erzurum'un surlarının metinliğine güveni tamdı. Her ne kadar şehirdeki asker sayısı Moğollara kıyasla az olsa da hepsi birçok harp darp görmüş, tecrübeli ve yiğit savaşçılardı. Yardım kuvvetleri gelince sayı üstünlüğü de ellerine geçecek ve Moğolların hiç şansı kalmayacaktı. Bir tek erzak durumu sıkıntıydı. Ama bu durumda bile bir iki hafta dayanmaları yeterliydi. Moğolların görünmez silahı korkuysa, Erzurum'un görünmez silahı da sabırdı. En kötü durumda bile biraz sabır, şehrin kurtulmasına yeterdi. Ama eğer içte bir ihanet yaşanırsa, telafisi mümkün olmayabilirdi. Bu yüzden düşman kadar ahaliyi de gözetlemek, olası bir ihanete fırsat vermemek şarttı.

O gün hava kararana kadar iki tarafta da koşuşturmaca hiç durmadı. Moğollar bir yandan kuşatma araç gereçlerini kurarken diğer yandan da şehrin etrafını yere gömdükleri büyük kazıklarla çevirmeye çalışıyorlardı. Baycu tarafından bu iş için Ermeni ve Gürcülerden tam üç bin adam görevlendirilmişti. Kendisi de Avag, Grigor ve birkaç kumandanıyla birlikte surların, kulelerin ve kale kapılarının durumunu incelemek için şehrin etrafını dolaşmaya çıktı. Şehrin ortasındaki bayır üzerinde yer alan kale, şehrin sokak, cadde ve mahallelerini içine alan dış surlar ile iç kaleden oluşuyordu. İç kalenin kuzey ve doğu cephesi dik, güney ve batı cepheleri ise eğimliydi. Dış kale ise şehri çepeçevre saran küfeki taşından yapılmış iki surdan oluşuyordu. Her iki duvarın arası yaklaşık kırk beş adımdı. Dış surun hemen önünde eni seksen adım, derinliği ise yirmi arşın olan hendek yer alıyordu. Ancak şehrin kuzey doğusuna düşen Gürcü kapı ve batısına düşen Erzincan kapının hendekleri o kadar değildi.

Bu iki kapı da demirden olup biri dış surda, diğeri de iç surda olmak üzere ikişer kattan oluşuyordu. Şehre giriş çıkışlar, hendeğin üzerine kurulmuş olan köprülerle sağlanıyordu. Şehrin üçüncü büyük kapısı olan Tebriz kapı ise, o tarafın suru oldukça sağlam ve yüksek, ayrıca iç kaleye bitişik olduğundan tek kattı. Bu kapının

sağına soluna da mancınıklar yerleştirilmişti. Ancak bunlar Moğol mancınıklarına nispetle küçük ve menzilleri kısaydı. Bu yüzden Moğollar için henüz bir tehlike teşkil etmiyordu. Bir de Harput kapı vardı ki şehrin güneyine, Eyerli Dağı'na bakıyor ve hemen ilerisinde devasa sedir ve çam ağaçlarından oluşan sık bir orman başlıyordu. Bu orman herhangi bir taarruz için doğal bir savunma hattı oluşturduğundan Harput kapının bir hendeği ve köprüsü bulunmuyordu.

İç kalede halkın Tepsi Minare dediği Kesik Kule'nin boyu yüz arşına ulaşıyordu. İç kale duvarlarının yüksekliği yaklaşık otuz, diğer duvarların yüksekliği ise yirmi beş arşın civarındaydı. Dış kalenin iki suru üzerine toplam yüz on kule ile hepsi kurşun mazgallı iki bin seksen kale bedeni bulunuyordu. Kulelerin hemen hepsine arradeler ve bir atışla on adamı delip geçen çarhlar yerleştirilmişti.

Kumandanlarıyla birlikte şehrin etrafını dolaşan Baycu, Erzurum'un neredeyse hiçbir zayıf noktasının olmadığını görünce derin bir düşünceye daldı. Şehre taarruz için tek seçenek, Tebriz kapının da bulunduğu doğu tarafıydı. Ancak burası vaktiyle Alaeddin Keykubad tarafından iyice kuvvetlendirilmişti. Aralarında bayağı mesafe olan iki kademeli surun en dışarıda bulunanı çok kalın ve alçak, içte kalan ikincisi ise daha yüksek şekilde inşa edilmişti. Üçgen, kare, dikdörtgen ve çokgen plana sahip kuleler ile üzerlerindeki mazgallar oldukça sağlam görünüyordu. Surların dışında bulunan uzun ve derin hendek ise cabasıydı.

21

SABAHIN İLK IŞIKLARIYLA MOĞOL ORDUGÂHINDA BİR hareketlenme oldu. Biraz sonra mızrakları ve bayrakları ters çevrilmiş üç Moğol atlısının kale kapısına doğru yavaş yavaş at sürdükleri görüldü. Sabahtan beri büyük kapının yanındaki kuleden Moğol ordugâhını gözleyen genç bir nöbetçi, gelen üç Moğol atlısını görünce korkuya kapılıp bağırmaya başladı.

"Geliyorlar, geliyorlar."

Bir anda boru ve davullar çalınmaya başladı. Kaledeki herkes yerinden fırlayıp telaşla sağa sola koşuşuyor, askerler silahlarını ve zırhlarını kuşanırken kaleye sığınan halk da ne yapacağını bilmez vaziyette oraya buraya kaçışıyorlardı. Sinaneddin ve İstankos ise duruma anlam verememişlerdi. Moğollar daha mancınıklarını bile kurmayı bitirmemişken nasıl saldırıya geçebilirlerdi?

Sinaneddin ve İstankos nefes nefese gözetleme kulesine geldiklerinde yaşlı bir ellibaşı, genç nöbetçiyi azarlıyordu:

"Allah seni bildiği gibi yapsın! Moğol keferesi üç kişiyle mi saldırıyor kaleye? Ne diye anlamadan milletin yüreğini ağzına getiriyorsun? Yıkıl şuradan, bir daha böyle korkak acemilere nöbetçilik yaptırmayın."

Nöbetçiye ağzına geleni söyleyen ellibaşı, Sinaneddin ve İstankos'un geldiğini görünce sustu. Onları selamladıktan sonra eliyle kaleye doğru yaklaşmakta olan üç Moğol atlısını gösterdi:

"Efendim, şimdilik telaş edecek bir şey yok. Anlaşılan genç nöbetçi, şu gelenleri görünce korkmuş. Bunlar elçiye benziyor."

Sinaneddin de İstankos da bu sırada iyice yaklaşmış olan Moğol atlılarını görmüş ve bunların Moğol elçileri olduklarını anlamışlardı. Bu sırada ellibaşı boruları ve davulları susturmuş, kaledeki hareketlenmeyi durdurmuştu.

"Şıhne hazretlerine haber verin. Baycu'nun elçileri geliyor."

Baycu'nun elçilerinden biri Moğol, biri Türk ve biri de Gürcü'ydü. Önce şehrin yöneticilerine getirdikleri hediyeleri sundular. Selamlamayı Türk elçi yaptı.

"Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev'in Erzurum şıhnesi Şerefeddin Duvini. Bendeniz Uygur Türküyüm. Adım Mengü Tegin'dir. Babam Tata Tonga, vaktiyle Nayman Hanına büyük hizmetlerde bulunmuştu. Büyük Hanımız Cengiz, Naymanları ortadan kaldırınca 'Nasıl ki bir orduya ok ve yay yapan usta lazımsa, devleti idare etmek için de yetişmiş devlet adamı gerekir' dedi ve babam Tata Tonga ile beni hizmetine aldı. O günden beri Moğol hanlarına hizmet eder, verdikleri her vazifeyi yaparız. Şimdi de Cengiz Han mektebinde yetişmiş Ulu Noyanımız Baycu'nun, şu sözlerini size iletmem için görevlendirildim."

"Neymiş, söyle bakalım."

"Sizin büyük Sultanınız Alaeddin Keykubad, bizim Büyük hanımız Ögedey'in ili olmayı kabul etmişti. Hanımız onu çok sever, sayardı. Öldüğünü öğrenince çok üzüldü. Merhum Sultanın oğlu Gıyaseddin de tahta oturduktan sonra Ögedey Kağan'ın ili olmayı kabul etti. Hanımız Ögedey'i ölmüş babası yerine koyup onu "baba" diye selamladı. En doğrusu da buydu. Ögedey Kağan, Anadolu işlerini havale ettiği Curmagon Noyan'a, vergi ödendiği müddetçe Anadolu'ya ilişmeyiniz diye emir verdi. Böylece aradaki dostluk ve barış bir süre devam etti. Fakat şimdi durum değişti. Büyük hânımız Ögedey öldü. Anadolu işleriyle ilgilenen Curmagon öldü. Onlarla birlikte, aradaki anlaşma ve hukuk da öldü. Yeni noyanımız Baycu,

Anadolu yaylaklarında yaylamak, kışlaklarında kışlamak ister. Şimdi ona itaat vaktidir. Şehri teslim edin ve canınızı kurtarın."

Şıhne Şerefeddin, sessizce Elçi Mengü Tegin'in sözlerini bitirmesini bekledi. Sonra buz gibi bir sessizlik...

Herkes Şıhne'nin cevabını merak ediyordu. O ise çok sakindi. Sanki Mengü Tegin hiçbir şey dememiş, Baycu'nun tehdit dolu sözlerini söylememişti. Biraz sonra yüzünde bir gülümseme belirdi. Bir Mengü Tegin'e, bir diğer Moğol elçilerine bakıp sakin sakin konuşmaya başladı.

"Bu kadar mı?"

"....."

"Size söylüyorum. Ulu noyanınız Baycu'nun, kaç asırdır Rumlarla, Frenklerle, Ermeni ve Gürcülerle cihad eden, Anadolu'yu işgale gelen bütün orduları perişan eden Selçukluların diyar-ı Rum'daki sultanı, iki deniz hâkimi Alaeddin Keykubad oğlu Sultan Gıyaseddin'in Erzurum şıhnesine teklifi bu mu?"

"....."

"Anlaşılan siz Selçuklu hanedanını hiç tanımıyorsunuz. Onları doğuda karşılaştığınız sultanlarla bir sanıyorsunuz. Onlar Cengiz ve Cengizoğulları yokken de sultanlardı, onlardan sonra da saltanat süreceklerdir. Hangi cüretle kayıtsız şartsız teslim olmamızı teklif edersiniz? Ömrünü kâfirlerle cihada adamış bu İslam ordusunun, sizin gibi kâfirlerin karşısında boyun eğeceğini mi zannediyorsunuz?"

Şıhne, sakin başladığı sözlerini öfkeyle sürdürmeye, sesini yükseltmeye başlayınca Mengü Tegin'in yüzü kirece döndü. İşin aslına bakılırsa sadece Mengü Tegin değil, Sinaneddin ve İstankos da Şıhne'den böyle sert bir çıkış beklemiyorlardı. Mengü Tegin, endişeyle biraz arkasında duran Moğol'a baktı. Belli ki ondan çekiniyordu. Moğol ise gözlerini bile kırpmadan Şıhne'ye bakıyor, fakat bir heykel gibi sert ve hareketsiz yüzünden, ne düşündüğünü, ne hissettiğini anlamak mümkün olmuyordu. Kısa süren sessizliğin ardından

Mengü Tegin söze girdi. Yüzündeki endişe sözlerine de yansıyor, sanki Şıhne'nin öfkesini dindirmeye çalışıyordu.

"Şıhne hazretleri... Madem tarihi hatırlattınız, ben de size tarihten örnek vereyim. Moğollar, buna benzer sözleri sizin gibi bir Türk olan Harezmşah Sultanı Alaeddin Muhammed'den de işitmişlerdi. O da kendisini uzun süre İran ve Irak'ta hüküm süren Selçukluların varisi ve cihan sultanı sayıyor, Allah'ın yeryüzünü yönetmek için kendisini vekil tayin ettiğine inanıyordu. Hatta tarihçilerin ona verdikleri İskender-i sani lakabını beğenmemiş, kendisine Sencer-i sani denilmesini istemişti. Ancak siz de bilirsiniz ki, âkıbeti hiç iyi olmadı. Büyük hanımız Cengiz'in elçilerinin öldürülmesine göz yumdu. Hanımız 'Suçluları teslim et' dedi, onu dinlemedi. Sonra Moğollar, Harezmşah ülkesine yürüdü. Harezmşah'ın ne kibri ne de güvendiği orduları onu Cengiz'in azabından kurtarabildi. Oluk oluk kan aktı. Şehirler, kasabalar viraneye döndü. Moğollar kısa sürede ülkesini ele geçirdikleri gibi kendisi de Hazar Denizi'nin küçük bir adasında korku ve pişmanlık içinde ölüp gitti. Sizin bahsettiğiniz o devirler çoktan geçmiştir. Şimdi zaman, Moğolların hükümdarlık zamanıdır. Sizin için en uygun yol, bunu böylece kabullenmenizdir."

"Moğolların ordularını dağıtıp ülkesini viraneye çevirdikleri Alaeddin Muhammed'in cesur oğlu Celaleddin Mengüberti karşısındaki aczinden niçin bahsetmiyorsun? Hani Cengiz'in de ordularının da ele geçirmeyi başaramadığı Celaleddin. Moğolların yıllarca peşinden koşturan bu büyük cengâveri büyük Sultanımız Alaeddin Keykubad'ın nasıl kolaylıkla mağlup ettiğini bilmez misiniz?"

Laf dolaşıp Celaleddin Mengüberti'ye gelince Mengü Tegin'in ardında lafa ve işe karışmadan duran Moğol'un kaşları iyice çatıldı. Zira Moğolları en çok kızdıran, üzen hatta belki de utandıran konulardan biri Celaleddin karşısında düştükleri durumdu. Bir adım ileri çıkıp Şıhne'ye cevap vermeye hazırlanan Mengü Tegin'in bir şey demesine fırsat vermeden lafa girdi.

"İsmim Argun Aka'dır. Baycu Noyan bu görüşmeyi karara bağlamayı benim yetkime bırakmıştır. Uzun lafa gerek yoktur. Cesaretinizi takdir etsem de Erzurum'un kuvvetlerinin bizi durdurmaya gücünün yetmeyeceği meydandadır. Lakin şehri kuşatmak, bizim de işimize gelmez. Bizim asıl hedefimiz Konya olduğundan, zaman kaybından başka bir şey değildir. Sultan Gıyaseddin'in üzerine yürüyüp işi kökten çözmek düşüncesindeyiz. Madem şehri peşinen teslim etmek istemiyorsunuz, o hâlde şehrin viraneye dönmemesi ve canınızı kurtarmanız için sizinle bir anlaşma yapalım. Biz yolumuza devam edip Konya'ya yürüyelim. Bu arada siz de Erzurum'a Baycu Noyan'ın belirleyeceği iki Moğol şıhne muavini tayin etmemizi kabul edin. Biri şehri, diğeri ise şehir kalesini idare etmede size yardımcı olsun. Eğer Sultan Gıyaseddin bizi yenerse Erzurum'a bıraktığımız adamlara istediğinizi yapmakta serbestsiniz. Ama eğer biz galip gelirsek siz ve muavinleriniz şehrin yönetimini yürütmeye devam edin. Böylelikle bütün Anadolu şehirleri gibi Erzurum da suhuletle bizim idaremize geçmiş olur. İşte size teklifimiz budur."

"Yani Sultanımıza ihanet edelim öyle mi?"

"Şehrinizi ve canınızı kurtarmak için buna mecbursunuz."

"Beni iyi dinle Argun Aka. Baycu Noyan, aramızdaki dostluk ve barışı bozmuştur. Köy ve kasabalarımıza saldırmış, masum Müslümanların kanını dökmüştür. Bu, affedilemez. Bugüne kadar İslam'ın ve Müslümanların koruyucusu olan Selçuklu Devleti, bunu cezasız bırakmaz. Ona deyin ki, ya bir olan Allah'a iman getirip Müslüman olur ve bugüne kadarki günahlarından af diler ya da yaptıklarının hesabını harp meydanında öder! Şimdi gidin ve bu sözlerimi ona aynen iletin."

"Hiç şüpheniz olmasın. Sözlerinizi aynen ileteceğim."

Argun Aka arkasını dönüp giderken, Mengü Tegin son bir ümitle söz aldı. Açık açık konuşamadığı her hâlinden belliydi. Ama gözleriyle yalvarır gibiydi.

"Efendim, güzel Erzurum harabeye dönmesin, bir kez daha düşünün..."

Daha başka şeyler de söyleyecekti. Ama Argun Aka, araya girip sözünü kesti.

"Yeter, duyacağımızı duyduk. Barış teklifimizi kabul etmediler. Artık aramızda kılıç var. Başka söze gerek yok."

Argun Aka'nın sert çıkışını gören Şihne, son sözü ona bırakmak istemedi. Ayağa kalktı ve şöyle dedi:

"Daha önce sizin sözünüze inanıp huzurunuza gelenlerin başına neler geldiğini bilmediğimizi mi sanırsınız? Sözünüze güvenmiyorum. Benden soğuk demiri dövmemi boşuna beklemeyin! Size teslim olmayacağız. Biz, bir olan Allah'a ve onun resulüne iman etmiş Müslümanlarız. Bu dünyanın geçici olduğunun farkındayız. Ölümün bir son olmadığını biliyoruz. Gerekirse son nefesime kadar kılıcım elimde savaşacağım. Bu arada sizden de sayısız insanı cehennem çukuruna yuvarlayacağımdan şüpheniz olmasın. Şimdi bir an önce şehri terk edip ordugâhınıza dönün ve kayıplarınız için şimdiden yas tutmaya başlayın. Eğer biraz daha oyalanırsanız, Baycu'ya cevabımı kesik kellelerinizle gönderirim."

22

ELÇİLER MOĞOL ORDUGÂHINA DÖNÜP ŞIHNE'NİN SÖZLERİNİ iletince Baycu çok öfkelendi. Savaş borularının çalınmasını, taarruz için hazırlıkların yapılmasını emretti. Bu sırada görevliler, bütün şehre giriş ve çıkışları engellemek için şehrin etrafına kalın kazıklar çakmakla görevlendirilen Ermeni ve Gürcü birliklerin işini bitirdiğini, ancak sadece dört mancınık ile iki kuşatma kulesinin hazır olduğunu söyleyince öfkesi iyice arttı. O işle ilgilenen ustaları huzuruna çağırıp bir güzel azarladı. Başka zaman olsa birkaçının kellesini bile almaktan çekinmezdi. Fakat şimdi onlara ihtiyacı vardı. Hazır olan dört mancınığın işletilmesini, fakat diğer mancınıkların, hendekleri doldurmak ve surları aşmak için gereken merdiven, seyyar kule ve debbabe gibi kuşatma araç gereçlerinin bir an önce hazırlanmasını emretti.

Moğol ordugâhında başlayan hummalı koşuşturma, Erzurum surlarının üzerinden görülebiliyor, yükselen hayhuy sesleri ve savaş naraları, surların içine kadar ulaşıyordu. Bir ara Erzurum minarelerinde okunan öğle ezanı, Moğol ordugâhından gelen sesleri bastırdı. Fakat çok geçmedi, Moğol mancınıkları işlemeye başladı. İlk önce pusuya düşürdükleri Erzurum gönüllerinin kesik başlarını mancınıklarına taş yaptılar. Erzurum müezzinleri "Allahu Ekber, Allahu Ekber, La ilahe illallah" diyerek tevhidin esasını haykırırken şehre Erzurum şehitlerinin kesik başları yağdı. Hemen ardından irili ufaklı taş gülleler...

Surların etrafına ustalıkla yerleştirilen dört mancınıktan atılan bu taş güllelerin bazıları surlara bazıları ise surları aşıp şehrin içine düşüyor, sadece ev, dükkân ve diğer binaları değil, içinde, kıyısında, köşesinde bulunan her şeyi ve herkesi helak rüzgârına veriyordu. Allah'tan halkın büyük kısmı şehri terk ettiğinden Erzurum sokaklarının çoğu tenhaydı. Eli silah tutan ya da harp işinden birazcık bile olsa anlayanlar şehrin müdafaasına katılmak üzere birliklere yazılmış, diğerleri ise yanlarına alabildikleri azıcık erzakla bir yerlere sığınmışlardı. Bazıları korunaklı olduğunu düşündükleri evlerine, bazıları ise mahzenlere kapanmış, geri kalanlar ise canlarını medrese, şifahane, hamam ve ibadethane gibi sağlam yapılara atmışlardı. Özellikle ibadethaneler tıklım tıklımdı. Müslüman halk camilere, Ermeni ve Gürcüler ise kiliselere akın etmiş, kutsal mabetlerin hepsi hınca hınç insanla dolmuştu. Dini, inancı ve mezhebi ne olursa olsun bütün Erzurumlular aynı Tanrı'ya yalvarıp aynı dua ve niyazda bulunuyor, vecd hâlinde ibadet ederek Tanrı'nın ilahi yardım kapılarını açmasını, görünmez melek ordularını Erzurum'a yollamasını diliyorlardı.

Bütün bunlar olup biterken Sinaneddin, Tebriz kapının yanındaki büyük kuleden bir Moğol ordugâhına, bir şehre bakıyordu. Moğolların her an hücuma geçme ihtimali olduğundan bütün kıtaları teyakkuza geçirmiş, gelişmeleri takip ediyordu. Şehir içine düşen taş güllelerin verdiği hasarla, kayıplarla ilgili anbean bilgi alıyor, bir taraftan da Çifte Minareli Medrese'yi gözlüyordu. Bina Tebriz kapıya yakın olduğundan, Moğol mancınıklarının ilk hedeflerinden biriydi. Sinaneddin, bulunduğu kuleden binayı açık bir şekilde görüyor, "Keşke kendimi siper edebilsem de ona bir zarar gelmesini engelleyebilsem" diye kendi kendini yiyordu. Ancak elinden bir şey gelmiyor, bu da onu kahrediyordu. O binanın yıkılması hâlinde Hond Hatun'un yaşayacağı üzüntüyü bilmek, ama buna engel olamamak, onun için en büyük ıstıraptı.

Moğol mancınıkları susana kadar böyle sürdü. Minarelerin sağından solundan geçen, ötesine berisine düşen her mancınık taşında

yüreği ağzına gelen Sinaneddin, o gün bir mucizeye şahit oldu. Atılan onca mancınık taşına, yıkılan onca ev ve binaya rağmen Çifte Minareli Medrese hiç isabet almadı.

Erzurum'da birçok ev ve bina tahrip olsa da surlarda ve kapılarda herhangi bir zarar ziyan yoktu. Bu, iyiye işaretti. Mancınıklar susar susmaz kumandanlarını toplayan Sinaneddin, genel durum hakkında bilgi aldıktan sonra surları ve kapıları bizzat gezdi. Sultan Alaeddin Keykubad'ın vaktiyle yaptırdığı tahkimat işe yaramış, Erzurum surları vazifesini görmüş ve Moğollar o kadar mancınık çalıştırmalarına rağmen surlardan bir taş bile düşürememişlerdi. Herkes bunun onlara iyi bir ders olmasını ümit ediyor, hatta halk arasında Moğolların surları aşmaktan ümit kesip toparlanıp gideceklerine dair söylentiler dolaşıyordu. Savaş zamanında halkın maneviyatının yükselmesi, zafere inançlarının artması iyi olsa da asılsız haberlerin çıkıp boş beklentilere dönüşmesi büyük sıkıntıydı. Çünkü Moğollar, muhtemelen yarın bütün güçleriyle şehre hücum edecekler ve mancınıklarla yıkamadıkları surları bir de kuşatma kuleleri ve merdivenlerle aşmayı deneyeceklerdi. Gerçi Sultan Alaeddin, Erzurum'un surları kadar, surları çeviren hendeklerini de tahkim etmiş, aşılması güç bir hâle getirmişti. Fakat düşmanın ne yapacağı belli olmazdı.

Üstelik Baycu'nun daha ilk günden şehrin etrafını kalın kazıklarla çevirtmeye başlamasına bakılırsa, şehri savaş yoluyla düşürememesi durumunda uzun bir kuşatmaya hazırlandığı aşikârdı. Şıhne, şehirde mevcut erzakın en fazla on gün yeteceğini söylemiş ve o günden bu yana dört gün geçmişti. Eğer bir an önce asker ve erzak yardımı gelmezse, sur ve hendekler işini yapsa da, şehir kuvvetleri Moğol hücumunu püskürtse de şehir açlığa teslim olabilirdi.

Şehirde dolaşan söylentilerden biri de Çifte Minareli Medrese'yle ilgiliydi. Halk arasında şehre yağan taş güllelerin, en açık hedeflerden biri olmasına rağmen Çifte Minareli Medrese'yi teğet geçmesinin ilahi bir zafer işareti olduğu söyleniyor, hatta bazıları bunu Hond Hatun'un kerametine bağlıyordu. Sinaneddin ise yüreğini

bıraktığı bu binanın, kendisi için bir mabed kadar değerli olduğunu kimseye diyemese de bunun Allah'ın hikmeti olduğuna inanıyordu. Belki de Allah, Hond Hatun'a acımış ve onu sevindirmek için meleklerini gönderip Çifte Minareli Medrese'yi korumuştu.

O gece Erzurum'da Şıhne konağının meşale ve çerağları hiç sönmedi. Şıhne, Sinaneddin, İstankos ve diğer kumandanlar, harita başında toplanıp yarınki muhtemel Moğol hücumu öncesinde durum muhakemesi yaptılar. Önce muharip ve gayri muharip sınıfların, silah ve teçhizatın, surlarda ve kulelerde bulunan mancınıklar, arradeler ve çarhlar için gerekli taş güllelerin, neft ve diğer malzemelerin durumu, sayımı ve ihtiyaç hâlinde ikmali için gereken tedbirleri aldılar. Sonra emir komuta kademesini, hangi sur, kapı ve kulelerin hangi kumandanlar tarafından savunulacağını, her birine ne kadar asker bağlanacağını belirlediler. En önemlisi de muhtemel harekât planı ve savaşın seyrine göre şekillenebilecek değişik harekât senaryoları üzerine konuşup tartıştılar. En sonunda "Gayret bizden tevfik Allah'tan" deyip tevekkül uykusuna yattılar.

Bu sırada Moğol tarafı da boş durmuyordu. Erzurum surlarının sağlamlığını gören Baycu, kendi harekât planını hazırlamıştı. O da bütün gece uyumayıp hazırlıkları bizzat inceliyor, bir eksikle veya hatayla karşılaşmamak için tedbirini alıyordu. Bu sırada diğer mancınıklar da kurulmuş ve Moğol ordusunun toplam on iki mancınığı olmuştu. Bunların nerelere yerleştirilmesi gerektiğini kumandanlarına söyleyen Baycu, bu mancınıklardan en çok Kara Buğra'ya güveniyordu. Semiz bir koyun büyüklüğünde taşlar atabilen bu mancınık, tek bir atışla bir evi harabeye çevirebilir, kale kapılarını hatta üst üste sekiz on atıştan sonra kalın ve sağlam surları bile tahrip edebilirdi. Ama Baycu'yu surlardan daha fazla düşündüren bir şey vardı. Surun hemen önündeki geniş ve derin hendek. Eğer hendeği aşamazlarsa surlar tahrip edilse bile içeri girmek mümkün olmazdı. Üstelik fazla zamanı yoktu. Er veya geç Konya'dan veya başka şehirlerden Erzurum'a yardım kuvvetlerinin gelmesi muhakkaktı.

Elini çabuk tutmalı, bir an önce şehri almalı ya da teslim olmaya zorlamalıydı.

Bir süre düşünen Baycu, ordunun gayri muharip sınıfları arasında yer alan Hıtaylı ustaları çağırdı. Şehri saran hendeğin çok uzun ve geniş olduğunu, bu hendekleri kale müdafilerinin ateşi altında toprakla, taş ya da ağaçlarla doldurmanın imkânsız bulunduğunu söyleyerek onlardan hendeğin öteki ucuna kadar uzanan sağlam kütüklerden seyyar köprüler, merdivenler yapmalarını istedi. Moğol askerleri gece karanlığında çevredeki ormanlarda o uzunlukta ağaç aradılar. Hıtaylı ustalar, onların kesip getirdiği kütükleri ölçüp biçtiler. Bütün gece uğraşıp Baycu'nun istediği özelliklere sahip dört seyyar köprü ve dokuz devasa merdiven yapmayı başardılar. Sonra da kaleden görenlerin ne olduklarını anlamamaları ve atılacak alev toplarıyla çabucak yanmamaları için ahşap gövdelerine türlü kimyasallar sürüp sirkeye yatırılmış deriyle kapladılar.

23

GÜNEŞ IŞIKLARI KATRAN RENKLİ GECENİN KARANLIĞINI YIRTIP yeryüzünü aydınlattığında her şey hazırdı. Baycu, Prens Avag ve Grigor'la birlikte bütün kumandanlarını otağına çağırıp şehrin haritası üzerinde harekât planını açıkladı. Her birine harekât sırasındaki vazifelerini bildirdi. Emir ve talimatlarını onlara da tekrarlatıp iyice anladıklarından emin olduktan sonra hepsini görev yerlerine gönderdi.

Bu sırada Erzurum'da da hazırlıklar tamamdı. Moğolları Sinaneddin ve Erzurum sipahilerinin karşılamasına, İstankos ve Frenk ücretli askerlerin ise gerekirse destek vermeleri için kalede kalmalarına karar verildi. Bunun dışında Tebriz kapıyı Sinaneddin ve İstankos savunacaktı. Moğol hücumu muhtemelen bu kapıda yoğunlaşacağından kuvvetlerin büyük kısmı bu kapının yanındaki kulelere ve surlara konuşlanacaktı. Gürcü kapı Seyfeddin Sungur ve hücum tehlikesinin az olduğu Harput kapı ise Şıhne tarafından savunulacaktı.

Moğollar Baycu'nun hücum emrini beklerken Sinaneddin ve askerleri de arı sudan abdestlerini almışlar ve ak alınların yere koyup iki rekât namaz kılmışlardı. Adı görklü Muhammed'e salavat getirdikten sonra kâfire at salmak, kılıç çalmak için hazırlanmışlardı. Erzurum'da gümbür gümbür kösler, davullar dövülüyor, burması altun tunç borular çalınıyordu. O sırada cûşa gelen bir ozan sazın alıp boy boyladı, soy soyladı, koç koçakladı:

Ehli İslam olan işitsin bilsin
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana
İsterse Moğol ne ki var gelsin –
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Kuşanın kılıncı, giyinin donu
Kavga bulutları sardı her yanı
Doğdu koç yiğidin şan almak günü
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Asker olan bölük bölük bölünür
Sandınız mı ki Erzurum alınır
Boz atlar üstünde kılınç çalınır
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.

Kavga günü namert sapa yer arar
Er olan göğsünü düşmana gerer
Cemi ervah bizle meydana girer
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.

Şenlik, ne durursuz, atları binin
Sıyra-kılınç düşman üstüne dönün
Artacaktır şanı Âl-i Selçuk'un
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

En önde Selçukluların Ramazan hilalini andıran yay şekilli sancağı, arkada Sinaneddin ve askerleri Tebriz kapıdan çıkıp surların önünde saf tuttular. İki ordu arasında bir fersah, tevhid ile küfür arasında bir berzah vardı. İki tarafın askerleri de birbirlerini görebiliyordu. Bu bir meydan okumaydı.

Baycu, bir ok atımı mesafede bulunan Erzurum kuvvetlerini görünce bu meydan okumaya kayıtsız kalamadı. Genel hücum emri vermekten vazgeçip Sinaneddin'in üzerine, onlara denk seçkin süvarilerden oluşan bir birlik gönderdi. Saflar birbirine girince iki

taraf arasında çok kanlı bir savaş başladı. O meydanda bir kıyamet savaş oldu. Atların toynaklarının sesi feleğin kulağını sağır etti. Kalkanlara inen kılıç ve gürz gürültüsü, davul ve kös seslerini bastırdı. Namertler sapa yer gözetti, mertler dayandı. Yürekler yarıldı, başlar kesildi. Şahbaz atlar şahlandı, ala mızraklar kırıldı. Kara polat öz kılıçlar çalındı, yalmağı düştü. Üç yelekli kayın oklar atıldı, temreni düştü. Avının çokluğundan korkmayan bir aslan, sürünün kalabalıklığını görünce gayrete gelen birer kurt gibi savaşan Sinaneddin ve askerleri, Moğollara aman vermeyip kısa süre içinde onlara galebe edince Baycu'nun kaşları çatıldı. Öfkeyle atına bindi. Tuğ kaldırıp sancak saldı ve hücum emrini verdi. Borular çalındı, kösler, davullar vuruldu. Moğol tuğ ve sancaklarının ardında yürüyen ordunun ayak sesinden dağlar ve ovalar titredi. Sinaneddin, ölüm yağdıran Moğol mancınıklarının işlediğini, Baycu'nun ordusunun bir kasırga gibi üzerine geldiğini görünce hemen askerini kaleye soktu.

Baycu, bütün savaş planını, savaşın seyrini belirleyecek seyyar köprülerin zarar görmeden hendeğin önüne götürülüp kurulmasına bağlamıştı. Büyük kayıp verme pahasına o hendeği aşmalıydı. Bu sırada Kara Buğra da işini görüp doğu surlarının bir yerini, hatta belki de Tebriz kapıyı tahrip edebilirse, şehri bugün bile ele geçirebilirdi. Bu yüzden seyyar köprü ve merdivenlerin nakli ve korunması için ayrı ayrı birlikler görevlendirdi. Ermeni ve Gürcü birlikler hücuma geçip kale müdafilerinin bütün dikkatini üzerlerine çekecek, böylece onlar önde savaş ateşini harlarken kule ve debbabelerle birlikte hareket ettirilecek olan seyyar köprü ve merdivenler rahatça hendeğin yanına kadar getirilecekti.

Moğol ordusundaki Gürcü ve Ermeni birlikler, Baycu'nun emriyle harekete geçti. Baycu'nun, büyük kayıp verecekleri muhakkak olan Gürcü ve Ermeni birlikleri en ön safta savaşa sürmesi Prens Avag ve Grigor'u rahatsız etse de yapacakları bir şey yoktu. Üstelik bu bir Moğol savaş geleneğiydi. Onlar ele geçirdikleri, kendilerine tabi kıldıkları ülkelerden devşirdikleri askerleri en ön safta savaşa

sürerlerdi. Savaşta onları cesaretlendirmek için de "Eğer bundan sonra en ön safta savaşmak istemiyorsanız, karşınızdaki düşmanı yenin ve bir sonraki savaşta sizin yerinize onların geçmesini sağlayın" derlerdi. Böylece onlar Moğollar için değil, kendileri için savaşan bir topluluk hâline gelir ve ellerinden gelen bütün hüneri gösterirlerdi.

Onların ateşe uçuşan kelebekler gibi şehre yaklaştığını gören Sinaneddin, Tebriz kapının sağında ve solundaki mancınıkların çalıştırılmasını, kulelerdeki mancınık, arrade ve çarhların işletilmesini emretti. Bazıları taş ve demir gülleler, bazıları ise ateş topları fırlatan mancınık ve arradeler, Moğol saflarını birbirine katıyor, çarhlardan atılan demir oklar, isabet ettiği Moğol askerlerini üçer beşer delip geçiyordu. Bu sırada okçular da boş durmuyordu. Gerilince hilâle dönen yaylardan atılan oklar önce gökyüzüne doğru yükselip kapkara bir buluta dönüyor, ardından yağmur olup Moğolların üzerine yağıyordu.

Moğollar ise kale müdafilerinin şiddetli savunmasına rağmen şaşılacak derecede sakinlerdi. Üzerlerine ölüm yağarken bile disiplinlerini kaybetmiyorlar, bazıları debbabelerin, bazıları ise tekerlekler üzerinde yürütülen devasa kulelerin ötesine berisine sığınarak ilerlemeye devam ediyorlardı. Bir kısmı onar kişilik gruplar hâlinde kendilerini korumak için hazırladıkları kapıya benzer seyyar siperlerin arkasına gizlenmiş, geri kalanlar ise kendi kalkanının gölgesine sığınmıştı. Ancak yine de kimisi taş ve demir güllelere, kimisi bir ateş topuna, kimisi de ak yelekli ötken bir oka hedef olmaktan kurtulamıyordu.

Kaledekilerin durumu da farklı değildi. On ikisi birden çalışan Moğol mancınıkları, sur içini cehenneme çevirmişti. Özellikle Kara Buğra'nın attığı taşlar, sur duvarlarına her vuruşunda deprem olur gibi yer sarsılıyor, kaledeki herkesin korkudan içini titretiyordu. Hıtaylı ustaların hazırladığı nefte bulanmış taş gülleler ise çoğu ahşap olan evleri ve dükkânları tutuşturmuş, şehir, alevi göklere yükselen bir tandıra dönmüştü. Çok sayıda ölü ve yaralı vardı. Sağ kalanların

bir kısmı panik içinde oraya buraya koşuşuyor, sığınacak bir taş ya da duvar dibi arıyordu.

Doğu surlarının üzerinde ateş hattının biraz uzağındaki kulelerden birinden olan biteni izleyen Sinaneddin, bir yandan Moğol harekâtını, diğer yandan da şehirdeki durumu takip ediyordu. Şehrin surlarının ve hendeğin Baycu'yu daha ihtiyatlı davranmaya iteceğini düşünürken, Moğol askerinin böyle doludizgin hücumu anlamsızdı. Kafasındaki düşünceyi İstankos'a açmak istedi.

"Adamlarını Tebriz kapının gerisine yerleştir. Eğer Moğollar surda bir gedik açacak ya da kapıyı geçecek olurlarsa orada karşılayacağız."

"Emredersiniz. Ama sura varmak için önce hendeği geçmeleri lazım. Okçularımız çoğunu daha hendeğe varamadan haklıyor."

"O hâlde Baycu neden hendeği geçmek için bir yol bulmadan bu adamları ölüme gönderiyor? Eğer böyle giderse öğleye kalmaz, biri bile hendeği aşamadan bütün Moğol ordusu burada eriyip gider. Baycu bu kadar aptal olamaz."

"Haklısın. Acaba ne planlıyor?

"Ben de onu anlamaya çalışıyorum."

"Doğu kanadı dışında hiçbir yere saldırmadıklarına göre planları neyse burada devreye sokacak."

"Gözümüzü açık tutalım. Bu adam bu kadar askeri boşuna telef etmez. Mutlaka bir planı var."

O sırada İstankos'un dikkatini, ön safta kaleye ok yağdıran Moğol birliklerinin arkasından yavaş yavaş hendeğe doğru yaklaşan kuleler çekti.

"Şunları görüyor musun? Baycu sanki hendeği aşmış gibi surlara yanaştıracağı kuleleri yürütüyor."

Sinaneddin o tarafa bakınca ağır ağır hendeğe doğru yaklaşan kuleleri, debbabeleri ve hemen onların arkasında ne olduğu anlaşılmayan uzun arabaları gördü. İstankos'a hemen gidip adamlarının başına geçmesini ve her şeye karşı hazırlıklı olmasını söyledi.

Kendisi de doğruca savaşın merkezine, Tebriz kapının yanındaki kuleye koştu. Bu sırada Moğollar kale müdafileri üzerine müthiş bir ok yağmuru başlattılar. Hemen ardından Tebriz kapı ve yanındaki kulelere birbiri peşi sıra mancınık taşları düşmeye başladı. O ana kadar şehrin ve surun farklı noktalarını döven mancınıkların hepsi aynı anda Tebriz kapı ve civarına taş yağdırıyordu. Her taraf toz duman içindeydi. Göz gözü görmüyordu. Çok sayıda Erzurum askeri bu sırada ya bir okun ya da bir mancınık taşının hedefi oldu. Kuleler, hatta Tebriz kapının sağında ve solunda bulunan mancınıklardan birkaçı tahrip oldu. Sonra birden her şey durdu. Kısa süren sessizliğin ardından Moğolların savaş naraları yükseldi. O hengâmede kendini bir köşeye atan Sinaneddin, hemen surun üzerine çıktı. Onu gören İstankos ve diğer komutanlar koşup yanına geldiler. Biri tahrip olan mancınıklar, diğeri kuleler, bir diğeri kayıplar hakkında bilgi verirken, Sinaneddin hendeğin üzerindeki seyyar köprüleri ve naralar atarak hendeği geçen Moğol askerlerini gördü. Hemen İstankos'a döndü:

"Adamlarının durumu nasıl, çok kayıp var mı?"

"Hayır, efendim, kulenin tepesinden düşen taşların yaraladığı birkaç kişi dışında zayiatımız yok."

"O hâlde hemen yerine dön. Böyle giderse Tebriz kapının düşmesi an meselesi. Moğolları içeri sokmamalıyız."

Sonra diğer komutanlara döndü. Gerekirse ellerindeki bütün silahları ve cephaneyi kullanmalarını, ama hendeğin üzerindeki köprüleri mutlaka kullanılmaz hâle getirmelerini emretti. Sinaneddin'in emriyle surlardaki bütün askerler yaylarını gerip Moğollara ok yağdırmaya başladılar. Bu arada hendeğin öteki kıyısında mevzilenip köprülerin üzerindeki arkadaşlarını korumaya çalışan Moğol okçuları da onlara karşılık veriyor, kurulan can pazarında can alınıp can veriliyordu.

Köprülerin işe yaradığını, Moğol askerlerinin süratle hendeği aştığını gören Baycu'nun gözleri parladı. Biraz sonra Kara Buğra da

işini yaptı ve üst üste yaptığı atışların sonunda Tebriz kapının sürgülerini kırmayı başardı. Baycu, hendeği geçen Moğol askerlerinin Tebriz kapıdan şehre girdiklerini, bazılarının ise çengelli halatlarını atıp duvarları tırmanmaya, merdivenleri dikip sura çıkmaya başladıklarını görünce atını sürüp savaş hattının hemen gerisine kadar geldi. Zaferini daha yakından görmek ister gibiydi. Fakat bu sırada hendeğin üzerindeki köprülerden biri, üzerindeki ağırlığı taşıyamayıp kendiliğinden çöküverdi. Üzerindeki Moğol askerleriyle birlikte hendeğin dibini boyladı.

Moğol askerinin Tebriz kapıdan içeri girdiğini, bazılarının surlara tırmandığını gören Sinaneddin ise adeta delirmişti. Surların üzerinde bir o tarafa bir bu tarafa koşuyor, halat ve merdivenlerden surlara tırmanan Moğol askerlerinin üzerine taş atan, kızgın yağ döken, ok yağdıran askerleri gayrete getirmek için elinden geleni yapıyordu. Hendeği geçip kilidi kırılan Tebriz kapıdan içeri giren Moğolları ise İstankos ve adamları karşıladı. Yaya ve hafif zırhlı olan Moğol askerlerinin, o daracık alanda tepeden tırnağa zırha bürünmüş Frenk süvarileri karşısında fazla şansı olmuyordu. Frenk süvariler, onlardan birinin bile ne içeri girmesine ne de dışarı çıkmasına fırsat vermeden hepsini kılıçtan geçiriyorlardı. Ancak Sinaneddin, köprülere bir çare bulmazlar ve hendeği geçen Moğol askerinin sayısı artarsa işlerin kötüye gideceğinin farkındaydı. Allah yardım etmiş, biri kendiliğinden çöküvermişti. Diğerlerini halletmek ise onların vazifesiydi. Ancak köprülere yakın kulelerde bulunan arrade ve çarhlar hasar gördüğünden bir işe yaramıyor, biraz ilerdeki kulelerden yapılan atışlar ise bir türlü köprülere isabet ettirilemiyordu. Sinaneddin artık dayanamayıp süratle arradesi işleyen en yakın kuleye gitti ve arradenin başına geçti. Hedefin mesafesini, arradenin yönünü bir güzel ayarladıktan sonra eliyle tarta tarta seçtiği öküz başı büyüklüğündeki bir taşı hazneye yerleştirdi. Sonra da "Ya Allah" deyip arradenin kolunu çekti. Bir süre havada süzülen arrade taşı, üzerindeki Moğol askerleriyle birlikte köprünün

tepesine indi. Birbirine bağlı kütüklerin üçünü paramparça etti. Sağlam kalan üç kütük ise üzerindeki ağırlığı taşıyamayıp çatırdayarak ortadan ikiye ayrıldı. Hemen ardından diğer iki köprüyü de aynı şekilde yıkmayı başaran Sinaneddin, merakla Baycu'nun yeni hamlesini beklemeye başladı.

Köprülerin yıkıldığını, hendeklerin askerlerinin cesetleriyle dolduğunu gören Baycu, öfkeden deliye döndü. Bir ara kuşatma kulelerini hendeklerin üzerine yıkıp köprü gibi kullanarak bir kez daha hücum etmeyi düşünse de vazgeçti. Bu kadar kayıptan, yorgunluk ve bitkinlikten sonra yeni bir hücumu göze alamadı. Yeni silahlar ve taktiklerle şehre yüklenmezse, elinde kalan birlikleri de kaybedebilirdi. Şimdilik çekilmek en doğrusuydu. Tuğunu ve sancağını döndürüp ordugâhının yolunu tuttu. Borular çalındı, kösler, davullar vuruldu. Moğol askerine geri çekil emri verildi. Bugünün galibi de Erzurum'du.

Erzurum müdafileri hiç bitmeyeceğini düşündükleri can pazarının sona erdiğine önce inanamadılar. Moğol ordusunun çekildiğini görmelerine rağmen sanki tekrar geleceklermiş gibi kulakları kirişte bekliyorlardı. Biraz sonra savaşın tozu dumanı çekildi. Can pazarının tellalları sustu, her yeri sessizlik kapladı. Sonra yanmış yıkılmış minarelerden öğle ezanı okunmaya başladı. Kulelerdeki askerlerin sevinç çığlıkları dalga dalga yayılıp şehri kapladı.

"Moğollar geri çekiliyor, kazandık... Kazandık..."

Herkeste büyük bir sevinç başladı. Savaş hattındaki herkes önce kendisini yokluyor, eline, koluna ayağına bakıp bir yarası olup olmadığını kontrol ettikten sonra etrafını inceliyor, sonra da yaralı silah arkadaşlarının yardımına koşuyordu. Her taraf cesetlerle, harabelerle doluydu. O sırada Sinaneddin hâlâ köprüleri yıktığı arradelerin bulunduğu kuledeydi. Moğolların hendeği ve ovayı dolduran cesetlerin arasından ağır ağır çekilişini izliyordu. Sonra hendeğin içini ve savaş alanını dolduran Moğol cesetlerini gördü. Onlara karşı içinde zapt edemediği bir öfkesi vardı. Hepsine lanet okudu. Sadece

ülkesine değil, sevdasına da musallat olan bu adamların hepsini birden yeryüzünden kazısa yine de yüreği soğumazdı.

Bir süre sonra kuleden indi. Surları, kuleleri, kapıları gezip hasar durumunu kontrol etmeliydi. İlk önce İstankos'un savunduğu Tebriz kapıya gitti. Frenk süvariler atlarından inmiş, kan revan içindeki miğferlerini ve zırhlarını çıkarmakla meşguldüler. İçlerinden bazıları ise erken biçilmiş kırmızı buğday başakları gibi kapı önüne yığılmış olan Moğol cesetleri arasında dolaşıp hâlâ hayatta olanları tespit etmeye çalışıyorlardı. Belki durumu iyi olanlar varsa, esir alıp sorgulayabilirlerdi. Sinaneddin'i gören İstankos yanına geldi.

"Bizim durumumuz iyi, fazla kaybımız yok gibi. Birazdan kesin durumu size bildiririm."

"Bugün çok iyi savaştınız İstankos. Eğer Moğollar kapıdan girebilselerdi, şehri kaybederdik."

"Adamlar karınca sürüsü gibi üzerimize gelince bir an her şey bitti sandım. Neyse ki köprüler tam zamanında imha edildi. Yoksa uzun süre dayanamazdık."

"Haklısın sayıları çok fazla. Şehri ne kadar savunursak savunalım, destek kuvvetleri gelmeden fazla dayanamayız."

"Konya'dan haber var mı? Bir an önce gelseler iyi olur. Moğollar yarın da böyle saldırırlarsa ne kadar dayanabiliriz bilmiyorum."

"Yardım çağrımız çoktan ulaşmıştır, yolda olmalılar."

Sonra ikisi birlikte yoğun mancınık atışlarına hedef olan Tebriz kapının yanındaki kuleye çıktılar. Sinaneddin hem kulenin hasarını tespit etmek hem de o noktadan şehre bakıp genel vaziyeti görmek istiyordu. Kulenin hasarı büyüktü, arradesi ve çarhı kullanılmaz hâle gelmişti. Hemen bir adam gönderip ustaların ilk önce burayı tamir etmelerini, kullanılmaz hâle gelen arrade ve çarhın yerine yenilerinin getirilmesini emretti. Sonra yüzünü şehre döndü. Yıkılan binalardan kalkan toz bulutları, yanan ev ve dükkânlardan yükselen kara dumanlara karışmış, sanki şehrin üzerine katran rengi bir boya çalınmıştı. Güneş gibi parlayan güzel Erzurum, gece gibi karanlığa

bürünmüştü. Biraz sonra toz ve duman bulutu dağılmaya, şehrin harabeye dönmüş silueti görünmeye başladı. Sinaneddin içinden "Allah'ım ne olur bir mucize olsun" diye dua ediyor, gözlerini Tebriz kapının iç tarafına dikmiş, o yarım kalmış hâliyle bile Çin kâsesini andıran çifte minareyi arıyordu. Moğol mancınıklarının ilk hedefi olacağını bilse bile sevdasının tek şahidi olan o binanın ayakta kalacağına inanıyor, karşısında güneş gibi parlamasını bekliyordu. Toz duman bulutu iyice dağılana kadar bir ümit bekledi. Ama yoktu, Hond Hatun yadigârı Çifte Minareli Medrese yıkılmış, Hond Hatun ile sevdalarının tek şahidi, yok olup gitmişti.

24

GÖNÜL MABEDİ YIKILAN SİNANEDDİN'İN ÜZÜNTÜSÜ TARİFSİZDİ. Hond Hatun'un bu manzarayı gördüğünde ne hâle geleceğini düşünüp kahroluyor, neden onu vakitlice şehirden uzaklaştırmadığını düşünüp kendi kendine kızıyordu. Silah arkadaşının yürek yangınını bilen İstankos, onu teselli etmek istese de diyecek bir şey bulamadı. Fakat Sinaneddin'i şu an hissettiği çaresizlik ve suçluluk sarmalından kurtarmanın en iyi yolunun, uhdesinde bulunan sübaşılık görevini hatırlatmak olduğunu biliyordu. Onu omuzlarından tutup hafifçe sarstı ve şöyle dedi:

"Olan oldu. Kayıplarımız için kahrolup kendimizi bırakırsak, geride kalanları koruyamayız. Şehrin sübaşısına ihtiyacı var. Hadi toparlan. Şıhne konağına gidip durum değerlendirmesi yapmalıyız."

Şıhne konağına gittiklerinde İstankos'un ne kadar haklı olduğu daha iyi anlaşıldı. Şıhne sabırsızlıkla onları bekliyordu. Sinaneddin ve İstankos, meselenin bugünkü çarpışmayla ilgili olduğunu düşünseler de kötü bir sürprizle karşılaşmak üzereydiler.

Şıhne onları ayakta karşıladı. Elinde bir mektup vardı. Fakat yüzü kireç gibiydi. Alnı boncuk boncuk terliyor, bir yandan boğuluyormuş gibi sürekli yutkunurken bir yandan da hızlı hızlı nefes almaya çalışıyor, bu yüzden konuşamıyordu. Bir ara sendeledi, elindeki mektup parmaklarının arasından kayıp yere düştü. Kendisi

de düşecekti ki, Sinaneddin yetişip yere kapaklanmasını engelledi. Durumun ciddi olduğunu gören İstankos, hemen kapıya koşup muhafızlara seslendi.

"Şıhne hazretleri fenalaştı. Hemen hekime haber verin."

Bir anda ortalık karıştı. İçeri giren muhafızlar Şıhne'nin başına toplandılar. Sinaneddin'e yardım edip Şıhne'yi odanın yanındaki sedire yatırdılar. Onlar o telaşın içindeyken İstankos'un gözü, Şıhne'nin elinden düşen mektuba ilişti. Belki de fenalaşmasına, o mektupta yazılanlar sebep olmuştu. Ne yazdığını anlayamadı, ama mektubun başındaki saltanat tuğrasını tanıdı. Demek ki Sultan Gıyaseddin'den geliyordu. Şıhne'nin başında duran Sinaneddin'e işaret edip yanına çağırdı ve mektubu ona verdi.

"Şıhne'nin elinden düşürdüğü mektup. Tuğraya bakılacak olursa Sultan Gıyaseddin'den. Ne yazıyor baksana."

Sinaneddin mektubu okuyunca gözlerine inanamadı. Neredeyse tıpkı Şıhne gibi fenalaşacaktı. Onun bu hâlini gören İstankos'un, kötü bir haber olduğunu anlaması zor değildi. İyice meraklandı.

"Ne yazıyor, söylesene."

Sinaneddin, mektubu hızlıca katlayıp avucunun içine aldı. İstankos'a bakıp işaret parmağını dudaklarına götürerek "sus" işareti yaptı. Sonra da bir şey yokmuş gibi tekrar Şıhne'nin başına gitti. Bu sırada kendine gelen Şıhne, başına toplanan kalabalığın çekilmesini, içerde sadece Sinaneddin ve İstankos'un kalmasını istedi. Herkes çıktıktan sonra mektubu sordu. Sinaneddin'in elinde olduğunu görünce telaşla sordu:

"Senden başka kimse görmedi, değil mi?"

"Endişe etmeyin Şıhne hazretleri, kimse görmedi. Eğer Sultan Gıyaseddin'in yardımcı kuvvet göndermediği duyulursa, hem asker hem de halk ümitsizliğe düşer. Moğollara gün doğar. Şimdilik kimsenin haberi olmaması lazım."

"Haklısın Sinaneddin. İş başa düştü. Canımızı kurtarmak için ne gerekiyorsa yapacağız, başka çaremiz yok."

"Moğolları bugünkü gibi birkaç kere daha durdurabiliriz. Ama asıl mesele erzak ve iaşe. Bunun için bir çözüm bulmalıyız."

"Habercinin söylediğine göre huzura çıktığında Sultan Gıyaseddin ayş u işretle meşgulmüş. 'Moğol'un kaç askeri var ki, benden yardım istiyorlar?' deyip bu cevabı yazdırmış. Sarhoşluğu geçince meselenin ciddiyetini anlar, Erzurum'u Moğol'un insafına bırakmaz. Mutlaka yardım gelecektir, Konya'dan olmasa da çevre şehirlerden. O zamana kadar dayanmalıyız."

Şıhne ile Sinaneddin konuşmalarından durumu anlayan İstankos çok öfkelenmişti. Özellikle Sultan Gıyaseddin'in yardım çağrısı karşısındaki tavrını duyunca dayanamadı. Kendi dilinde küfürler etmeye başladı. Şıhne de Sinaneddin de onun ne dediğini tam olarak anlayamasalar da Sultan Gıyaseddin'e hakaret ettiği açıktı.

"Hiçbir Sultan halkını ölüme terk etmez. Moğollara karşı bu kadar kayıtsız kalamaz. Korkarım, bu adam ülkenizin sonu olacak. Sultanlığı hak etmiyor, bilesiniz."

Şıhne'nin tepkisi gecikmedi.

"Sana haddini bilmeyi öğretemedik. Kim oluyorsun da Sultanımıza hakaret ediyorsun. Kendine gel!"

Sinaneddin, daha önce de Şıhne ile İstankos arasındaki tartışmalara şahit olduğundan gerginliğin tırmanmasını engellemek istedi. İkisinin de beklemediği kadar sert bir şekilde bağırdı.

"Yeter! Şimdi bunların sırası değil. İkiniz de susun ve Erzurum'u kurtarmak için ne yapmalıyız onu düşünün. Dışarıda korumamız gereken insanlar, onlara verdiğimiz sözler var. Hesaplaşmanızı sonra yaparsınız."

Sinaneddin'in sert çıkışı ikisini de susturdu. Fakat İstankos'un öfkesi hâlâ devam ediyordu. Zoraki bir şekilde Şıhne'yi selamlayıp izin istedi. Odadan çıkarken homurdanmaya devam ediyordu:

"Ben sadece gerçeği söylüyorum. İster kabul edin, ister etmeyin. Böyle bir Sultan için ölmeye değmez."

İstankos'un odadan çıkarken ağzının içinde söylediklerini Şıhne de Sinaneddin de duymamışlardı. Fakat o çıkar çıkmaz Şıhne bir kez daha Sinaneddin'e İstankos'a güvenmediğini söyledi.

"Bu adama hiçbir zaman güvenmedim. Bugüne kadar ihanet etmediyse, uygun zamanını bulamadığı içindir. Bu kötü durumda ona nasıl güvenebiliriz? Ya kurtuluştan ümidini kesip canını kurtarmak için Moğollarla anlaşırsa? Kim bilir belki de Prens Avag'la ya da Grigor'la temas kurmuştur bile."

"Şıhne hazretleri. Ben İstankos'un ihanet edeceğine ihtimal vermiyorum. Fakat yine de peşine birkaç adam takacağım. Şimdi biz asıl meselemizi düşünelim."

"Madem peşine adam takacaksın, peki. Ama adamların çok dikkatli olsun, bu şartlarda küçük bir ihanet bile bizi yok edebilir."

"Merak buyurmayın. Siz hemen çevre şehirlere birer mektup daha gönderip asker olmazsa bile erzak yardımı göndermelerini söyleyin. Hızlı ve daha güvenli olsun diye şu meşhur güvercinlerinizi kullanın. Daha birkaç gün yetecek kadar erzakımız var. Biraz daha idareli davranırsak, bu süreyi biraz daha uzatabiliriz."

Durum ne kadar kötü olsa da henüz hiçbir şey bitmiş değildi. Sinaneddin hemen işe girişip bugünkü Moğol saldırısından sonra tamirine başlanan Tebriz kapının, kulelerin ve surların son durumunu incelemek, yarınki savunma planını tekrar gözden geçirmek ve yeni duruma göre gerekli düzenlemeleri yapmak istiyordu. Müsaade isteyip kapıya doğru yöneldi. Fakat Şıhne'nin söyleyecekleri bitmemişti.

"Bir şey daha var..."

Sinaneddin merakla Şıhne'ye baktı. İçinden "Allah'ım ne olur bir kötü haber daha olmasın" diye geçiriyordu. Şıhne ise yine çok sakindi.

"Sultan Gıyaseddin 'Bacım Hond Hatun'u göndersinler' demiş."

"....."

"Ben daha önce birkaç kere söylemiştim. Ama bir türlü kabul ettiremedim. Tutturdu bir çifte minare sevdası, 'Bitirmeden gitmem'

diyordu. Şimdi çifte minare de yıkıldığına göre onu Erzurum'da tutan bir şey kalmadı."

"....."

"Senin Melike'yle aran iyidir, bir konuş. Ne yapıp edip onu razı etmemiz lazım. Hem, maazallah, şehir düşecek olursa... Melike'nin Moğolların eline geçmesi... Hiç iyi olmaz... Anlıyorsun değil mi?"

Sinaneddin, Şıhne'yi dinlerken yüzü şekilden şekle girdi. Öfkesi çaresizliğe, çaresizliği endişeye, endişesi sevdaya karıştı. Hangi yiğit, yürek meydanında dört namlı silahşorla aynı anda savaşabilirdi? Öfkesini yense çaresizlik hücum ediyor, onu savuşturursa endişe saldırıyordu. En amansızı ise sevdaydı. Kaşın kaldırdıkça yay geren, kirpiğin indirdikçe ok salan o ahu gözlü dilbere ne zırh ne de kalkan kâr ediyor, her seferinde üstün, her defasında galip gelmeyi başarıyordu.

"Evet, göndermeliyiz... Ama nasıl? Şehrin her tarafı kuşatılmış vaziyette."

"Orasını merak etme. Sen razı et, gerisini düşünme."

"Nasıl düşünmeyeyim, görmüyor musunuz etrafımızdaki taş çemberini? Hayır... Çok tehlikeli olur. Onu kurtarayım derken, kendi elimle Moğolların kucağına atamam."

"Sakin ol Sinaneddin. Bu iş için bir yol var. Şimdi söyleyemem. Ama bana güven. Hond Hatun'u razı ettiğin zaman söylerim, hatta daha iyisi gösteririm. İkna olmazsan, girişmeyiz bu işe."

Şıhne, Sinaneddin'e fazla söz bırakmamıştı. "Peki" der gibi başını eğdi. Şıhne'nin huzurundan çıkıp kendi konağına doğru yola koyuldu. Yol boyunca Hond Hatun'u nasıl ikna edeceğini düşündü durdu. Uğruna canını bile vermeye hazır olduğu her şey tehlikedeydi. Fakat elinden bir şey gelmiyor, onları koruyamıyordu. Çifte Minareli Medrese'nin ardından Hond Hatun'un da ölüp gitmesine izin veremezdi. Onu bir ölüm çukuruna dönen Erzurum'dan çıkarmalı, hayatta tutmalıydı. Hem o yaşadıkça bir kez daha bir araya gelecekleri günün hayaliyle kendisi de belki hayata tutunurdu.

Konağına vardığında kararını vermişti. Ne yapıp edip Hond Hatun'u razı edecekti. Ama bunu kendisi yapamazdı. Onu gördüğü an aklının tekinsiz, yüreğinin hükümsüz kalacağından emindi. Ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilmez, onun yanındayken doğruluğundan emin olduğu kararından çıkıp bambaşka bir yola girebilirdi. Teslim olduğu birisine, nasıl emir verebilirdi ki?

Konak kapısından girer girmez Süleyman'ı çağırdı. Süleyman, gün boyunca geri hizmet kıtalarının arasında muhariplerin ihtiyaç duyduğu su, tıbbi yardım, silah ve cephane gibi şeylerin savaş hattına ulaştırılmasıyla ilgilenmiş, çok yorgun ve bitkin düşmüştü. Aslında savaş hattında, efendisi Sinaneddin'in yanında olması gerekirdi. Ama bacağındaki aksama yüzünden artık bu tür vazifeleri yapamıyor, gayri muharip sınıfların sevk ve idaresiyle ilgileniyordu. Diğer görevi ise Sinaneddin için endişelenmekti. Sadece hacibi olarak değil, dostu olarak da vazifesi buydu. Sinaneddin'in iki cephede birden savaştığını ve her şeyini ortaya koyduğunu görmek onu endişelendiriyordu. Moğol'la savaş neyse de sevda cephesi onu çok yıpratmış, yaşamaya tahammülünü azaltmıştı. Onu hayata bağlayan tek şey, vazifesinin ağırlığı ile sevda cephesinin galibine olan bağlılığıydı.

Sinaneddin bir süre bugünkü savaştan ve kuşatmadan konuştuktan sonra asıl meseleye girdi:

"Konya'dan yardım kuvveti gelmiyor."

"Nasıl? Yoksa yardım çağrısını götüren haberci Konya'ya ulaşamamış mı?"

"Ulaşmış, lakin Sultan Gıyaseddin 'Moğol'un kaç askeri var ki, yardım istiyorlar?' deyip geçiştirmiş. Hâlâ tehlikenin farkında değil."

"Olacak iş değil. Bu durumda daha ne kadar dayanabiliriz ki?"

"Sen de biliyorsun, çok değil."

"Bari ahaliyi, kadınları, çocukları kurtarabilsek..."

"Evet, ben de çok isterdim. Ama nasıl? Teslim olsak, Moğollar herkesi öldürür. Ahaliyi gizlice şehirden çıkarmak istesek, Moğollar

şehrin bütün giriş çıkışlarını tutmuş vaziyetteler, dışına çıkan kimseyi sağ bırakmazlar."

"Hiç ümit yok mu? Konya'ya yeni bir haberci gönderilemez mi?"

"Şıhne Konya'ya da çevre şehirlere de güvercin salacak. Ama Sultan bu defa ciddiye alsa bile göndereceği kuvvetler yetişir mi, bilmiyorum. En azından çevre illerden birinden bile yardım gelse bize yeter. Onlar gelene kadar sabırla beklemek zorundayız."

"....."

"Bir de... Sultan Gıyaseddin... Hond Hatun'un bir an önce Konya'ya gönderilmesini istemiş."

"Tabii... Gönderin demesi kolay. Kaç kere çağırdı, almak için adam gönderdi, gitti mi? Hond Hatun Moğollara esir düşer, yine de Konya'ya dönmez."

"Bu sefer gitmek zorunda."

"Ne demek gitmek zorunda?"

"Burada kalıp ölmesine izin vermeyeceğim."

"Ne yani, zorla mı göndereceksiniz? Hadi diyelim gönderdiniz, kuşatma altında olduğumuzu unutuyorsunuz herhâlde. Biraz önce siz demediniz mi 'Moğollar surun dışına çıkan kimseyi sağ bırakmaz' diye."

"Şıhne bir çaresini bulduğunu söylüyor. 'Sen Hond Hatun'u razı et, gerisini ben hallederim' dedi.

"Neymiş bu çare, nasıl halledecekmiş?"

"Bilmiyorum. 'Şimdi söyleyemem. Yeter ki sen razı et, o zaman söyleyeceğim. Eğer aklına yatmazsa vazgeçeriz' dedi."

"Siz inanıyor musunuz buna?"

"Senin aklına başka bir şey geliyorsa, söyle. Üstelik Şıhne neden yalan söylesin?"

"....."

"Anlamıyor musun? Uğruna canımı bile vermeye hazır olduğum her şey tehlikede. Bak, Çifte Minareli Medrese nasıl yıkıldı gitti, görmüyor musun çaresizliğimi? Keşke hepsini koruyabilecek

gücüm olsa. Ama yok. İşte bu yüzden çok, ama çok korkuyorum. Sonuna kadar savaşacak, uğruna canımı verecek olsam bile, sevdiklerimi koruyamamaktan, hepsini bir bir kaybetmekten korkuyorum. En çok da onu... Bu yüzden bu fırsatı görmezden gelemem."

"Peki, dediğiniz gibi olsun. Ama Hond Hatun'u sizin bile ikna edeceğinizi sanmıyorum."

"Onu ben değil, sen ikna edeceksin."

"Ne... Ben mi?"

"Evet, sen."

"Hayır, olmaz... Ben yapamam... Hond Hatun'un hayatta gözü yok ki, ölümden korkup yıllardır uzak durduğu Konya'ya kaçsın. Ben nasıl ikna edebilirim?"

"Sen konuşacak, sen ikna edeceksin. Hatta güvenliğini sağlamak için onunla birlikte gideceksin."

"Hayır, çıkarın bunu aklınızdan. Sizi bırakıp hiçbir yere gitmem."

"Senden başka güvenecek kimsem yok. Bunca yıllık silah arkadaşlığımızın, hizmet hukukumuzun hatırına kabul etmek zorundasın. Bu benim senden son isteğimdir. Şimdi sus ve beni dinle."

"....."

"Hemen Hond Hatun'un yanına gideceksin. Konya'dan yardım kuvvetlerinin gelmediğini, herkesin selameti için bunun gizli tutulduğunu, durumun bu kadar ciddi bir hâl aldığı böyle bir zamanda benim gözümün arkada kalmadan bu savaşı vermemi istiyorsa, Erzurum'dan ayrılması gerektiğini söyleyeceksin. Baktın hâlâ diretiyor, 'Onun kötü idaresi şehir savunmasında zaafa sebep olur, bari halka acıyın' dersin.

"O kadar kolaymış gibi anlatıyorsunuz ki... 'Neden kendisi gelmedi, niçin bunları bana kendisi söylemedi?' derse ne cevap vereceğim?"

"Bir şey demene gerek yok. Anlayacağından eminim."

Süleyman hayatının en zor görevlerinden birini yerine getirmek için çıktı. Doğruca Hatun konağına gitti. Fakat Hond Hatun'u

bulamadı. Sordu, soruşturdu, kimse nerede olduğunu bilmiyordu. Aklına Çifte Minareli Medrese geldi. Oraya gittiğinde güzelim binanın yerle bir olduğunu görünce üzüldü. Hemen ileride Hond Hatun'un vaktinin çoğunu geçirdiği çadırın önünde bir hareketlilik görünce oraya doğru ilerledi. Hond Hatun, birkaç hizmetkârla birlikte çadırın önünde duruyordu. Yanlarında bir de onları beklediği anlaşılan bir at arabası vardı. Çadıra giren hizmetkârlar, içeriden zar zor taşıdıkları bir sandıkla ve birkaç çuval çıkarıp arabaya yüklediler. Sonra da Hond Hatun'un talimatıyla çadırın direklerini söküp toplamaya başladılar. Hond Hatun'un arabaya doğru yürüdüğünü gören Süleyman, hemen ileri çıkıp onu selamladı. "Sübaşı Sinaneddin'den haber getirdim" deyince Hond Hatun, birkaç adım uzaklaşıp konuştuklarını hizmetkârların duyamayacakları bir yere gitti. Lafa nasıl gireceğini bilemeyen Süleyman, bir süre lafı eveleyip geveledi. Sonra kendini toplayıp şöyle dedi:

"Melike hazretleri. Sübaşımız, yardım kuvvetlerinin beklenenden geç geleceğine dair bir bilgi aldı. Bu durumda bütün Erzurum gibi Melike hazretlerinin de can güvenliğinden endişe etmekte. Bu yüzden, Şıhne hazretleriyle birlikte, sizi Erzurum'dan çıkarıp sağ salim Konya'ya götürmenin bir çaresini bulmak için müsaadelerinizi talep ediyor."

25

SÜLEYMAN BİR SAAT SONRA DÖNDÜ. O BİR SAAT, MERAKLA ONU bekleyen Sinaneddin için bir yıldan uzundu. Süleyman, elinde küçük deri bir çanta, yorgun ve bitkin vaziyette Sinaneddin'in karşısına dikildi, nefes nefeseydi. Heyecan ve merak içindeki Sinaneddin sordu:

"Tamam mı, gidiyor mu?"

Süleyman "Evet" anlamında başını sallamakla yetindi. Yorgunluktan mı, yoksa iki sevdalı yüreğin paramparça oluşuna tanıklık etmenin verdiği hüzünden mi, hiç keyfi yoktu. Sinaneddin'in aklında Hond Hatun'un durumu nasıl karşıladığına, üzülüp üzülmediğine, kendisine bir şey söyleyip söylemediğine dair bin bir soru olsa da acısı nefesini kesen yürek yarasını daha fazla deşmek istemiyordu.

"Hadi hazırlan. Birlikte Şıhne konağına gidelim. Hond Hatun'un ikna olduğunu haber verip onu nasıl çıkarmayı düşündüğünü öğrenelim. Hond Hatun'a refakat edeceğine göre sen de duymalısın önereceği yolu."

Süleyman, kaftanının önünü açıp elinde tuttuğu küçük deri çantayı göğsünün üzerine koydu ve kapattı. Bu sırada Sinaneddin merakla sordu:

"O çanta ne, içinde ne var?"

Süleyman onu duymazlıktan geldi.

"Ben hazırım, gidebiliriz."

"Tamam, hazırsan gidelim. Ama o çantayı sordum. Göğsünün üzerine basıp sakladığına göre önemli bir şey olmalı. Ne var içinde?"

"Hava kararmak üzere, vakit kaybetmeyelim. Yolda anlatırım."

Hemen atlarına bindiler ve Şıhne konağına doğru hareket ettiler. Biraz ilerledikten sonra Sinaneddin tekrar çantayı sordu. Süleyman derin bir nefes alıp anlatmaya başladı.

"Hond Hatun'un yanına gittiğimde Çifte Minareli Medrese'nin yanındaki çadırını toplattırıyordu. Bütün eşyaları bir sandığa, çuvallara doldurmuşlardı. Ben durumu anlatıp sizin sözlerinizi iletince Hond Hatun duraksadı. Önce kızar gibi oldu. Beni kovacağını zannettim, telaşlandım. Sonra 'Lütfen efendimin yaşamaya tahammül etmesi için ona bir ümit verin' dedim. Baktım hâlâ öfkesi dinmedi. Bir kez daha tekrarladım. 'Lütfen Erzurum'dan ayrılıp Konya'ya gidin. Gidin ki, efendim sizin güvende olduğunuzu bilsin ve size tekrar kavuşmak için savaşabilsin' dedim. Biraz düşündükten sonra öfkesi gitti. Bana bakıp 'Haklısın, bunu ona borçluyum. Bana bunu hatırlattığın için sağ ol' dedi. Sonra gidip arabaya yükledikleri sandığı açtırdı. İçinden bu çantayı çıkarıp getirdi. 'Efendin gibi sana da güvenebilir miyim?' diye sordu. Ben de 'Melikemiz neyi emrederse yapmaya hazırım' dedim. Çantayı uzattı ve 'Bu çanta benim sana emanetimdir. Zamanı geldiğinde, emaneti sahibine vereceksin, söz veriyor musun?' dedi. Ben de 'Başımla beraber' dedim. En sonunda da Hatun konağında beni beklemesini, birkaç saate gelip onu alacağımı ve şehirden çıkaracağımı söyleyip yanından ayrıldım."

Sinaneddin, Süleyman'ı dinlerken bazen kızdı, bazen şaşırdı. Bir iki kere "Ben öyle mi dedim?", "Öyle mi söylenir?", "Keşke öyle demeseydin" diyerek lafını kesmek istedi. Ama o kadar içten ve güzel anlatıyordu ki vazgeçti. Sözlerini bitirdiğinde minnetle ona baktı. Onun gibi bir dosta sahip olduğu için sevindi. Sadece şu çantayı merak etmişti. Bir ara ona çantanın içinde ne olduğunu bilip bilmediğini sordu. Süleyman "Biliyorum, ama kimseye söyleyemem" deyince merakı iyice arttı. Bu sırada Şıhne konağına gelmişlerdi.

Sinaneddin, bir kez daha çantayı sorup kendisine göstermesini isteyince Süleyman, o güne kadar yapmadığı bir şey yaptı. Çantayı, her emrine amade olduğu efendisine bile vermeyeceğini göstermek ister gibi konuştu.

"Bana emanettir. Zamanı gelince sahibine vereceğim."

Sinaneddin öylece kalakaldı. Dik dik Süleyman'a baktı. Onun sözlerindeki kararlılığı gözlerinde de görünce ses etmedi. Hem belki böylesi daha iyiydi.

Sinaneddin, birkaç saat önce korkusu ve öfkesi birbirine karışmış vaziyette bıraktığı Şıhne'yi çok keyifli buldu. Hond Hatun'u Erzurum'dan ayrılması için ikna ettiklerini, yola çıkmak üzere Hatun konağında hazır beklediğini söyledi. Şimdi sıra Şıhne'nin, Hond Hatun'u şehrin dışına çıkarmak için önereceği yola gelmişti. Şıhne, söze başlamadan Süleyman'ın dışarı çıkmasını istedi. Fakat Sinaneddin, onun Hond Hatun'a refakat edeceğini söyleyerek kalmasını sağladı. Bunun üzerine Şıhne, odada sadece o, Sinaneddin ve Süleyman olmasına rağmen fısıldayarak anlatmaya başladı.

"Şehirde kimsenin bilmediği gizli bir geçit var. Harput kapının altından ormanın içine kadar gidiyor. Daracık bir dehliz. Aynı anda sadece bir kişi geçebiliyor. Ama olsun, Hond Hatun'u kimsenin haberi olmadan şehirden çıkarmak için yeter de artar bile."

Sinaneddin ve Süleyman, kulaklarına inanamadılar. Bunca zamandır böyle bir geçidi ne görmüşler ne de duymuşlardı. Şehirle ilgili hiçbir bilgide ya da haritada yoktu. Şıhne onların şaşkınlığını görünce gülümsedi.

"Ben de geçen sene şehre dadanan bir hırsızdan öğrendim bu geçidi. Birkaç kere suçüstü yakalanmışsa da kaçmayı başarmıştı. Kime sorsam, 'Harput kapı tarafına kadar takip ediyoruz, sonra kayboluyor, sanki havaya uçuyor' diyorlardı. Sonunda yakalamayı başardılar. Nereye kaçtığını, nasıl ortadan kaybolduğunu öğrenmek için zorlayınca bu geçidi gösterdi."

"Kaç kişi biliyor burayı? Eğer duyulursa çok tehlikeli olabilir."

"Endişe etme. Sadece birkaç kişi biliyor. O günden sonra benim de aklımdan çıkıp gitmişti. Daha dün aklıma geldi. Zaten daracık bir yer, irice bir asker bile geçemez, sıkışır kalır. Ama yine Hond Hatun'u şehirden çıkardıktan sonra girişini kapatırız."

"Peki, yakın zamanda kullanıldı mı? Ya geçit kapanmış ya da çökmüş olursa"

"Daha bugün kontrol ettirdim. Güvenilir bir adamımı gönderdim. Gidip gelmesi yaklaşık iki saat sürdü. Emin olmasam Melikemizi böyle bir tehlikeye atar mıyım sanıyorsun?"

Sinaneddin'in kafasında türlü sorular olsa da sonunda "Peki" dedi. Zaten fazla seçeneği de yoktu. Üstelik biraz sonra hava kararacağından ellerini çabuk tutmaları gerekiyordu. Şıhne, Süleyman'a geçit hakkındaki bütün bilgileri verdi. Çıktıktan sonra ne yapmaları, hangi yöne gitmeleri gerektiğini bir bir anlattı. Geriye sadece Süleyman'ın Hatun konağına gidip Hond Hatun'a durumla ilgili gelişmeleri aktarması ve yola koyulmaları kalıyordu. İş bu noktaya gelince Sinaneddin'in yüreğini büyük bir korku kapladı. Aklına onlarca soru geliyor, yüreği türlü vesveselerle daralıyordu. Ya geçitte bir şey olursa, ya ormanda yollarını bulamazlarsa, ya Moğollara ya da eşkıyaya yakalanırlarsa... Neredeyse vazgeçecekti. Bu sırada Süleyman şöyle dedi:

"Bunca musibete ve tehlikelere rağmen canın sağ olması şükredilecek bir durum. Ben, Allah'ın yardımı ve Sultanımızın devletinin uğuruyla Melikemizi sağ salim Konya'ya ulaştıracağıma inanıyorum. Lütfen siz de inanın."

Onun bu sözleri Sinaneddin'in yüreğini ferahlattı. Onu daha fazla bekletmesinin anlamı yoktu. Sıkıca sarılıp helallik aldıktan sonra Allah'a ısmarlayıp gönderdi. Onun Hatun konağına gidip Hond Hatun'a durumu anlatmasını, Hond Hatun'un eski püskü bir köylü kıyafetiyle kimselere hissettirmeden Süleyman'ın ardına düşüşünü ve şehrin harap sokaklarını adımladıktan sonra geçide girişlerini bir yabancı gibi uzaktan izledi.

26

SÜLEYMAN VE HOND HATUN, GİZLİ GEÇİDİN KARANLIK dehlizlerinde aydınlığa doğru yol alırken, Sinaneddin de kendini Erzurum sokaklarına attı. Yanında ne bir yoldaş, ne de bir muhafız vardı. Erzurum'un üzerine toplanan kara bulutlara aldırmadan bilinçsizce dolaşıyor, vücudunun her zerresinde çaresizliğini ve yalnızlığını hissediyordu. Bambaşka bir ıstırap çöktü içine. Önceleri konuşmasa, görüşmese de Hond Hatun'la aynı şehirde, aynı havayı solumaya bile razı olan Sinaneddin, sevdasına karşılık bulduğu, onunla el ele, göz göze, yürek yüreğe verdiği bir zamanda onu kendi eliyle Erzurum'dan ve kendisinden uzaklaştırıyordu. Hâlbuki kavli de hayali de bu değildi. Hüzün Melikesi'ne bir parçacık ümit ve mutluluk verdikten, onun kendisine güvenip yüreğini açmasını sağladıktan sonra yaptığı bu iş, olur şey değildi. Düşündükçe üzüldü, üzüldükçe düşündü. Ruhu uçup gitmiş, fakat bedeni dünyada kalmış bir cesede döndü. Görmüyor, duymuyor, hiçbir şey hissetmiyordu. Ölümüne bir mücadele vererek zor bir gün geçiren Erzurumluların can şişesi kırılan evlatları için tuttukları yas, yanıp yıkılan, harap olan yuvalarının içinde mutlu hayatlarına ait bir hatıra arayanların yüzündeki hüzün bile yüreğine işlemedi. Estikçe insanın içini titreten sonbahar rüzgârı, poyraz olup dondurdu, yine de yanan yüreğini serinletmedi. Sonra birden hazan rüzgârının önüne katıp oraya buraya savurduğu

hayatlara içlenen ozanların, ağıt olup yürek dağlayan, türkü olup gönül harlayan seslerini işitti. Erzurum'un üzerine çöken kara bulutları sazlarıyla kovmaya çalışan bir ozanın dillendirdiği bahar ümidi, yüreğine tesir edince duymaya, görmeye ve hissetmeye başladı.

Bahar gelsin karşı dağa gideyim
Belki derdimize çare bir çiçek
Toplayıp devşirip harman edeyim
Açılan yaramı sara bir çiçek

Çünkü o da bir çiçeğin delisi
Kelebektir böceklerin alisi
Yeşil yamaç tabiatın halısı
Nakış dökmüş ara ara bir çiçek

Kara taşta alageyik sesi var
O geyiğin ıssız taşta nesi var
Kavalın bir acı inlemesi var
Çobanı düşürmüş zara bir çiçek

Ben de bir aşığım Reyhani adım
Sorun, çiçeklere az mı yalvardım
Benim tabiattan bir tek muradım
Götüreyim nazlı yara bir çiçek

Ozanın dillendirdiği bahar ümidi, Sinaneddin'in de içini doldurdu. "Belki derdimize çare bir çiçek" deyip içine çöken çaresizliği ve ümitsizliği unuttu. Konya'dan yardım gelmese de bir yolunu bulup şehri kurtarmaya kararlıydı. Hemen Şıhne konağına döndü. Moğolların saldırı gücünü kırmak için aklında bazı düşünceler vardı.

Şehir savunmasında görev alan bütün komutanlar Şıhne konağında toplanmış Sinaneddin'i bekliyorlardı. Şıhne, Sinaneddin ve İstankos, şimdilik Sultan Gıyaseddin'in mektubundan kimseye bahsetmeme kararı aldıklarından dolayı diğer komutanların bu

gelişmeden haberi yoktu. Hepsi heyecan içinde yardım kuvvetleriyle ilgili gelişme var mı diye merak ediyorlardı. Şıhne, onları ne çok rahatlatacak ne de ümitsizliğe sevk edecek şekilde durumu idare etti. Sonra bugünün muhasebesini yapıp yarın hazırlığını konuşmaya başladılar. Şıhne, bugünkü çarpışmadan sonraki kayıp sayısı, yaralıların durumu, surlarda, kapılarda ve sur içinde meydana gelen tahribat hakkında bilgi verdi. Bu arada bütün ustaların seferber olup surları, kuleleri ve kapıları tamir ettiklerini söyledi.

Şıhne'nin açıklamalarından sonra sözü alan Sinaneddin, bugünkü cesaret ve kararlılıkları için bütün komutanları kutladı, her birine övgü dolu sözler söyleyip gururlarını okşadı. Sonra sözü Moğolların en etkili ateş gücü olan Kara Buğra'ya getirdi.

"Eğer onu susturursak, Moğollar ne kadar uğraşsalar da bir şey elde edemezler."

"Nasıl susturacağız peki? Bizim mancınıklarımızın menzili Kara Buğra'nın yanına bile yaklaşmaz."

"Bir yolu var... Ama bana bir serdengeçti lazım."

Herkes birbirine baktı. Hiçbiri Sinaneddin'in aklından geçeni tahmin edemiyordu. Onlar şaşkın şaşkın birbirlerine bakarken Sinaneddin'in planını açıkladı.

"Bir serdengeçti, gece gizlice Moğol ordugâhına sızıp Kara Buğra'yı ateşe verecek. Sadece ölümü göze alarak bu işe gönüllü olacak bir yiğit adam bulmamız gerekiyor."

Düşündüler, taşındılar. Gerçekten de bu plan başarılı olur ve Kara Buğra kullanılamaz hâle getirilirse Moğollara büyük bir darbe vurulmuş olurdu. Savaşın kaderi değişebilir, belki de kuşatmayı kaldırıp gidebilirlerdi. Ama bu kadar tehlikeli bir görevi kim üstlenebilirdi? Herkesin aklında bu soru vardı. Ölüme gidecek adam bulmak çok zor değildi. Ordunun her neferi, bunu göze alarak Moğol'un karşısına çıkıyordu. Fakat hem ölümü göze alacak, hem de görevini yerine getirecek beceriye sahip çok fazla adam yoktu. Bu sırada Seyfeddin Sungur'un sesi duyuldu:

"Ben bu işi yapabilecek birini tanıyorum... İsmi Taragay. Bayat boyunun Kenanobalı Türkmenlerinden. İsmi gibi tam bir bozkır kuşu. Memleket deyince canını bile verir. Hem gözü kara, yiğit bir delikanlı, hem de akıllı, becerikli. Eğer bu vazifeye ondan daha uygun biri olamaz."

"Kabul edeceğinden emin misin?

"Dedim ya memleket deyince canını verir. Ben onu barışta da savaşta da gördüm, tanıdım. Baş verir sır vermez, tuttuğunu koparır, kılıç kargı yese bile düşmanını düşürmeden düşmez. Aklıma ondan başkası gelmiyor."

Kimsenin aklına başka biri gelmeyince Taragay'a haber verip çağırdılar. Durumu anlatıp vazifeyi kabul edip etmediğini sordular. Bir an tereddüt etmeden kabul etti. Vakit kaybetmeden surun üzerine çıktılar. Sinaneddin ona Kara Buğra'nın yerini gösterip mesafeyi, nereden nasıl gideceğini, anlattı. Mancınığı yakmak için kullanacağı beş neft şişesi hazırlayıp Taragay'a verdi. Taragay anlatılanları dikkatle dinlemiş, Sinaneddin'in tarifini kafasına işlemişti. Neft şişelerini üçünü koynuna, ikisini de sırtına bağlamalarını istedi. Beline sardığı kalın kuşağın arasına bir miktar kâğıt ile beş hançer yerleştirip ayağa kalktı. Bir yandan şişeler, diğer yandan hançerlerle rahat hareket edemeyeceğini anlayınca hançerlerden ikisini çıkarıp eline aldı. Sonra biraz düşündü ve bir hançer daha istedi. Onu da ağzına, dişlerinin arasına sıkıştırdı. Artık hazırdı.

Taragay'ı sessizce Gürcü kapıdan uğurlayıp karanlığın içine, ölüme gönderip beklemeye başladılar. Uzun süre hiçbir ses ya da hareket olmadı. Gece karanlığında Moğol çadırlarının önünde yanan ateşlerin dışında hiçbir şey görünmüyordu. Biraz sonra hâlâ bir ses ya da hareket göremeyince yavaş yavaş ümitlerini kesmeye, Taragay'ın Moğollar tarafından fark edilip öldürüldüğünü düşünmeye başladılar. En çok da Sinaneddin üzülüyor, belli etmese de aslan gibi delikanlıyı böyle bir ölüm görevine nasıl gönderdim diye kendine kızıyordu. Sadece Seyfeddin Sungur, Taragay'ın bu işi başaracağına

dair inancını hiç kaybetmemişti. Gözlerini karanlık ufuktan bir an bile ayırmıyordu.

Sinaneddin, iyice ümidini kesince komutanların gidip uyuyup dinlenmelerini söyledi. Onlar birer birer çekilip giderken Seyfeddin Sungur, gözünü bile kırpmadan ufku izlemeye devam ediyordu. Sinaneddin birkaç kere "git dinlen" dese de Seyfeddin Sungur duymazlıktan gelip cevap bile vermedi. Tam bu sırada İstankos, Seyfeddin Sungur'un baktığı noktanın tam tersi istikamette bir ışık gördü. Saniyeler içinde ışık büyüyüp cılız bir aleve, alev parlayıp ateşe, ateş harlanıp koca bir yangına döndü. Aynı anda Moğol ordugâhında bağırışlar, çığırışlar ortalığı ayağa kaldırdı. Taragay vazifesini yapmıştı.

Surların üzerinde Kara Buğra'nın yanışını izleyen Seyfeddin Sungur, gözyaşlarını tutamadı. İçinden "Âlemde şer, Oğuz'da er bitmez" dedi ve ellerini semaya açıp Taragay'ın sağ salim dönmesi için dua etti. Onun bu kahramanlığı, savaşın seyrini değiştirebilirdi.

27

Bir hafta sonra...

GECE KARANLIĞI SEMAYA ÇEKİLİP SEMANIN ŞAHI GÜNEŞ TOPRAĞI öpünce yeni bir gün başladı. Erzurumlular, depolardaki erzağın bitişine bile aldırmadan direnmeye devam ediyor, artık Kara Buğra'sı olmayan Moğollara karşı büyük bir sabır ve inançla sabah hücumunu bekliyordu. Moğol ordugâhından yükselen hayhuy sesleri önceki gibi Erzurumlulara ürkütücü gelmiyor, tam tersine onlara karşı mücadele azimlerini kamçılayarak korkusuz savaşçılar hâline getiriyordu. Tebriz kapıyı savunan Sinaneddin ve İstankos da sur üzerindeki yerlerini almış, dikkatle düşman ordugâhını izliyor, savaş ateşini harlamak için, Moğolların çıkaracağı kıvılcımı bekliyorlardı.

Bekleyiş uzun sürdü. Garip şekilde Moğollar ne mancınıklarını işletiyor ne de saf çekip asker diziyorlardı. Sanki bugün savaşmaya niyetleri yoktu. Sinaneddin bunun bir hile olabileceğini düşünüp kimsenin yerini terk etmemesini, rehavete kapılmadan emirlerini beklemesini söyledi. Ancak önce dakikalar, sonra saatlere dönen bekleyiş, bir türlü bitmiyor, Moğollar Erzurum'a hücuma geçmiyorlardı.

O sırada Moğollar, hazırlayıp kurdukları bütün kuşatma kulelerini, koçbaşlarını, merdivenleri, hatta mancınıkları ordugâhlarının az ilerisindeki açık bir alana götürmeye çalışıyorlardı. Sur üzerinde onları gözetleyen Erzurumlular ise ne yaptıklarını anlamaya çalışıyor, şaşkın şaşkın onları izliyorlardı. Sonra bin bir meşakkatle

götürüp dağ gibi yığdıkları bütün o araç gereçlerin üzerine neft dökmeye başladılar ve Erzurumluların şaşkın bakışları içerisinde hepsini ateşe verdiler. Daha düne kadar şehre ölüm yağdıran dev mancınıkların alev alev yandığını gören şehir müdafileri, gözlerine inanamıyorlardı. Onlar daha şaşkınlıklarını atamadan, Moğollar çadırlarını toplamaya başladılar. Kısa süre içinde bu işi de tamamlayan Moğollar, atlarına bindiler ve savaş alanını terk ederek geldikleri yöne doğru gittiler.

Erzurumlular, son Moğol atlısı ufukta kaybolana kadar arkalarından bakmaya devam ettiler. Sanki bir rüyadaydılar. Bütün bunların rüya olmadığını, Moğolların gerçekten de çekilip gittiklerini anladıkları anda sevinçten ne yapacaklarını şaşırdılar. Olan bitene bir türlü inanamayan Sinaneddin, tedbiri elden bırakmak istemiyordu. Bu yüzden çekilen Moğol ordusunun arkasından adamlar gönderip onları takip ettirdi. Onlar gelip Moğol ordusunun Deveboynu'nu geçtiğini, Ermeni ve Gürcülerin kuzeye Gürcü Boğazı'na, Moğolların ise doğuya, kendi yurtlarına doğru ilerlemekte olduklarını haber verince endişesi kayboldu. Bu durumda Moğollar yenilmiş, Erzurum kurtulmuştu.

Haber duyulunca bütün halk sokaklara döküldü. İnsanlar aç kalmak korkusuyla gizli yerlere sakladığı yiyecekleri içecekleri çıkarıp doyasıya yiyip içmeye, birbirlerine ikram etmeye başladılar. Günlerdir büyük fedakârlıklar yapan, çok sayıda evladını toprağa vermek zorunda kalan cefakâr Erzurumluların sevinmek hakkıydı.

O gün dağa, tepeye mutluluk bayrağı dikildi. Uzun süredir zihinlerinde yer eden Moğol derdini sille tokat kovan Erzurumlular, ilkbaharı andıran rengârenk elbiselerini giyip yas ve matemi kaldırdılar. Çektikleri çile ve meşakkatten sonra verdiği nimetten dolayı Allah'a şükrettiler. Akşama kadar eğlenip yaprak dökmüş ağaçları, gökte uçan kuşları ve yer altına saklanmış karıncaları bile neşeye boğdular.

Şıhne konağında da durum aynıydı. Savaş defterini düren Şıhne, eğlence sofrasını kurmuş, bütün komutanları ve şehrin ileri

gelenlerini davet etmişti. Moğolların birden çekip gitmesinin Allah'ın bir lütfu olduğundan emindi:

"Aniden yüzünü gösteren bu talih, ne güzel bir talihtir. Hiç beklenmedik bir anda gayb perdesinden yüzünü gösteren bu saadet nasıl bir saadettir. Allah'a şükürler olsun ki, dualarımızı kabul etti ve bize bu talihi bahşetti."

Mecliste bulunan başka birisi de onu tasdik makamında şöyle diyordu:

"Her felaketin belli bir sınırı vardır. Akıllı kimseler, o geçinceye kadar sabrederler. Hayatın cefası da vardır, sefası da vardır. Sefasını sürmek için cefasını çekmek gerekir."

"O hâlde biz de cefasını çektiğimize göre, şimdi sefasını sürebiliriz. Hadi, yiyelim, içelim. Zaferimizi kutlayalım."

Akşama kadar yediler içtiler. Akşam olunca Şıhne, konak mutfağında ne var, ne yoksa hepsini çıkarmalarını, halka açık eğlence düzenlemelerini söyledi. Gençlik ve mutluluk kaynaklarından lezzet ve neşe sularını akıtıp bütün Erzurum'u cömertlik denizinde yüzdürdü. Şehir savunmasında görev alan bütün komutanları başköşeye oturtup halkın önünde hepsini övdü, her birine özel hediyeler verdi.

Saatler ilerleyince iş bezm u işrete döküldü. Zevk ve neşe şarabını yudumlayanların kadehleri dolup boşalmaya başladı. Çeng ve rebabın sesi, def ve davul gümbürtüsüne karıştı. Şıhne, askerin de bezme katılmasını, arzu edene istediği şarabın verilmesini isteyince günlerdir yaşadıkları Moğol tasasını, kadehlere gömmek isteyen askerlerin kimi Şıhne'nin sofrasına geldi, kimiyse kışlasında yahut çadırında kendini şaraba vurdu.

Şıhne'nin kutlama işini abartmasını onaylamayan Sinaneddin, birkaç kere Şıhne'yi uyarmaya çalışsa da sözleri kendini gül renkli şarabın sarhoşluğuna bırakanları durduramadı. Bir ara aklına Hond Hatun gelince o da içindeki derdi ve kederi şarap kadehlerine döküp şerefe diyerek ortadan kaldırmayı düşündü. Kendini dışarı atıp Erzurum sokaklarında dolaşmaya başladı. Surları gezip nöbetçilerle

konuştu, gözcüleri yokladı. Aralarında sarhoş olanlara rastlayınca kızıp köpürdü. Onları kışlalarına gönderip yerlerine yenilerini dikti. Bir dünü düşündü, bir bugüne baktı. "Zamanı, kötü günleri kovduğu için övme. Çünkü istesen bile kötü günler hep devam etmez" meseli aklına geldi. İçinde geleceğe ve Hond Hatun'a dair bir ümit yeşerdiğini hissetti. Sonra üzerine bir ağırlık çöktü. Konağına gidip yattı. Kılıcının hakkını vermiş ve düşmanı çekilmeye mecbur etmiş bir askerin gönül rahatlığıyla başını yastığa koydu. O rüya âleminde Hond Hatun'la buluşmaya hazırlanırken, bütün Erzurum uykuya dalmıştı. Oysaki güneş ışığı yerine Moğol kılıçlarının parıltısıyla uyanacaklarını kim düşünebilirdi?

28

ERZURUM'DA HERKES VE HER ŞEY UYKUYA DALDIĞINDA, KORKUYA esir bir hainin ayak sesleri Harput kapıya doğru ilerledi. Yanında, yüzleri gölgeye gizlenmiş iki adam vardı. Onları gören iki kapı nöbetçisi hemen koşup selama durdular. "Bir emriniz mi var Şıhne hazretleri?" diyerek eğdikleri başlarını bir daha kaldıramadılar. Ne olduğunu bile anlayamadan, yüzleri gölgeye gizlenmiş iki adamın, hançer darbeleriyle yere yığılıp kaldılar. Adamlar hızla koşup Harput kapının kilitlerini açtılar. Uzun süredir gece karanlığında ormanın derinliklerinde gizlenen Moğol askerlerini içeri almaya başladılar. Onların şehre girişini gören Şıhne ürperdi. İhanetinin sonuçları görülmeye başlayınca içine bir korku düştü. Kaçarcasına orayı terk edip konağının en kuytu köşesine gizlendi. Gözlerini ve kulaklarını kapayıp Erzurum'a düşürdüğü ateşin sönmesini beklemeye koyuldu.

Erzurum'a Harput kapıdan giren Moğollar, gecenin zülfünü koparıp şehrin üzerine küfür yağdırmaya kararlıydılar. Büyük bir süratle önce Tebriz kapıyı, ardından Gürcü kapıyı açtılar. İhanet kadar gizli ve sessiz ilerliyorlardı. Belli başlı noktalardaki nöbetçileri kimse fark etmeden öldürüp Erzurum sipahilerinin ve Frenk ücretli askerlerin kışlalarına kadar sızdılar. Günü Moğol şerrinden kurtulduğunu sanarak kutlamalarla geçiren uykuya hasret Erzurumluları, yeni bir geleceği düşledikleri rüyalarının en tatlı yerinde yakaladılar.

Gecenin en sessiz saatinde önce şehrin farklı bölgelerinden atılan ıslıklı okların sesi duyuldu. Ardından şehrin her yerinden alevler yükselmeye başladı. Mühimmat depolarında bulunan neft fıçılarının peş peşe patlamasıyla uykusundan uyanan herkes, kendisini bir alev topunun içinde buldu. Canını dışarı atabilenleri ise kulakları kirişte, elleri mızrak ve kılıçlarında hazır bekleyen Moğol zebanileri karşıladı. Birçoğu daha ne olduğu anlayamadan helak rüzgârına kapılıp gidiyorlardı. Kaçıp canını kurtarabilenlerin ise sayısı çok azdı.

Hiç ses etmeden gizlice büyüyen ihanetin ortaya çıkmasıyla başlayan ölüm tufanının gürültüsüne uyanan Sinaneddin, aklına saplanan kim, neden ve nasıl sorularını bir yana bırakıp meydana atıldı. Yanında sadece konak hizmetindeki muhafızlar vardı. Sağdan soldan üzerlerine saldıran Moğol askerleriyle vuruşa vuruşa Şıhne konağına doğru ilerlemeye başladı. Niyeti, eğer hâlâ imkân varsa iç kaleye kapanıp savunmaya orada devam etmekti. Fakat oraya vardığında iş işten geçmişti. O sırada İstankos ve Seyfeddin Sungur'un da o tarafa doğru geldiklerini gördü. Erzurum sipahileri ve Frenk askerler baskına kışlalarında yataklarında yakalandıklarından çoğu öldürülmüş, yanlarında bir avuç adam kalmıştı. Şıhne konağının önünde sırt sırta verip Moğollara karşı amansız bir savaşa başladılar. Sebat ayaklarını basıp direndiler. Sanki yanlarında olamayan silah arkadaşlarının da yerine gürz kaldırıp kılıç sallıyor, Moğollara meydanı dar ediyorlardı.

O gün Sinaneddin kılıcın, İstankos gürzün, Seyfeddin Sungur da mızrağın hakkını verdiler. Onların kahramanlıklarını gören Erzurumlular da gayrete gelerek "Gün bu gündür" deyip meydana düştüler. "Öleceksek de savaşarak ölürüz" diye haykırarak ellerinde ne varsa Moğollara karşı savaştılar. Erzurumluların şehrin değişik mahallelerinde Moğollara karşı koyması, savaş tandırını harladı. Erzurum sokakları okçuların "Ya Hak" nidaları, Kur'an okuyan mukrilerin cennet âyetleri, tekbirler ve salatu selamlarla inlemeye başladı.

O can pazarında Sinaneddin, bir ara arkasını döndü. Şıhne konağına giren birkaç Moğol askeri görünce kendisini savaş

gergefinden çekip o tarafa koştu. Dış kapının önüne konak muhafızları ve hizmetkârların cesetleriyle karşılaştı. Kapıya iyice yaklaşıp sağı solu kolaçan ettikten sonra kafası içeriye uzattı. Avlunun da konak görevlilerinin cesetleriyle dolu olduğunu görünce Moğolların Şıhne konağını ele geçirdiklerini ve herkesi öldürdüklerini düşündü. Acaba Şıhne de öldürülenler arada mıydı, yoksa bir şekilde kendisini kurtarmayı başarmış mıydı? O sırada biraz önce içeri giren Moğol askerlerinin sesi duyuldu. Sinaneddin bir kez daha kafasını uzatıp avlunun ilerisine bakınca üç dört Moğol askerinin kendi aralarında bir şeyler konuştuklarını gördü. Dikkatle avluyu izliyor, Şıhne'nin yaşadığına dair bir işaret arıyordu. O sırada konağın avluya açılan iç kapısından bir Moğol kumandanı çıktı. Hemen arkasından iki Moğol askerinin kollarından tuttukları Şıhne'yi sürükleyerek avluya çıkardıklarını gördü.

Moğollar aralarına aldıkları Şıhne'yle eğlenmeye başladılar. Biri sarığını çekiştirirken, diğeri kaftanını didikliyor, ötekisi elindeki mızrağını kaba etlerine batırıp kahkahayla gülüyordu. Şıhne ise onlara yaltaklanmaya çalışıyor, "Yapmayın, etmeyin" deyip ellerine ayaklarına sarılıyordu. Sinaneddin bir ona baktı bir de onun bir türlü beğenmediği İstankos'a. Biri doğduğu toprakların binlerce fersah uzağında dini, dili başka bir milletin savaşında içtiği yemine bağlı kalarak ölüme yürüyor, diğeri kendi devletine ve milletine verdiği sözü hiçe sayıp canını kurtarmak için düşmanına yalvarıyordu. İçinden "Bu adam şerefiyle ölmeyi bile bilmiyor" diye geçirse de onu kurtarması lazımdı. Tam harekete geçmek üzereyken iki Moğol askerinin Şıhne'ye diz çöktürdüğünü gördü. Hâlâ yalvarmaya devam eden Şıhne kendisine doğru yaklaşan Moğol kumandanına bakıp bağırdı:

"Canıma dokunmayacaktınız, sizin emrinizde şıhne olmaya devam edecektim, ... Ne dediyseniz yaptım. Sizi kaleye soktum. Daha ne istiyorsunuz..."

Belki daha başka şeyler de söyleyecekti. Fakat başında duran Moğol askeri, daha fazla konuşmasına fırsat vermedi. Bir kılıç

darbesiyle kellesini vurdu. Şıhne'nin hain başı yere düşerken, Moğol kumandanı şöyle diyordu:

"Biz Moğollar hainleri sevmeyiz. Bugün kendi milletine ihanet eden sen, yarın bize de edeceksin. Bu yüzden cezanı şimdiden veriyorum."

Sinaneddin kulaklarına inanamadı. Her acıyı tatmış, her yarayı almış yorgun bedeni, ihanet okuna dayanamadı. Az kalsın yere yığılıp kalacaktı. Bir süre kendine gelemedi. Şıhne'nin işini bitirdikten sonra kapıya doğru yönelen Moğol askerlerini görünce onlara karşı duracak, kılıç sallayacak takati kendinde bulamayıp oradan uzaklaştı. Kendini toparlamak için çekildiği kuytuda hain Şıhne için terk ettiği savaş gergefindeki silah arkadaşlarını görünce bir an bile duraksamadan koştu. Okları bitene, yayları çatlayana, süngüleri düşene ve kılıçları körelene kadar vuruştular. Yiğitlikleriyle İskender'i ve Rüstem'i kıskandırdılar. Sayıları gittikçe artan Moğol askerleri etraflarını sarıp mızraklarını dev cüsselerine geçirinceye kadar bir an bile durmadılar.

Takati kesilen Sinaneddin sendeledi, gözleri karardı. Kılıcı elinden düşecek gibi oldu. O an İstankos'la göz göze geldi. Belli ki o da bitmiş, tükenmişti. Ayakta kalmak için son gücünü kullanıyordu. Sinaneddin'e bakarken yüzünde acı bir tebessüm belirdi. Sinaneddin'in üzgün bakışları arasında elindeki gürzü bıraktı:

"Affet beni silah arkadaşım. Benden bu kadar."

Bunlar onun son sözleriydi. Yere yığıldığı anda Moğol askerleri kılıç ve mızrak darbeleriyle onu delik deşik ettiler. Sinaneddin ise son bir hamleyle bir iki Moğol askerinin hakkından geldikten sonra sırtına ve göğsüne aldığı iki gürz darbesiyle yere yıkıldı. Erzurum düşmüştü.

29

MÜCADELE, SABAHIN ERKEN SAATLERİNE KADAR SÜRDÜ. ÖNCE her hamlede "Ya Hak" diye haykıran okçuların nidası, ardından bütün gece büyük bir tevekkül ile Kur'an okuyan mukrîlerin sesi kesildi. Bir müddet hiçbir ses duyulmadı. Bir an ezan okunacak, sabah horozları ötmeye başlayacak sandılar. Kulak kabartıp biraz daha sessizce beklediler. Ama hiçbir şey duyamadılar. Sonra birden at kişnemeleri ve Moğol askerlerinin kulakları sağır eden sevinç çığlıklarıyla irkildiler. Anladılar ki, Sinaneddin ve İstankos'un kılıçları kesmez, gürzleri kalkmaz, mızrakları batmaz olmuştur.

Sabahın ilk ışıklarıyla şehre dağılan Moğol askerleri cehennem zebanileri gibi sokaklarda dolaşmaya, gözlerine ilişen her şeyi yağmalamaya, önlerine çıkan herkesi öldürmeye başladılar. Güzellikleri, iffetleri ve ismetleriyle dillere destan olan, ibadet ve dindarlıkta Asiye ve Meryem ile yarışan temiz kadınlarının dudaklarını yardılar. Ciğerlerini yakıp yüzlerini yaralayarak kahrın esiri, zalim kimselerin tutsağı yaptılar. Zenginin ve fakirin süt emen çocuklarını, onlara hayat veren analarının bağrından koparıp düşkünlük kanında yüzdürdüler. Dadılarının kucağından alıp sefalet toprağına attılar. O kadar korkunç bir felaketti ki, bu felakete maruz kalanların en güzel hâli, en mutlu anı, ölümün yüzünü gördükleri an oldu. Aman çığlıklarının ateşinin kıvılcımları, feleğin çarkını aştı. Kıyamet günü

gibiydi. Kimsenin kaçmaya, hatta yerinden kımıldamaya mecali yoktu. Sanki kıyamet kopmuş, "O gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, karısından ve oğullarından kaçar. O gün herkesin kendine yeter derdi vardır" denen zaman gelmişti. Güneş, Moğol kılıçlarından saçılan kandan renk değiştirip gülgûna döndü. Ayın berrak bir su gibi parlayan aynası, imdat diye haykıranların ahından puslanıp karardı. Bu zulme şahit olanlar "Keşke anam beni doğurmasaydı da bu günleri görmeseydim!" dediler.

Akşama kadar böyle devam etti. Şehirde yağmalanacak bir mal, öldürülecek bir can kalmayınca durdular. Öldürmek yerine zillet kemendine sarıp esaret zincirine doladıkları az sayıdaki insanı ise şehrin dışına çıkardılar. Bunlara tekrar tekrar bakıp savaşa ve sanata yatkın olanları ve bir de köle ve câriye yapılacak erkek ve kız çocuklarını ayırdılar. Diğerlerini ise kan içmekten doymayan kılıçlarına yem yapıp teker teker öldürdüler. Öldürülenlerin hiçbiri merhamet dilenmiyor, kaçıp kurtulmak dahi istemiyorlardı. Sağ kalanlar ise feryat figan ederek kendilerini Moğol kılıçlarının önüne atıyor, "Beni de öldürün, beni de öldürün!" diye yalvarıp yakarıyorlardı. Ama onlar için artık bu dünyada kurtuluş yolu kapanmış, ölüm bile korkudan kehkeşanlara sığınmıştı.

Katliamdan kurtulanlardan bir kısmı da şehrin Hıristiyan halkıydı. Moğol ordusunda bulunan Ermeni ve Gürcü prenslerin çabasıyla kurtulan bu insanlar da hamilerine kızıyor, şahit oldukları bunca şeyden sonra yaşamak zorunda kalmalarına isyan ediyorlardı. Erzurumluların bu hâlini gören kurtlar ve kuşlar, kan gölüne dönmüş ovalar ve olup biteni yükseklerden izleyen ulu dağlar bile ağlıyordu.

Sinaneddin de esir edilenler arasındaydı. Moğollar onu elleri ve ayakları bağlı bir vaziyette Baycu'nun karşısına getirdiler. Sorguçlu miğferi düşmüş, yaldızlı zırhı yarılmış, kaftanı yırtılmıştı. Yüzü gözü, üstü başı kana belenmişti. Örme zırhını delip omzuna işleyen mızrak yarası neyse de sırtına ve göğsüne aldığı gürz darbeleri onu perişan etmiş, nefes alacak takat bırakmamıştı. Yere düştükten sonra

başına üşüşen Moğol askerlerinin tekme ve tokatları yüzünden burnu kırılmış, aldığı darbenin tesiriyle şişen sağ gözü kapanmış, kırılan dişleri ve patlayan dudaklarından süzülen kan, kırlaşmış sakalını kızıla boyamıştı. Aldığı yaraların etkisiyle ayakta zor duruyor, ama garip bir şekilde hiç acı hissetmiyordu. Sağında kara dumanlar yükselen Erzurum, solunda üst üste yığılmış insan cesetlerine bakarak ilerlerken nereden geldiğini anlayamadığı bir tekmeyle yere yuvarlandı. Bu sırada Moğol askerlerinden birinin bağırdığını duydu:

"Kumandanımız Baycu Noyan'ın huzurundasın. Diz çök!"

Hâlbuki o, hayatı boyunca hiç diz çökmemişti. Şuursuz bir şekilde, sayıklar gibi "Ben diz çökemem, bana diz çökmeyi öğretmediler" diye tekrarlıyor, fakat bir fısıltıdan farksız olan sözlerini kimse duymuyor, kimse anlamıyordu. Bu sırada zorla da olsa ayağa kalkmayı başardı. Fakat yanı başında dikilen Moğol askerinin tekmesi yüzünden kalkmasıyla yere devrilmesi bir oldu. Tekrar doğrulmak için çabalıyordu ki, gözü az ilerdeki Moğol askerlerinin ellerinde duran çetrine ve sancağına ilişti. Gökyüzünde güneşle çekişen çetrini, kartallarla yarışan sancağını düşman elinde görünce içi yandı. Güçlükle kafasını döndürüp Erzurum'a baktı. Son nefesini vermeden önce aklında Hond Hatun, gözünde Tebriz kapının iç tarafında yükselen Çifte Minareli Medrese'nin hayali vardı. Derken "saçlarında kurt nefesi bir rüzgâr hissetti. Uzun siyah kirpiklerinde seyyareler yanarken ufuklara tırmandı. Dolunayı sevip yeryüzünü tamu karanlığı sarmasın diye savaşan gök ışığın erlerini selamladı." Ne iki Moğol askerlerinin iki kolundan tutup Baycu'nun önünde diz çöktürdüklerini gördü ne de Baycu'nun altın ve gümüşle, mal ve mülkle, servet ve hazineyle ilgili sorduklarını duydu. Moğollar çetrini ve sancağını paçavraya çevirip yere attıklarında o çoktan yokluk âleminin mezelletinden kurtulup baki âleme göçmüş, âlemin efendisinin çetrinin ve sancağının gölgesinde huzur bulmuştu. Düşmüş, ama eğilmemiş, "ölmüş, fakat yenilmemişti."

30

ERZURUM'UN DÜŞÜŞÜNDEN BİR YIL SONRA MOĞOLLAR TEKRAR Anadolu'ya girdiler. Onları Kösedağ'da karşılayan Sultan Gıyaseddin, öncü birlikler arasındaki ilk muharebeyi Moğolların kazandığını görünce asıl savaşı göze alamadı. Ordugâhını terk edip kaçtı. Onun bu hareketi, bütün Türkiye Selçuklu ordusunun dağılmasına, Moğolların hiçbir mukavemetle karşılaşmadan Anadolu şehirlerini birer birer zapt etmelerine sebep oldu. Selçuklular idaresinde cennet gibi olan ve halkına saadet günlerini yaşatan Anadolu, artık yeryüzünü alt üst eden Moğolların istilası altındaydı. Zulüm ve küfür her yeri sarmış, mazlumların feryat figanı nehir olup Fıratül-Hayat'a ve Dicletül-Cinan'a, deniz olmuş Derya-yı Siyah'a ve Derya-yı Sefid'e karışmıştı.

Çilesini dolduranlar ölüp kurtulmuştu. Ancak hayatta kalanlar için cehennem azabı devam ediyordu. Hond Hatun da bunlardan biriydi. Süleyman'la birlikte o daracık geçidi kullanarak Erzurum'dan ayrılan Hond Hatun, bin bir güçlükle Konya'ya doğru ilerlerken Erzurum'un ve Sinaneddin'in akıbetini öğrendi. Çok ağladı, çok dövündü. Artık tabiatta bir muradı kalmamıştı. Hayatını talihin sevkine bıraktı. Konya'ya gitmekten vazgeçip Kayseri'ye, annesi Mahperi Hunat Hatun'un yanına gitti. Moğollar Anadolu içlerine doğru ilerlerken kendini bir anda Kilikya Ermeni Kralı Hetum'un yanında buldu. Bazılarına göre o ve annesi, güvende olsunlar diye,

Sultan Gıyaseddin tarafından Hetum'a gönderilmişti. Bazıları ise onları Sultan'ın göndermediğini, çaresiz kalan ana ve kızın, mecburen Kayseri'den kaçıp Hetum'a sığındığını söylediler. Ancak Hetum, Türkiye Selçuklularına bağlılık yeminini çoktan bozmuş, Moğolların emrine girmişti. O sırada Selçuklu topraklarına saldırarak bazı kaleleri ele geçirmekle, Moğollardan kaçarak Suriye'ye gitmek isteyen Müslüman kafilelerine baskın vermekle meşguldü. Kendisine sığınan Hond Hatun ve annesini, bir an bile tereddüt etmeden yeni efendisi Baycu'ya teslim etti.

Hond Hatun, artık sadece nefes alıp vermekten ibaret olan hayatını, Moğol Noyanı Baycu'nun esiri olarak sürdürdü. Halk arasında Baycu tarafından Altınorda sarayına, Cengiz'in torunu Batu Han'a gönderildiği, Batu Han'ın onu kardeşi Berke'le evlendirdiği anlatılsa da Hond Hatun'un çilesini nerede, ne zaman ve nasıl doldurduğunu kimse bilemedi.

Anadolu'da ise hiçbir şey eskisi gibi olmadı. Moğollar, kendilerine itaat eden Türkiye Selçuklu sultanlarının Konya'daki tahtlarında oturmalarına izin verseler de, Anadolu tam anlamıyla Moğolların işgali altındaydı. Ülke Moğolların tayin ettiği askeri ve idari valileri tarafından yönetiliyor, kendi saraylarında birer esirden farksız olan Türkiye Selçuklu sultanlarının, ülke yönetiminde hiçbir söz hakkı bulunmuyordu. Bu dönemde Anadolu'da her gün yeni bir istila, her gün yeni bir acı yaşandı. Zamanla insanlar ne Erzurum'u ne de akıbetini hatırlar oldu. Şıhne'nin ihaneti, Sinaneddin ve İstankos'un yiğitliği, hatta Hond Hatun ve Çifte Minareli Medrese bile unutulup gitti.

1256 yılında Cengiz'in torunu Hülagü, İlhanlı Devleti'ni kurunca Anadolu'da İlhanlı hâkimiyeti başladı. Bölgeye tayin edilen bazı Moğol-İlhanlı idarecileri, yıkım ve istiladan ibaret olan fetih ve yönetim anlayışını terk ederek birçok şehir ve kasabada yürütülen imar faaliyetlerine destek olmaya başladılar. Anadolu'nun özellikle kırsal kesimlerinde Moğol idaresini kabullenmeyen Türkmenler mücadeleye devam etseler de şehir ve kasabaların birçoğu Moğol

vesayetini kabul etmişti. Hatta bazı şehirlerde düzen ve intizam sağlanmış, çeşitli imar faaliyetleriyle sosyal ve ekonomik hayat yeniden canlanmaya başlamıştı.

Erzurum da bu şehirlerden biriydi. Moğol idarecilerinin öncülük ettiği çeşitli faaliyetlerle Erzurum yaralarını sarıyor, şehirde eski güzel günleri hatırlatan bir canlılık görülüyordu. 1285 yılında İlhanlı Melikesi Padişah Hatun'un Erzurum'a gelişi, bu faaliyetleri hızlandırdı. Kirman'da hüküm süren Kutluğhanlar hanedanına mensuptu. Annesi Kutluğ Terken Hatun, Kutluğhanlar Devleti'ne hükümdarlık yapmış, güçlü bir kadındı. Padişah Hatun, Moğol kasırgasının Kirman'da da estiği günlerde doğdu (1256). Kutluğ Hatun, güzel kızını Moğollara kaptırmamak için çok çabaladı. Hatta birkaç kişi haricinde kimseye onun kız olduğunu duyurmamış, Hasanşah ismini verdiği kızını erkek şehzadelerin arasında, bir erkek gibi büyütmüştü. Ancak Padişah Hatun büyüyüp serpilince her şey ortaya çıktı. Kısa süre sonra Kutluğ Hatun'un korktuğu başına geldi. Kızı Padişah Hatun'un güzelliği başına bela oldu. Moğol-İlhanlı hükümdarı Abaka Han ona talip oldu. Abaka gayr-i Müslim olduğundan, bu evlilik İslam hukukuna aykırıydı. Lakin devir, Moğol devriydi. Hâkim oldukları her yerde onların yasasından başka bir yasa geçmezdi. Abaka, Padişah Hatun'u aldı ve karısı yaptı. Bu dönemde büyük güç ve nüfuza sahip olan Padişah Hatun, Abaka öldükten sonra İlhanlı sarayında kaldı. Abaka'dan sonra İlhanlı tahtına oturan Argun Han, onu kardeşi Geyhatu ile evlendirildi. Geyhatu, İlhanlıların Anadolu valisi olduğundan Padişah Hatun da mecburen onun yanına, Anadolu'ya geldi.

Padişah Hatun'un İlhanlı sarayından ayrılıp Anadolu'ya gitmek zorunda kalmasında onu merkezden uzaklaştırmak isteyen muhaliflerinin rolü büyüktü. Bu yüzden Padişah Hatun için Anadolu bir sürgün yeri gibiydi. Bölgeye gelir gelmez merkezde kalan muhalifleriyle diplomatik bir savaşa girişti. Ancak çok geçmeden Anadolu'yu sevmeye başladı. Bir sürgün gibi geldiği bu güzel ülkenin şehirlerini,

köy ve kasabalarını bu kadar çok seveceğini aklına bile getirmezdi. Bir şekilde yolu Erzurum'a düştü. Şehrin havasını, suyunu, iklim ve tabiatını çok beğendi. Bir süre burada kalmaya, hatta şehrin yeniden imarı için çalışmalar yapmaya karar verdi.

İşte ne olduysa bundan sonra oldu. Kendisi için hazırlanan konağa yerleşen Padişah Hatun, geceleri garip rüyalar görmeye başladı. Üst üste tam üç gece rüyasına için için ağlayan bir genç kız giriyor, derdini Padişah Hatun'a yükleyip nefes nefese uyanmasına sebep oluyordu. Dördüncü gece yine aynı rüyayı gördü. Padişah Hatun bu defa onu uzaktan izlememeye, yanına gidip niçin ağladığını sormaya kararlıydı. Rüya âleminin perdesi açıldı. Padişah Hatun ona doğru yaklaşınca genç kızın gözyaşları dindi, yüzünde güller açtı. Sanki o üzgün kız gitmiş, yerine dünyanın en mutlu insanı gelmişti. O gülümsedikçe garip bir şekilde Padişah Hatun da gülümsüyor, onun mutluluğu, Padişah Hatun'u da mutlu ediyordu. Bu sırada genç kız "Ne zamandır seni bekliyordum. Emanetin sahibi sensin, değil mi?" diye sordu. Padişah Hatun da gayri ihtiyarı "Evet, benim" dedi. Bunun üzerine genç kız, Padişah Hatun'a dualar etti ve sonra da ortadan kayboldu. Rüya âleminin perdesi kapandı ve Padişah Hatun bu defa büyük bir huzur ve mutlulukla uyandı.

Uzun süre rüyanın etkisinden kurtulamayan Padişah Hatun, sabahı zor etti. Sabah ilk iş Erzurum'da rüya tabiri yapan kim varsa hepsini toplayıp getirmelerini emretti. Bu sırada konak muhafızlarından biri huzuruna gelip yaşlı bir adamın onunla görüşmek istediğini söyledi. Gördüğü rüyadan başka bir şey düşünmeyen Padişah Hatun, "Şimdi sırası değil" deyip muhafızı gönderdi. Muhafız tam kapıdan çıkarken dayanamadı ve sordu:

"Kimmiş, ne istiyormuş?

"Efendim söylemedi, garip bir ihtiyar. 'Çok uzak yoldan geldim. Fazla vaktim yok. Emaneti sahibine verip döneceğim' dedi. 'Bize ver, biz götürelim dedik', 'Hayır, olmaz. Benim vermem lazım' dedi. 'Siz Padişah Hatun'a haber verin. Emanet getirdiğimi söyleyin.

Eğer benimle görüşmek istemezse sizi yormam, geldiğim gibi çeker giderim' dedi. Ne yapmamı emredersiniz?"

Padişah Hatun ürpermişti. Yüreği yerinden çıkacak gibi atmaya başladı. Ne yapacağını, ne diyeceğini bilemedi. "Acaba hâlâ rüyada mıyım?" diye düşündü. Ama değildi. "Bekletmeyin, hemen getirin" dedi. Yüreği ağzında beklemeye başladı. Heyecanından yerinde duramıyor, ihtiyar adamı ayakta bekliyordu. Biraz sonra saçı sakalı birbirine karışmış elindeki asasıyla bile ayakta zor duran yaşlı adam içeri girdi. Bu hâliyle tam bir meczuba benziyordu. Yüzünde derin bir kılıç yarası vardı. Padişah Hatun'u zar zor selamlayan adamın ayakta durmaya takati yoktu. Padişah Hatun oturması için karşısındaki yüksek sediri gösterdi. İhtiyar adam sağ bacağını sürüyerek gösterilen yere oturdu. Biraz nefeslendikten sonra kat kat beze sardığı küçük bohçayı açmaya koyuldu. Bu arada kendisini tanıttı.

"Efendim, Bendeniz Erzurum'u Baycu Noyan'a karşı savunurken şehit olan Sübaşısı Sinaneddin Yakut'un hacibi Süleyman..."

Sonra da anlatmaya başladı. Biraz Sinaneddin'den, biraz Hond Hatun'dan bahsetti. Hond Hatun'un çilesini, Sinaneddin'le Hond Hatun'un sevdasını, Çifte Minareli Medrese'yi ve acı akıbeti anlattı. Bu sırada bohçadan çıkardığı küçük çantayı uzatıp şöyle dedi:

"Hond Hatun medrese inşaatına ait bütün taslakları, çizimleri ve hesaplamaları toplayıp küçük, sağlam bir çantaya koymamı istedi. Sonra da o çantayı bana emanet edip 'Zamanı gelince sahibine verirsin' dedi. İşte o çanta, budur. Buyurun, sizindir."

"Emanetin sahibinin ben olduğuma emin misiniz?"

"Üç gündür Hond Hatun rüyama giriyor. Bana 'Emanetin sahibi geldi' diyor, ben 'Kim?' diye sorunca da susup kayboluyordu. Bu gece yine rüyama girdi. Bana sizi gösterdi, isminizi bile söyledi. 'Emanetin sahibi Padişah Hatun'dur. Artık yoruldun, emaneti sahibine teslim et' dedi. Ben de getirdim. Eminim, emanetin sahibi sizden başkası olamaz."

Padişah Hatun, çantayı aldı. Süleyman'a "Merak etme, Hond Hatun'un emaneti emin ellerde" deyip bir ihtiyacı olup olmadığını sordu. Süleyman yıllardır taşıdığı emaneti sahibine bırakmış olmanın verdiği huzurla Padişah Hatun'un yanından ayrıldı. Hemen çantayı açan Padişah Hatun, sadece Çifte Minareli Medrese'nin taslaklarını, çizim ve hesaplarını değil, Hond Hatun'un çocukluğunu, Sultan babasını, baba katili hain kardeşini, Konya'dan ayrılışını, diyar diyar gezişini, başladığı fakat bir türlü binasını göremediği eserleri ve Sinaneddin'i anlatan bir defter buldu. En son da Çifte Minareli Medrese'nin hikâyesini okudu. Okudukları karşısında bazen öfkelendi, bazen üzüldü. Bazen de kendi hayatını düşünüp kahırlandı. Sonunda talihin onu Erzurum'a savurmasının, boşa olmadığını anladı.

Hemen işe girişti. En iyi ustaları buldurup Hond Hatun'un bütün emelini bağladığı Çifte Minareli Medrese'nin, onun hayal ettiği şekilde imarını emretti.

O günden beri Hond Hatun, Sinaneddin ve Padişah Hatun'un ruhu, o binada yaşıyor ve duymasını bilen herkesin kulağına bir şeyler fısıldıyor.

– Son –